

— J. P. M. —

REPORT FROM AMERICAN

CONFERENCE

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961115717

วันที่ ๗ / ๗.๑ / ๓๕

ทะเบียน ๐๕๓๑ ค.๒

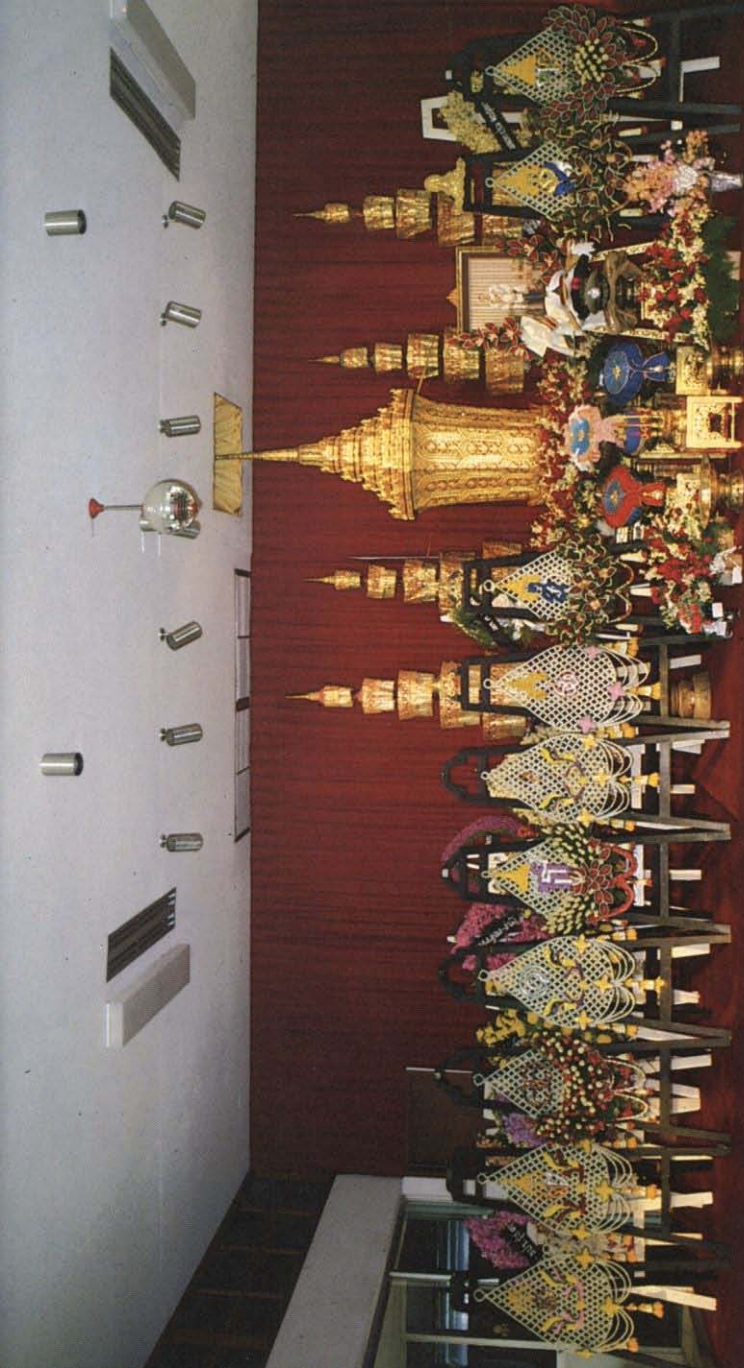
ชาม
๗/๔๒๑/๑

สมเด็จพระบรมราชาธิบดี

พลโทจางเอก ประเสริฐ วิจิตรพงศ์ ป.จ. ม.ป.ช. ม.ว.ม.
๔ ธันวาคม ๒๔๕๔ - ๑๙ มกราคม ๒๕๒๗

ภาพประกอบพิเศษ พร้อมข้อความพิเศษ ค่ะ

ประวัติ

ของ

พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์

นาม นามสกุล ประเสริฐ รุจิรวงศ์
 นามสกุลเดิม ชื่นใจซื่อ
 เกิด วันอาทิตย์ที่ ๔ ธันวาคม ๒๔๕๔
 ภูมิลำเนา ตำบลตรอกเจ็ดเสมียน อำเภอสมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร
 สัญชาติ ไทย เชื้อชาติ ไทย นับถือศาสนา พุทธ
 บิดารชื่อ นาสันม รุจิรวงศ์
 มารดาชื่อ นางจงอินต์ รุจิรวงศ์

พี่น้องร่วมบิดามารดากัน รวม ๔ คน ชาย ๒ คน หญิง ๒ คน

๑. พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์
๒. นางสาวนง สมบัติศิริ
๓. นางพรพิมล เข็มทอง
๔. พันตำรวจโท ประสงค์ รุจิรวงศ์ ถึงแก่กรรม
๕. นางพรตงาม สุนทรพัถ์
๖. นางอจลรา พันธสารภิมย์
๗. นางนันทนา กิติกุลวงศ์
๘. นางสาวสมศรี รณยานนท์

การสมรส ได้สมรสกับ คุณหญิงน้อย (นามเดิมสงข) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘

บุตร-ธิดา รวม ๔ คน ชาย ๒ คน หญิง ๒ คน

๑. นางรุจิราภรณ์ ตรีตระกูล สมรสกับ พันเอก (พิเศษ) ชาญบุรณะ เพ็ญตระกูล มีบุตรและธิดา รวม ๓ คน คือ
 - ๑.๑ นายพงศ์กร เพ็ญตระกูล

๑.๒ นางสาวกาญจนา เพ็ญตระกูล

๑.๓ เด็กชายศิริพงษ์ เพ็ญตระกูล

๒. นายประวิทย์ รุจิรวงศ์ มีบิดารวม ๓ คน คือ

๒.๑ นางสาวปวีติ รุจิรวงศ์

๒.๒ นางสาวชาลินี รุจิรวงศ์

๒.๓ เด็กหญิงเมธานี รุจิรวงศ์

๓. พันตำรวจโท วิฑิต รุจิรวงศ์ สมรสกับ นางอรวรรณ (คงสัจจะ) มีบุตรและ
ธิดารวม ๓ คน คือ

๓.๑ เด็กหญิงอรุษา รุจิรวงศ์

๓.๒ เด็กหญิงจุฑามาศ รุจิรวงศ์

๓.๓ เด็กชายชนในทิศ รุจิรวงศ์

๔. นางจันทิมา ทิปสุวรรณ สมรสกับ นายวีระพันธ์ ทิปสุวรรณ มีบุตร ๓ คน
คือ

๔.๑ นายณัฐพล ทิปสุวรรณ

๔.๒ นายกมลพัฒน์ ทิปสุวรรณ

๔.๓ นายฉัตรชัย ทิปสุวรรณ

๕. นางพิสุทธิ์ เทะระกูล สมรสกับ พันตำรวจโท ประเสริฐ เทะระกูล

๖. ร้อยตำรวจเอก วีรพล รุจิรวงศ์ สมรสกับ นางศศิพรรณ (จิระพันธ์) มีธิดา
รวม ๓ คน คือ

๖.๑ เด็กหญิงวรรณดา รุจิรวงศ์

๖.๒ เด็กหญิงวรัฏฐา รุจิรวงศ์

๖.๓ เด็กหญิงศุภพร รุจิรวงศ์

๗. นางพึงใจ วรรณพานิช สมรสกับ นายธรรมนุญ วรรณพานิช มีธิดารวม ๓
คน คือ

๗.๑ เด็กหญิงปณิธิ วรรณพานิช

๗.๒ เด็กหญิงกฤวี วรรณพานิช

๗.๓ เด็กหญิงคณินต์ วรรณพานิช

๘. ร้อยตำรวจโท เพศลศักดิ์ รุจิรวงศ์ สมรสกับ นางประพิม (เพชรกุล) มี บุตรและธิดา รวม ๒ คน คือ
- ๘.๑ เด็กชายนค รุจิรวงศ์
- ๘.๒ เด็กหญิงณฐา รุจิรวงศ์
๙. นางสาวเบญจมาศ รุจิรวงศ์

การศึกษาสามัญและอุดมศึกษา

สามัญศึกษา	- โรงเรียนเมธีมวักสุทรวาราม	
อุดมศึกษา	- โรงเรียนนายร้อยทหารบก	พ.ศ. ๒๔๖๕-๒๔๗๕
	- วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร	พ.ศ. ๒๕๐๔

คุณวุฒิและความรู้พิเศษ

- ได้รับปริญญาบัตร จากวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
- ได้รับปริญญาศุษุภบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ ๑๖ มีนาคม ๒๕๐๕
- ได้รับปริญญาศุษุภบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางศิลปศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๓

ยศ

๑ ตุลาคม	๒๔๗๖	เป็น	ร้อยตรี
๑ เมษายน	๒๔๗๗	เป็น	ร้อยโท
๑ เมษายน	๒๔๘๐	เป็น	ร้อยเอก
๑ กรกฎาคม	๒๔๘๕	เป็น	พันตรี
๑ เมษายน	๒๔๘๘	เป็น	พันโท
๑ มกราคม	๒๔๙๒	เป็น	พันเอก
๑ มกราคม	๒๔๙๖	เป็น	พลจัตวา
๑ มกราคม	๒๔๙๘	เป็น	พลตรี
๓๐ ตุลาคม	๒๕๐๐	เป็น	พลตำรวจโท
๑ มกราคม	๒๕๐๑	เป็น	พลโท
๑ มกราคม	๒๕๐๒	เป็น	พลเอก
๒๕ มกราคม	๒๕๐๓	เป็น	พลตำรวจเอก

อศพิเศษ

๑๕ เมษายน ๒๕๐๓

เป็น

นายกองเอก

๒๘ มกราคม ๒๕๐๗

เป็น

นายกองใหญ่

อศิวิยากรณ์ และเกียรติยศของประเทศไทย

๒๑ กันยายน ๒๕๗๗

เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

๒๐ กันยายน ๒๕๘๓

จักรดาราภิรมย์มงกุฎไทย

๑๙ กันยายน ๒๕๘๗

เหรียญจักรมาลา

๑๙ กันยายน ๒๕๘๘

จักรดาราภิรมย์ช้างเผือก

๔ ธันวาคม ๒๕๙๑

ตรึงดาราภิรมย์มงกุฎไทย

๔ ธันวาคม ๒๕๙๓

ตรึงดาราภิรมย์ช้างเผือก

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๙๖

ทวีติยาภิรมย์มงกุฎไทย

๕ ธันวาคม ๒๕๙๘

ทวีติยาภิรมย์ช้างเผือก

๕ ธันวาคม ๒๕๙๙

ประดมาภิรมย์มงกุฎไทย

๕ ธันวาคม ๒๕๐๑

ประดมาภิรมย์ช้างเผือก

๕ มิถุนายน ๒๕๐๒

เหรียญราชการชายแดน

เหรียญชัยสมรภูมิ (อินโดจีนฝรั่งเศส)

เหรียญกาชาดชั้นที่ ๑

เหรียญรัตนาภิรมย์ชั้นที่ ๓

หัตถ์จุลจอมเกล้า

๕ พฤษภาคม ๒๕๐๒

มหาวชิรมงกุฎ

๕ ธันวาคม ๒๕๐๓

หัตถ์จุลจอมเกล้าพิเศษ

๕ พฤษภาคม ๒๕๑๔

มหาปรมาภิรมย์ช้างเผือก

๕ ธันวาคม ๒๕๐๔

เหรียญชัยสมรภูมิ (สงครามมหาเอเชียบูรพา)

๓ กันยายน ๒๕๐๕

เหรียญลูกเสือสดุดี

๒๕ มิถุนายน ๒๕๐๖

เหรียญราชรุจิทอง

๘ มีนาคม ๒๕๐๘

เข็มแสนยาธิปไตย

๑๙ ตุลาคม ๒๕๐๙

เหรียญรัตนาภิรมย์ ชั้นที่ ๒

๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

ปฐมจุลจอมเกล้า

๕ พฤษภาคม ๒๕๑๑

เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้น ๒

๒๕ กันยายน ๒๕๑๓

อิสริยาภรณ์ และเกียรติยศที่ได้รับจากต่างประเทศ

๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๓	GRAND CORDON OF THE ORDER OF BRILLIANT STAR จากรัฐบาลสาธารณรัฐจีน "จิงซิง ชั้นที่ ๑"
๑๐ เมษายน ๒๕๐๖	บนัคเตรูปพลิตคอยล์สันต์ ชั้นที่ ๑ แห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน
๑ ตุลาคม ๒๕๐๖	ยอร์ชท์ ๑ ชั้นที่ ๑ แห่งประเทศกรีซ FIRST CLASS ORDER OF ST. OLAN แห่งสมเด็จพระเจ้ากรุงนอร์เวย์ GRAND CROSS OF THE ORDER OF NORTH STAR แห่งสมเด็จพระเจ้ากรุงสวีเดน ราชอิสริยาภรณ์ "กิมกานันท์ ชั้นที่ ๒" จากสาธารณรัฐเวียดนามใต้ (SECOND CLASS OF KIMKANX ORDER)
๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗	โอเรนจันต์เสา ชั้นที่ ๑ แห่งประเทศเนเธอร์แลนด์
๑๒ มีนาคม ๒๕๐๗	กุโรไนน์ ชั้นที่ ๑ แห่งประเทศเบลเยียม
๔ กันยายน ๒๕๐๗	บังควนเนการาชั้นที่ ๒ แห่งประเทศมาเลเซีย
๒๐ กันยายน ๒๕๐๗	เซนต์โอลาฟชั้นที่ ๑ ประเทศนอร์เวย์
๒๐ กันยายน ๒๕๐๗	นอร์ทสตาร์ชั้นที่ ๑ ประเทศสวีเดน
๒๐ กันยายน ๒๕๐๗	กิมกานันท์ชั้นที่ ๒ สาธารณรัฐเวียดนามใต้
๒๐ กันยายน ๒๕๐๗	คิสตังกวิช ดิโปดมาติก เซอร์วิสเมอริตชั้นที่ ๑ สาธารณรัฐเกาหลี
๗ มกราคม ๒๕๑๐	กรอสส์ ซิลเบริน เซนโซเซเน อามเนเคชันชั้นที่ ๑ ประเทศออสเตรีย
๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๐	ลานช้างร่มขาวชั้นที่ ๑ แห่งราชวงศ์ลาว

การรับราชการ

๑ กรกฎาคม ๒๔๖๔	นักเรียนฝึกหัดกองโรงเรียนนายร้อยทหารบก
๑๐ มิถุนายน ๒๔๗๑	ชั้นตะเบียนทหารกองประจำการ
๑ พฤษภาคม ๒๔๗๒	หัวหน้าหมู่ ๑ หมวด ๑๔ ร้อย บ. ๑
๑ เมษายน ๒๔๗๖	นักเรียนทำการนายร้อยเข้าประจำกองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ (พระนคร)
๑๒ พฤษภาคม ๒๔๗๗	ประจำกองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๔ (พระนคร)
๑๐ กันยายน ๒๔๗๗	ประจำกองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๓ (เดิมคือกองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๔)

๗ เมษายน ๒๔๘๐
 ๓๐ มีนาคม ๒๔๘๑
 ๕ เมษายน ๒๔๘๓
 ๒๒ ตุลาคม ๒๔๘๕

๒๗ ตุลาคม ๒๔๘๖
 • กรกฎาคม ๒๔๘๘
 • มกราคม ๒๔๘๙
 ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๑

๙ ตุลาคม ๒๔๙๑

• มกราคม ๒๔๙๓
 ๒๒ สิงหาคม ๒๔๙๕

๑๙ กันยายน ๒๕๐๐

๑๔ กรกฎาคม ๒๕๐๒

๘ ธันวาคม ๒๕๐๖

๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๖

นายทหารฝึกหัดราชการโรงเรียนทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน
 รองผู้บังคับกองร้อยที่ ๑ กองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๓
 ผู้บังคับกองร้อยที่ ๑ กองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๓
 รองผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๓ และรักษาราชการผู้บังคับกองร้อยที่ ๑ กองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๓
 อีกตำแหน่งหนึ่ง

รองผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๓ ตำแหน่งเดียว

รองผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๒

ผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๒

รองเจ้ากรมทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน และรักษาราชการผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๒ อีกตำแหน่งหนึ่ง

ผู้บังคับการกรมป้องกันต่อสู้อากาศยานและรักษาราชการผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๒ กรมป้องกันต่อสู้อากาศยานอีกตำแหน่งหนึ่ง

ผู้บังคับการกรมป้องกันต่อสู้อากาศยานตำแหน่งเดียว

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้บังคับกองพลน้อยทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจ

รักษาราชการในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจอีกตำแหน่งหนึ่ง

รักษาราชการในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจอีกตำแหน่งหนึ่ง

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ

เงินเดือน

• พฤษภาคม ๒๔๗๒
 • เมษายน ๒๔๗๖
 • เมษายน ๒๔๗๗
 • เมษายน ๒๔๗๘
 • เมษายน ๒๔๗๙
 • เมษายน ๒๔๘๐

รับเงินเดือน	๘ บาท
รับเงินเดือน ขั้น ๑	๘๐ บาท
เดือนขึ้นรับเงินเดือน ขั้น ๔	๑๕๐ บาท
เดือนขึ้นรับเงินเดือน ขั้น ๕	๑๒๐ บาท
เดือนขึ้นรับเงินเดือน ขั้น ๖	๑๓๐ บาท
เดือนขึ้นรับเงินเดือน ขั้น ๓๒	๑๔๐ บาท

● เมษายน ๒๔๘๑	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๓๓	๑๕๐ บาท
● เมษายน ๒๔๘๒	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๓๔	๑๖๐ บาท
● เมษายน ๒๔๘๓	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๓๕	๑๗๐ บาท
● เมษายน ๒๔๘๔	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๓๖	๑๘๐ บาท
● กรกฎาคม ๒๔๘๕	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๓๗	๒๐๐ บาท
● กรกฎาคม ๒๔๘๖	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๔๐	๒๔๐ บาท
● กรกฎาคม ๒๔๘๗	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๔๒	๒๘๐ บาท
● กรกฎาคม ๒๔๘๘	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๔๓	๓๐๐ บาท
● มกราคม ๒๔๘๙	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๔๔	๓๒๐ บาท
● มกราคม ๒๔๙๐	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๔๕	๓๕๐ บาท
● มกราคม ๒๔๙๑	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๔๖	๔๐๐ บาท
● มกราคม ๒๔๙๒	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๕๐	๕๐๐ บาท
● กรกฎาคม ๒๔๙๒	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๕๑	๕๕๐ บาท
● มกราคม ๒๔๙๓	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๕๒	๖๐๐ บาท
● มกราคม ๒๔๙๔	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๕๓	๖๕๐ บาท
● มกราคม ๒๔๙๖	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๕๔	๗๐๐ บาท
● มกราคม ๒๔๙๗	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๕๖	๗๕๐ บาท
● มกราคม ๒๔๙๘	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๕๗	๘๐๐ บาท
● มกราคม ๒๔๙๙	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๖๐	๑,๐๐๐ บาท
● มกราคม ๒๕๐๐	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๖๑	๑,๑๐๐ บาท
● มกราคม ๒๕๐๑	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๖๒	๑,๒๐๐ บาท
● มกราคม ๒๕๐๒	เดือนขึ้นรับเงินเดือน	ชั้น ๖๔	๑,๔๐๐ บาท
● พฤศจิกายน ๒๕๐๒	แก้ไขอัตราเงินเดือนเป็น		๘,๐๐๐ บาท
● มกราคม ๒๕๐๓	เดือนขึ้นรับเงินเดือน		๘,๓๐๐ บาท
● ตุลาคม ๒๕๑๐	ปรับอัตราเงินเดือน		๘,๖๐๐ บาท
● ตุลาคม ๒๕๑๑	เดือนขึ้นรับเงินเดือน		๘,๐๐๐ บาท
● ตุลาคม ๒๕๑๕	รับบำนาญ		๑๒,๑๕๐ บาท

เงินเพิ่มพิเศษ

๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔	รับเงินเพิ่มพิเศษสำหรับการสู้รบ	
	กรณี ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๔	๒๕๐ บาท
๑ มีนาคม ๒๕๐๒	เงิน พ.ส.ร.	๒๕๐ บาท
๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๒	ปรับเงิน พ.ส.ร.	๔๕๐ บาท
๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๓	ปรับเงิน พ.ส.ร.	๑,๘๕๐ บาท
๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๕	รับเงินเพิ่มพิเศษสำหรับการสู้รบชายแดน	๓๑๐ บาท

ราชการหวัด

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๓	ราชการพักรักษาตัวที่บ่อนโคจีน ฝรั่งเศส ในกรณีเรียกร้องคืนแดน คืน ตั้งแต่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ ถึง ๑๐ มีนาคม ๒๕๔๔	
๒๔ มกราคม ๒๕๔๕	ราชการพักรักษาตัวสงครามมหาเอเชียบูรพา ตั้งแต่ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๕ ถึง ๑ มกราคม ๒๕๔๕	
๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๔	ระหว่างประกาศใช้กฎอัยการศึกในจังหวัดธนบุรี ตั้งแต่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๔ ถึง ๖ กันยายน ๒๕๔๔	
๑๖ กันยายน ๒๕๐๐	ระหว่างประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วพระราชอาณาจักร ตั้งแต่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ ถึง ๑๐ มกราคม ๒๕๐๑	

ราชการพิเศษ

๑๐ เมษายน ๒๕๕๔	ไปศึกษาอาหารรอบโลกที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น มีกำหนด ๘ เดือน	
๒๔ มีนาคม ๒๕๐๒	เป็นประธานกรรมการสอบคัดเลือก จ.ส.ด. เพื่อบรรจุเป็นนายตำรวจ สัญญาบัตรรุ่น ๑	
๑๑ พฤษภาคม ๒๕๐๒	ไปเยือนประเทศสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีตาม คำเชิญของรัฐบาลสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) มีกำหนด ๑๐ วัน	
๑๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒	เป็นประธานกรรมการสอบคัดเลือก จ.ส.ด. เพื่อบรรจุเป็นนายตำรวจ สัญญาบัตรรุ่น ๒	

๓๑ สิงหาคม ๒๕๐๙	เป็นผู้แทนไปร่วมประชุมสมัชชาใหญ่องค์การตำรวจสากล ครั้งที่ ๓๕ ณ กรุงเบอร์ลิน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และดูงานตำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกา, ยุโรปและเอเชีย มีกำหนด ๘ วัน
๒๗ กันยายน ๒๕๑๐	เป็นผู้แทนไปร่วมประชุมสมัชชาใหญ่องค์การตำรวจสากล ครั้งที่ ๓๖ ณ นครเกอัวโต ประเทศญี่ปุ่น และเข้าร่วมประชุมตำรวจระหว่างประเทศภาคพื้นเอเชีย ครั้งที่ ๑ และดูงานตำรวจเอเชีย มีกำหนด ๑ เดือน
๑ ตุลาคม ๒๕๑๑	เป็นผู้แทนไปร่วมประชุมสมัชชาใหญ่องค์การตำรวจสากล ครั้งที่ ๓๗ ณ กรุงเตหะราน ประเทศอิหร่าน มีกำหนด ๘ วัน
๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๑	เข้าร่วมประชุมสมาคมเจ้าหน้าที่ปราบปรามอาชญากรรมแห่งชาติ แห่งสหรัฐอเมริกา ณ เมืองซีแอตเติล ปอร์โตริโก และดูงานตำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกา และยุโรป มีกำหนด ๑ เดือน
๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๒	เป็นผู้แทนไปร่วมประชุมสมัชชาใหญ่องค์การตำรวจสากล ครั้งที่ ๓๘ ณ กรุงเม็กซิโกซิตี ประเทศเม็กซิโก มีกำหนด ๕ วัน
๑๙ ตุลาคม ๒๕๑๒	เข้าร่วมประชุมสมาคมหัวหน้าตำรวจดับเพลิงนานาชาติ ณ นครชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา มีกำหนด ๔ วัน
๒๔ ตุลาคม ๒๕๑๒	ดูงานตำรวจในยุโรป, สหรัฐอเมริกา, อเมริกาใต้ และออสเตรเลีย มีกำหนด ๑๒ วัน
๔ มิถุนายน ๒๕๑๓	เป็นผู้แทนไปร่วมประชุมสมาคมดับเพลิงนานาชาติแห่งเอเชีย ครั้งที่ ๖ ณ โอซาก้า ประเทศญี่ปุ่น และดูงานด้านการดับเพลิง และบรรเทาสาธารณภัยในฟิลิปปีนส์, ไต้หวัน,ฮ่องกง มีกำหนด ๒๐ วัน
๖ กันยายน ๒๕๑๔	เป็นผู้แทนไปร่วมประชุมสมัชชาใหญ่องค์การตำรวจสากล ครั้งที่ ๔๐ ณ กรุงฮอนดูรา ประเทศฮอนดูรา มีกำหนด ๖ วัน
๑๙ กันยายน ๒๕๑๔	ไปร่วมประชุมหัวหน้าตำรวจดับเพลิงนานาชาติ ครั้งที่ ๙๘ ณ เมืองเซนต์หลุยส์ มลรัฐมิสซูรี ประเทศสหรัฐอเมริกา และดูงานตำรวจในยุโรป, อเมริกา และเอเชีย มีกำหนด ๑ เดือน
๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๔	เป็นผู้อำนวยการฝ่ายพลเรือน กองบัญชาการคณะปฏิวัติ
๙ ธันวาคม ๒๕๑๔	เป็นผู้อำนวยการฝ่ายอำนวยการศึกษาและสาธารณสุข กองบัญชาการคณะปฏิวัติ

ตำแหน่งพิเศษ

๑ ธันวาคม ๒๔๙๑	ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นราชองครักษ์เวร
๓๐ เมษายน ๒๔๙๔	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๒ สืบต่อไป
๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๔	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒
๑ ธันวาคม ๒๔๙๔	ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นราชองครักษ์เวรสืบไป
๒๑ ตุลาคม ๒๔๙๐	มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์
๗ ธันวาคม ๒๔๙๐	ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายตำรวจราชสำนักพิเศษ
๑๔ มกราคม ๒๔๙๑	ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นราชองครักษ์เวรสืบต่อไป
๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒	โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
๙ ธันวาคม ๒๔๙๓	ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นราชองครักษ์พิเศษ
๑๓ ธันวาคม ๒๔๙๖	มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
๔ มิถุนายน ๒๔๙๑	มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๓ มกราคม ๒๔๙๒	มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
๒๔ มกราคม ๒๔๙๒	เป็นกรรมการธนาคารอาคารสงเคราะห์
๘ กันยายน ๒๔๙๓	ประจำสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม
๒๓ เมษายน ๒๔๙๔	นายกิตติมศักดิ์สมาชิกสมาคมโรคเบาหวาน
๑๔ ธันวาคม ๒๔๙๔	โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นผู้แทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

ตำแหน่งกรรมการต่าง ๆ

๗ สิงหาคม ๒๔๙๔	กรรมการสงเคราะห์ประชาชนไกลดมนาคม
๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๑	กรรมการปราบปรามบุคคลประพฤติดนเป็นอันธพาล
๒๑ มกราคม ๒๔๙๒	กรรมการอำนาจการที่พิทักษ์และตักอากาศของกองทัพบก
๑๑ มีนาคม ๒๔๙๒	กรรมการพิจารณาผังเมืองเกี่ยวกับการแบ่งเขตบริเวณที่จะตั้งโรงงานอุตสาหกรรม
๑๑ มีนาคม ๒๔๙๒	กรรมการพิจารณาผังเมืองนครหลวง

๑ มีนาคม ๒๕๐๒	กรรมการพิจารณาโครงการอาคารสงเคราะห์
๖ พฤษภาคม ๒๕๐๒	กรรมการควบคุมการขนส่ง กรรมการพิจารณาการให้เข้าซื้ออาคารสงเคราะห์ของกระทรวงมหาดไทยที่สร้างขึ้นโดยเงินทุนของเอกชน กรรมการพิจารณาจัดงาน ในคราวว่างโครงการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๑ มิถุนายน ๒๕๐๒	กรรมการสงเคราะห์ชาวเขา
๑ มิถุนายน ๒๕๐๒	กรรมการที่ปรึกษาสมาคมเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทย
๓ มิถุนายน ๒๕๐๒	กรรมการสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ
๓ มิถุนายน ๒๕๐๒	กรรมการดำเนินงานป้องกันและปฏิบัติต่อยุติธรรมที่มีปัญหาทางความประพฤติและที่กระทำความผิดกฎหมาย
๑ มิถุนายน ๒๕๐๒	กรรมการวางแผนและโครงการเศรษฐกิจในหน้าที่กระทรวงมหาดไทย
๑ มิถุนายน ๒๕๐๒	กรรมการบริหารและประสานงานพัฒนาการท่องเที่ยว
๑ กรกฎาคม ๒๕๐๔	กรรมการกลางปราบยาเสพติดให้โทษ
๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒	กรรมการประสานราชการ ๔ จังหวัดภาคใต้ (ก.ส.จ.)
๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒	กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ
๑ ธันวาคม ๒๕๐๒	กรรมการกองอาสารักษาดินแดน
๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๓	กรรมการบริหารและประสานงานพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ
๑ มกราคม ๒๕๐๔	กรรมการส่งเสริมและประสานงานกิจกรรมเด็กวัยรุ่น
๑ มีนาคม ๒๕๐๔	กรรมการอำนวยการหอพักนครข้าราชการกระทรวงมหาดไทย
๑ เมษายน ๒๕๐๔	เป็นผู้อำนวยการป้องกันภัยทางอากาศแห่งราชอาณาจักร
๑ มิถุนายน ๒๕๐๔	กรรมการบริหารส่วนกลางฝ่ายอาณานิคมตามโครงการเชิดชูและบำรุงรักษาวัฒนธรรมในด้านพัฒนาการบำรุงวัด
๑ กรกฎาคม ๒๕๐๔	กรรมการกลางอาสารักษาดินแดน
๑ กรกฎาคม ๒๕๐๔	กรรมการโครงการการเชิดชูและบำรุงรักษาวัฒนธรรมในด้านพัฒนาการบำรุงวัด
๑ พฤษภาคม ๒๕๐๖	กรรมการที่ปรึกษาสโมสรมหาดไทย
๑ ธันวาคม ๒๕๐๖	กรรมการกลางจัดการแข่งขันเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ ๕
๑ มกราคม ๒๕๐๗	กรรมการเพื่อพิจารณาจัดตั้งโทรคมนาคมแห่งชาติ
๑ มกราคม ๒๕๐๗	กรรมการปรับปรุงองค์การวางทางหลวง
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗	กรรมการในระดับนโยบายคณะรัฐมนตรีและคณะกรรมการเศรษฐกิจ

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗	กรรมการสงเคราะห์ชาวเขา
๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗	กรรมการเขาวงกต
๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗	กรรมการประสานงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หญิงบางประเภท
๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗	กรรมการสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
๒๕ มีนาคม ๒๕๐๗	กรรมการประสานงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หญิงบางประเภท
๑๐ สิงหาคม ๒๕๐๗	กรรมการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดมูน้ำ
๒๓ มกราคม ๒๕๐๘	กรรมการธนาคารอาคารสงเคราะห์
๒๗ พฤษภาคม ๒๕๐๘	กรรมการจัดสร้างพุทธมณฑลและกรรมการสาขา
๒๗ พฤษภาคม ๒๕๐๘	กรรมการก่อสร้างอนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
๑๐ กรกฎาคม ๒๕๐๘	กรรมการประสานงานและอำนวยการกรณีภัยพิบัติ
	กรรมการควบคุมและดำเนินงานสถานนันทนาการของเทศบาล
๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๘	กรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยในจังหวัดพังงา ตรัง นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี
๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๘	กรรมการจัดงานแสดงสินค้านานาชาติ
๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๘	กรรมการก่อสร้างพระพุทธรูปและปรับปรุงบริเวณเขาวงกต
	กรรมการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
๒๒ กรกฎาคม ๒๕๑๔	กรรมการแห่งชาติตามโครงการพัฒนาอุทยานอัมพูน
๒๑ พฤษภาคม ๒๕๑๔	กรรมการสภาพทหารผ่านศึก
	กรรมการสภากลาโหม
	กรรมการสภาความมั่นคงแห่งชาติ
	กรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ
	กรรมการอำนวยการต่อต้านการแพร่กซึมของคอมมิวนิสต์ในราชอาณาจักรลาว
	กรรมการพิจารณาปลดปล่อยผู้รับการอบรมและฝึกอาชีพ
	กรรมการจัดงานกาชาด
	กรรมการอำนวยการจัดงานวันวิสาขบูชา
	กรรมการองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้
	กรรมการการไฟฟ้านครหลวง
	กรรมการบริหารมูลนิธิราชประชานุเคราะห์

กานำ

ด้วยผู้จัดทำมีความประสงค์ที่จะจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเพื่อเป็น
ธรรมทาน และเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตำรวจ-
เอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์ และได้พิจารณาเห็นว่า หนังสือ “โลกที่ป็น”
ซึ่งท่านเจ้าคุณพระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาส
วัดคอน และเจ้าคณะเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ได้รจนานขึ้น
ตั้งแต่ครั้งดำรงสมณศักดิ์ พระศรีวิสุทธิโสภณ เป็นหนังสือที่บรรยาย
ธรรมอันมีคุณค่าล้ำ และน่าศึกษา พร้อมทั้งชี้ทางปฏิบัติอีกด้วย ถึง
แม้จะมีการพิมพ์ออกเผยแพร่ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๑-๒๕๒๖ รวม
๑๒ ครั้งแล้ว มีจำนวนหนังสือที่พิมพ์ขึ้นทั้งสิ้น ๑๕,๔๐๐ เล่ม ก็ตาม
ก็ยังนับว่ามีจำนวนจำกัดสำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ผู้จัดทำจึงได้
กราบเรียนขออนุญาตต่อท่านเจ้าคุณเทพมุนี และได้รับความเมตตาจาก
พระคุณท่าน ยินดีอนุญาตให้จัดพิมพ์เผยแพร่ได้ตามประสงค์ จึงขอ
กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

กุศลบุญราศีที่เกิดจากการพิมพ์หนังสือ “โลกที่ป็น” นี้ เป็น
ธรรมทานกิต্ত จากการที่ร่วมกันบำเพ็ญกุศลมาตั้งแต่วันถึงแก่อนิจกรรม
จนถึงวันพระราชทานเพลิงศพกิต্ত ขอจงเป็นพลวปัจจัย อุปถัมภ์ให้แก่
ดวงวิญญาณของ พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์ ประสพสุขใน
สัมปรายภพอันควรด้วย เทอญ.

ผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง

โลกที่ป็น

ปณามพจน์	๑
อาร์มบบา	๓
ความตาย	๔
ตามอคตกยอคไม้	๖
ตาย-เกิด	๗
อาร์มบ์ก่อนตาย	๘
สามเนรเต่า	๑๔
นิรยภูมิ = โลกนรก	๒๑
มหานรก	๒๒
พระเทวทัต	๔๐
นันทยักษ์	๔๒
กาฬาล	๔๓
ไฟในมหานรก	๔๖
อุสสทนรก	๕๒

(๖)

	ยมโลกนรก	..	..	..	..	๖๑
	อชาตศัตรูราชา	..	..	..	..	๖๓
	โลกันตนรก	..	..	..	..	๗๘
เปตติวิสัยภูมิ	= โลกเปรต	..	..	..	..	๘๖
	วิฆาตะเปรต	..	..	..	..	๘๖
	วิเวธเปรต	..	..	..	..	๘๗
	สุกรเปรต	..	..	..	..	๙๙
	เหตุนำไปอบาย	..	..	..	..	๑๐๑
	เปรตในป่าลึก	..	..	..	..	๑๐๒
	ทวาทสวธิเปรต	..	..	..	..	๑๐๘
	พระเถระเห็นปีศาจ	..	..	..	..	๑๑๑
	เปรตมีวิมาน	..	..	..	..	๑๒๐
	ปรทัตถุปชีวีเปรต	..	..	..	..	๑๒๓
	เปรตคอยรับส่วนบุญ	..	..	..	..	๑๒๔
อสุรกายภูมิ	= โลกอสุรกาย	..	..	..	..	๑๓๓
	อสุรกายกระหายน้ำ	..	..	..	..	๑๓๙
กิริยฉานภูมิ	= โลกเกรงฉาน	..	..	..	..	๑๔๒
	กิริยฉาน ๔	..	..	..	..	๑๔๓

(ก)

มนุสส์กัมมิ	ทิวัจฉานชีวิท	๑๔๕
	พญาเอรกปัตตนาคราช	๑๔๖
	วัสสการวานร	๑๔๘
	มหาวาจากอุบาสก	๑๕๑
	= โลกมนุสย์	๑๕๗
	ประเภทมนุสย์	๑๖๑
	โจรกถา	๑๖๓
	เสฏฐีกถา	๑๖๕
	พระมหาเถรกถา	๑๗๑
	ฉาคุมหาราชิกาภูมิ = สวรรค์ชั้นที่ ๑	๑๗๘
ฉาคุมหาราชิกาภูมิ	อุปัตติเทพ	๑๘๐
	รูกขเทวถา	๑๘๕
	ธตรฐมหาราช	๑๘๐
	ปัญจสิขคนธรรพ์	๑๘๒
	วิรุฬหกมหาราช	๑๘๓
	วิรูปักษ์มหาราช	๑๘๔
	เวสสุวัณมหาราช	๑๘๖
	ชนวสภยักษ์	๑๘๗
	ท้าวฉาคุมหาราชถวายบาตร	๑๘๘

(๖)

คาวตังสาภูมิ	=	สวรรค์ชั้นที่ ๒	..	..	..	๒๐๒
		ไตรทริภังขประวัตติ	..	..	..	๒๐๓
		อสุรพิภพ	..	..	..	๒๐๕
		ท้าวเวปจิตตาสูร	..	..	..	๒๐๖
		อสุรินทรานุโพธิสัตว์	..	..	..	๒๑๐
		บุพพภากนการ	..	..	..	๒๑๓
		บารมีของอสุรินทรานุ	..	..	..	๒๑๓
		สมบัติในไตรทริภังข	..	..	..	๒๑๕
		พระจุฬามณีเจดีย์	..	..	..	๒๑๗
		ปาริชาต	..	..	..	๒๒๒
		สุทธรรมาเทวสภา	..	..	..	๒๒๓
		เทวคาสถัษธรรม	..	..	..	๒๒๔
		สุพรรณบัฏ	..	..	..	๒๒๗
		เทพทำบุญ	..	..	..	๒๓๐
		กัณฐกะเทพบุตร	..	..	..	๒๓๔
ยามาภูมิ	=	สวรรค์ชั้นที่ ๓	..	..	..	๒๓๕
		ยามาสวรรค์	..	..	..	๒๔๐
คุสัตาภูมิ	=	สวรรค์ชั้นที่ ๔	..	..	..	๒๔๔
		สิริมหามายาเทพเจ้า..	..	..	..	๒๔๕

(จ)

นิมมานนรตภูมิ	=	สวรรค์ชั้นที่ ๕	..	..	..	๒๕๕
		สุกัทธาเทพเจ้า	..	..	..	๒๖๐
ปรนิมมิตวสวัตติภูมิ	=	สวรรค์ชั้นที่ ๖	..	..	..	๒๖๕
		วสวัตติมาราธิราช	..	..	..	๒๖๗
		พระกัศณาคอุปกุต	..	..	..	๒๗๑
		มารร่ำพัน	..	..	..	๒๗๕
		การจุติแห่งทวยเทพ	..	..	..	๒๘๑
		จุตินิมิตของเทพยดา	..	..	..	๒๘๔
พรหมปาริธัสชาภูมิ	=	พรหมโลกชั้นที่ ๑	..	..	..	๒๘๕
		พรหมอุบัติ	..	..	..	๒๘๘
		เรื่องกัป	..	..	..	๒๙๐
		เรื่องฉาน	..	..	..	๒๖๔
พรหมปุโรหิตาภูมิ	=	พรหมโลกชั้นที่ ๒	..	..	..	๒๙๘
มหาพรหมภูมิ	=	พรหมโลกชั้นที่ ๓	..	..	..	๓๐๐
		พหามหาพรหม	..	..	..	๓๐๐
ปริตคาภาภูมิ	=	พรหมโลกชั้นที่ ๔	..	..	..	๓๐๗
อัปปมาณาภูมิ	=	พรหมโลกชั้นที่ ๕	..	..	..	๓๐๘
อาภัสสราภูมิ	=	พรหมโลกชั้นที่ ๖	..	..	..	๓๐๙
ปริตตสุภาภูมิ	=	พรหมโลกชั้นที่ ๗	..	..	..	๓๑๐

(ณ)

พระศรีอริยเมตไตรย	๒๕๐
การสร้างพระบารมี	๒๕๒
อัปปามาณสุภาภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๘	๓๑๑
สุภกนิหาภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๙	๓๑๒
เวฬุผลลาภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๑๐	๓๑๓
อัสสัมภะสัคคาภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๑๑	๓๑๔
อวิหาสุทธาวาสภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๑๒	๓๑๗
ออัปปาสุทธาวาสภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๑๓	๓๑๘
สุหัสสาสุทธาวาสภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๑๔	๓๒๑
สุหัสสัสสุทธาวาสภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๑๕	๓๒๓
ลภนิฐาสุทธาวาสภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๑๖	๓๒๔
ทุกเจติย	๓๒๖
อากาสาณัญจายตนภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๑๗	๒๒๘
วิญญานัญจายตนภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๑๘	๓๓๑
อากิญจัญจายตนภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๑๙	๓๓๓
อาพารคาบสกาลามโคตร	๓๓๕
เนวสัณญานาสัณญายตนภุมิ = พรหมโลกชั้นที่ ๒๐	๓๓๖
น่านันทาบาตร	๓๓๖
อุทกรามบุตรคาบส	๓๔๐

(ข)

วัฏฏสังสารวรรณา	=	เรื่องวัฏสงสาร	..	..	..	๓๔๒
		พระสมณาเถรี	..	..	..	๓๔๘
		เท่าตาบอค...	..	..	..	๓๕๕
โลกุตรภูมิ	=	ภูมิพ้นโลก....	..	..	..	๓๕๗
		สัพพัญญู...	..	..	..	๓๕๘
โสตาบันนโลกุตรภูมิ	=	ภูมิพ้นโลกชั้นที่ ๑	..	..	..	๓๖๐
		คุณวิเศษ	..	..	..	๐๖๓
สกาคามีโลกุตรภูมิ	=	ภูมิพ้นโลกชั้นที่ ๒	..	..	..	๓๖๖
		คุณวิเศษ	..	..	..	๓๖๗
อนาคามีโลกุตรภูมิ	=	ภูมิพ้นโลกชั้นที่ ๓	..	..	..	๓๖๘
		คุณวิเศษ	..	..	..	๓๗๑
อรหัตโลกุตรภูมิ	=	ภูมิพ้นโลกชั้นที่ ๔	..	..	..	๓๗๕
		คุณวิเศษ	..	..	..	๓๗๖
		พระพุทธรูปนิพพาน	..	..	..	๓๗๖
ปัจฉิมพจน์	..	..	..	..	..	๓๘๓

โลกทิปนี

โดย

พระเทพมุนี

(วิลาส ฉาววโร ป.ธ. ๙)

เจ้าอาวาสวัดคอน

ยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ปณามพจน์

นมคฤ รตนคฤยสฺส

ข้าพเจ้า ขอถวายนมัสการ องค์สมเด็จพระ
พระพิชิตมาร บรมไตรโลกุตตมาจารย์ สัมมาสัม
พุทธเจ้า พระองค์ผู้ทรงมีพระมหากรุณาแผ่

ไปในไตรภพ และพระนพโลกุตรธรรมอัน
 ล้ำเลิศ กับทั้งพระอริยสงฆ์ผู้ทรงพระคุณ
 อันประเสริฐด้วยเคียรเกล้าแล้ว จะขอภิกษา
 นบไหว้ซึ่งท่านบูรพาจารย์ทั้งหลาย ผู้เป็น
 อริยสัปบุรุษมีญาณแล พระคุณ บริสุทธิ ทรง
 วัชระนิกายไตรปิฎกนำพระพุทธศาสนาสืบ ๆ
 กันมา ด้วยการจะเป็นอย่างยิ่งแล้ว จักรจนา
 เรียบเรียงอรรถวรรณนา ซึ่งตั้งชื่อว่า โลกที่ป็น
 เพื่อชี้แจงถึงภูมิต่าง ๆ อันสัตว์ทั้งหลายที่ยัง
 ท่องเที่ยวอยู่ในวัฏสงสารต้องอุบัติเกิด พร้อม
 ทั้ง แสดง เหตุแห่ง การเข้าถึงภูมิเหล่านั้นตาม
 สมควร ขอมวลชนคนคัมภีร์ญาณทั้งหลาย จง
 ตั้งใจสดับอรรถวรรณนาของข้าพเจ้า ซึ่งจัก
 กล่าวในโอกาสต่อไป ด้วยดีเทอญ.

อาร์มกบท

สมมติว่า มีผู้วิเศษคนหนึ่งซึ่งมีจักรขุณาณผ่องใส ไปนั่งเฝ้า
ประจำอยู่ ณ สถานที่ลับแห่งหนึ่ง สถานที่ที่ทว่านี้ ก็คือเขต
แดนระหว่างความเป็นกับความตาย นั่งอยู่ที่นั่นแล้ว เขาก็จะ
เห็นว่า วันหนึ่ง ๆ มีผู้คนเดินทางผ่านเขตแดน จากมนุษย์โลก
นี้หายวับเข้าสู่แดนมัจจุราชมามากมายนักหนา ทุกวันเวลามีอยู่เสมอ
ไม่ว่างเว้น ที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะว่ากฎธรรมชาติของคนเราที่เกิด
มาในโลกนี้ ผลที่สุดก็ต้องตาย เกิดมาเท่าใดก็ต้องตายหมด
เท่านั้น

เมื่อพิจารณาต่อไป เราท่านทั้งหลายที่เกิดมาก็เหมือนกับ
นักโทษที่เขาจะฆ่า ธรรมชาตินักโทษที่ต้องประหารนี้ ณ ขณะที่
นายเพชรฆาตนำตัวไปสู่ตะแลงแกง ถ้าขึ้นต่อสู้สู้ร้ายเป็นบ้า
ระห่ำ พยายามซัดขึ้นจะหนีไปไม่ให้ฆ่า เขาก็จะตัดศีรษะหรือยิง
เสียให้ตายโดยพลันในที่นั่นเอง ไม่ให้ลยถวิลอยู่หนักรั่วพัน
ต่อไปได้ ถ้าไม่ซัดขึ้นเดินตามเขาไปด้วยหัวใจผ่อห่อเหี่ยวแห้ง
แล้ว ก็เหมือนแกล้งเดินเข้าไปหาความตายทุกฝีก้าว ครั้นถึงที่
ประหารแล้ว เขาก็มัดเข้ากับหลักแน่นหนา แล้วก็ทำพิธีฆ่าลง
คาบตัดคอให้ขาดกระเด็น หรือเช่นฆ่าด้วยอาชญาวุธ คือ ปืนผา
หน้าไม้ ยิ่งตรงหัวใจให้ตายลงโดยฉับพลัน ตัวเราก็คงเหมือนกัน

เกิดมาแล้วก็เหมือนนักโทษของพญามัจจุราช จะต้องขาดชีวิตกับชีพไปด้วยอาการ ๒ อย่าง คือ

๑. คายบ้อจู้บันหันคว้น เช่น ถูกยิงตาย ถูกแทงตาย ถูกฟันตาย รดชนตาย จมน้ำตาย ถึงแก่กรรมกรรมด้วยอาการตายโหงเหล่านี้ ก็เหมือนกับนักโทษที่พยายามจะหนีขังขึ้น เพราะไม่สมัครใจจะตาย เลยถูกเขาคักต้อนระเสียดจับปล้นให้ตายโหงในบ้อจู้บันหันเอง

๒. คายธรรมดา เช่น เจ็บป่วยเป็นไข้ ประกอบไปด้วยทุกขเวทนาใหญ่ เจ็บปวดไปทั่วสรรพางค์กาย ลุกนั่งไม่ไหว เคลื่อนกายไม่ได้ นอนนิ่งไม่ไหวตึงอยู่บนเตียงที่ตาย ยังอยู่แต่ใจสั้นริก ๆ คอยอยู่แต่ว่าจะดับจะตายลงไปเมื่อใดเท่านั้น อย่างนี้ก็เหมือนกับนักโทษที่ใจผ่อใจสั้น ถูกเขามัดเข้ากับหลักมัดรอกเวลาที่ลงคาบประหาร กาลใดเขาลงคาบตักต้อนระเสียด ก็จะขาดใจตายวิญญานดับไปเมื่อนั้น นี่แหละท่านทั้งหลาย ความจริงมีอยู่เช่นนั้น และมีมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ฉะนั้น การที่เราจะแคล้วจากความตายเป็นอันไม่มี

ความตาย

คราวนี้ ก็มีปัญหายุ่ว่า ที่ว่าความตาย ๆ นั้น มันเป็น

อย่างไร ? ความตายนั้น ก็คือความขาดแห่งชีวิตินทรีย์ ขณะที่เรากำลังยังเป็น ๆ อยู่ มีชีวิตินทรีย์คอยหล่อเลี้ยงร่างกายเราให้สดใส่ไปมาเคลื่อนไหวได้ เมื่อใดขาดชีวิตินทรีย์ เราก็เคลื่อนไหวไปมาไม่ได้ หมดความรู้สึก มีร่างกายแข็งทื่อเหมือนท่อนไม้ ถ้าจะเปรียบก็เหมือนไฟตะเกียง อาศัยน้ำมันขุบที่ไส้ จึงได้มีแสงสว่างรุ่งเรือง ถ้าน้ำมันเปลืองหมดก็ดับมืดจันใด ร่างกายนี้ก็เหมือนกับตะเกียง ชีวิตินทรีย์เหมือนน้ำมัน ถ้าชีวิตินทรีย์ขาดหมดไป ร่างกายก็ใช้การอะไรไม่ได้ เหมือนกับไฟตะเกียงดับมืดจันนั้น หนึ่ง ชีวิตินทรีย์นี้คอยหล่อเลี้ยงร่างกายเหมือนกับน้ำคอยหล่อเลี้ยงดอกอุบลไว้ เมื่อน้ำแห้งขาด ดอกอุบลก็พินาศเหี่ยวแห้งไม่สดใส่ ร่างกายนี้ เมื่อชีวิตินทรีย์ขาดก็ถึงความพินาศตายไป เหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า ความตายก็คือความขาดชีวิตินทรีย์

เมื่อชีวิตินทรีย์ขาดก็สิ้นลมหายใจ ครั้นสิ้นลมหายใจ วิญญาณก็ดับ ตาก็ไม่เห็น หูก็ไม่ได้ยิน จมูกก็ไม่ได้กลิ่น ลิ้นก็ไม่ร้รส กายก็หมดความรู้สึก นอนแข็งทื่อเหมือนท่อนฟืนที่รอการยัดเข้าเตาไฟ ไม่หวั่นไหวต่อความเย็นร้อนอ่อนแข็งแต่ประการใด ถ้าทิ้งไว้ก็มีแต่จะเน่าเหม็นขึ้นพอง ถึงภavn่าเกลียดน่าชัง คนที่เคยคลั่งไคล้ไหลหลงกันมาก่อนก็ไม่อยากเข้าใกล้ ถึง

ชั้นนี้แล้วเอาไว้วัยไม่ได้ จำต้องเอาไปเผาเสียให้สูญในกองไฟ ไม่เช่นนั้น ก็พากันนำไปฝังเสียในแผ่นดิน ให้สิ้นทุเรศนัยน์ตา เพราะถ้าเอาเก็บไว้ ก็มีแต่เหม็นสาบเหม็นสาบให้รำคาญนาสาหา กุณค่าอันใดมิได้ อย่างนี้แลเรียกว่าความตาย ก็ความตายอย่าง ที่ว่ามานี้ เราทำนทุกคนย่อมประสบพบปะแน่นอนเที่ยงแท้ใน วันหนึ่งข้างหน้า แต่ว่าจะเป็นเมื่อไรและที่ไหนนั้น เราไม่มี วันที่จะรู้ได้เลย เพราะมันเหมือนกับคนตาบอดตกขยอกไม้

ตาบอดตกขยอกไม้

ยังมีบุรุษชราจักษุมืดคนหนึ่ง บังเอิญพลตกปลั่งตกจาก ขยอกไม้อันสูงลิบ เมื่อตกมาแล้วก็มีอันเป็นต้นมือกาง ลีว ๆ ลง มากลางหาว ออกสิ้นขวัญแขวน จะได้ว่าตัวว่า ตนจะกระแทบ กระทั่งสิ่งใดบ้าง แลตกลงมาถึงพื้นดิน ร่างกายจะแตกแหลก เหลวเป็นไปเมื่อใด อย่างนี้ก็หาไม่รู้ไม่เลย รู้แต่เพียงว่า “กูข้านี้ ชะรอยจะสิ้นอายุพลันตายเสียในครั่งนี้เป็นแน่แท้ ไม่มีใครช่วย แกะไขได้” อุปมานั้นใด เราทั้งหลายนี้ก็เหมือนกัน พอเกิด มาก็ชื่อว่าพลัดตกลงมาแล้ว วันคืนเดือนปีล่วงไป ๆ ก็ได้ชื่อว่า ตัวเรากำลังลอยลีว ๆ ลงมาแล้ว ใกล้ความแตกความตายเข้าไป ทุกที แต่ที่จะให้รู้ว่าจักถึงพื้นดินแตกตายลงไปเมื่อใดนั้น ย่อม

ไม่มีวันรู้เลย รู้แต่เพียงว่า เกิดมาแล้วก็เที่ยงที่จะตายไปทำเหว
คือ ต้องตายแน่ ๆ จะเหลียวแลหาคนช่วยแก้ไขให้พ้นจากความ
ตายนั้นเป็นอันไม่มี ความจริงเป็นอยู่อย่างนี้จึงเชื่อก็ค

ตาย - เกิด

อันว่าเราทำทั้งหลาย ครั้นเมื่อตายไปแล้ว หากว่าแล้ว
กันไปก็หมดเรื่องราว แท้ที่หาเป็นเช่นนั้นไม่ ทราบไค
ที่ยังมีกิเลสตัณหาอยู่ ก็ต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่ในวัฏสงสารไม่
มีที่สิ้นสุด สถานที่ที่เราต้องไปเวียนเกิดเวียนตาย ซึ่งเรียกว่าวัฏ
สงสารนั้น มีอยู่หลายที่หลายแห่ง ที่หนึ่ง ๆ จะเรียกว่าโลกหนึ่ง ๆ
ก็ได้ ในจักรวาลอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้ มีโลกอยู่มากมาย เช่น
โลกนรก โลกมนุษย์ และโลกเทวดาเป็นต้น เราตายไปแล้ว
ใช้ว่าจะกลับมาเกิดในโลกมนุษย์นี้อยู่ร่ำไปก็หาไม่ อาจจะไปเกิด
ในโลกอื่น ๆ อีกมากมาย แต่จะไปเกิดในโลกไหน และเกิด
เป็นอะไรนั้น ก็สุดแต่กรรมที่ทำไว้ หรือตามสภาพของจิตของ
แต่ละบุคคล และการที่จะไปเกิดแต่ละครั้งนั้น ใช้ว่าอยู่ ๆ ก็
ปุบปับไปเกิดส่งเดชอย่างนั้นเอง ไม่ต้องมีเหตุมีผลอะไร ไม่ใช่
อย่างนั้น ความจริง สัตว์ที่จะตายไปเกิดนั้น ก่อนที่จะตายลงไป
จริง ๆ ย่อมต้องเกิดมี อารมณ์ ขึ้นก่อน อารมณ์นี้ถ้าจะเปรียบก็

เหมือนกับเป็นมัลลกุเทกัซทางบอกให้ผู้ที่จะตายรู้ล่วงหน้าว่า ตน
จักไปเกิดในโลกไหน มีสุขมีทุกข์ผิดแผกแตกต่างกันอย่างไร
จักไปเกิดในโลกใหม่ซึ่งมิใช่โลกมนุษย์ หรือว่าจักได้กลับมา
เกิดในมนุษยโลกนี้อีกต่อไป

อารมณ์ก่อนตาย

กาลเมื่อสัตว์ทั้งหลาย ใกล้จะถึงแก่ภรรณะเข้าไปสู่แดน
มฤตยู แล้วจะไปบังเกิดอยู่ในโลกอื่นต่อไปนั้น ในภรรณาสันนิวติ
คือวิจิตใกล้จะตาย ย่อมมีอารมณ์ ๓ ประการ ปรากฏเป็น
อารมณ์แห่งปฏิสนธิจิตก่อน ดังต่อไปนี้

๑. กรรมารมณ์ ได้แก่กรรมที่ตนเคยกระทำไว้แต่
ก่อนๆ มาปรากฏให้ระลึกขึ้นได้ ในขณะที่กำลังร่อแร่จะตายไป
ในพริบตานี้ ถ้าเป็นผู้มีบาปเคยทำอกุศลกรรมไว้ ในขณะนั้นก็
จะปรากฏเป็นภาพให้เห็นชัดเจนในมโนทวาร เช่น ตนเคยฆ่า
คนไว้ ภาพที่ตนฆ่าคนก็มาปรากฏ ตนเคยเตะถีบตำว่าพ่อแม่เอา
ไว้ หรือเป็นคนคิดเล่ห์คัมสุราเมรัยเป็นประจำ เคยทำอกุศลนา
ทานลักขโมยและปล้นคนอื่น เคยประพฤติกามมิชฌานอกใจสามี
ภรรยาเอาไว้ ก็จะปรากฏเป็นภาพให้เห็นชัดเจนอย่างที่ตัวทำไว้
ไม่ผิดเพี้ยน แล้วจิตก็ยึดหน่วงเอาภาพเหล่านั้นเป็นอารมณ์ เมื่อ

กับจิตตายลงไปแล้ว ก็น้อมนำไปเกิดในทุกภพภูมิ เช่น โลกนรก เป็นต้น หากว่าตนเคยทำกุศลกรรมไว้ ในขณะนั้น ก็จะปรากฏเป็นภาพให้เห็นอย่างชัดเจนในมโนทวาร คือทางใจเหมือนกัน เช่นตนเคยบริจาคทาน เคยทำบุญเลี้ยงพระ เคยชุกสละสร้างศาลา เคยรักษาศีล ก็จะเห็นเป็นภาพของตัวเองกำลังกระทำการสิ่งต่างๆ เหล่านั้น อย่างแจ่มชัดจำได้ ทำให้ใจคอชุ่มชื่น แล้วกับจิตตายลงไปทันใด อารมณ์อันถึงมานี้ ก็จะน้อมนำไปเกิดในสุคติ อารมณ์เหล่านี้เรียกว่า กรรมมารมณฺ์ ที่ปรากฏแก่คนที่ใกล้จะตาย ในขณะที่เขากำลังย่างเข้าสู่แดนมฤตยู เขาเห็นของเขายู่คนเดียวเท่านั้น เราท่านเวลานี้ยังไม่เห็น เพราะยังไม่ตาย ยังมีชีวิตเป็นปกติที่อยู่ ถ้าอยากจะเห็นต้องออกใจรอไปก่อน โน่นจวนจะกับจิตตายไปโน่นแหละเป็นเห็นแน่ แต่ถ้ากรรมารมณฺ์นี้ ไม่ปรากฏให้เห็น ก็จะปรากฏอารมณ์อีกอย่างหนึ่ง คือ

๒. กรรมนิมิตตารมณฺ์ ได้แก่อุปกรณ์ของการกระทำ ในอดีตมาปรากฏให้เห็น เพราะตามธรรมชาติในการประกอบกรรมทุกชนิด ย่อมมีอุปกรณ์เครื่องมือทั้งสิ้น เช่น จะทำปาณาติบาตฆ่าสัตว์ฆ่าคน ก็ต้องมี ดาบ มีด ปืน แหลน หลาว เป็นเครื่องมือ หรือจะทำบุญทำทาน ก็ต้องมีอาหาร เครื่องใช้ ไม้สอยต่างๆ เป็นเครื่องมือ อุปกรณ์เหล่านี้จะมาปรากฏเป็น

กรรมนิमितในขณะที่จะจับจิต มองเห็นเป็นภาพชัดเจนยิ่งนัก ในทางอกุศล ก็จะมีปรากฏเครื่องมือของการทำบาปให้เห็นในขณะนั้น เช่น เห็น มีด ปืน หอก ทาบ เครื่องมือการฟัน การชนไก่ กัดปลา เรือสวนไร่นาที่โกงเขาไว้ อะไรเหล่านั้นเป็นต้น สุดแต่คนจะเคยทำชั่วด้วยสิ่งใด ก็จะมีปรากฏให้เห็นระลึกได้ จิตยึกหน่วงไว้เป็นอารมณ์ กับจิตตายไปก็น้อมนำไปเกิดในทุคติภูมิในทางกุศล ถ้าคนเคยทำบุญไว้ด้วยสิ่งใด สิ่งนั้นก็จะมีปรากฏให้เห็นเหมือนกัน เช่น เห็นผ้าไตรเครื่องกฐินที่ตนเคยทอดถวายไว้ เห็นเครื่องสักการบูชาดอกไม้ที่ตนเคยทำการบูชาไว้ เห็นขบวนแห่ในการทำบุญต่างๆ เห็นกุฏิวิหารที่ตนเคยสร้างไว้ ถ้าเป็นคนภายนอกศาสนาเช่นฝรั่งมั่งคั่ง ก็เห็นโรงพยาบาล หรือสถานที่สาธารณะที่ตนมีน้ำใจเป็นกุศลสร้างเอาไว้ อะไรเหล่านั้นอันเป็นอุปกรณ์เครื่องมือในการทำกุศลกรรม มาปรากฏให้เห็นอย่างแจ่มชัดทีเดียว จิตยึกเหนียวเอาเป็นอารมณ์แล้วกับลง ก็ตรงไปอุปบัติเกิดในสุคติภูมิ อุปกรณ์แห่งการกระทำต่างๆ เหล่านี้เรียกว่า กรรมนิमितตารมณฺ์ ย่อมจะมีปรากฏให้คนใกล้จะตายเห็น ในขณะที่กำลังย่างเข้าสู่แดนมฤตยู แต่ถ้ากรรมนิमितตารมณฺ์นี้ไม่ปรากฏ อารมณ์อีกอย่างหนึ่งก็ปรากฏ นั่นคือ

๓. **กคินนิตตารมณั** ใต้แก่นิมิตต่างๆ อันบ่งบอกถึง
คติของโลกที่ตนจะต้องไปเกิดในเวลาที่ดับจิตไปแล้ว ปรากฏ
ขึ้นให้เห็นชัดเจนทางมโนทวาร บางทีก็เป็นภาพที่ตนเคยเห็น
บางทีก็เป็นภาพที่ตนไม่เคยเห็น แต่ส่วนมากเป็นภาพที่ตนไม่
เคยเห็นทั้งสิ้น แบ่งเป็นประเภทได้ ดังนี้

ก. ถ้าจะเกิดในโลกนรก เมื่อจะขาดใจตายนั้น ย่อม
เห็นเป็นเปลวไฟร้อนระอุ เห็นหม้อเหล็กแดง เห็นไม้จวนหนาม
เหล็ก เห็นฝูงผีปีศาจราหูต รูปร่างพิสดารไม่เคยเห็นมาก่อนถือ
ไม้ฆ้อนเหล็กจะตีกะบาล หรือถือหอกเหล็กโตเท่าลำตาลจะพุ่ง
มาที่ทรวงอก หรือมาจุกกระชากลากตัวไป บางทีเห็นเป็น
แร้งกา กำลังมาจะฉีกกักเลือดเนื้อของตัวกิน เขาผู้จวนจะตาย
นั้นย่อมเห็นอย่างชัดเจน ทำให้มีความตกใจสะท้านกลัวใจสั่นระรัว
ถ้าสำเสียงได้ในขณะนั้น ก็จะร้องไวยวายเป็นคนทั้งหลายช่วย เป็น
ที่น่าสงสารยิ่งนัก นิमित्तชื่อว่า เขาผู้นั้นต้องไปตกนรกแน่นอน

ข. ถ้าผู้ที่ตายนั้น จะไปเกิดเป็นเปรตตอสุรกาย ย่อม
เห็นกคินนิตเป็นหุบเขาหรือถ้ำอันมืดมิด บางทีก็เห็นเป็นแกลบ
และข้าวลีบมากมาย ให้รู้สึกทิวโหยอาหารและกระหายน้ำเป็น
กำลัง บางครั้งก็เห็นเป็นน้ำเลือนค้ำหน้าหนองน้ำรังเกียจน่าสะอึก
สะอื้นยิ่งนัก บางครั้งก็เห็นเป็นเปรตตอสุรกายมีร่างใหญ่โตน่า

เกลียดน่ากลัว เนื้อตัวสกปรกรุงรัง ภาพทั้งกล่าวนั้นมาปรากฏใน
มโนทวารให้เห็นชัดเจนแจ่มใส นิมิตนั้นชี้ให้รู้ว่า เขาผู้นั้นจะได้
ไปเกิดเป็นเปรตอสุรกาย

ค. ถ้าผู้ที่ตายนั้น จะไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ย่อม
เห็นกตินิมิตเป็นท่งหญ้า บ่าไม้ เขิงเขา ชายน้ำ กอไผ่ ภูเขา
บางทีก็เห็นเป็นรูปสัตว์ต่างๆ มาปรากฏ เช่น เห็นเป็นเนื้อดีก
โคกระบือ หมู หมา เบ็ด ไก่ เหี้ย นก หนู จิ้งจก ตุ๊กแก
กิ้งกือ ไส้เดือน เหล่านี้เป็นต้น มาปรากฏอย่างชัดเจนแจ่มใส
ทางมโนทวารคือทางใจ อย่างนั้นก็เข็นิมิตชี้ให้รู้ว่า เขาผู้นั้นจะ
ได้ไปบังเกิดในกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน

ง. ถ้าผู้ที่ตายนั้น จะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในมนุษยโลก
นี้อีก เขาย่อมจะเห็นกตินิมิตในขณะที่จะจบชีวิตนี้ เป็นก้อน
เนื้อ คือ เห็นเป็นก้อนเนื้อเล็กๆ อยู่ในครรภ์มารดา หรือ
เห็นครรภ์มารดาในชาติหน้าซึ่งจะมาถึงในพรินตานี้ ปรากฏให้
เห็นเป็นภาพชัดเจนแจ่มใส เมื่อเห็นไปดังนี้ ก็เป็นนิมิตชี้ให้
รู้ว่า เขาผู้นั้นจะต้องมาเกิดเป็นมนุษย์โลกนี้

จ. ถ้าผู้ที่ตายนั้น จะได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรธิดาใน
สวรรคเทวโลก เขาย่อมจะเห็นกตินิมิตเป็นทิพย์วิมาน เห็น
ปราสาทราชวังอันสวยงามซึ่งไม่มีในเมืองมนุษย์ บางทีก็

เห็นเป็นต้นกัลปพฤกษ์ และเป็นต้นไม้สวรรค์ ซึ่งตนไม่เคยเห็น
มาก่อนเลย หรือ เห็นสิริไสยาสน์ที่นอนอันประเสริฐปรากฏใน
ทิพย์นิมิต แล้วไปกัวยแก้วแลทองมีประการต่าง ๆ งงงานนัก
หนา บางทีก็เห็นเป็นเทพบุตรเทพธิดาชาวฟ้าชาวสวรรค์พากัน
ขับระบำรำฟ้อน เป็นที่เรึงสราญชื่นบานยิ่งเย็นแจ่มใส ประดับ
กายด้วยอาภรณ์อันประณีตสวยงามน่าดูน่าชม อารมณ์เหล่านั้นมา
ปรากฏเป็นภาพให้เห็นชัดเจนทางมโนทวาร ทำให้ผู้จะถึงกาล
ภิกิริยาภยนั้นมีจิตใจพลัดพลัด เกิดความขมขื่นอย่างเผ็ดร้อน
บัดนี้ ถ้ามีผู้สังเกตดูหน้าตา ก็จะรู้ได้ว่า เขาจะหลับตายอย่าง
สุขสงบไปพบสุคติในไม่ช้า เพราะนิมิตนี้ให้รู้ว่า เขาผู้นั้น
จักได้ไปเกิดในสวรรค์เมืองฟ้าเป็นเทวดาแน่นอน

จึงเป็นอันว่า ก่อนที่จะดับจิตตายลงไป คือ ในขณะที่
กำลังย่างเข้าสู่แคว้นมฤตยูนั้น คตินิมิตย่อมบังเกิดปรากฏต่าง ๆ
ดังกล่าวนั้น และการปรากฏของนิมิตเหล่านั้น บางทีก็ไม่ปรากฏ
อย่างเดียว เพราะบางคนเคยทำกองการกุศลไว้ก็มี และพร้อม
กันนั้นก็เคยทำบาปกรรมไว้บ้างก็มี ทำดีทำชั่วปนกันไว้ตาม
ประสาคนมีกิเลสติดสันดานอย่างนี้ คราที่จะตาย บางทีก็ให้เห็น
เป็นนิมิตปรากฏหลายอย่าง เดิมทีนิมิตฝ่ายข้านรกมาบังเกิด
ก่อน แล้วนิมิตข้านรกสวรรค์โลกมาบังเกิดให้เห็น บางทีนิมิต

ข้างสวรรค์เทวโลกมาปรากฏให้เห็นก่อนแล้ว นิมิตข้างฝ่ายนรก
มาบังเกิดซ้อนให้เห็นทีหลัง บางครั้งนิมิตฝ่ายข้างมนุษย์มา
บังเกิดปรากฏให้เห็นก่อน แล้วนิมิตฝ่ายเดียรฉานจึงย้อนมา
ปรากฏอีกเล่า บางทีนิมิตฝ่ายเดียรฉานปรากฏให้เห็นก่อน แล้ว
นิมิตฝ่ายมนุษย์จึงมาปรากฏให้เห็นทีหลัง เมื่อเป็นดังนี้ นิมิตที่
ปรากฏทีหลังย่อมมีกำลังกว่า จิตของเขาคือจะตายยึดห่วงเอาเป็น
อารมณ์ ย่อมนำไปสู่กตितามที่นิมิตทีหลังปรากฏ ในกรณีที่มีนิมิต
ปรากฏหลายชนิดนี้ พึงเห็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

สามเณรเต่า

ยังมีภิกษุรูปหนึ่ง ปรากฏนามในพระศาสนาว่าพระ
โสณเถระ ท่านเป็นผู้มีบุญญาวิสารทะคือแก่กล้าชำนาญ
ในพระปรมัตถธรรม รื้อรอตอันสุขุมลุ่มลึกในพระพุทโธวาท
พระผู้เป็นเจ้ามีปรกคิอยู่เป็นประจำ ณ เจริงเขาโสณคีรีบรรพต
ตามสมณวิสัย ส่วนบิดาของพระคุณเจ้ามีอาชีพเป็นพรานไพร
ท่องเที่ยวไปในอรัญพร้อมกับฝูงสุนัข เพื่อล่าเนื้อถึกมฤคทุกวัน
พระโสณเถระบุตรนั้นห้ามปรามว่ากล่าวแก่บิดาอยู่เสมอ แต่พราน
เฒ่าผู้มีสันดานหยาบนิยมไพรไม่เชื่อฟัง ยังแอบเข้าไปล่าเนื้อ
อยู่เนืองนิตย์ เมื่อชราภาพลงร่างอ่อนแอเข้าป่าไม่ไหวแล้ว พระ
คุณเจ้ามีจิตเอ็นดูกรุณาแก่บิดา จึงบอกว่า “บิดาเป็นผู้ชราแล้ว

แต่^๕ไปก็จักเป็นผู้มีความตายเป็นไปในเบื้องหน้าไม่ช้า^๕ ฉะนั้น
ท่านอย่าจับหายจากสิ่งอันเป็นกุศลเสียเลย จงตั้งหน้ารักษาดี
คือ จงบวชเสียเถิด!” ตาเฒ่าไม่มีศรัทธา ได้ฟังภิกษุผู้^๕บทรมาว่า
ดังนี้ ก็ตกใจรีบบอกปฏิเสธเป็นพัลวัน อ้างโน่นอ้างนี่กล่าวเป็น
โวหารบายเบี่ยงหลีกเลียงมากมาย พระเถระก็มีว่าอะไร แต่ใน
ไม่ช้า ก็มาว่าท่านประสงค์จะให้พรานผู้^๕บิดาบวชอีก พรานเฒ่าก็
ปฏิเสธเช่นเคย พระเถระเฝ้า^๕แจงอ้อนวอนแก่พรานบิดาอยู่นาน
หนักหนา ในที่สุดพราน บิดาก็ยอมบวชแต่เพียงเป็นสามเณร
เพื่อรักษาน้ำใจบุตรผู้^๕อ้อนวอนไว้ พระเถระก็สอนให้รักษาศีลา
บทสิบไม่ให้ขาดได้

พอสามเณรแก่บวชแล้วได้วันเดียว ก็เกิดอาพาธหนัก
ใกล้ตายเต็มที ลงนอนบนเตียงคิลาณไสยาสน์ไม่อาจลุกขึ้นได้
ในขณะที่สามเณรเฒ่ากำลังย่างเข้าไปสู่^๕แค้นมฤตยูนั้น พลันนิมิต
ออกุศลก็มาปรากฏก่อน คือ ให้เห็นเป็นสุนัขใหญ่ ๆ วิ่งออกมา
จากเชิงเขา แล้วเข้าแวกล้อมสามเณรเฒ่า^๕นั้น แสดงอาการราว
กะว่าจะกัดกินเนื้อหนังมังสาเป็น^๕ภักษาหาร พรานใจบาปผู้^๕เป็น
เณรเฒ่า เห็นเช่นนั้นเข้าก็สะกึ่งตกใจกลัว ใจสั่นระรัว^๕ร้อยไวยวาย
ขึ้น เรียกพระเถระผู้^๕เป็นบุตร ซึ่งนั่งเฝ้าพยาบาลอยู่ใกล้ ๆ ให้
ช่วยห้ามสุนัข พระเถระจึงถามว่า “อุกรบิดาท่านเห็นสิ่ง^๕สิ่ง^๕งัก^๕งัก?”

สามเณรเฒ่าจึงเล่าแจ้งทุกประการว่า “คุณผู้เป็นบุตรเอ๋ย ! บิคา
นี้ได้เห็นหมู่สุนัขมันวิ่งมาเป็นอันมาก ล้วนแต่คุร้ายแยกเขี้ยวจะ
กัดกินซึ่งบิคา ขอพ่อจงมีจิตเอ็นดูแก่บิคา ช่วยห้ามปรามมัน
เสียทีเถิด”

พระโสมเณระผู้เป็นบุตรจึงปริวิตกว่า “บิคาเรา ชะรอย
จะไปเกิดในนรกเป็นแน่แท้ จึงให้ปรากฏเห็นนิมิตเช่นนี้ ก็กับ
นี้ถ้าบุญมีอยู่บ้าง หากบิกายังไม่ตายแล้วไซ้ เราจะช่วยให้
สมกับที่เป็นบิคาของบุตรผู้มีบุญญาเช่นกับตัวเรา” คิดแล้ว พระ
ผู้เป็นเจ้าจึงตรวจดู ก็รู้ว่าบิกายังไม่ตาย เพียงแต่ถึงวิสัย
ภาพสลดลงเท่านั้น จึงลุกเดินมาข้างนอก ออกคำสั่งสามเณร
เด็กทั้งหลายผู้เป็นศิษย์ตน ให้ไปเก็บบุปผชาติต่าง ๆ มากระทำ
เป็นเครื่องลาดกาดประดับดอกไม้สักการบูชา ณ ลานพระเจดีย์
ศรีมหาโพธิ์เป็นอันมากแล้ว จึงให้ช่วยหามเตียงของสามเณรแก่
ผู้บิคา ไปยังลานพระเจดีย์โดยไว พ่อเณรเฒ่าได้สติลืมตาขึ้น
พระเณระจึงชี้ให้ดูดอกไม้ นานาพันธุ์สีสรรสวยสด ปรากฏตั้งอยู่
ที่ใกล้พระเจดีย์ศรีมหาโพธิ์เป็นเครื่องสักการบูชา แล้วสอนว่า
“บิกาจงยังจิตให้ลือมใสเป็นอันดี ดอกไม้เหล่านี้เป็นของบิคา
เขาหามาเพื่อให้บิกาได้กระทำสักการะพระเจดีย์ อย่างนี้จะเป็นที่
พอใจหรือไม่ ?” ครั้นเห็นบิกาผู้ใกล้จะตายพยักหน้ารับเอาแล้ว

จึงสอนต่อไปว่า “แก่นบีคาจงทำให้ดี แล้วว่าในใจตาม
 ข้าพเจ้า — ภควา ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้ทรงเป็นพระบรมโลก
 นาถ อัย ปุชา เครื่องสักการะบูชาเหล่านี้ ข้าพระองค์ขอน้อม
 ถวายอุทิศแด่พระองค์— เครื่องสักการะบูชาอันเป็นทุกกต
 บรรณาการนี้ เป็นของข้าพระองค์น้อมถวายกระทำสักการะบูชา
 พระองค์— เครื่องสักการะบูชาอันเป็นทุกกตบรรณาการนี้ เป็น
 ของข้าพระองค์ น้อมถวายกระทำสักการะบูชาแด่พระองค์”
 ตามฉนเรแก่ประณมมื่อว่าตามด้อยคำที่พระเถระผู้บุตรสอน อยู่ใน
 ใจ เพราะบ่วยหนักออกกว่าจามีได้ แต่ในใจเลื่อมใสชุ่มชื้นนักหนา
 พอบูชาเสร็จก็หลับตาลง ขณะนั้นนิมิตข้างฝ่ายสวรรค์เทวโลกก็
 พลันบังเกิดขึ้น บันดาลให้สามฉนเรแก่เห็นเป็นทิพยวิมาน พร้อม
 ทั้งสวนนันทวันและสวนมรุสวันในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แด่พอ
 ภาพนั้นเลือนหายไป ภาพใหม่ก็ปรากฏมาอีกเล่า เป็นชาวสวรรค์
 เทพอัสรกัญญามาแวดล้อมอยู่โดยรอบ ตาแก่ชอบใจจึงมีแรง
 ออกโอรุขับไล่พระเถระผู้เป็นบุตรว่า “อูกรพระโสณะ ! ท่าน
 จงดอยออกไปหน่อย” พระเถระจึงค่อยถามว่า “บิคาเห็น
 สิ่งใดหรือ จึงมาขบข้าพเจ้าเสียฉะนี้” ฉนเรเผ่าจึงมีวาจาตอบว่า
 “นางเทพอัสรที่จะเป็นมารดาของท่าน มาแวดล้อมต้อนรับเรา
 ท่านจงหลีกเขาหน่อยเถิด อย่าให้เขาค้องเข้าใกล้ตัวท่านผู้เป็น

สมณะ” พระโศคนเถระก็รู้แจ้งว่านิมิตข้างฝ่ายสวรรค์มาปรากฏ
เช่นนั้น บิคาชนจักต้องไปเกิดในสรวงสวรรค์แน่นอน พระ
เถระคิดแล้ว ก็ถอนใจมองดูบิคาหลับคาตายอย่างเป็นสุข

อารมณ์ปฏิสนธิจิตแห่งสรรพสัตว์ในโลกทั้งหลาย ซึ่ง
บังเกิดขึ้นในขณะใกล้จะตาย ๓ ชนิด คือกรรม ๑ กรรมนิมิต ๑
กตินิมิต ๑ ดังกล่าวมานี้ ย่อมเกิดแก่สรรพสัตว์ทุกรูปนาม ไม่
มียกเว้นจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ อารมณ์เหล่านี้ย่อมอุบัติเกิด
อย่างเที่ยงแท้ไม่ต้องสงสัย ไม่ว่าจะตายด้วยอาการอย่างใดก็ตาม
ก็ต้องเกิดขึ้นก่อนแล้วจึงตาย ถ้าไม่เกิดอารมณ์เหล่านี้ก็ยังไม่
ตาย แม้บุคคลที่กำลังเดินไปอย่างไม่รู้ตัว แล้วถูกคนย่อง
มาข้างหลัง แอบฟันด้วยดาบอันคมกล้าคอขาดกระเด็น เช่นนี้
อารมณ์อันใดอันหนึ่งนั้นก็ต้องปรากฏขึ้นก่อน แล้วจึงจะดับ
จิตตายไป มิฉะนั้น คนกำลังนอนหลับเพลินอยู่ ถูกคู่อธิษฐาน
ขาลย่องมาแล้วเงือกเงือซึ่งดาบอันคมกริบ ฟันคอสุดแรงเกิด
จนศีรษะหลุดจากบ่า อย่างนี้เขาก็ต้องเห็นอารมณ์ ทั้ง ๓
นั้นก่อนแล้วจึงจะขาดใจตาย แม้คนที่โชคร้ายจมลงไปในน้ำลึก
ก่อนที่จะขาดใจตาย อารมณ์เหล่านี้ย่อมพลันมาปรากฏให้เห็น
ก่อนเช่นเดียวกัน เพราะวาระจิตนั้นเร็วพลันนักหนา ฟังทราบ
ว่า แม้แต่แมลงวันตัวหนึ่งบังเอิญบินมาเกาะอยู่ที่ตำส้ม ในขณะที่

ที่คนทำงานเงือกเงือหมอนขึ้นแล้วตอกลงที่ค้ำส่วนนั้นโดยพลันถูก
แมลงวันบีบแบบตายทันที ! อย่างนี้ก็คงมี กรรม หรือกรรมนิมิต
กตินิมิตอย่างใดอย่างหนึ่งปรากฏเป็นอารมณขึ้นก่อนแล้ว แมลง
วันนั้นจึงจะทำกาลกิริยาตายไป ดังนั้น เราทำทั้งหลายก่อนที่
จะขาดใจตาย คือในขณะที่กำลังย่างเข้าสู่แคนมฤตยู ย่อมจะเห็น
อารมณทั้ง ๓ อย่างใดอย่างหนึ่งแน่นอน เมื่อต้องเห็นแน่แล้วก็
ขอให้เห็นแก่อารมณที่เป็นฝ่ายกุศลเถิด อย่าให้เกิดเห็นอารมณฝ่าย
อกุศลเลย แต่การที่จะให้เป็นไปตามความปรารถนาทั้งว่ามานี้
เป็นสิ่งที่เป็นไปได้โดยยากนักหนา เพราะว่าใจเรานี้ย่อมเป็นอนัตตา
ใครจะไปบังคับบัญชาไม่ได้ จะคิดจะเห็นอะไรก็เป็นไปตาม
เรื่องตามราวที่เขาปรารถนา หากว่าจิตใจเป็นอัตตา เราสามารถ
บังคับบัญชาได้แล้วไซ้ บ้านนี้ก็น่าค้นหาชม คือ พวกเราไม่
ต้องทำบุญกุศลอะไรทั้งสิ้นก็ได้ เพียงแต่สั่งบังคับจิตของตนไว้
เสียแต่ในตอนที่กำลังคิด ๆ อยู่คือในตอนนั้นเลยที่เรียกว่า “เว้ย—
เฮ้ยเจ้าจิต ! เวลาตู่ข้าจะขาดใจตายนั้น เจ้าต้องเห็นกตินิมิตที่
ดี ๆ คือ ทิพยวิมานในเมืองแมนแดนสวรรค์นะเว้ย อย่าลืม
เสียล่ะ เพราะข้าอยากจะไปเกิดบนสวรรค์เมืองฟ้า” สั่งไว้เสีย
อย่างนี้ก็สิ้นเรื่อง ไม่ต้องสิ้นเปลืองทำบุญให้เหนื่อยยากไปเปล่า ๆ
แต่ที่มันใช่เช่นนั้นที่ไหนเล่า เพราะเจ้าจิตของเรานี้มีสถานะเป็น

อนัตกาทาตัวคนมิได้ ใครจะสั่งอย่างไดย่อมไม่ฟังทั้งสิ้น ถวิล
หวังสิ่งใด ย่อมจะเป็นไปตามใจชอบ เมื่อจิตชอบบาป มีบาป
สถักอยู่ในจิต ครั้นจวนจะตาย ก็เห็นนิมิตที่เป็นบาป ตรง
ข้ามกัน คือ หากว่าจิตชอบกุศล ก็ย่อมจะเห็นนิมิตอารมณฺ์ที่เป็น
บุญกุศลถึงาม ฉะนั้น ถ้าไม่อยากเห็นอารมณฺ์ที่เป็นอกุศล ก่อน
ที่จะขาดใจตาย เพราะเกรงว่าจะพาเราไปอบาย ก็พยายามฝึกจิต
ของเราให้ชอบในบุญกุศลเสียแต่บัดนี้ แล้วเมื่อถึงที่สำคัญที่ว่า
นั้น จิตก็จะเห็นอารมณฺ์ที่ถึงามเป็นกุศลเอง นี่แหละเป็นทางเดียว
ที่จะนำเราไปสู่สุคติภูมิได้

พรรณนาถึงเรื่องก่อนจะตายมาพอสมควรแล้ว ต่อแต่
ไป จักกล่าวถึงโลกที่ปณี คือ จะชี้แจงถึงโลกต่าง ๆ ที่สัตว์ทั้ง
หลายต้องไปเกิด หลังจากที่ได้ล้มหายตายจากโลกนี้ไปแล้ว พร้อม
กับแสดงถึงกรรมที่ทำให้ต้องไปเกิดในโลกนั้น ๆ พอสมควร
ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องที่เราทำกันทั้งหลาย ผู้มีอันจะต้องตายอย่าง
แน่นอนในวันหน้าทุกท่านทุกคน ควรจะสนใจรู้และรับฟังไว้
พิจารณา เพื่อความสุขสวัสดิ์ของตนในปรโลกภายภาคหน้า
ฉะนั้น ขอท่านผู้มีปัญญาจงทำจิตให้โอฬารกว้างขวาง ให้ห่าง
จากความเห็นแคบ ๆ เสียแต่บัดนี้ แล้วรับฟังเรื่องโลกต่าง ๆ
ซึ่งจักได้บรรยายในโอกาสต่อไปนี้เถิด

นिरยภูมิ

โลกนรก

บัดนี้ จักแสดงถึงโลกต่ำหาความสุขมิได้ ซึ่งมีชื่อว่า
อบายภูมิ ได้แก่โลกที่ปราศจากความสุข ไม่มีสมบัติ ๓ ประการ
คือ มนุษย์สมบัติประการหนึ่ง เทวสมบัติประการหนึ่ง และ
พรหมสมบัติประการหนึ่ง เหตุนี้ จึงเรียกว่า อบายภูมิ=โลก
ที่ปราศจากความสุข ซึ่งมีอยู่ ๔ โลกด้วยกัน คือ

๑. นिरยภูมิ	= โลกนรก
๒. เปตติวิสัยภูมิ	= โลกเปรต
๓. อสุรกายภูมิ	= โลกอสุรกาย
๔. ทิรัจฉานภูมิ	= โลกเดียรฉาน

ในบรรดาจุรบาบายภูมิ คือ อบายภูมิทั้ง ๔ นั้น จัก
พรรณนาถึงอบายภูมิอันดับแรกก่อน อบายภูมิอันดับแรกเป็นที่
หนึ่งนี้ มีชื่อว่า นिरยภูมิ หรือจะเรียกว่าโลกนรกก็ได้ โลกนี้
เต็มไปด้วยความทุกข์ล้วน ๆ เป็นโลกที่ปราศจากความสุขโดย
สิ้นเชิง ตั๋วผู้ไปเกิดอยู่ในโลกนี้ ไม่มีความสุขแม้แต่นิดหนึ่ง
เลย ฉะนั้น ภูมินี้จึงมีชื่อว่า นिरยภูมิ = โลกที่ไม่มีความสุขสบาย

นิรยภูมิหรือโลกนรกนั้น มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล
นักหนา แบ่งเป็นเขตเป็นประเทศ ใหญ่ก็มี เล็กก็มี เหมือน
อย่างมนุษย์โลกเรานี้ ผิดกันแต่ว่าสถานที่แต่ละแห่งในโลกนรก
ไม่นิยมเรียกว่า เป็นรัฐหรือเป็นประเทศ แต่เรียกสถานที่แต่ละ
แห่งเหล่านั้นว่า “ขุม”

มหานรก

โลกนรกประเภทใหญ่ที่สุด เรียกว่ามหานรก มีอยู่ทั้ง
หมด ๘ ขุมด้วยกัน ต้องอ่านเรื่องราวอยู่เป็นชั้น ๆ จักพรรณนา
ตั้งแต่ชั้นบน จนถึงชั้นต่ำที่สุด โดยสังเขป ดังต่อไปนี้

๑. สัตยวันรค

เหล่าสัตว์ที่มาอุปบัติบังเกิดในขุมนรกนี้ ถึงแม้จะได้รับ
ทุกข์โทษจนตายแล้ว ก็กลับเป็นขึ้นมาอีกได้ หมายความว่าคน
ใจบาปหยาบช้าลามกผู้ใด ตายไปตกนรกขุมนี้แล้ว เขาก็จะเป็น
กัลยาณี ๆ กับว่ามีตัวเป็นกายสิทธิ์ คือ ไม่มีวันตายเลย เสวย
ทุกข์อันแสนสาหัสจนซาใจตายคาที่นั่นแล้ว ก็กลับเป็นมีชีวิต
ชีวาขึ้นมาเสวยทุกข์โทษต่อไปอีก ทาย ๆ เป็น ๆ อยู่อย่างนี้
ตลอดเวลา ฉะนั้น จึงเรียกนรกขุมนี้ว่า สัตยวันรค = นรก
ที่ไม่มีวันตาย

ความเป็นอยู่ เมื่อพูดถึงความเป็นอยู่ ชาวสัตว์ชนรกรนี้ไม่มีอาชีพการงานอะไรที่จะต้องทำเลี้ยงชีวิตเหมือนอย่างมนุษย์เราเลย ทั้งทุกตัวสัตว์นรกรไม่ต้องทำอะไร ตลอดเวลาได้แต่กัมหน้ำกัมตาเสวยผลกรรมของตนถ่ายเดียว เช่น

สัตว์นรกรบางจำพวกถูกนายนิรยบาล คือ เจ้าพนักงานเมืองนรกรจับมัดให้มันแล้ว บังคับให้นอนลงเหนือแผ่นเหล็กที่ลูกแคง้วยไฟนรกร อย่างนี้เขาก็ต้องได้รับความแสบปวดแสบร้อนเหลือประมาณ ต่อจากนั้น นายนิรยบาลจึงเอาคานนรกรอันคมนักหนา ฟาดฟันกายาของเขาให้ชาคเป็นท่อน ๆ บางทีก็เอามือเอาขวาน ค่อยถากค่อยเจียนเนื้อตัวร่างกายของสัตว์นรกรที่กำลังนอนบนพื้นเหล็กแคงนั้นทีละน้อย ๆ จนกระทั่งเนื้อหนังมัวสาหมคไป เหลือแต่เพียงโครงกระดูกขาวโพลนอยู่ สัตว์นรกรทั้งหลายได้รับโทษทรมานดังนี้ ก็มีความเจ็บปวดยิ่งนัก ส่งเสียงโศกโอยร้องกรวดูกราง ให้้อออิงระงมไปทั่วบริเวณ จนกระทั่งสิ้นใจตายไปในที่นั่นเอง แล้วก็มีตมชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่า **ตมกรรม** ร้าเพยไชยพักมาก้องกายาสัตว์นรกรนั้นให้กลับเป็นมีชีวิต มีสรีระร่างกาย เหมือนเดิม นายนิรยบาลเห็นถึงนั้น ก็เริ่มลงมือทำการประหัตประหาร ทรมานให้ได้รับทุกข์เจ็บปวดถึงเก่า แต่

เผ้าตายเป็น และเป็นตายอยู่อย่างนั้นนานักหนา จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำได้

สัตว์นรกบางจำพวก อานาจกรรมทำให้เขามีนิ้วมือแปลกพิลึก คือ มีนิ้วมือเป็นอาวุธ เป็นหอก เป็นดาบ เป็นแหลนเป็นท้าว ล้วนแต่คมวาววับน่ากลัวนัก ครั้นมาพบเพื่อนสัตว์นรกด้วยกัน แทนที่จะสงสารตามักก็ ก็มีอันเป็นสถิติปลาสเกิดเป็นบ้า จำหน้าเพื่อนกันไม่ได้ กล้ายกะโกรธเคืองกันมาแรมปี ทรงรวิ้งเข้าใส่ฟันแทงซึ่งกันและกัน ด้วยความฉุนโกรธเป็นวรกรเป็นเวร ปากก็ร้องคำรามอยู่แต่ว่า “กูจะฆ่ามัน ๆ” ค่อสู้กันให้อึงคะนึงเป็นกลุ่ม ๆ ต่างก็มีโลหิตไหลโตรมร่างแดงฉาน ประหารกันให้ได้รับความเจ็บปวด บางตนก็ล้มลงกันพรวกพราก บางตนก็ล้มตายกายกองระเนระนาด ร้องกรวญกรางเพราะพิษบาดแผล แลดูน่าสังเวชยิ่งนัก พอมีลมกรรมพัดมา ก็กลับมีชีวิตชีวาเหมือนอย่างเดิม แล้วก็เริ่มต่อสู้กันไปใหม่ บางทีปะทะมา นายนิรยบาลก็เข้าผสมโรงด้วย คือ ช่วยทุบตีฟันแทงให้ได้รับความเจ็บปวดหนักเข้าไปอีก เป็นอยู่อย่างนี้วันแล้ววันเล่า นี่แลความเป็นอยู่ของชาวสัตตนิรยกร

อายุ เกณฑ์อายุของสัตว์ในสังขารภพนี้ มีอยู่ ๕๐๐ ปี ซึ่งเทียบกับเวลาของมนุษย์โลกเราก็คือ เก้าล้านปี ของมนุษย์โลก เท่ากับวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของเขา ที่นี้ อายุของเขาได้ ๕๐๐ ปี ก็จงพิจารณาเถิดว่า เท่ากับเวลาของมนุษย์เรายาวนานเท่าใด

บรรพกรรม เมื่อครั้งก่อนเขาเป็นมนุษย์ มีจิตไม่บริสุทธิ์ ทรนโทลามกใจสกปรกนัก รักที่จะก่อกรรมทำเข็ญเป็นอันว่า ทำปาณาติบาตฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนเป็นเนืองนิตย์ ครั้นสิ้นชีวิตกรรมจึงนำพาให้มาเกิดในสังขารภพนี้

๒. กาฬสุตตนรก

เหล่าสัตว์ที่มาอุบัติเกิดในขุมภพนี้ ย่อมถูกลงโทษโดยนายนิรยบาลเอาก้ายคำมาตีเป็นเส้นตามร่างกาย แล้วก็เอาเลื่อยมาเลื่อย บางทีก็เอาขวานมาผ่า หรือ เอามีดมาฉีกจนรื้อตามเส้นคำที่ตีไว้ไม่ให้ผิกรอยได้ ฉะนั้น นรกขุมนี้ จึงมีชื่อว่า **กาฬสุตตนรก** = นรกที่ลงโทษตามเส้นก้ายคำ

ความเป็นอยู่ เหล่าสัตว์ในกาฬสุตตนรกนี้ บางพวกถูกนายนิรยบาล จับมัดให้นอนลงเหนือแผ่นเหล็กแดงที่กำลัง

ร้อนแรงด้วยไฟนรก แล้วก็เอาค้ำยกำซึ่งทำด้วยเหล็กโตใหญ่เท่า
ลำตาลมาตีบนร่างของสัตว์นรกนั้นทำให้เป็นรอยเส้น แล้วทำ
การเลื่อยด้วยเลื่อยนรกอันแรงด้วยเปลวไฟ ค่อยเลื่อยไปจนกาย
ขาดเป็นท่อน ๆ สัตว์นรกทนไม่ได้ ก็กินร่นกระวนกระวาย
บางที่ถึงกับกลิ้งลุกขึ้นพรวกพรวก แสดงกิริยาอีศัตย์ทำท่าจะ
สลัดให้หลุด นายนิรยบาลก็บังคับจับมัดให้แน่นเข้าไปอีก แล้ว
ทำการเลื่อยตัดร่างกายสัตว์นรกเหล่านั้นต่อไป

บางพวกพอเห็นนายนิรยบาลถือศาสตราอาวุธสำหรับเลื่อย
สำหรับตัดร่างกายของตนเกินมาแต่ไกล ก็ให้ครั่นคร้ามขามขยาค
มีอาจจะยืนอยู่กับที่ พวกนี้วิ่งหนีหัวซุกหัวซุน ชนนรกนายนิรย
บาลเห็นดังนั้น ก็พลันทวาดดังลั่นเสียงสนั่นก้องทั่วทั้งนรก ก็
เลยทำให้ยิ่งตกใจกลัวสุดขีด วิ่งแผ่นหนีสุดสุด ภูเหี้ยบเอ็ง ๆ
เหี้ยบบู ภูน้ำสังเวชนักหนา คราที่นั่นด้วยอำนาจอกุศลกรรม
บันดาลเป็นให้มีแผ่นกระดานเหล็กอันคมกริบ และรุ่งเรืองด้วย
เปลวไฟ มีเสียงน่ากลัวเหมือนฟ้าผ่า แล่นมาผ่าตัดร่างกายของ
สัตว์นรกทั้งหลายให้ขาดเป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่ กำลังเคลื่อน
กลากไปในที่นั่นเอง เขาเผ่าเสวยทุกข์โทษอันร้ายกาจเห็นปาน
นี้จะอยู่เป็นเวลานานเป็นนักหนา จนกว่าจะหมดอกุศลกรรมความ
ชั่วร้ายที่ตนทำไว้แล้ว จึงไปเกิดในภูมิอันตามยถากรรม

อายุ เกณฑ์อายุของสัตว์ในกาฬสฤตตณรกนี้ ๑,๐๐๐ ปี เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกทั้งนี้ คือ สามโกฏิกับหกล้านปี ของมนุษย์โลก จึงเป็นวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของกาฬสฤตตณรกนี้ อายุของเขา ๑,๐๐๐ ปี ก็จึงพิจารณาเหตุเกิดว่า เท่ากับเวลาของมนุษย์โลกยาวนานเท่าใด

บรรพกรรม เมื่อก่อนครั้งที่ยังเป็นมนุษย์ มีใจบาปพยายาฆ่า จับเอาสัตว์สี่เท้ามาแล้ว ก็ตัดเท้าหน้า เท้าหลัง หู จมูก ปาก ทำสัตว์ให้ลำบากเสวยทุกข์ มิฉะนั้นก็จุไฟเผาป่า กวียเจตนา จะให้สัตว์ป่าล้มตาย หรือมิฉะนั้นก็เคยประทุษร้ายต่อบิณฑามารดา คุรบาอาจารย์ผู้มีพระคุณ อกุศลกรรมเหล่านี้มีกำลังแรงกล้าจึง พาให้มาบังเกิดในกาฬสฤตตณรกนี้

๓. สังฆาฏนรก

ที่ชื่อว่า สังฆาฏนรกก็เพราะว่าเหล่าสัตว์ที่เกิดในนรกขุมนี้ ย่อมถูกภูเขาเหล็กบดขยี้ร่างกายให้ได้รับทุกข์เวทนายอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่างเว้น ฉะนั้น นรกขุมนี้จึงชื่อว่า สังฆาฏนรก = นรกบดขยี้สัตว์

ความเป็นอยู่ เหล่าสัตว์ที่ไปเกิดอยู่ในนรกขุมนี้ มีร่างกาย
 วิกลวิการต่าง ๆ กัน รูปร่างแปลกพิลึก บางคนมีหน้าเป็นควาย
 มีตัวเป็นมนุษย์ บางคนส่วนหน้าเป็นมนุษย์ แต่ร่างกายเป็น
 กระบือ บางคนมีหน้าเป็นช้าง แต่ร่างกายกลับเป็นมนุษย์ บาง
 คนส่วนหน้าเป็นมนุษย์ แต่ร่างกายกลับเป็นกบฏูร บางคนบาง
 สัตว์มีหน้าเป็นมนุษย์ แต่กายเป็นสัตว์เคี้ยวจวนหลายอย่างหลาย
 ชนิด และบางคนมีหน้าเป็นเสือ เป็นกวาง เป็นม้า เป็นวัว
 เป็นพา เป็นหมู เป็นหมา เป็นเป็ด เป็นไก่ เป็นกา ฯลฯ
 แต่ร่างกายเป็นมนุษย์ อย่างนี้มีอยู่หลายหลากนานาประการ สุด
 จะนับจะประมาณได้ นายนิรยบาลผู้คุมกัณฑ์สัตว์นรกต่างประหลาด
 ต่าง ๆ เหล่านั้นไว้ที่คอรรวมกันเป็นพวง ๆ ด้วยโซ่เหล็กร้อยระอุ
 แล้วผูกกระซางลากมาให้นอนเหนือแผ่นเหล็กที่ร้อยกันแล้ว
 เอาโซ่เหล็กเช่นกระหน่ำลง ไปเต็มกำลังเรียวแรงของนิรยบาล
 ผู้ทรงพลัง ร่างกายของสัตว์นรกก็แตกบ้นถึงกระดูก กรันต้อง
 ลมกรรมที่พัดมา ก็กลับเป็นปรกติให้นายนิรยบาลได้มีโอกาส
 ทบตีกระหน่ำซ้ำต่อไปอีกไม่หยุดยั้ง

บางพวกก็ถูกนายนิรยบาลจับมัดมาแล้ว ให้นอนหงายลง
 บนถ่านอันร้อนระอุ สัตว์นรกก็เฝ้าร้อนคั้นรนไปมา เสวยทุกข์
 เวทนาแสนกาลนาน เพราะถูกเผาจนอย่างร้ายกาจหนักหนา

บางทีนายนิรยบาลผู้มีดวงหน้าอันขมิงทั้ง มีมือถือศาสตรา
วุธเที่ยวเดินไป กรันเห็นสัตว์นรกทั้งหลายก็พลันยกขึ้นซึ่งอาวุธ
แล้วก็คำรณคำรามก้วยเสียงก้องมหานรกว่า “กูจะฆ่ามึงๆ” สัตว์
นรกได้ฟังก็หวาดกลัวจับชั่วหัวใจ วิ่งหนีไปอย่างไม่คิดชีวิต !
ที่นั่นด้วยอำนาจกรรมบันดาลให้เป็นไปเกิดเป็นกองไฟขึ้นขวาง
หน้ากันไว้ สัตว์นรกก็ไปไม่ได้ พอหันกลับมา ก็เกิดไฟตก
หน้าเข้าอีกกองหนึ่ง ไม่ว่าจะหันหน้าไปทางไหน ก็ปรากฏมี
กองไฟรอบตัวไปหมด เผาสัตว์นรกให้ได้ทุกขเวทนาแสนสาหัส
อันว่าไฟนรกนี้ อย่าเพิ่งเข้าใจว่าเหมือนไฟในโลกมนุษย์ เพราะ
มันมีความร้อนแรงกว่าไฟธรรมดาหลายเท่าตัว ถึงจะถูกไฟนรก
เผาอย่างนี้ สัตว์นรกทั้งหลายก็หาทายง่าย ๆ ไม่ คราที่นั่น ก็
มีภูเขาเหล็ก ๒ ลูก กำลังมาบีบสัตว์นรกให้แหลกราญ ละเอียดย
ไม่มีชั้นดี เปรียบดังเครื่องหีบอ้อยที่บดอ้อยให้แหลกละเอียดนั้น
ทีเดียว

บางที นายนิรยบาล ก็จับสัตว์นรกเหล่านั้นมาฝังลงในพื้น
แผ่นดินเหล็กดึกดำบรรพ์แล้ว ตรึงตราไว้มัน ไม่ให้หวั่นไหวได้ ใน
ไม่ช้าจึงมีภูเขาไฟรุ่งเรืองก้วยเปลวไฟ ก่อยกตั้งมาบดขยี้ทับสัตว์
นรกเหล่านั้นให้รับทุกขเวทนา แดกละเอียดไป พอมีลมกรรม

พักมาก็กลับเป็นชั้นมาอีก ภูเขาเหล็กนรกนั้นก็ค่อย ๆ ถล่มมาทับ บดขยี้ให้ถึงความละเอียดทุกขเวทนาก็ เป็นอยู่อย่างนี้ ช้าช้าไม่หยุดหย่อนเลย ตลอดเวลาที่อยู่ในสังฆาฏนรกนี้

อาสุ เกณฑ์อายุของของสัตว์ในสังฆาฏนรกนี้ ๒,๐๐๐ ปี เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกทั้งนี้ คือ สิบสี่โกฏิกับห้าล้านปี จึงเป็นวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของสังฆาฏนรกโลก ที่นี้ อายุของเขา เหล่านี้ ๒,๐๐๐ ปี ก็จึงพิจารณาเกิดว่า เท่ากับเวลาของ มนุษย์โลกยาวนานเท่าใด

บุรพกรรม เมื่อก่อนเป็นผู้มีใจบาปพยายาฆ่ามากด้วย อุกุศลกรรม ไร้ความเมตตากรุณา ทำการทารุณกรรมสัตว์ เช่น ฆ่าสัตว์เบียดเบียนสัตว์เป็นประจำ ผลของกรรมชั่วจึงถลมนันกาล ให้มาเกิดในนรกขุมนี้

๔. โรรวนรก

ที่ชื่อว่าโรรวนรก ก็เพราะว่าในนรกขุมนี้เต็มไปด้วยเสียง ร้องระงม ครวญครางอย่างน่าเวทนายิ่งนัก ฉะนั้น จึงชื่อ โรรวนรก = นรกที่เต็มไปด้วยเสียงร้องไห้

ความเป็นอยู่ ในนรกขุมนี้ มีดอกบัวเหล็กเต็มพืด ไปหมด แต่ละดอกก็มีสัตว์นรกเสวยทุกขเวทนาอยู่ในนั้น วิธี

สวยทุกซีกก็แปลกประหลาด คือ นอนคว่ำอยู่กลางคอกบัวที่ระ
มิกเข้าไปในคอกบัวแค่งาง ส่วนทางปลายเท้าก็จมมิกเข้าไปใน
คอกบัวเหล็กแก่ข้อเท้า มือกางจมมิกเข้าไปในคอกบัวเหล็กแก่
ข้อมือ นอนคว่ำหน้าอยู่ด้วยอาการอันพิลึกพิลั่นเช่นนั้นแล้ว
เปลวไฟก็ปรากฏขึ้นเผาไหม้คอกบัวเหล็กพร้อมกับสัตว์นรกเหล่านี
นั้น เปลวไฟแลบเข้าหุขวาทะลุหุข้าย เข้าปาก-ตา-จมูก สัตว์
นรกก็ได้แต่ร้องกรางเสียงสนั่นหวั่นไหว จะตายก็ไม่ตาย มีกาย
ลำบากแสนสาหัสสวยทุกซีกเวทนาตลอดเวลาที่ยังอยู่ในโรรวนรก
นี้

อายุ เกณฑ์อายุของสัตว์ในโรรวนรกนี้ ๔,๐๐๐ ปี
เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกดังนี้ คือ ยี่สิบสามโกฏิกับสี่ล้าน
ปี จึงเป็นวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของโรรวนรกโลก ที่นี้ อายุของ
เขาเหล่านั้น ๔,๐๐๐ ปี ก็จึงพิจารณาเหตุว่า เท่ากับเวลาของ
มนุษย์โลกยาวนานเท่าใด

บุรพกรรม ชาติก่อนเป็นมนุษย์ใจบาปหยาบช้า จับเอา
สัตว์เป็น ๆ มาเผาไฟหรือปิ้งให้สุกแล้วกินเป็นอาหารอยู่เนื่อง
นิตย์

บางคนเคยเป็นตุลาการ พิพากษาความไม่ยุติธรรมด้วยอำนาจ ฉันทา-โทสา-ภยา-โมหาคติ เห็นแก่สินจ้างสินบน เข้าข้างโจทก์บ้าง เข้าข้างจำเลยบ้าง ที่ชนะให้แพ้ ที่แพ้ให้ เป็นชนะ ไม่ตัดสินไปตามความเป็นจริง ประกอบด้วยเจตนา อันชั่ว ท้ายแล้วจึงมาเกิดในนรกขุมนี้

บางคนเคยเป็นบุคคลมีโลกเจตนา รุกที่บ้านและเรือกสวน ไร่นาของผู้อื่นเอามาเป็นของตน บางคนเคยคบหาภรรยาของผู้อื่น แล้วก็ฆ่าตัวให้ตายเสียเอาเมียเขามา สักวันรกบางคน เคยเป็นหญิงใจไม่คมีสามีแล้วกลับมีชู้ แล้วให้ชู้ฆ่าตัวให้ตาย

บางคนเคยฉ้อโกง หรือเบียดบังทรัพย์สินสมบัติที่คนเขาอุทิศถวายพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และเจตีย์วิหาร เอามาเป็นของตน ครั้นตายแล้วจึงมาตกนรกขุมนี้

๕. มหาโรรวนรก

ที่ชื่อว่ามหาโรรวนรก ก็เพราะว่านรกขุมนี้เต็มไปด้วยเสียงร้องกรวญกรางของสัตว์นรกทั้งหลายมากยิ่งขึ้นนัก มากกว่านรกขุมที่ ๔ ที่กล่าวมาแล้ว และการเสวยทุกข์โทษก็มาก

ว่ากัน ฉะนั้น จึงได้ชื่อว่า มหาวโรจวนรก = นรกที่เต็มไปด้วย
เสียงร้องกรวญกรางมากมาย

ความเป็นอยู่ สัตว์ผู้ไปเกิดในนรกขุมนี้ ต้องเสวยทุกข
เวทนาจนน่ากลัwnัก ต้องเข้าไปยืนในคอกบัวเหล็ก ซึ่งกลีบแต่ละ
กลีบคมเป็นกรรต มีหนาช้างร้อนแรงแดงฉานไปด้วยไฟนรก
ลุกโผลงในคอกบัวอยู่เนื่องนิตย์ เฝ้าไหม้สัตว์นรกซึ่งอยู่ในคอก
บัวนั้นตั้งแต่พื้นเท้าตลอดศีรษะ เปลวไฟแลบเข้าไปในทวารทั้ง
๔ เฝ้าไหม้ทั้งข้างในข้างนอกเพราะมีเปลวไฟอันร้อนแรงร้ายกาจ
เช่นนี้ท่านจึงเรียกชื่อนรกขุมนี้อีกอย่างหนึ่งว่า ชาลโรจวน = นรก
ที่เต็มไปด้วยเสียงร้องกรวญกรางเพราะเปลวไฟ

สัตว์นรกทั้งหลาย ได้เสวยทุกข์โทษอย่างนี้ ก็ได้แต่
กระวนกระวายด้วยความร้อนเข้าจับจิตจับใจ จะตายก็ไม่ตาย
ถูกไฟเผาในคอกบัว ด้วยอาการที่น่ากลัวอย่างนั้นแล้วยังไม่
พอ เพราะยังมีนายนิรยบาลถือกระบองเหล็กอันมีไฟลุกโชน
ติกระหน่ำบนศีรษะซ้ำเข้าไปอีกจนแตกยับ ถึงอย่างนั้นก็หา
ตายลงง่าย ๆ ไม่ เพราะอำนาจกรรมทำให้มีชีวิตได้รับทุกข์ต่อ
ไป กรรมยังไม่สิ้นเพียงใด ก็ต้องทนทุกข์เสวยโทษอยู่ในนรก
เพียงนั้น

อายุ เกณฑ์อายุของสัตว์ในมหาโรรวรณนี้ ๘,๐๐๐ ปี เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกดังนี้ คือ เก้าร้อยสี่สิบเอ็ดโกฏิ หกล้านปี เป็นวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของมหาโรรวรณ ที่นี้ อายุของเขา ๘,๐๐๐ ปี ก็จึงพิจารณาเหตุเกิดว่า จะเท่ากับเวลาของมนุษย์โลกยาวนานเท่าใด

บรรพกรรม เมื่อก่อนเป็นมนุษย์ใจบาปหยาบช้า ตามกตปรักถ้ายอกุศลกรรม ใจโหดร้าย ตัดศีรษะสัตว์และมนุษย์ ล้วงปาลณาภิพาทกรรมด้วยอำนาจของความโกรธ ทำโจรกรรม ทำชั่วด้วยความอาฆาต ปล้นขโมยของ พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ของพ่อแม่ของพระอุปัชฌาย์อาจารย์ และของท่านผู้ทรงศีล กรันแตกกายทำลายขันธ จึงต้องมาเกิดทนทุกข์เสวยโทษอยู่ในนรกขุมนี้

๖. ตาปนรก

ที่ชื่อว่าตาปนรก ก็เพราะเป็นนรกที่ทำให้สัตว์ผู้เกิดในสถานที่นี่ ต้องเร่าร้อนอย่างน่าสงสาร ฉะนั้น จึงชื่อว่า ตาปนรก=นรกที่ทำให้สัตว์เร่าร้อน

ความเป็นอยู่ ในนรกขุมนี้ มีทิวาเหล็กใหญ่โตเท่ากัน ทาด รุ่งโรจน์โชตินาการแดงฉานด้วยเปลวไฟ จำนวนประมาณ

หลายหมื่นแสนแน่นเต็มนครไปหมด หลาวเหล็กแต่ละอัน ๆ นั้น มีสัคว์นรกเสียบอยู่บนปลายหลาว มีเปลวไฟพุ่งขึ้นภายใต้หลาว เหล็ก ไหม้เผาผลาญสังหารสัคว์นรกทั้งหลายอยู่เป็นนิจนิรันดร์ ทั้งกลางวันกลางคืน เมื่อเป็นเช่นนั้น เนื้อหนังมังสาของสัคว์นรกทั้งหลายจะเหลือเป็นชิ้นได้อย่างไรได้เล่า ก็มีแต่จะไหม้สุกพอง อยู่เหนือปลายหลาวเหล็ก มีอุปมาดังเนื้อเสียบไม้ปักให้สุกบน ถ่านไฟ สัคว์นรกทั้งหลายนั้น ก็เสวยทุกข์เวทนาคั้นไขคั้นมา จนกระทั่งเนื้อหนังสุกพองไปด้วยอำนาจไฟนรก ครั้นเนื้อสุก เสร็จทั่วแล้ว ก็มีหมานกรูปร่างแปลกประหลาดขนาดความ ใหญ่เท่าช้างสาร ร้องอโหษณาการเสียงกึกก้องดังฟ้าร้องด้วย ความหิวกระหาย กระเหียนกระหือรือวิ่งเข้ามากระโหย่งเท่าหน้า เอาปากงับ กระซากลากสัคว์นรกทั้งหลายลงมาจากหลาวเหล็ก แล้วฉีกเนื้อเคี้ยวกินอย่างเอร็ดอร่อย กินเนื้อหนังมังสาจนหมด สิ้น เหลือแต่กระดูก กรรมยังไม่สิ้นตราบไต่ พอลมกรรมพัดมา ก็กลับมีร่างกายเป็นปกติขึ้นมาตามเดิม นายนิรยบาลก็ไล่บังคับ ให้ขึ้นไปบนปลายหลาวเหล็ก อย่างตนเองให้สุกพองเหมือนอย่าง เภา ครั้นถูกบังคับอย่างนั้นเข้า สัคว์นรกจะไม่ทำตามคำสั่งของ นายนิรยบาลเป็นไม่มีเลย เพราะความจริงสัคว์นรกทั้งหลายย่อม มีจิตใจเกรงกลัวต่อนายนิรยบาลยิ่งนัก กุหลุมมฤตเกรงกลัวต่อ

พญักษ์และสี่หราชจะนั้น เป็นอันว่า สัตว์นรกทั้งหลายต้องขึ้นไปบนปลายหลาวเหล็กย่างตนเองให้สุกพอง แล้วถูกหมานรกกินเนื้อกินอย่างนี้ ตลอดเวลาที่เสวยทุกข์ในนรกขุมนี้

อาสุ เกณฑ์อายุของสัตว์ในตาปนรกนี้ ๑๖,๐๐๐ ปี เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกดังนี้ คือ หนึ่งพันแปดร้อยสี่สิบสองโกฏี กับ สิบสองล้านปี เป็นวันและคืนหนึ่งของตาปนรก ที่นี้ อายุของเขา ๑๖,๐๐๐ ปี ก็จึงคำนวณพิจารณาเหตุว่า จะเท่ากับเวลาของมนุษย์โลกนานเท่าใด

บุรพกรรม เมื่อก่อนเป็นมนุษย์เป็นคนใจบาป อาศัยอกุศลมูลทั้ง ๓ คือ โลภมูล-โทสมูล-โมหมูล ประกอบกรรมทำชั่ว เช่น เป็นนายพรานประหารสัตว์ทั้งหลาย ทิ่มแทงให้ตายด้วยหอกแหลนหลาว เอาเนื้อมารับประทานหรือขายเลี้ยงชีวิตตนและครอบครัว เห็นแต่จะกิน เห็นแต่จะได้ มิได้ละอายต่อบาป ทำกรรมชั่วร้ายตัวตายแล้ว จึงต้องมาทนทุกข์เวทนาอยู่ในนรกขุมนี้

๑. มหาตาปนรก

ที่ชื่อ มหาตาปนรก ก็เพราะเป็นนรกที่มีแต่ความเร่าร้อนเป็นที่สุด สัตว์ที่อยู่ในนรกขุมนี้ ต้องได้รับความเร่า

ร้อนเหลือประมาณ ฉะนั้น นรกขุมนี้จึงมีชื่อว่า มหาคาปนรก
= นรกที่เต็มไปด้วยความร้อนเหลือประมาณ

ความเป็นอยู่ ในนรกขุมนี้แลดูน่ากลัwnักหนา ทั้งลึก
ทั้งกว้าง มีกำแพงเหล็กดุกเป็นไฟ ภายในกำแพงอันกว้าง
ขวางใหญ่โตนั้น มีภูเขาเหล็กดุกเป็นไฟตั้งอยู่เป็นลูก ๆ ตาม
พื้นข้างภูเขา มีซากเหล็กแหลมคม บักเรียงรายอยู่เหนือพื้นเหล็ก
แฉกด้วยไฟมากมายนักหนา คราที่นั้น นายนิรยบาลมีมือถืออาวุธ
หอกดาบแหลนหลาวดุกแฉกด้วยแสงไฟ ได้ทั้มแทงสัตว์นรก
ทั้งหลายให้ขึ้นไปบนภูเขาไฟแฉกฉาน สัตว์นรกทั้งหลายตกใจ
กลัวนายนิรยบาล ก็พากันวิ่งไปบนยอดเขานรก ต่อจากนั้น ก็
มีลมกรรโชนร้อนแรงคมกล้าพัดมาด้วยกำลังมณรค ทำให้สัตว์
พลัดตกลงมาจากยอดเขา ตกลงมาถูกซากหนามนกร้อนแรง
ซึ่งมีอยู่ในเบื้องล่าง เสียบร่างกายทะลุเลือดแฉกฉาน เป็นการ
ทรมานที่คun่าทุเรศยิ่งนัก บางคนตกลงมาถูกซากเสียบข้างซ้าย
ทะลุข้างขวา เสียบข้างหน้าทะลุหลัง เสียบหัวทะลุกลางตัว ส่ง
เสียงร้องกรวญครางด้วยความหวาดเสียวเจ็บปวดยิ่งนัก ถูกไหม้
เผาทรมานอยู่อย่างนี้ ตลอดเวลาที่กรรมชั่วยังไม่สิ้น ก็ไม่มีวัน
จะได้หยุดหย่อนเลย

อาสุ เกณฑ์อายุของสัตว์ในมหาทปนรกโลกนี้ มี
จำนวนประมาณครึ่งอัตรกัป (เรื่องอัตรกัปนี้ จักมีอธิบายข้าง
หน้า)

บุรพกรรม เมื่อก่อนเป็นมนุษย์มีใจบาปหนาไปด้วย
อกุศลมตทินโทษยิ่งกว่าพวกที่ตกนรกขุมที่ ๖ คือทปนรก เช่น
ประหารคน ประหารสัตว์ให้ตายเป็นหมู่มาก ๆ ไม่คำนึงถึงชีวิต
เขาชีวิตท่าน กรันแตกกายทำลายชั้นแร่แล้ว ด้วยอำนาจอกุศล
จึงนำตนให้มาตกอยู่ในนรกขุมนี้

๘. อเวจีนรก

มหานรก ขุมสุดท้ายมีชื่อว่าอเวจีนรก ซึ่งแปลว่านรก
ปราศจากกลิ่น คือ ระหว่างแห่งเปลวไฟและความทุกข์ไม่มีว่าง
แม้สักนิกเดียวเลย ในนรกรันั้นปราศจากการหยุดพัก บันดาล
ให้สัตว์นรกได้รับทุกข์ทรมานไม่มีต่างไม่มีหยุด ฉะนั้น จึงชื่อว่า
อเวจีนรก=นรกที่ปราศจากความเบาเบาแห่งทุกข์

ความเป็นอยู่ นรกขุมนี้ เป็นนรกขุมใหญ่กว่าบรรดา
นรกทั้งหลาย กว้างกว่าสยดสยของยี่งัก แลเห็นเป็นราวกะว่า
เมืองใหญ่ ล้อมรอบด้วยกำแพงเหล็กที่รุ่งโรจน์โชตินาการ

ถ้วยเปลวไฟ ภายในมีเปลวไฟร้อนระอุไหม้สัตว์นรกอยู่เนื่อง
 นิตย์ ทั้งกลางวันกลางคืนไม่มีว่างเว้นเลย สัตว์ที่ไปเกิดอยู่ใน
 มหานรกอเวจีนี้ มีมากกว่าในนรกขุมอื่น แอ้อัยกัถยียกเบียด
 เสียคกันอยู่ และการเสวยทุกข์โทษในนรกขุมนี้ ก็แตกต่างกัน
 ไปหลายอิริยาบถ หลายท่าหลายทาง เช่น ถ้าเคยยื่นทำบาปไว้ก็
 ต้องมายืนทนทุกข์อยู่ เคยเดินทำบาปไว้ ก็ต้องมาเดินทนทุกข์อยู่
 เคยนั่งเคยนอนทำบาปไว้ ก็ต้องมานั่งมานอนเสวยทุกข์อยู่ในมหา
 นรกอเวจีนี้ รวมความว่า เคยทำบาปทำกรรมอะไรไว้ด้วยอาการ
 อย่างไร ก็ต้องมาเสวยทุกข์อยู่ในนี้ด้วยลักษณะการเช่นนั้น

อาสุ เกณฑ์อายุของสัตว์ที่เกิดในอเวจินรกโลกนี้ มีประ
 માનหนึ่งอันตรกับ

บุพกรรม เมื่อเป็นมนุษย์ได้ทำอนันตริยกรรม ซึ่งได้
 แก่กรรมอย่างหนักอย่างยิ่ง ๕ ประการ คือ

๑. นำมารดาของตัวให้ตายเองหรือใช้ให้คนอื่นฆ่า
๒. นำบิดาของตัวให้ตายเองหรือใช้ให้คนอื่นฆ่า
๓. นำพระอรหันต์ให้ตายเองหรือใช้ให้คนอื่นฆ่า
๔. ทำร้ายพระพุทธเจ้าให้ห้อพระโลหิต
๕. ทำสังฆเภท คือ ยุยงให้สงฆ์แตกกัน

ทำอนันตริยกรรม ๕ ประการนี้ แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ครั้น
แตกกายทำลายชั้นรั้ว จึงต้องมาเสวยทุกข์อยู่ในนรกขุมนี้ ยก
ตัวอย่าง เช่นพระเทวทัตผู้ทำอนันตริยกรรมครั้งพุทธกาล

พระเทวทัต

พระเทวทัต^๕ เราท่านย่อมทราบกันดีกว่า ท่านเป็นกู่เวรคู่
อาฆาตกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ครั้นมีชีวิตอยู่ทั้ง ๆ
ที่บวชเป็นพระภิกษุในสำนักของพระพุทธองค์ ด้วยความหลง
ผิดจึงได้ก่อกรรมชั่วนานาประการถึงขั้นอนันตริยกรรม คือ กลิ้ง
หินลงมาจากยอดเขา หวังจะให้ทัตสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าให้
สิ้นพระชนม์ชีพ แต่ด้วยพระพุทธานุภาพ พระองค์ก็ทำสิ้น
พระชนม์ไม่ เพียงแค่สะกิดหินมากระทบพระบาททำให้ห้อพระ
โลหิตเท่านั้น ที่เป็นเพียงแค่นี้ก็เพราะว่าพระวรกายขององค์พระ
พุทธเจ้าเป็น อเนกกาย คือเป็นพระวรกายที่ใครจะทำร้ายให้แตก
สลายไปไม่ได้ ถึงกระนั้น กรรมของพระเทวทัตก็ถึงขั้นอนัน
ตริยกรรม นำให้มาเกิดในอเวจีมหานรกนี้ได้แล้ว ฉะนั้น พอ
ท่านดับจิตตาย ก็ทรงลงมาสถานที่นี้ เกิดเป็นกายสัตว์นรกอเวจี
สูงยกเยียมได้ ๓๐๐ โยชน์ ยืนนิ่งไม่ไหวคึงเสวยทุกข์อยู่ในห้อง

สี่เหลี่ยม ที่ระหะทะลุเข้าไปในเพดานแค่นั้น ผ่ายข้างเท่าก็จมลึกเข้าไปในพื้นเหล็กแค่อีกเท่า มีหลาวเหล็กแท่งต้นตาลขนาดใหญ่แทงจากข้างหลังทะลุข้างหน้า โดยที่ปลายเหล็กทั้งสองข้างติดอยู่ข้างฝา แล้วยังมีหลาวเหล็กอีกอันหนึ่ง แขนงสี่ข้างขวาทะลุสี่ข้างซ้าย โดยที่ปลายหลาวทั้งสองข้างติดอยู่ที่ฝาเช่นเดียวกัน นอกจากนั้น ยังมีหลาวเหล็กอีกอันหนึ่งเสียบตั้งแต่ศีรษะทะลุลงมากลางลำตัว โดยที่ปลายเหล็กข้างหนึ่งติดอยู่บนเพดาน อีกข้างหนึ่งจรดพื้น พระเทวทัตถูกเหล็ก ๓ อันตรึงให้ยืนนิ่งไม่ไหวถึงเช่นนี้ ก็เพราะท่านได้กระทำความผิดต่อพระพุทธองค์ผู้ไม่ทรงหวั่นไหวในโลกธรรมทั้งมวล ซึ่งนับเป็นความผิดขั้นอกุศลภูมิ นอกจากจะถูกตรึงด้วยหลาวเหล็กดังกล่าแล้ว ยังต้องถูกไฟนรกไหม้ทั้ง ๆ ที่ถูกตรึงอยู่นั้นตลอดเวลา แม้จนขณะนี้ยังเสวยทุกข์โศกอยู่เช่นนั้น ณ เวจีมหานรก เพราะอนันตริยกรรมนี้ไครทำเข้า ผู้นั้นย่อมเป็นนิยโคบุคคลเที่ยงแท้ที่จะต้องไปตกในมหานรกอเวจี

อนึ่ง เมื่อเป็นมนุษย์ได้เคยทำกรรม คือ กรรมหยาบช้า เช่น บุตรธิดาทุบตีประหารบิดามารดา แต่ท่านยังไม่ตาย ต่อมาภายหลังจึงตายด้วยโรคที่ถูกทุบตีนั้น เช่นนั้นก็จัดเป็นกรรม หรือมิฉะนั้นบุคคลที่ประหารทุบตีพระอรหันต์ผู้ทรงคุณ

อันประเสริฐ ก็อาจนำไปเกิดในอเวจีมหานรกนี้ได้ เพราะเป็นกรรม ยกตัวอย่าง เช่น นันทักษ์ผู้มีจิตโมหันธ์ ล่วงอนันตริยกรรม แล้วไปเกิดในมหานรกอเวจี ปรากฏตามเรื่องข้างต่อไปนี้

นันทักษ์

นันทักษ์ คนนี้ มีกระบองวิเศษเป็นอาวุธประจำตัว คืนหนึ่งเป็นวันเพ็ญเดือนหงายแจ่มกระจ่างฟ้า นันทักษ์เหาะล่องลอยมาบนนภากาศพร้อมกับสหายคนหนึ่ง ขณะที่กำลังเดินทางมาโดยนภากาศเบื้องบนอย่างสำราญใจนั้น สายตาเหลือบลงมายังล่าง แลเห็นพระภิกษุรูปหนึ่งกำลังนั่งนิ่งที่ริมรั้วที่มีเป็นมันละเล็อมรับกับแสงจันทร์วันเพ็ญ เพราะเพิ่งปลงผมใหม่ ๆ นันทักษ์เกิดความกึกกัฏฐการด้วยความคึกคะนองใจ ใครจะลองกระบองอันเรื่องฤทธิ์ของตนให้เพื่อนชม แม้เพื่อนจะห้ามปรามก็ไม่เชื่อฟัง เหาะลอยดล็ดลงมาพอไต่ระดับ ได้ทำตนคึกแล้ว ก็หวดกระบองวิเศษลงไปบนศีรษะของพระภิกษุรูปนั้นสุดแรงเกิดคราที่นั้น ด้วยอำนาจกรรมอันแรงกล้า นันทักษ์ก็ถูกธรณีสถูปขากใจคายลงไปเกิดในอเวจีมหานรกนี้ เพราะกรรมที่ตนทำด้วยความคึกคะนองใจนั้นเป็นกรรมหนักมาก โดยที่ตนหาทราบไม่ว่า พระภิกษุรูปนั้น คือ พระสารีบุตรเถระ อัครสาวกผู้ทรง

พระคุณอันประเสริฐกำลังเข้านิโรธสมบัติ ซึ่งตามธรรมดา
ท่านเป็นพระอรหันต์ ใครทำร้ายก็มีโทษหนักอยู่แล้ว ยิ่งท่าน
กำลังเข้านิโรธสมบัติใครประทุษร้ายก็ยังมีโทษหนักขึ้น แท้จริง
พระอริยเจ้าผู้เป็นพระอรหันต์ทั้งหลาย ซึ่งกำลังเข้านิโรธสมบัติ
อยู่นั้น แม้ใครจะพันด้วยคาบจะแทงด้วยหอกด้วยท้าว หรือยิง
ด้วยปืนด้วยธนู และจะทำร้ายด้วยศาสตราวุธใด ๆ ก็ดี สวรรค์
อินทรีจะไล่ทำลายแตกพังไปก็หาไม่ และจะได้รับความเจ็บ
ปวดร่างกาย มาตรการเล็กน้อยเพียงเส้นไหมก็หาไม่เลย แต่ถ้า
ใครประทุษร้ายในขณะนั้นย่อมมีโทษมาก ไม่ว่าผู้ทำร้ายจะเป็น
คนหรือสัตว์ก็ตาม มีตัวอย่างเช่น กาฬาสัตว์ที่เคียดแค้น ตาม
เรื่องที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

กาฬาล

ยังมีนางภิกษุณีรูปหนึ่งทรงคุณประเสริฐเป็นพระอรหันต์
ชื่อสาธพ วันหนึ่งท่านหลีกเร้นออกจากหมู่เข้าไปในป่า เห็นต้นไม้
ใหญ่ต้นหนึ่งมีกิ่งก้านสาขาใบดกหนาร่มรื่นดี จึงเข้าไปนั่งเข้า
นิโรธสมบัติภายใต้ต้นไม้ นั้น ตามวิสัยของพระอริยเจ้าทั้งหลาย
ภาควัหนึ่งบินมาเกาะอยู่ที่กิ่งไม้เบื้องบน แลลงมาข้างล่างเห็น
ภิกษุณีนั่งนิ่ง ๆ ก็เกิดความคิดสทกปรกขึ้นมาว่า “เราจักแกล้ง

ถ่ายอุจจาระรดศีรษะของคนๆ นั้น” แล้วพยายามถ่ายอุจจาระก่อน
แล้วก้อนเล้าจนถูกศีรษะของท่านจนได้ พออุจจาระของกาถูก
ศีรษะ บังเอิญท่านออกจากนิโรธสมาบัติพอดี จึงแหงนขึ้นไปดู
ก็รู้ว่า “กาตัวนี้แกถ่ายอุจจาระรดศีรษะเรา” คิดแล้วท่านก็
ลุกขึ้นเดินจากไป พอท่านไปคล้อยหลังท่านนั้น กาเฝ้าทั่วทิศก็พากัน
ก็มีอันตกลงมาซาใจตายไปเกิดในอเวจีมหานรกทันที ! ที่กล่าว
มานี้เพื่อแสดงว่า บาปกรรมที่ทำแก่พระอรหันต์ผู้กำลังเข้านิโร
ธสมาบัตินั้น มีผลรุนแรงร้ายกาจเพียงไร

ถ้ากับนี้ จะกล่าวถึงบุรพกรรมของสัตว์ในอเวจีมหานรก
ต่อไป

ผู้ที่ประกอบกรรมทำชั่วร้ายอันเป็นครุกรรมคือกรรมที่หนัก
ซึ่งได้แก่ ผู้ที่ลักขโมย หรือปล้น ของสงฆ์ ของเจดีย์ ของพระ
พุทธ ทำลายโบสถ์วิหาร ศาลา กุฏิที่อยู่ของสงฆ์ จับผู้ที่มีศีล
บูญ่า ตายาย พุคส์เสียคยุงให้สงฆ์วิวาทกัน บุกรุกที่นา ที่ไร
สวน ที่บ้านของผู้อื่นเอามาเป็นของตนฆ่าผู้มีศีล ฆ่าสัตว์ใหญ่
คิตีเยน ถ้าว่าพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่ทำท่านผู้มีคุณ
คือพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ เหล่านี้จัดเป็นครุกรรมโทษถึงตกนรก
อเวจี แต่ว่าไม่เที่ยงแท้เหมือนอนันตริยกรรม

อนึ่ง ผู้ที่แสดงตนเป็นทาสกเทียวยะไรบอกบุญหลอกเอา
ทรัพย์เขามาว่าจะทำกุศล แต่ไม่ทำ ไม่สร้าง กลับเอาไปแบ่ง
ปันกันเลี้ยงตน เลี้ยงบุตรภรรยา มีโลกเจตนาอีกแต่จะได้ บาป
กรรมเหล่านี้ ก็จัดเป็นกรกรรม นำให้มาเกิดในอเวจีมหานรกนี้
ได้

อนึ่ง คนโลกเขลาใจเบามีโทษ ประพฤติตนเป็นโจรเป็น
เสือ กอปรปล้นทรัพย์ผู้อื่นเอาเลี้ยงชีวิต ทำทุจริตผิดศีลธรรม
เพราะใจชั่วช้าลามก เป็นคนรกรอกโลก อย่างนี้ก็จัดเป็นกรกรรม
ทำให้มาเกิดในอเวจีเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้น ยังมีกรรมอีกประเภทหนึ่ง คืออาจิณกรรม ๆ
ที่ทำอยู่เนืองนิตย์ ก็อาจผลิตผลส่งให้คนทำลงมาเกิดในอเวจีมหา
นรกได้ เช่นอย่างไร ? เช่นว่า ประพฤติตนเป็นคนทำปาณาติบาต
ฆ่าสัตว์อยู่เสมอทุก ๆ วัน อทินนาทาน การลักทรัพย์ก็ลักเป็น
อาชีพอ ลักขโมยเขาอยู่แทบทุกวัน กาเมสุมิจนจารทำผิดประ
เวณีร่วมเมียผัวผู้อื่นก็ทำอยู่เป็นนิตย์ มุสาวาท มีสันทานเป็นคน
โกหกมุสาหลอกลวงไม่ว่างเว้น ทำเป็นอาจิณกรรมอยู่เสมอ
อย่างนี้ พอแตกกายทำลายชั้น กรรมชั่วเหล่านี้ ก็บันดาลให้

มาบังเกิดทันทุกขเวทนายอยู่ในอเวจีมหานรกนี้ จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำได้

มหานรกทั้ง ๘ ชุมทีกล่าวนั้น เป็นสถานที่ซึ่งมีสภาพเหมือน ๆ กันอยู่อย่างหนึ่ง คือ เป็นประเทศที่ร้อนระอุเต็มไปด้วยไฟนรกอยู่เนื่องนิตย์ทุกชุม ก็แสดงความร้อนแรงร้ายกาจของไฟในมหานรกนั้น จะหาความร้อนแรงอันใดในมนุษย์โลกมาเทียบเท่าเป็นไม่มีเลย พึงอนุমানดูความร้อนของไฟนรก ตามเรื่องที่ปรากฏมี ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

ไฟในมหานรก

อัมมิบุรุษวัยฉกรรจ์คนหนึ่ง เป็นคนใจบาปหยาบช้า สำเร็จกิจเลี้ยงชีพด้วยปาณาติบาตกรรม เป็นพรานไพร่ท่องเที่ยวไปในอรัญราวป่า ล่าเนื้อล่าสัตว์เป็นกิจวัตรไม่มีขาด อยู่มาวันหนึ่ง เพื่อนเข้าไปในป่าล่าสัตว์ได้ ก็จัดการย่างด้วยถ่านเพลิงกินจนอิ่มหน้าสำราญแล้วเที่ยวล่าสัตว์ต่อไป เกิดกระหายน้ำขึ้นมา จึงแวะเข้าไปที่วัดป่าแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่อยู่ของพระภิกษุผู้เป็นเจ้าฝ่ายอรัญวาสี แลเห็นหม้อน้ำตั้งอยู่ อารามที่กำลังหิว

กระหาย จึงทรงรีเข้าไปหมายใจจะแก้คัมน้ำให้เต็มอิม ครั้นเปิด
หม้อขึ้นมาหาเห็นน้ำไม่ ก็โทมนัสชกเคืองใจเป็นอย่างนัก

“เว้ย—เขี่ยพระสมณะหัวโล้น” พรานไพรทะโกนออกมา
ด้วยความชกเคือง “ไกรอยู่ที่ข้างเป็นคนถ่อยชกเกียจเสียดเต็ม
ประกาศ กินข้าวปลาของหลวงบ้านแล้วกินนอนหลับสบายใจ คุรี
น้ำทำในคุ่มแม่แต่พอเบียดชุ่มมือ ก็ไม่มีปัญญาจะหาใส่ไว้ ช่าง
กระไร จึงเป็นคนชั่วชาติถึงปานนี้” เขานั่งพิมพ์พำในคอนท้าย
ด้วยความไม่พอใจ

พระมหาเถระผู้เป็นเจ้าของดิน ได้ยินเสียงพรานไพรมา
กล่าวคำพรสวาทยกโทษเช่นนั้น ก็ให้แปลกใจเป็นกำลังว่าเราก็ก
น้ำไว้เต็มบริบูรณ์ทีเดียว เหตุไฉนจึงไม่มีน้ำเล่า พระผู้เป็นเจ้า
จึงออกไปเปิดหม้อน้ำดู ก็เห็นน้ำยังเต็มหม้อเป็นปกติ จึงขมื่อ
พลางกล่าวว่า

“นี่ไงเล่า น้ำ เจริญท่านก็กักคิมเอาเองตามใจเถิด”

“น้ำทำที่ไหนกัน” บุรุษนั้นตอบสวนคำทักถวน “ตัวเป็น
สมณะ โยจึงมาประพฤติตนเป็นคนโกหกซึ่ง ๆ หน้าเสียเช่นนั้น
เป็นได้” เขากล่าวต่อไปเพราะตนมองไม่เห็นน้ำจริง ๆ

พระผู้เป็นเจ้าได้ฟังดังนั้น ก็ทราบได้ทันทีว่าเป็น อุกุศล
ละภณิชน จึงลดบัณฑลให้เป็นไปเช่นนั้น จึงยื่นสงเคราะห์คอย

ชักนำส่งให้บุรุษนั้นดื่มจนเต็มอ้อมถึง ๓๒ จอก พอดื่มน้ำอ้อมแล้ว
 บุรุษพรานป่าก็หายโทสะได้สติคิดว่า “หมอน้ำเต็มบริบูรณ์ด้วย
 น้ำอันเยือกเย็น แต่ด้วยอกุศลกรรมของเรานาจึงปรากฏแก่สาย
 ตาเราจึงไม่มี อานาจากุศลกรรมนี้ให้โทษเห็นประจักษ์ แต่โลก
 นี้ยังให้ผลเห็นปานนี้ ก่อไปในอนาคตโลกหน้าจะให้ผลเป็นประ
 การใด” คิดได้ดังนี้ก็ให้รู้สึกสังเวชทุกข์ตัวเอง จึงตั้งชนหน้าไม้
 เสีย แล้วขอบรรพชาบวชเป็นสามเณรในพระบวรพุทธศาสนาตั้ง
 แต่บัดนั้น

เมื่อบวชแล้ว สามเณรก็อุตสาหะตั้งใจบำเพ็ญธรรมปฏิบัติ
 กรรมฐาน ในขณะที่ทำกรรมฐานอยู่นั้น บรรดาเนื้อสุกรและสัตว์
 ต่าง ๆ ที่ตนเคยฆ่า ก็มาปรากฏในห้วงนึกให้ระลึกถึงอกุศลกรรม
 ที่ตนทำไว้แต่ก่อนทุกแห่ง จิตก็เดือดร้อนกันรนกระวนกระวาย
 มิอาจจะทำเนนตามพระกรรมฐานได้ ครั้นเจริญพระกรรมฐาน
 ไม่ได้ก็เสียใจ ใครจะสักโดยนี้กว่าตนเป็นคนหมกมุ่นวาทสนาเสีย
 แล้ว จึงเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์นมัสการแล้วบอกความ

พระมหาเถระจึงว่า “อูกรสามเณร ! ท่านจะสักเราก็ไม่ว่า
 แต่ก่อนจะสักท่านจงทำความสะอาดกลางที่บริเวณเหล่านี้ให้
 สะอาดเสียก่อน”

สามเณรก็รับคำพระอุปัชฌาย์ออกมาบ้ดกวาด เห็นสถานที่โคเกาะกะว้ายถึงไม้ก็ตกค้ำยมีคพรว้า มิซ้าก็เอามาสมเป็นกองใหญ่ ทำอย่างรวกเร็วเพราะตนเป็นคนทรงพลัง ค้ำยเคยเป็นพรานป่ามาก่อน เสร็จแล้วก็กลับมากราบเรียนพระเถระ

“เกล้ากระผมบ้ดกวาดจัดการเสร็จเรียบร้อยแล้วขอรับ”

สามเณรประนมมือกล่าวค้ำยการวะเป็นอย่ง

“ก็แล้วกองถึงไม้โน้นเล่า เสร็จแล้วหรือยัง ?” พระเถระกล่าวพลางชี้มือถาม

“ถึงไม้เหล่านั้นยังสคอยู่ เกล้ากระผมคิดว่าจะถึงไว้อ่อน”

สามเณรตอบ

“ถึงไว้อย่างนั้นจะคิหรือ ? เจ้าจงเอาไฟจุเผาเสียก่อนดีกว่า” พระเถระสั่งต่อไป

ค้ำยความเคารพในพระเถระ เจ้าสามเณรไม่ทันนึกถึงสิ่งใด รีบมาที่กองถึงไม้พยายามจุดไฟจนแล้วจนรอดเพลิงก็หาติดไม่ ก็ะคิได้อ่างไรเล่า เพราะว่าถึงไม้เหล่านั้นมันเป็นถึงไม้สค ๆ ทั้งสิ้น พอหมคบญญาเข้า เจ้าสามเณรก็ได้แก่นั่งกอดเข้าเหนื่อยหอบทอดถอนใจอยู่ข้างกองถึงไม้โน้น

“ทำไมจึงไม่เผาเสียเล่า เจ้าสามเณร นั่งกิกอะไรวูรี”
เสียงพระเถระ ซึ่งมายืนข้างหลังตั้งแต่มื่อไรไม่รู้ตามขึ้น สามเณร
ตกใจจึงกราบเรียนว่า

“มันจุกไม่ตีกชอรับ มั้ยังสตออยู่”

“ถ้าอย่างนั้น จงหลีกไป เราจะเผาเอง”

กล่าวแล้ว พระเถระเจ้าก็บันทึกลงให้แผ่นปฐพีแยกออกเป็น
สองภาค กว้างกำลังแห่งฤทธิ์อรหันต์ แล้วพระผู้เป็นเจ้าจึงยื่น
หัตถ์ลงไปหยิบเอาไฟในอเวจีมหานรกขึ้นมาหนึ่งประมาณ
เท่าแสงหิ่งห้อย แล้วทิ้งลงไปบนกองไม้สนนั้น เปลิงก็ตึกรุ่ง
โรจน์โชตินาการเปรียบปานไม้แห้ง บัดเดียวใจกองไม้สนนั้นก็
ไหม้ยับยุบลงสิ้นถ่านสิ้นขี้เถ้า พระเถระเจ้าครั้งสำแดงสภาพของ
อเวจีมหานรก พร้อมกับอำนาจไฟอันร้อนแรงในนรกให้สาม
เณรได้เห็นประจักษ์ตากังหันแล้ว จึงให้โอวาทว่า

“ถ้าท่านจะสึกออกไปจากพระศาสนา ท่านตายไปแล้ว
ก็จะต้องลงไปทนทุกข์ทรมานในอเวจีมหานรกนี้ เพราะบาปกรรม
ท่านทำไว้มิใช่น้อย แต่ถ้าอุทิศสัจย์ยกเอาพระศาสนาเป็นที่พึ่ง
บำเพ็ญธรรมไปจนถึงมรรคผลบังเกิดขึ้น นั้นแหละจึงยกตนขึ้น
จากนรกได้ เพราะมรรคผลเป็นเครื่องปัดประทุแห่งอบาย ท่าน

เห็นอเวจีมหานรกประจักษ์แก่ตาตนเองวันนี้แล้ว ยังสมัครใจจะ
ไปนรก หรือว่าจะกึกหนีกังกักตุนให้ก็เถิด”

ตามแผนเกิดอัศจรรย์ใจ ทั้งแต่พระเถรเจ้าทำปาฏิหาริย์
แหวกพื้นปรุไฟให้แลเห็นอเวจีมหานรกแล้ว ครั้นมาถูกพระมหา
เถรเจ้าพยากรณ์ตนว่าจะต้องไปอยู่ในอเวจีเช่นนั้น ก็เกิดความ
กลัวยิ่งนัก มีจิตกัมปนาทหวาดหวั่นนิรภัยเป็นกำลัง จึงละล้า
ละลักถามว่า

“ถ้าเกล้ากระผมไม่สึกแล้ว จะพ้นจากนรกได้หรือขอ
รับ ?”

พระเถรเจ้าจึงตอบอย่างตรงไปตรงมาว่า

“ก็ไม่ว่าแต่ว่าพระพุทธานุศาสนานี้เป็นนิยานิกรรม
สามารถนำสัตว์ให้พ้นจากกองทุกข์ กองภัย หรือกองไฟนรก
ได้ ถ้าท่านมีเพียรศรัทธาหมั่นปฏิบัติบำเพ็ญธรรมจนมรรคผล
บังเกิด แม้ไม่มาก เพียงแต่ข้ามโคตรภูญาณให้มรรคผลขั้นแรก
บังเกิด อย่างนี้ก็ยืนยันว่าท่านไม่ต้องไปเกิดในนรกในอบายภูมิ
แล้ว แต่ถ้าท่านเกียจคร้านเต็มไปด้วยความประมาทหัวเมาในชีวิต
ไม่กิดถึงภัยในนรกข้างหน้า เป็นประจักษ์คนตาบอดมองไม่เห็น

ทาง ใช้ชีวิตให้เป็นไปตามยถากรรมอย่างนี้ ถึงจะบวชไม่สึก
ไปจนตาย ก็หาพ้นจากนรกไม่”

ทั้งเท่านั้นมา เจ้าสามเณรก็อุทิศคำพิพากษาปฏิบัติธรรม
อย่างไม่ถึกชีวิต เพราะอเวจีมหานรกมากอย่เตือนจิตให้หวาด
กลัวอยู่เสมอ ในที่สุด ก็ได้บรรลุดุคิยมรรคเป็นพระอนาคามี
อริยบุคคลในพระบวรพุทธศาสนา เป็นอันพ้นจากมรรคาแทน
นรกไปได้ ด้วยประการฉะนี้

ท่านผู้มีปัญญาทั้งหลาย ไฟในมหานรกทั้งหลายนั้นร้อน
แรงยิ่งนัก เพียงแต่ประมาณเท่าแสงหิ่งห้อยที่พระเถระเจ้าหยิบเอา
มา ก็สามารถที่จะเผาผลาญกองไม้สกกองใหญ่ให้ไหม้ยับยิบลง
เพียงพริบตา สัตว์นรกที่ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ตลอดเวลานาน
จะได้รับความร้อนรนเพียงไหน ก็จงพิจารณาเถิด

อุสสทนรก

บรรดามหานรกทั้ง ๘ นั้น หาใช้อยู่ในพื้นที่เดียวกันไม่
ความจริงอยู่ใกล้กันมาก จะเรียกว่าชุมนุมหนึ่ง ๆ เป็นโลกหนึ่ง ๆ
ก็ได้ นรกแต่ละชุมนุมนอกจากจะมีขุมที่ใหญ่ที่สุดกว้างขวางแล้ว ยัง

มีชุมเล็กรองลงมาเป็นบริวารล้อมรอบอีก ๔ ทิศ ทิศละ ๔ ชุม
รวมทั้งหมดจึงเป็น ๑๖ ชุมด้วยกัน นรกชุมเล็กทั้ง ๑๖ ชุมนี้
เรียกว่า อุตสทนรก เป็นบริวารล้อมรอบนรกชุมใหญ่ อุตสท-
นรกนี้ มีอยู่ทั้งหมดด้วยกัน ๑๒๘ ชุม คือ

๑. ล้อมรอบสัตยชีวนทานรก ๑๖ ชุม
๒. „ กาศุตตมทานรก ๑๖ „
๓. „ สังฆาฏมทานรก ๑๖ „
๔. „ ไรรวมทานรก ๑๖ „
๕. „ มหาไรรวมทานรก ๑๖ „
๖. „ ทาปมทานรก ๑๖ „
๗. „ มหาทาปมทานรก ๑๖ „
๘. „ อเวจีมทานรก ๑๖ „

รวมเป็นอุตสทนรก ๑๒๘ ชุม

ในที่นี้ จักขอกล่าวอุตสทนรกเพียง ๔ ชุม ซึ่งล้อมรอบ
เป็นบริวารของมหานรกที่ ๑ คือ สัตยชีวนรกเท่านั้น เพราะว่า
อุตสทนรกที่เหลือในทิศอื่นก็ดี และที่ล้อมรอบเป็นบริวารใน
มหานรกอื่นก็ดี ก็มีชื่อเหมือนกัน จะต่างกันก็แต่เพียงโทษหนัก
เบาตามชั้นของมหานรกทั้งหลายเท่านั้น

๑. กุณรก

ครันส์ตัวนรกพันโทษทุกข์จากมหานรกขุมใหญ่แล้ว หากกรรมยังไม่สิ้น ก็เคลื่อนออกไปอยู่ในนรกบริวารที่ใกล้ขุมมหานรกอันดับที่ ๑ คือ กุณรก ในกุณรกนี้เต็มไปด้วยหมู่หนอนทั้งหลายเป็นอันมาก ซึ่งแต่ละตัวมีปากแหลมตังเขี้ยวทั้งตัวก็อ้วนพีใหญ่โตเท่าช้างสาร แลคุดน่าเกลียดน่ากลัวยิ่งนัก เมื่อสัตว์นรกทั้งหลายมีโอกาสดอกไปจากนรกขุมใหญ่แล้วก็ดีใจยิ่งนักหาแต่ไม่ช้าก็ถูกนายนิรบาลท้อนให้ลงไปในกุณรก เมื่อตกลงไปหมู่หนอนนรกทั้งหลาย ก็แสดงอาการที่เนื้อดีใจเข้าล้อมกายสัตว์นรกนั้น แล้วพากันกัดเนื้อกินอย่างเอร็ดอร่อยจนเหลือแต่กระดูก เมื่อเหลือแต่กระดูก ก็พากันแทะกินกระดูกต่อไปให้ได้รับทุกข์ทรมานหนักยิ่งขึ้น หนอนนรกบางตัวที่ยังเล็กพอเข้าไปในกายสัตว์นรกอันใหญ่โตได้ ก็พากันไต่เข้าไปในปากแล้วก็กัดกินได้น้อยได้ใหญ่ตบปอก แล้วก็ลอคออกมาทางทวารเบื้องล่างกัดกินอวัยวะภายใน เสร็จแล้วก็ออกมาทางปาก ทำให้สัตว์นรกเหล่านั้น จึงปล่อยให้หนอนทำร้ายเอาตามใจชอบเช่นนั้นจนจึงไม่ท้อสู้ จะสู้ได้อย่างไรเล่า เพราะว่าหนอนเหล่านั้นไม่ใช่หนอนธรรมดา แต่มันเป็นหนอนเวรหนอนกรรม เป็นหนอนนรกเกิดขึ้นด้วยอำนาจอกุศลกรรมของสัตว์นรกเหล่านั้นเอง

๒. กุกกุพนรก

ต่อจากคฤนรกก็ถึงอุสสทนรกที่ ๒ ซึ่งมีชื่อว่ากุกกุพนรก นรกขุมนี้มี เถ้าถ่านซึ่งร้อนสำหรับเผาสัตว์นรกทั้งหลายให้ได้ รับทุกขเวทนากล้าแข็ง เมื่อสัตว์นรกทั้งหลายพ้นโทษจาก คฤนรกแล้ว หากกรรมยังไม่สิ้น ก็จะต้องมาตกนรกขุมนี้ ถูก เถ้าวิ่งอันร้อนแรงเผาสรีระร่างกายให้ไหม้ยับย่อยละเอียดเป็นจุณ ไป กรรมยังไม่สิ้นตราบใด ก็ต้องทนรับทุกข์ไปตราบนั้น ตาม ผลกรรมชั่วที่ตนได้กระทำมา

๓. อตีปัตตนรก

พอพ้นกำแพงของกุกกุพนรก ก็มาถึงอุสสทนรกที่ ๓ ซึ่งมีชื่อว่า อตีปัตตนรก นรกขุมนี้มีไม่ระ่มเงาใหญ่ใบคกกรม หลายต้น ญะประหนึ่งสวนอุทยาน ครั้นสัตว์นรกทั้งหลายหลุดจาก กุกกุพนรกมาได้ พอมาถึงขุมนี้ต่างก็ดีใจยิ่ง จึงชวนกันว่า “เราทั้งหลายหากันเข้าไปอาศัยในส่วนมะม่วงนั้นเถิด คงจะสุขสบายใจ เสียที เพราะได้รับความทุกข์ยากมานานนักหนา” ว่าดังนั้นแล้ว ก็พากัน เข้าไปนั่งนอนใต้ต้นมะม่วงนั้น

พอเข้าไปนั่งนอนยังไม่ทันได้รับความสบายทั้งที่หวังไว้ ก็ มีอันให้เป็นไปด้วยแรงอกุศ ลกตบันดาลให้มีลมกรรมพัดมา ไบ

มะม่วงกอกำร้มนานาก็กายเป็นทอด เป็นคาบอันคมกล้าหลุ่กร่วง
ลงมากูกายาแห่งสัตว์นรกเหล่านี้ ทำให้เป็นแผลเหวอะหวะ บาง
ก็ช้ำชากเป็นท่อน ถูกแซ่ ๆ ก็ช้ำชาก ถูกซา ๆ ก็ช้ำชาก เมื่อเป็น
ดังนี้ สัตว์นรกต่างก็พากันวิ่งหนีออกจากที่นั้นโดยเร็ว ในขณะที่
นั้นก็ปรากฏมีกำแพงเหล็ก มีเปลวไฟลุกแดงโร่ ชำแรกปรุพีผุค
ขึ้นมาขวางหน้าไว้ สัตว์นรกทั้งหลายผู้มีบาปแผลเต็มไปทั่วทั้ง
ร่าง เลือดแดงฉาน วิ่งวนไปมา ครานั้น ยังมีสุนัขนรกทั้งหลาย
มีร่างกายใหญ่โตเท่าช้างสารวิ่งมาชนกัดกินเลือดเนื้อ จนเหลือแต่
กระดูก นอกจากนั้นแล้วยังมีแร้งนรกมีปากเป็นเหล็กตัวโตใหญ่
เท่าเกวียนเท่ารถ พากันมาย่อยแย่งจิกทั้งเนื้อเป็นอาหาร กรรมยัง
ไม่สิ้นตราบใด ก็จำต้องเสวยทุกเวทนาอยู่ในอติปัตถนรก ตราบ
นั้น

๔. เวตรณีนรก

ถัดจากอติปัตถนรกกนั้นไป ก็มาถึงอุสสทนรกอันกับที่ ๔
ซึ่งมีชื่อว่าเวตรณีนรก ณ สถานที่นี้เต็มไปด้วยน้ำเค็มทั้งอยู่ชั่วนิ
มีเรือหวายหนามเหล็กล้อมอยู่โดยรอบเป็นขอบรั้วซี่ ในท่าม
กลางนั้นปรากฏเป็นปทุมชาติ ทำให้สัตว์นรกทั้งหลายเข้าใจว่า

เป็นแม่น้ำอันเย็นสนิท พอลงพ้นจากอติปัตตนรก มาถึงที่นี้เห็น
แม่น้ำเข้า ก็ดีเนื้อดีใจ หวังจะอาบดื่มกินให้สบาย วิ่งมาโดย
เร็ว พอมาถึงก็รีบกระโจนลงไป เกรือหวายเหล็กซึ่งคมเหมือน
หอกเหมือนดาบก็บาดร่างกายให้เป็นแผลในน้ำเค็ม เขาทั้งหลาย
ย่อมประสบทุกข์เวทนาทั้งเจ็บทั้งแสบ แล้วก็ให้มีอันเป็นเกิด
เปลวไฟลุกไหม้เผาทั้งๆ ที่อยู่ในแม่น้ำ ไฟไหม้ศีรษะร่างกาย
ของเขาให้ดำไหม้เกรียมเหมือนกับไหม้ต้นไม้ในป่า ทำให้ร่างกาย
ห้อยระย้าบนเกรือหนามหวาย ร้องก่นกระวนกระวาย ในไม้ซ้า
ก็ตกลงไปต้องคอกบัวหลวงอันมีกลีบคมเป็นกรรณ ซึ่งตั้งอยู่กลาง
น้ำเค็ม มีเปลวไฟติดอยู่ตลอดเวลา ใบบัวเหล็กแดงอันคมนั้น
ก็บาดร่างกายให้ชาตวันทำให้เจ็บแสบทั้งเนื้อทั้งตัวแสนสาหัส ก็น
ทุรนทุรายถึงปลาถูกทุบหัวฉะนั้น บัดก็เียวใจก็พลันตกจากกลีบบัว
นรกลงไป เขาก็มาคำนึงในใจว่า “มากจะดำลงไปใต้น้ำนี้เดี๋ย
ชะรอยจะพบน้ำเย็นในภาสได้โพ้นน้ำงกระมัง” แล้วจึงกลั้นใจดำลงไป
ก็ต้องถูกคมมีคมคมดาบอันหงายอยู่ภายใต้พื้นน้ำบาดเอา ทำให้ร่าง
กายเหวอะแหว่งหนักเข้าไปอีก ต้องร้องสะดุ้งหวาดเสียวด้วยความ
เจ็บอย่างแสนสาหัส

บางพวกพอวิ่งมาถึงแม่น้ำเค็มนั้น เห็นเพื่อนกันกำลังเสวย
 ทุกข์อยู่ ใจก็สยดสยองไม่กล้าลงไป ยืนนอกกันเป็นหมู่อยู่บนขอบ
 นรก นายนิรยบาลทั้งหลายจึงบังคับขับไล่ให้กระหน่ำตีด้วยก้อน
 เหล็กให้ลงไป ก็ต้องวิ่งหนีจนล้มลุกกลุกกลาน เมื่อล้มแล้ว
 ก็ตั้งใจจะรีบลุกด้วยแรงภยันจากนายนิรยบาลผู้ตามติดมาข้างหลัง
 มือทั้งสองข้างก็ถลันจมลงไปในแผ่นดินเหล็กลุกขึ้นไม่ได้ นาย
 นิรยบาลก็คุกคามเอวว่า “ท่านทั้งหลายจงลุกขึ้น...ผู้หนึ่งหลาย
 จงพากันไปลงแม่น้ำเค็ม” แล้วเอาม้อนตีประเคนลงบนศีรษะ
 ซ้ำแล้วซ้ำอีก สัตว์นรกทั้งหลายทนไม่ได้ก็ต้องลุกขึ้น มือทั้งสอง
 ข้างก็ซัดติดอยู่กับแผ่นดินเหล็กนั้นเอง ครั้นลงไปในแม่น้ำก็ต้อง
 ถูกใบบัวเหล็กคมเป็นกรรตบาค้างกายซัดเป็นแผลใหญ่แผลน้อย
 วายไปว้ายมา น้ำเค็มแทรกเข้าไปในแผล ก็เจ็บแสบเสวยทุกข์
 เวทনার้องให้ครวญครางเล็ดน้ำสงสารยิ่งนัก

ท่านยังไม่พอ ยังต้องถูกนายนิรยบาล ซึ่งมีมือถือหอก
 แหตฉนหลาว เจียดเจียดขึ้นแล้วก็จ้วงแทงเอา ๆ ทั้งบุรุษในมนุษย์
 โลกแทงปลาในน้ำด้วยจมวกก็ปานกัน ครั้นแล้วนายนิรยบาลก็
 เอาเบ็ดนรกเกี่ยวลากขึ้นมา บังคับให้นอนหงายเหนือแผ่นดินเหล็ก
 แดง แล้วเอาหลาวเหล็กกดปากให้อ้าขึ้นแล้วจึงเอาก้อนเหล็ก

ซึ่งกำลังดุกแกลงโพล่งยัดใส่เข้าไปในปาก พอถึงปาก ๆ ก็ไหม้ ทกมาถึงคอ ๆ ก็ไหม้ พอถึงท้องก็ไหม้ใส่ใหญ่ให้ทะลักทลายออกมา สัตว์นรกเหล่านั้น ทำอกุศลกรรมอะไรไว้ โฉนจึงต้องมาทนทุกข์ทรมานเห็นปานนี้ ?

ที่ต้องมาเสวยทุกข์ทรมานเช่นนี้ ก็เพราะในชาติก่อนตน เคยเผาสัตว์ทั้งเป็นให้ถึงแก่สิ้นชีวิต กรรมเลยผลิตผลให้มารับทุกข์โทษในนรกนี้ ต้องเสวยเวทนาแสนสาหัส

อีกประการหนึ่ง ในชาติก่อนเคยเป็นพระภิกษุตามฉะระ ไม่สำรวมระวัง ไม่รักษาศีลให้บริสุทธิ์ตามพระพุทธรบัตติ ศึกษาบท รู้ตัวว่าล่วงละเมิดศีลแล้ว ก็ไม่ทำคืนอาบัติ ไม่ทำตนให้บริสุทธิ์แล้วยังขึ้นบริภคก่อนข้าวของชาวบ้านอยู่ ครั้นกับขันธถึงแก่มรณภาพแล้ว เจ้ากูเหล่านั้นก็ต้องมากินก้อนเหล็กแกลงในนรกเช่นนี้เหมือนกัน

ครั้นนายนิรบาลเห็นสัตว์นรกกินก้อนเหล็กแกลงร้องให้กรวญครางเสวยทุกข์ทรมานอยู่อย่างนั้น ก็คล้ายมีใจสงสาร ร้องถามไปว่า “ท่านอยากจะกินอะไร ?” สัตว์นรกจึงตอบว่า “ข้าพเจ้าอยากกินน้ำ” นายนิรบาลก็เอาน้ำทองแกลงมารอกลงในปาก พอ น้ำถึงปาก ๆ ก็พังแตกทลาย น้ำถึงคอดึงท้อง

คอและท้องก็พังพินาศ พอกถึงลำไต้ใหญ่ น้อยก็ขาดกระจุย
กระจายเรี่ยรายออกมา ถามว่าไฉนจึงเป็นอย่างนี้ ?

เมื่อชาติก่อนเป็นคนดื่มสุราเมรัย มีจิตใจประมาทในการ
กุศล ครั้นทำลายขันธสันดานแล้ว จึงต้องมารับทุกข์โทษในนรก
ขุมนี้ ถูกนายนิรบาลเขาน้ำทองแกลงไต้ปากให้เสวยทุกข์ลำบาก
สิ้นกาลช้านาน กรรมยังไม่สิ้นตราบไค ก็ต้องทนทุกข์ไปตราบนั้น

อุสฺสทนรกทั้ง ๔ ขุมที่กล่าวมานี้ คือ

๑. กุณนรก
๒. กุกกุพฺพนรก
๓. อสิปัตตนรก
๔. เวตรณีนรก

อุสฺสทนรกทั้งหมกัณ ทั้งอยู่เรียงลำดับกันไปในทิศบูรพา
เบื้องหน้าของสัตยชีวนรก แม้ในทิศอื่นอีก ๓ คือ ทิศหลัง ทิศ
เบื้องขวาทิศเบื้องซ้าย ก็มีอุสฺสทนรกทั้ง ๔ นี้ ทั้งเป็นลำดับไป
เช่นเดียวกัน รวมอุสฺสทนรกทั้ง ๔ ทิศ ที่ล้อมรอบสัตยชีวนร
ก จึงเป็น ๑๖ ขุม พอดี มหานรกมี ๘ ขุม แต่ละขุมมีอุสฺสท
นรกนล้อมเป็นบริวารขุมละ ๑๖ จึงรวมเป็น ๑๒๘ ขุม พอดี

อันที่จริงความข้อนี้ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น แต่เพื่อให้เข้าใจ
และจำได้ง่ายจึงได้นำมากล่าวซ้ำไว้ในที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

ยมโลกนรก

สัตว์นรกทั้งหลาย กรันเสวยกรรมในอุสสทนรกที่กล่าว
มานี้แล้ว หากกรรมยังไม่สิ้น ก็ต้องไปเสวยกรรมในนรกอีกประ
เภทหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่ในสถานที่ต่อจากอุสสทนรกไป นรกประเภท
ที่ว่านี้ คือ ยมโลกนรก แม้เหล่ามนุษย์สัตว์โลกทั้งหลายที่ทำ
กรรมชั่วบาปหยาบเข้าไว้พอคิพอร้าย ไม่ถึงขั้นที่จะต้องไปตก
ในมหานรกหรืออุสสทนรก ก็ต้องมาตกอยู่ในยมโลกนรกนี้
เสวยทุกข์เวทนาไปจนกว่าจะสิ้นกรรม

ยมโลกนรกนี้ ล้อมรอบเป็นนรกบริวารชั้นนอกของ
มหานรกทั้ง ๘ มหานรกชั้นหนึ่งๆ มียมโลกนรกล้อมเป็นบริวาร
อยู่ทิศหน้า ๑๐ ขุม ทิศหลัง ๑๐ ขุม ทิศซ้าย ๑๐ ขุม ทิศขวา
๑๐ ขุม รวมเป็น ๔ ทิศ ก็เป็น ๔๐ ขุม จึงเป็นอันว่ายมโลก
นรกนี้ มีอยู่ทั้งหมดด้วยกัน ๓๒๐ ขุม คือ

๑. ล้อมรอบสัตตวิมหานรก ๔๐ ขุม

๒. „ กาศสุกตมหานรก ๔๐ „

๓. „ สังฆาฏมหานรก ๔๐ „

๔. ล้อมรอบโรรวมหานรก ๕๐ ชุม

๕. „ มหาโรรวมหานรก ๕๐ „

๖. „ ทาปมหานรก ๕๐ „

๗. „ มหาทาปมหานรก ๕๐ „

๘. „ อเวจีมหานรก ๕๐ „

รวมเป็นยมโลกนรก ๓๒๐ ชุม

ในที่นี้ จักขอกล่าวแต่เพียงยมโลกนรกที่ตั้งอยู่ล้อมรอบ
สัตถุวิฆนทานรกเพียงทิศเดียว ซึ่งมี ๑๐ ชุมเท่านั้น เพราะว่า
ยมโลกในทิศอื่น ๆ ก็ดี และยมโลกนรกที่ล้อมเป็นบริวารในมหา
นรกอื่น ๆ ก็ดี ก็มีชื่อและมีการเสวยทุกข์โทษเหมือนกัน จะ
แตกต่างกันอยู่บ้างก็เพียงแต่ว่า มีการเสวยทุกข์โทษหนักเบา
ตามชั้นของมหานรกนั้น ๆ เท่านั้น เมื่อทราบและเข้าใจได้เพียง
๑๐ ชุมในทิศเดียว ก็เป็นอันทราบยมโลกในทิศอื่นและในชั้น
อื่นทั้งหมด เพราะมีชื่อและลักษณะเหมือน ๆ กันกับยมโลกทั้ง
๑๐ ชุมที่จะกล่าวต่อไป

๑. โลกกุ่มภินรก

ยมโลกชุม ที่ ๑ มีชื่อว่าโลกกุ่มภี ในนรกชุมนี้มีหม้อเหล็ก
ขนาดใหญ่เท่าภูเขา ซึ่งเต็มไปด้วยน้ำแสบน้ำร้อนเดือดพล่านอยู่

ตลอดเวลา ทั้งอยู่บนเตาไฟใหญ่ นายนิรยบาลร่างกายใหญ่โตจับ
 สัตว์นรกทั้งหลายที่ซื้อเท่าเอาหัวกว่าลงแล้วหย่อนทิ้งลงไป ในหม้อ
 เหล็กนรคนั้น สัตว์นรกทั้งหลายโดนลงโทษเช่นนี้ ก็ได้รับทุกข์
 ทั้งแสบทั้งร้อน เสรวยทุกขเวทนาวอย่างแสนสาหัส ถูกต้มเคี่ยวอยู่ใน
 ในหม้อเหล็กนรก จนกว่าจะสิ้นกรรมชั่วที่ตนกระทำมา คือ
 เมื่อชาติก่อนตอนที่ยังเป็นมนุษย์ เคยทำกรรมชั่วจับเอาสัตว์
 เป็น ๆ มาใส่ในหม้อร้อนให้ตาย แล้วเอามากินเป็นอาหาร
 หรือมีฉะนั้นก็ทำชั่วหลายอย่างอื่น ๆ ควรจะเสวยทุกข์ในมหานรกแล้ว
 แทนภายหลังกลับสำนึกตนพยายามประกอบการกุศล บาปกรรมที่
 คือกอยู่ในจิตใจค่อยคลายลง จึงต้องมาได้รับทุกข์โทษเพียงตกมา
 เกิดในโลหกุมภีนรคนั้น มีตัวอย่างเช่นพระเจ้าอชาตศัตรูผู้ทำปิตุ
 ฆาตกรรมแต่ปางบรรพ์

อชาตศัตรูราชา

เราท่านทั้งหลาย บรรดาที่เคารพนับถือพระพุทธศาสนา
 ในปัจจุบันนี้ ย่อมจะทราบได้เป็นอย่างดีว่า องค์อชาตศัตรูนี้เป็น
 พระราชโอรสของพระเจ้าพิมพิสาร เมื่อครั้งยังทรงเป็นพระราช
 कुमारณครณวัย ใ้แก่นับถือพระเทวทัตเป็นอาจารย์ เพราะเห็น
 ปาฏิหาริย์ที่พระเทวทัตสำแดง ในที่สุดพระเทวทัตก็วางแผนการ
 อุบาทว์ โดยให้อชาตศตรุกุมารนี้เป็นกบฏ จับพระเจ้าพิมพิสารไป

ชังแล้วสั่งให้ลงโทษทรมาน จนพระราชบิดาสวรรคตลงในที่คุม
 ชัง แล้วตั้งตนเป็นพระเจ้าแผ่นดินเสียเอง ต่อมาภายหลังได้เข้า
 ไปเฝ้าสมเด็จพระพุทธองค์ จึงทรงดำเนິงถึงความผิดที่ทรงทำแก่
 พระราชบิดา แล้วเศร้าเสียพระราชหฤทัยยิ่งนักหนา จึงทรง
 จำเริญพระราชศรัทธาปสาทะ อุทิศสละบำเพ็ญกุศลในพระศาสนา
 มากมาย ถ้าไม่มีกรรมชั่วมาติดตน ก็อาจจะได้มรรคผลนิพพาน
 แต่ก็ถูกเบียดเบียนกรรมมาประหารเสียจึงไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่เป็นพุทธ
 กาลพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ในครั้งสุดท้ายได้ทรงมีพระ
 ราชวโรกาสบำเพ็ญพระราชกุศลครั้งใหญ่ ยากที่ผู้อื่นจะกระทำ
 ได้เสมอเหมือน คือ ทรงรับเป็นพระบรมราชาปฐมกษัตริย์ ทรงเป็น
 เจ้าภาพในการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งแรกในโลก ซึ่งองค์
 พระสงฆ์ที่กระทำล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ ผู้ทรงพระคุณอันประ
 เสริฐทั้งสิ้น นับว่าองค์อชาตศัทรราชันได้ทรงทำคุณประโยชน์
 ไว้แก่พระพุทธศาสนา และแก่ปัจฉิมมหาชนผู้เกิดมาพบพระ
 ศาสนาในภายหลังเช่นเราท่านทั้งหลายในปัจจุบันนี้ และต่อไป
 ภายหน้าอีกเป็นอันมาก ยากที่ใครจะลืมเลือนได้ ครั้นเสร็จสิ้น
 การสังคายนาพระธรรมวินัยแล้ว ก็ทรงพระราชศรัทธาปสาทะ
 สร้างบุญกุศลอย่างอื่นอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในค้ำส่วน

พระองค์ทรงมีความเคารพเลื่อมใสรักใคร่พระมหากษัตริย์พระเจ้า
องค์สังฆมหาจารย์ผู้เป็นประธานในการสังคายนาครั้งนั้นเป็น
ยิ่งนัก ประจุบุตรเคารพรักในบิดา ทั้งนี้จะพึงเห็นได้ในตอนที่
พระมหากษัตริย์เจ้าปรีนิพพาน พอได้ทรงทราบข่าวปรีนิพ
พานเท่านั้น พระองค์ก็ถึงแก่วิษณุภาพสละแล้วสละอีกจนหมด
หลวงท้องแก่ไขกันหลายครั้งหลายหน ด้วยความเศร้าเสียใจอาลัย
รักใคร่ในพระมหาเถรเจ้าที่พระองค์ทรงเคารพอย่างสุดซึ้ง

ถึงจะทรงมีพระราชรัทธาเลื่อมใสในพระบรมพุทธานุชา
ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมากมายเห็นปานฉะนี้ แต่เมื่อถึงคราว
ที่จะทรงถึงชีพิตักษัย ปิตุมาตกรรมก็เด่นเข้ามาเป็นอุปปัจเจก
กรรมบีกเสียซึ่งกุศลที่ทรงทำไว้ทั้งปวงแล้ว ก็ตกซึ่งอุกคร่าสมเด็จ
พระมหากษัตริย์ให้ลงไปอุบัติเกิดในโลหภูมิชั้นรก จนบัดนี้
พระองค์ก็ยังทรงทนทุกข์ทรมานอยู่ในนรกโลหภูมิชั้นนี้ มีคำพยา
กรณ์เป็นอนาคตว่า พอพระองค์เสวยทุกข์เวทนาอยู่ในโลหภูมิ
นรกครบ ๖๐,๐๐๐ ปี แล้วก็จะพ้นจากนรกนั้นมาบังเกิดเป็น
มนุษย์ ในอวสานชาติที่สุด จักได้ตรัสเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า
ทรงพระนามว่า พระชีวิติเศษ ในพุทธันดรอันเป็นระหว่าง

ศาสนาสมเด็จพระสมณโคกมบรมครูแห่งเราทั้งหลาย กับศาสนา
ของสมเด็จพระศรีอริยเมกไทยสัมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกายหน้า

ผู้ที่มาเกิดในโลหภูมิภนรกนี้ บางทีนายนิรยบาลก็เอาเชือก
เหล็กแดงลุดเป็นเปลวไฟไล่กระหวัดรัดคอ แล้วบีตจนกระทั่งคอ
ขาดออกจากตัว แล้วเอาศีรษะที่ขาดนั้นลงทอกลงในหม้อเหล็กแดง
ให้ไ้ทุกขเวทนา ทั้งกายทั้งศีรษะ แยกก็หาได้ตายไม่ สัตว์นรก
หัวคว้นอยู่บั้กเดียวใจ ก็เกิดหัวใหม่ขึ้นมาแทน นายนิรยบาลก็
เอาเชือกเหล็กลุดเป็นเปลวไฟอันแก่นั่นแล กระหวัดรัดคอบีต
ให้ขาด แล้วก็เอาลงทอกลงในหม้อนรกนั้นอีก ทำอยู่อย่างนี้หลาย
ครั้งหลายคาบเป็นหมื่น ๆ ปีไม่หยุดยั้งตลอดวันตลอดคืน จนกว่า
จะสิ้นโทษพ้นเวรกรรมที่ตนทำมา

๒. สิมพลีนรก

ต่อจาก โลหภูมิภนรกไป ก็ถึงยมโลกนรกขุมที่ ๒ ซึ่งมี
ชื่อว่า สิมพลีนรก ในแรกขุมนี้ ปรากฏเป็นป่าเต็มไปด้วย
ต้นง้วนรกทั้งหลาย ต้นง้วนแต่ละต้นมีหนามเหล็กคมเป็นกรร
ยาว ๑๖ องคุลิลุดเป็นไฟอยู่เสมอเป็นนิตย์ ไม่มีวันที่จะรู้กับ
เลยสักครา ในนรกนี้เต็มไปด้วยสัตว์นรกหญิงและสัตว์นรก

ชาย บางครั้งสัตว์นรกหญิงขึ้นไปคอยอยู่ข้างบนชั้นงั่วก่อน
 สัตว์นรกชายอยู่ใต้ชั้นแห่งขึ้นไป เห็นหนามงั่วอันน่าสพึงกลัว
 ก็ไม่กล้าขึ้น นายนิรยบาลทั้งหลายก็เฝ้าถือหอกคาบแหลน
 หลาวพลางชูตะคอกบังคับให้ขึ้น ด้วยอำนาจความกลัวเขาก็ต้อง
 จำใจบ้ายปืนกันงั่ว ต้องฝ่าหนามงั่วเสียดสากทั่วกาย ครั้นขึ้น
 ขึ้น นายนิรยบาลก็เอาหอกแทงเข้าที่ขา เอาค้อนทุบตีที่ศีรษะ
 ปากก็เร้งร้องบังคับขับไล่ให้ขึ้นไปหาสัตว์นรกหญิงใด ๆ เขาก็
 ต้องก้มหน้าบ้ายปืนขึ้นไปทีละน้อย หนามงั่วอันแหลมคมก็ยิ่ง
 มากทั่วตนเขาซากระดูก มีหน้าซ้ายยังร้อนระอุจนสุดจะทนทาน
 เพราะว่าหนามนั้นเป็นเปลวไฟ ครั้นสุดจะอดทนหนักเข้าก็บ้าย
 หัวทำท่าจะลงมา นายนิรยบาลก็เอาหอกแทงเข้ากระหน่ำไม่เลือก
 ที่แล้วร้องว่า “ผู้มีองเร่งขึ้นไปหายอดขุมของเจ้าที่อยู่บนปลาย
 งั่วโพน จะกลับลงมาด้วยเหตุใดเล่า ?” เขาอดทนความเจ็บ
 ปวดมิได้ จึงอ้าปากพูดเสียงพุกวิงวอนนายนิรยบาลว่า “ข้าพเจ้า
 เจ็บปวดหนักหนา ขึ้นไปมิได้ ขอลงไปพักสักครู่มิได้หรือ ?”
 วิงวอนดังนี้ นายนิรยบาลจะได้ฟังเสียงก็หาไม่ กลับตีแทงกระ
 หน้าซ้ำลงไปอีก สัตว์นรกก็ต้องจำใจไต่บันขึ้นไปบนปลายกัน
 งั่วทั้ง ๆ ที่ได้รับความเจ็บปวดหนักหนาป็นว่าจะขาดใจตาย

กร็นขึ้นไปถึงที่ปลายจั่วเล่า ก็แลเห็นสัตว์นรกหญิงนั้นกลับลงมา
สู่เบื้องล่างรวกเร็วนักหนา

นายนิรบาลทั้งหลาย ก็เงือกเงือกสาสตราวุธบังคับให้
สัตว์นรกหญิงนั้น ปีนขึ้นไปหาสัตว์นรกชายซึ่งเป็นยอศฐอยู่
เบื้องบน กร็นทำรีอไม่กล้าขึ้น นายนิรบาลก็ทุบตีกระหน่ำ
แทงด้วยแหลนหลาวขับไล่ให้ขึ้นไป ทั้ง ๆ ที่เลือกสาสท้วงตัว
ได้รับความเจ็บปวดทุกข์เวทนานักหนา กร็นพอขึ้นไปถึง ก็
กลับเห็นสัตว์นรกชายลงมาอยู่เบื้องล่างอีกเล่า เขาทั้งสองได้แก่
เวียนขึ้นลงหากันด้วยความลำบากอยู่อย่างนี้ จะได้อยู่ด้วยกัน
สักเพลานิดหนึ่งเป็นไม่มีเลย นับเป็นเวลานานจนกว่าจะสิ้น
กรรมที่ทำไว้

สัตว์นรกบางคนบางพวก ขณะที่กำลังปั่นป่วนขึ้นไป
บนต้นจั่วนั้น นอกจากจะถูกนายนิรบาลคอยตีแทงด้วยหอก
ด้วยแหลนหลาวแล้ว ก็ยังมีแร้งกานรอก ซึ่งมีปากเป็นเหล็กคอย
จิกทั้งอวัยวะน้อยใหญ่กินเป็นภักษาหาร ให้ได้รับทุกข์เวทนายิ่ง
นัก กร็นลงมาข้างล่าง ก็ถูกสุนัขนรกตัวมหึมาฝูงใหญ่รุมกันแย่ง
กันกัดกินเนื้อสัตว์นรกนั้น เป็นการช่วยนายนิรบาลลงโทษอีก
แรงหนึ่ง ต้องได้รับความทุกข์แสนสาหัสอยู่อย่างนี้ นับเดือน
ปีไถ่ยาวนานนักหนา

ที่ต้องมาเกิดในสิมพลีนรกนี้ ก็เพราะว่าเมื่อเป็นมนุษย์ ได้ประพฤติล่วงกาเมศุมิจนจาร คือ กบขู้สาวผิดศีลธรรม ประเวณี เป็นชายประพฤติเป็นชู้กับภรรยาของผู้อื่น เป็นหญิงประพฤติเป็นชู้กับสามีของหญิงอื่น หรือคนมีสามีอยู่ แต่ยังมีมากในกามคุณ ไม่มีสติสัมปชัญญะ ไม่ประมาณตน ไม่เกรงต่อบาปกรรม ประพฤติอสังกรรมด้วยการกบขู้ หรือชายมีภรรยา อยู่แต่ลุ่มหลงตามใจตน ประพฤตินอกใจภรรยาไปสู่หาเป็นชู้กับหญิงอื่น ทั้งนี้เป็นต้น ครั้นแตกกายทำลายขันธ จึงต้องมาเกิดเป็นสัตว์นรก เสวยทุกข์เวทนาอยู่ในสิมพลีนรกนี้ จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

๓. อสินชะนรก

ต่อจาก สิมพลีนรกไป ก็ถึงยมโลกนรกที่ ๓ มีชื่อว่า อสินชะนรก สัตว์ที่เกิดในนรกขุมนี้ มีรูปร่างแปลกพิสดาร เล็บมือเล็บเท้าของตนแหลมยาวเป็นอาวุธ เป็นหอก เป็นดาบ เป็นจอบ เป็นเสียมอันคมกล้า เสวยทุกข์เวทนาประหนึ่งทั้งคนบ้าวิกลจริต บ้างนั่ง บ้างยืน เอาเล็บมือฉีกแกะกายเนื้อหนังของตนกินเป็นอาหาร เป็นอยู่อย่างนี้ตลอดเวลา ได้สกับมาว่า

สัตว์นรกทั้งหลายเหล่านั้น เมื่อครั้งเป็นมนุษย์กระทำอกุศลนาทาน ชอบลักเล็กขโมยน้อย ลักขโมยของในที่สาธารณะ ของที่เขา ถวายแก่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือลักขโมยของใช้ เช่น เสื้อผ้า อาหาร ที่เจ้าของเขาหวงแหนเป็นหนักหนา ครั้น ตายแล้วจึงต้องมาเสวยทุกข์อยู่ในนรกขุมนี้จนกว่าจะสิ้นกรรม

๔. ตามโพทะนรก

ต่อจาก อสินชนรกไป ก็ถึงตามโพทะนรก ในนรกขุมนี้ มีหม้อเหล็กต้มน้ำทองแดงอยู่มากมาย น้ำทองแดงกำลังเดือด พลั่ง พร้อมกับมีก้อนกรวดก้อนหินปะปนอยู่ด้วยทุก ๆ หม้อ สัตว์โง่มาตกอยู่ในนรกขุมนี้ นายนิรยบาลก็จับให้นอนหงาย เหนือแผ่นเหล็กอันรุ่งเรืองด้วยเปลวไฟ แล้วเอาน้ำทองแดง พร้อมทั้งก้อนกรวดก้อนหินกรอกเข้าไปในปาก น้ำตกไปถึง ไท่น เช่น ถึงปาก ถึงคอ ท้อง อวัยวะส่วนนั้น ๆ ก็แตก เปื่อยพังทลาย แล้วก็กลับเกิดกลับเป็นขึ้นมาอีก นายนิรยบาล ก็เอาน้ำนรคนั้นกรอกเข้าไปอีก แต่เสวยทุกข์เวทนานอยู่อย่างนี้ วันแล้ววันเล่า ด้วยผลกรรมที่ทำไว้ในชาติก่อน คือ ในชาติก่อน นั้น เขาเป็นคนใจอ่อนน้อมมาประมาทกัมมกีนสุราเมรัย แสดง

อาการคล้ายคนบ้าเป็นนิจสิน จึงต้องมาดื่มกินน้ำทองแดงพร้อมกับก้อนกรวดก้อนหินในนรกขุมนี้ จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำได้

๕. อยคุพะนรก

ต่อมาตามโพทะนรกไป ก็มาถึงอยคุพะนรก ในนรกขุมนี้ เต็มไปด้วยก้อนเหล็กแดงเกลื่อนกลาดไปหมด ไม่ว่ามองไปทางไหน มีแต่ก้อนเหล็กแดงลุกเป็นไฟทั้งสิ้น สัตว์นรกทั้งหลายล้วนแต่มีความทิวโหย ครั้นเห็นก้อนเหล็กแดงก็ดิ้นรนก็ใจ เพราะอกุศลบันดาลให้สัตว์นรคนั้นตาฝ้าฟางตาลายเห็นก้อนเหล็กเป็นโภชนาหาร จึงรีบวิ่งเข้าไปยื้อแย่งกันกิน พอเกี่ยวกลืนเข้าไปแล้ว ก็กลืนกลายเป็นก้อนเหล็กแดงอันเรื่องฤทธิ์ ไหม้ไส้พุงให้ชากระดูกกระจัดกระจายเรื้อรายออกมา ต้องได้รับทุกขเวทนา เหมียวกุมต้องร้องไห้ร้องกรวญกรางด้วยความเจ็บปวดเหลือคณนา

ได้ทราบมาแล้ว สัตว์นรกเหล่านั้นชาติก่อนมีโลกเจตนาหนาแน่น แสดงตนว่าเป็นคนใจบุญใจกุศล เทียบว่าร้องเรียไรเอาทรัพย์สินเขามาจะทำการกุศลสาธารณะ ครั้นได้ทรัพย์สินมาแล้วก็ยกยอกใช้สอยตามสะดวกสบายของตน การกุศลก็ทำบ้าง ไม่

ทำบ้างตามที่อ้างไว้ บางทีก็ไม่ทำเลย หลอกหลวงเขาได้ด้วยเล่ห์
 นี้กว่าตนเป็นคนฉลาด จึงต้องพลาดท่ามาตกนรกขุมนี้ กินก้อน
 เหล็กแคงด้วยความเข้าใจผิด ว่าเป็นโภชนาหารอยู่วันแล้ววัน
 เล่าด้วยความหิวโหยสุดประมาณ จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

๖. ปีสกบัพพะตนะรก

ต่อจาก อยคุพะนรกไป ก็ถึงปีสกบัพพะตนะรก ในนรก
 ขุมนี้มีภูเขายาวตั้งอยู่ทั้ง ๔ ทิศ เป็นภูเขาเคลื่อนที่ไม่หยุดหย่อน
 กดลงบดสัตว์ทั้งหลายที่มาเกิดในที่นี้ ให้บีบแบนกระดูกแตกละเอียด
 ถึงแก่ความตายแล้ว ก็กลับเป็นขึ้นมาใหม่ ให้ต้องทนทุกข์เวทนา
 อยู่อย่างนี้ ตลอดวันตลอดคืนไม่ว่างเว้น

ที่ต้องมาทนทุกข์เวทนาเห็นปานนี้ ก็เพราะในชาติก่อน
 เป็นใหญ่เป็นนายบ้าน นายอำเภอ เป็นเจ้าบ้านผ่านเมือง แต่
 ประพฤติตนเป็นคนอันธพาลกดขี่ข่มเหงราษฎร เช่น ทบตีเขา
 เอาทรัพย์สินมาให้เกินพระราชบัญญัติอัตรา ไม่มีความกรุณาแก่คน
 ทั้งปวง ครั้นชีวิตปลิดปลงก็ลงมาเกิดในนรกขุมนี้ ถูกภูเขา
 เหล็กนรกบดขยี้ร่างกายให้แตกสลาย ตายแล้วเป็น เป็นแล้วตาย
 ซ้ำซากอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

๗. รุสสะนรก

ต่อจากบิณฑกัปปพะคะนรกไป ก็ถึงรุสสะนรก สัตว์ที่มาเกิดในขุมนรกนี้ ล้วนแต่มีความหิวกระหายน้ำทั้งสิ้น วิ่งวนกระเลือกกระสนไปทั่วนรก ครานั้น ก็ปรากฏมีสระเต็มไปด้วยน้ำอันใสเย็นสะอาด สัตว์นรกทั้งหลายเห็นเข้าต่างก็คิดเนื้อดีใจ วิ่งไปถึงแล้วกระโดดลงเพื่อจะกินจะอาบ ด้วยอำนาจกรรมบันดาลพอน้ำตกถึงท้องก็กลายเป็นแกลบเป็นข้าวดิบ ตกเป็นเปลวไฟทั้งๆ ที่อยู่ในท้อง ไหม้ได้ใหญ่ได้น้อย กับปอกเครื่องใน ก็ไหลออกมาทางทวารเบื้องล่าง ให้ได้รับความเจ็บปวด เสวยทุกข์เวทนาแสนสาหัส ที่เป็นเช่นนั้นเพราะในชาติก่อนเป็นคนคดโกง ไม่ซื่อสัตย์ เช่น เป็นพ่อค้า เอาของชั่วปนของดี เอาของดีปนของปลอม หลอกขายผู้อื่นจึงจำต้องมาตกนรกขุมนี้ เสวยทุกข์เวทนาไปจนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

๘. สัตตโลสินีตะนรก

ต่อจากรุสสะนรก ก็มาถึงสัตตโลสินีตะนรก ในขุมนรกนี้ มีน้ำเย็นเยือกยิ่งกว่าความเย็นทั้งหลาย เมื่อสัตว์แรกตกลงไปก็ตายเพราะความเย็น ด้วยอำนาจอกุศลกรรม ก็กลับเป็นขึ้นมาอีก

แล้วจึงพากันกลานขึ้นมาข้างบนเพื่อจะให้พ้นจากความเย็นอันจับ
ชั่วหัวใจ นายนิรยบาลทั้งหลายก็จับสัตว์นรกเหล่านั้นโยนลงไป
ในน้ำเย็นอีก พอตกลงไปถึงน้ำเย็นก็พากันตาย ร่างกายแตกพัง
ทำลายไป แล้วก็กลับเป็นขึ้นมาเสวยกรรมอีกต่อไป

ได้สติบอกว่า ในชาติก่อน สัตว์นรกเหล่านั้นมีใจบาปหยาบ
ช้า จับสัตว์ทั้งหลายโยนลงไปในบ่อ ในเหว ในสระน้ำ หรือมัด
สัตว์ทั้งน้ำ ให้จมน้ำตาย ทำเพื่อนมนุษย์ด้วยกันให้ได้รับความ
ทุกข์เพราะน้ำ กรันแตกกายทำลายชั้นรุ้ง จึงต้องมาเสวยผลกรรม
ถูกทรมานในนรกขุมนี้

๘. สุนชะนรก

ถัดจาก นรคน้ำเย็น ก็เป็นนรกขุมที่ ๔ ซึ่งมีชื่อว่า สุนชะ
นรก ในนรกขุมนี้เต็มไปด้วยสุนัขนรกทั้งหลาย และ همانรคนั้น
มีอยู่ ๕ จำพวก คือ ๑. หมาดำ ๒. หมาขาว ๓. หมาเหลือง ๔.
หมาแดง ๕. หมาลาย หมาทั้ง ๕ จำพวกนี้มีรูปร่างใหญ่โตแลดู
น่ากลัวนักหนา ส่งเสียงเห่าหอนกึ่งพาดันพาร้อง สัตว์ที่ต้องมา
ตกในนรกขุมนี้ ย่อมถูกสุนัขนรกทั้งหลายไล่ขบกัดไม่มีเวลาหยุด
ยังสุนัขเหล่านั้นมีกริยาคุร้ายดุจหมาไล่เนื้อของพรานฉะนั้น

นอกจากหมานรกแล้ว ในนรกขุมนี้ ยังปรากฏมีฝูงแร้ง และฝูงกาอยู่อีกเป็นอันมาก แร้งกาเหล่านี้มีลักษณะแปลกประหลาดคือที่ปากและตีนเป็นเหล็กลุกแดงเป็นเปลวไฟแลดูน่ากลัว มันเหล่านั้น ย่อมบินมาจิกตรงลูกตา และแหกหัวอกของสัตว์นรกทั้งหลายให้แตกทำลายกระจายกระจายแล้วเกี่ยวกิน กรรมยังไม่สิ้นตราบใด ก็เกิดขึ้นมาใหม่ให้สัตว์เหี้ยมโหดในนรกทั้งหลาย ทั้งแร้งทั้งกา และหมาหมู่ชบักก็เอาตามชอบใจไปกว่าจะสิ้นกรรม

ที่ต้องลงมาเกิดในนรกขุมนี้ ก็เพราะว่าในชาติก่อนเขาเป็นคนปากกล้าสาบานย์ โฉมเขลาเป็นพาลไม่ประมาณวาจาว่ามิถามารดา ปู่ย่า ตายาย พี่สาวพี่ชายด้วยคำเจ็บแสบ หรือทอโกรธขึ้นมา ก็ดำ่ว่าไม่เลือกหน้า ไม่ว่าจะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ แม้ผู้มีศีล เช่น สมณะภิกษุสามเณรก็ไม่เลือก ดำว่าเอาตามใจชอบแห่งตน ด้วยผลแห่งวจีทุจริตอันหยาบช้ำ จึงบันดาลให้มาเกิดในนรกขุมนี้ ต้องทนทุกข์เวทนา ถูกแร้งกาและหมาหมู่กัดกิน จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

๑๐. ยันตปาสาณะนรก

ยมโลก ชุมสุดท้ายมีชื่อว่ายันตปาสาณะนรก ในนรกขุมนี้ ปรากฏว่ามีภูเขา ๒ ลูก แต่เป็นภูเขาประหลาด คือ เป็นยันท

หมุนหันกระทกกันอยู่เสมอเป็นจังหวะไม่ขาดระยะ พอสัตว์มาเกิดในนรกนั้นแล้ว นายนิรยบาลผู้มีกายกำยำล่ำสันใหญ่โตก็จับศีรษะสัตว์นรกนั้น ใส่เข้าไปในระหว่างภูเขายนต์ทั้ง ๒ ครั้นภูเขากระทกกัน ก็บีบกระทกศีรษะสัตว์นรกเหล่านั้นให้แตกละเอียดเลือกไหลโตรม กุญหีบอ้อยยนต์ที่หีบอ้อยสดให้น้ำอ้อยไหลออกมาฉะนั้น สัตว์นรกเมื่อได้ประสบการณดังนี้ ก็ต้องได้รับทุกข์เวทนาเหลือที่จะทนได้ ให้เจ็บปวดกระวนกระวาย ตายแล้วก็กลับเป็นขึ้นมา ต้องเสวยทุกข์เวทนาอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

ได้ทราบมาว่า ชาติก่อนสัตว์นรกเหล่านี้เป็นหญิงชายใจบาปหยาบช้า ที่คำคู่ครองของตนด้วยความโกรธประทุษร้ายแล้วประพฤตินอกใจไปคบหาสามีภรรยาคนอื่น จึงต้องมาทนทุกข์อยู่ที่นี้จนกว่าจะสิ้นกรรม จึงจะไปเกิดในภุมิอื่นได้

สมโลกนรก ทั้ง ๑๐ ชมที่กล่าวมานี้ คือ

๑. โลกมถันนรก
๒. สัมพลันนรก
๓. อสัณขณนรก
๔. ตามโพทะนรก
๕. อยคุพะนรก

๖. ปีสกบัพพะตนะรก
๗. ฐะณรก
๘. สัตตโลสีตะนรก
๙. สุนชะนรก
๑๐. ยันตปาสาณะนรก

ยมโลกนรกทั้งหมดนี้ ทั้งอยู่ตามลำดับติดกันไป ต่อจาก
 อุตสทนรกทั้ง ๔ ในทศบุรพาเบื้องหน้าของสัตยวิฆเนศนรก แม้
 ในทิศอื่น ๆ อีก ๓ คือ ทิศหลัง-ซ้าย-ขวา ก็มียมโลกนรกนี้
 ปรากฏต่อจากอุตสทนรกที่กล่าวแล้วทิศละ ๑๐ ชุม ซึ่งมีชื่อและ
 ลักษณะอย่างเดียวกัน จึงปรากฏว่าในสัตยวิฆเนศนรกนี้มียมโลก
 นรกล้อมเป็นบริวารชั้นนอก ๔๐ ชุม นอกจากนี้ ยมโลกนรกยัง
 มีปรากฏในมหานรกชุมอื่นอีก ๗ ชุม ๆ ละ ๔๐ จึงรวมกันทั้ง
 หก เป็นยมโลกนรก ๓๒๐ ชุม

สัตว์นรกทั้งหลายที่ทำกรรมชั่วไว้มาก พอเสวยกรรมใน
 มหานรกแล้ว หากกรรมยังไม่สิ้น ก็ต้องมาเสวยผลกรรมชั่วใน
 อุตสทนรกอีก ถึงแม้อย่างนี้ หากกรรมยังไม่สิ้น ก็ต้องมาเสวย
 ผลกรรมในยมโลกทั้ง ๑๐ ที่แวดล้อมมหานรกนี้อยู่ตามอำนาจ
 ของบาปกรรมที่ตนทำไว้ กรณัตถ์กรรมในนรกเหล่านี้แล้ว เศษ

บาปยังให้ผลต้องไปเกิดในอบายภูมิอื่น คือ ต้องไปเกิดเป็นเปรต เป็นอสุรกาย เป็นสัตว์เดียรจฉาน ให้สวดยทุกขเวทนาในสถาน ที่นั้นๆ แล้ว จึงจะได้มีโอกาสกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ตามเดิม

โลกันตนรก

ยังมีนรกพิเศษอีกชุมหนึ่งเป็นนรกชุมใหญ่ยิ่ง ซึ่งอยู่นอก จักรวาล สถานที่ตั้งของนรกชุมนี้ อยู่ในระหว่างโลกจักรวาล ๓ โลก ! ถ้าจะเปรียบก็เหมือนดอกปทุมชาติ ๓ ดอก เอามาทั้งซีก ซีกกันเข้า ก็จะมีช่องว่างขึ้นในตอนกลาง จักรวาลต่าง ๆ ก็ทั้ง ซีกกันเช่นดอกปทุมชาตินั้น สถานที่ตรงช่องว่างนั้นแหละเป็น โลกันตนรก ซึ่งแปลว่านรกที่ตั้งอยู่สุดโลกจักรวาล

ในโลกันตนรคนั้น มีสภาพมืดมนยิ่งนัก แสงดาวเดือน แดแสงดวงตะวันส่องไปไม่ถึง เป็นโลกมืดมนอนธการสามารถ ห้ามเสียซึ่งความบังเกิดขึ้นแห่งจักขุวิญญาณ เปรียบปานถึงคน หลับตาในคราวเข้านอนกับจะนั้น เพราะอยู่นอกจักรวาล พ้นจาก โลกสวรรค์-โลกมนุษย์-โลกนรกออกไป

สัตว์ที่ไปเกิดในโลกันตนรคนี้ มีร่างกายใหญ่โต ทั้งมี เล็บมือเล็บเท้ายาวยิ่งนัก ต้องใช้เล็บมือเท้าเกาะอยู่ตามชาย

เชิงจักรวาล ห้อยโหนโยนตัวอยู่ชั่วนิรันดร์ เปรียบดังกังการ
 ห้อยหัวอยู่บนกิ่งไม้ ครั้นได้รับความทุกข์อันแสนสาหัสเช่นนั้น
 เขาจึงได้แก่รำพึงในใจว่า “ทำไมจึงมาอยู่ที่นี่ๆ ะรอนจะสิ้นแต่ผู้เดียว
 คดหรือ?” ที่รำพึงเช่นนี้ก็เพราะมันมีคแสนมีคมองไม่เห็นเพื่อน
 สัตว์นรกด้วยกัน หรือไม่เห็นอะไรเลยนั่นเอง ตลอดเวลาไม่ต้อง
 ทำอะไร มีแต่จะห้อยโหนโยนตัวเปะปะไปด้วยความหิวโหย
 ครั้นบ้ายตะกายไปถูกมือกันและกันเข้าแล้ว ก็สำคัญว่าพบอาหาร
 มีกิริยาชวนชวายคว่ำจวบกุมกัน ต่างคนต่างก็จะตะกรุมกันกิน
 เมื่อต่างก็ปล้ำฟัดกันอยู่อย่างนี้ ไม่ช้าก็พลอยปล่อยมือที่เกาะอยู่
 เลยพากันพลัดตกลงไปข้างล่าง

บริเวณสถานที่เบื้องล่าง ที่เขาพลัดตกลงมานั้น มัน
 ไม่ใช่พื้นธรรมดา โดยที่แท้ เต็มไปด้วยน้ำกรกอันเย็นเยียบ
 อย่างร้ายกาจยิ่งนัก ครั้นเขากอดคอพากันตกลงมา พอถึงพื้นน้ำ
 บั๊กเดียวใจ ตัวตนร่างกายเขาก็เปื่อยแหลกลงสิ้นเพราะฤทธิ์น้ำ
 กรกเย็นนั้นกัดเอา ให้เหลวแหลกละลายดังก้อนอุจจาระซึ่ง
 ตกกลงไปในน้ำจะนั้น เขาก็ถึงความสิ้นใจตายในบั๊กใจ แล้วก็
 กลับเป็นตัวตนขึ้นมาอีกเก่า ให้รู้สึกหนาวเย็นเป็นกำลัง จึงรีบ
 ตะเกียกตะกายขึ้นบ้ายขึ้นมาเกาะเชิงเขาจักรวาล ด้วยความลำบาก

ยากเข็ญ แล้วยกห้อยโหนโยนตัวหาอาหารด้วยความหิวโหยต่อไป
อีกตามเดิม ครั้นพบปะกันเข้า ก็ตั้งหน้าแต่จะตะกรุบกันกิน
ด้วยสำคัญผิดคิดว่า เป็นอาหาร แล้วยกปากันถอกคอกตกลงไปใน
น้ำกรตเย็นถึงแก่ความตาย แล้วยกกลับเป็นขึ้นมาตามเดิม แต่
เวียนกายเวียนเกิดด้วยความทุกข์ทรมานอยู่อย่างนี้ ไม่มีวันสิ้นสุด
ชั่วพุทธันตรหนึ่ง จึงจะพ้นโทษจากนรกขุมนี้

มีเรื่องควรราบ ที่จะขอล่าวแทรกไว้ในที่นี้ ก็คือว่า
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้โปรดประทานพระพุทธานุญาตไว้
ว่า รูปปติ โข ภิกขเว เป็นต้น ซึ่งแปลเป็นใจความว่า “อภิกข
ภิกษุทั้งหลาย ! ที่ชื่อว่า รูป เพราะอรรถว่าเป็นสิ่งที่จะต้อง
สลายฉิบหายไป เพราะความหนาวบ้างเพราะความร้อนบ้าง”
ดังนี้ จึงมีปัญหาว่า ที่ว่ารูปต้องสลายฉิบหายไปด้วยความหนาว
นั้นอย่างไรกัน ?

ก็รูปของสัตว์ที่เกิดในโลกนรกนรกนี้เอง ที่ต้องแตกสลาย
ฉิบหายไปเพราะความหนาว ก็จะไม่หนาวอย่างไรได้เล่า เพราะ
โลกนรกนรกนี้ เป็นนรกน้ำกรตเย็นโดยแท้ มีภาวะเย็นยะเยือก
ยิ่งนัก เมื่อสัตว์นรกโลกนรกทั้งหลาย ซึ่งใช้เล็บมือเล็บเท้าอันยาว
เกี่ยวเกาะเชิงเขาจักรวาลห้อยอยู่ ประคูก้างคามมีศีรษะห้อย

ลงในเบื่องต่ำ แล้วก็ปล้ำพัดกันด้วยสำคัญว่าเป็นอาหาร พลัดตกลงมาในน้ำกรดยืนเบื่องล่าง พอรูปร่างถูกน้ำกรดย่างนั้นแล้วจะไปเหลืออะไร ! ก็มีแต่จะเปื่อยพังสลายไปด้วยความหนาวเพราะน้ำกรดยอันเย็นเหลือประมาณนั่นเอง

ได้ก่อกรรมทำเข็ญอะไรไว้เล่า จึงต้องมาอยู่ในโลกนรกนี้ ? ได้เคยทำกรรมร้ายกาจหยาบช้าลามกนัก คือ ประทุษร้ายทรมานบิดามารดา เพราะปราศจากความกตัญญูกตเวที มีตามีตบอดไม่เห็นคุณค่าอันแม้แต่นิดหนึ่ง เกิดไม่พอใจขึ้นมากก็ทุบตีว่าอยู่เป็นนิตย์ อีกประการหนึ่ง ทำกรรมชั่วหนัก เช่น ประทุษร้ายผู้ทรงศีล หรือกระทำให้ปาณาติปาตเป็นอาจิณทุก ๆ วัน อำนาคกุศลกรรมจึงบันดาลให้ลงมาเกิดในโลกนรกนี้ ซึ่งมีปรกตมีอยู่เป็นนิตย์ ต่อเมื่อมีพระพุทธรเจ้ามาตรัสในโลก จึงจะมีโอกาสปรากฏเป็นแสงสว่างขึ้นนิกหนึ่งชั่วฟ้าแลบ หรือชั่วระยะเวลามาตรว่าด้นนิ้วมือเดียวเท่านั้น นี่แหละโลกนรก !

สรุปนิรยภูมิ

บรรดา นรกทั้งหลายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นสถานที่ปราศจากความสุขโดยสิ้นเชิง มีแต่ความทุกข์ทรมานอย่างเดียว

เท่านั้น เพื่อให้จำได้ง่าย ๆ ก็ระนํานรกทั้งหลายมากล่าวซ้ำไว้
อีกครั้งหนึ่งว่า นรกมีอยู่ทั้งหมด ๔๕๗ ชุม คือ

๑. มหานรก ๘ ชุม
๒. อุตสทนรก ๑๒๘ „
๓. ยมโลกนรก ๓๒๐ „
๔. โลกกันตนรก ๑ „
- รวมกันเป็น ๔๕๗ „

สัตว์ที่เกิดในนรกเหล่านี้ ต้องเสวยทุกข์โทษอยู่สิ้นกาลช้านาน แต่จะนานเท่าใดนั้นไม่แน่นอน เพราะมันขึ้นอยู่กับบาปกรรมที่ได้กระทำไว้ ทั้งนี้ ย่อมเป็นไปตามนัยที่ว่า

อปายสฺส หิ กมฺมเมว ปมาณํ

ในอบายภูมิทั้งหลาย อุกุศลที่ทำไว้นั้นเอง
เป็นเครื่องประมาณอาชุรของสัตว์

หมายความว่า ถ้าทำบาปกรรมไว้มาก ก็ต้องตกนรกอยู่นาน และต้องตกนรกหลายชุม เช่น พอเสวยกรรมในมหานรกแล้ว หากบาปกรรมยังไม่หมด ก็ต้องไปเสวยกรรมในอุตสทนรก ยมโลกนรกเรื่อยไปจนกว่าจะสิ้นกรรม บางที่ตกนรกชุมที่เป็น

บริวารก่อนแล้วจึงมาทกมหานครก็มี สุกแต่ว่ากรรมใดจะให้ผล
ก่อน บางที่ทำบาปไว้มาก ต้องตกนรกตะเรื่อยไปผ่านมหานคร
ทั้ง ๘ ชุมก็มี บางที่บางสัตว์ก็ตกนรกเพียง ๑ ชุม ๒ ชุมแล้ว
ก็สิ้นกรรม เหมือนดังพระเทวทัตทำนรกแก่มหานรกอเวจี
เพียงชุมเดียวเท่านั้น ก็จะพ้นโทษกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ ใน
อวสานชาติสุดท้าย ก็จะได้ตรัสเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้ามีนามว่า
พระอัญญิสระปัจเจกพุทธเจ้า ดังนี้ เป็นต้น

ถ้าทำบาปกรรมไว้น้อย เพียงมาตกนรกได้ไม่นาน กุศล
กรรมที่ตนทำไว้บันดาลให้ระลึกถึงบุญกุศลนั้นขึ้นมา ก็เปลี่ยน
สภาพจากสัตว์นรก ไปอุบัติเกิดในภูมิอื่นต่อไป จึงเป็นอันสรุป
ความได้ว่า จะเสวยทุกข์โศกอยู่ในนรกนานชั่วเพียงใด นั่นก็
ตกแต่กุศลกรรมที่ทำได้เป็นประมาณ

ก่อนที่จะหมดเรื่องนिरยุณินนี้ ขอกล่าวย้าอีกทีเพื่อเป็น
เครื่องชี้ทางว่า การที่จะไปเกิดในโลคนรกได้ ก็เพราะทำบาป
กรรมความชั่วในไตรทวาร คือ บาปทางกาย ๑ บาปทางวาจา ๑
บาปทางใจ ๑ ถ้าใครทำบาปทั้ง ๓ ทางนี้ ต้องไปเสวยทุกข์
โศกไปเกิดในนรกแน่นอน เพราะมีพระพุทธวจนะตรัสไว้ว่า

นิริขี ปาปกมุมิโน (คนทำบาปไว้ต้องลงไปเกิดในนรก) ใน
ชั้นนี้ พึงเห็นตัวอย่าง กังต่อไปนี้

๑. บุคคลที่กระทำปาณาติบาต คือฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเขา
เป็นประจำ ครั้นสิ้นชีวิตตายไป ผลกรรมย่อมจะทำให้ไปเกิด
ในสัตตชีวมหานรก

๒. บุคคลที่กระทำอทินนาทาน คือ ประพฤติเป็นโจร
เป็นขโมย ลักเล็กขโมยน้อยเขาเป็นอาชีพ ย่อมถูกกรรมชักนำ
ไปเกิดในกาฬสฤตถมนรก

๓. บุคคลที่กระทำกาเมศฺมิฉนจาร คือ ประกอบด้วย
ราคะคำถุสณา ประพฤติผิดประเวณีเป็นประจำ ย่อมนำตนไป
เกิดในสังฆาฏมหานรก

๔. บุคคลที่กระทำมฺสวาท คือ ประพฤติวจีหฺรวิค ทำ
ผิดทางวาจาเป็นประจำ ครั้นสิ้นชีวิต กรรมก็จะผลิตผลให้ไปเกิด
ในโรรุมหานรก

๕. บุคคลที่ดื่มสุราเมรัยให้เกิดความมัวเมา ประมาทขาด
สติสัมปชัญญะเป็นประจำ ย่อมเป็นปัจจัยนำตนไปเกิดในมหาโร
รุมหานรก

เท่าที่กล่าวมานี้ เพียงแต่ชี้ให้เห็นบาปอย่างย่อ ๆ ว่าเป็น
 เครื่องนำไปเกิดในนรกได้อย่างไร ถ้าใครไม่สมการใจจะเป็น
 สัตว์นรก ก็จงอย่าทำบาป อย่าทำความชั่วทั้งหมดย่างเด็ดขาด
 ถึงแม้บาป หรือกรรมชั่วเล็กน้อยก็จงอย่าประมาท อย่ากระทำ
 เพราะขึ้นชื่อว่าบาปอกุศลกรรมแล้ว ย่อมนำไปเกิดในนินรภูมิ
 โลกนรกได้ทั้งนั้น

พรรณนาในนินรภูมิ เห็นว่าสมควรที่จะยุติได้แล้ว จึงขอ
 ยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

เปตติวิสัยภูมิ

โลกเปรต

อบาสภูมิตันกับต่อไป มีชื่อว่าเปตติวิสัยภูมิ หรือเรียก
ง่าย ๆ ว่า โลกเปรต ภูมินี้เป็นภูมิที่ห่างไกลจากความสุข ไม่มี
สถานที่อยู่โดยเฉพาะ สัตว์ที่ไปเกิดในภูมิกำเนิดเปรตนั้นแล้ว
แม้จะมีความทุกข์น้อยกว่าสัตว์นรกทั้งหลายก็จริง ถึงกระนั้น ก็
ยังห่างไกลจากความสุขอยู่มาก ฉะนั้น ท่านจึงเรียกภูมินี้ว่า
เปตติวิสัยภูมิ = โลกที่อยู่ของสัตว์ที่ห่างไกลจากความสุข

ในเปตติวิสัยภูมินี้ มีเปรตอยู่หลายพวกหลายประเภทตาม
แต่อำนาจอกุศลกรรมที่ทำไว้ จะบันดาลให้ไปเกิดเป็นเปรตชนิด
ใด มีประเภทของเปรตที่พอจะประมวลมากล่าวในที่นี้ ถึง
ต่อไปนี้

วิฆาตะเปรต

พวกวิฆาตะเปรตนี้ เป็นเปรตชั้นผู้ใหญ่ ชั้นดี มีฤทธิ์
มาก เป็นกษัตริย์เปรต ทั้งเป็นเปรตที่พอจะรู้พระจุลราวี
ยธรรม แต่ไม่นำพาถือไม่สนใจปฏิบัติตาม จึงมีความมัวเมา

ประมาท ทำทุจริตผิดพลาดในปางก่อน แล้วต้องมาเสวยผลกรรมชั่ว เกิดเป็นเปรตอยู่อย่างนี้ เปรตพวกนี้อยู่ในแดนของเขาซึ่งตั้งอยู่เหนือแดนนรก อยู่กันแต่เฉพาะพวกเขาเท่านั้น เปรตพวกอื่นจะเข้าไปอยู่ปะปนด้วยไม่ได้ ต้องเสวยกรรมเป็นเปรตอยู่อย่างนี้สิ้นกาลช้านาน จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้ จึงไปถือกำเนิดในภุมิอื่นต่อไป

วิธีเปรต

ยังมีเปรตพวกอื่นอีกมากมายหลายพวกหลายฝูง นอกจากวิชาตะเปรตดังกล่าวแล้ว ซึ่งอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ กันและมีชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกัน คือ

เปรตบางพวก มีรูปร่างชั่วช้า ศีรษะร่างกายผอมโซหน้าหนา เนื้อและเลือดของเขามีได้มีเลย ทั้งร่างมีแต่กระดูกและหนังที่พอกหุ้มกระดูกอยู่เท่านั้น เพราะไม่มีอาหารจะรับประทานหนังต้องเหี่ยวติดกระดูกสันหลัง ดวงตานั้นดึกดลวงจุกจุกเขาแกลังควักออกเสียจะนั้น ผัวสักชั้นหนึ่งที่จะปกปิดร่างกายก็มีได้มีเลย ผมยาวรุ่มร่ามลงมาปกปากปกหน้า เนื้อตัวเหม็นสาบเหม็นสาบน่าเกลียดน่ากลัวนัก ร้องให้ใครตรวจอย่างน่าเวทนา เพราะความหิวโหยอาหาร หมกเร็วหุมกแรงจะไปไหน ๆ ไม่ได้

ก็ได้แก่นอนหงายอืดไวยอยู่อย่างระเกะระกะ ขณะนั้นหูของพวกเขา
เขาย่อมได้ยินเสียงประคุกคนมาร้องเรียกแผ่ว ๆ ดังแว่วมาแต่ไกล
ว่า

“ดูเจ้าหงส์หลายเอ๋ย! จงหากันหากินข้าว กินน้ำ”

ฝูงเป็ดทั้งหลายได้ยินเสียงกรรมบันทาลเช่นนั้น ก็เข้าใจว่า
มีข้าวมีน้ำ ทางทิศเหนือทิศใต้ก็จะลุกขึ้นแต่ก็ลุกขึ้นมิได้เพราะหมด
เรี่ยวหมดแรง แล้วก็พยายามลุกขึ้นอย่างแสนลำบาก บางตนก็
ล้มลงนอนหงายแผ่ แต่เสียงเรียกให้ไปกินข้าวกินน้ำก็ยังดัง
แผ่วมากระทบหูอยู่เรื่อย ๆ พวกเขาจึงอุตส่าห์พยายามเกาะกันล้ม
ลุกล้มหงาย ในที่สุดก็ลุกขึ้นได้ ครั้นลุกขึ้นได้ ก็เอามืออันเดียว
แหงนพาดขึ้นเหนือหัวขึ้นชมยินดี กอຍພຸງສຽຣະຮ່າງກາຍໄປສູ່ທາງ
ทิศที่ได้ยินเสียงเรียก เร่งไปเร่งหาอยู่ช้านาน แต่จกได้พบ
ข้าวและน้ำก็หามิได้เลย เขาจึงเสียใจร้องไห้ครวญครางพลางล้ม
ลงเกลือกด้วยความหิวอยู่ ณ ที่นั้นเอง ในไม่ช้าก็มีเสียงเรียกมา
เร้าใจให้พยายามอีก แต่จะได้เจออาหารสักนิดก็หามิได้เลย ได้
ยินแต่เสียงร้องเรียกแต่อย่างเดียว เป็นอย่างนี้หลายร้อยหลายพัน
ปี จนกว่าจะสิ้นเวรกรรม

เป็ดเหล่านี้ ในชาติก่อนเขาเป็นมนุษย์ผู้ใจร้าย มักวิยา
คนอื่น เห็นคนอื่นมั่งมีเห็นคนอื่นก็ไม่พอใจ ครั้นเห็นคนยากไร้

ก็กล้วยแกงน อยาได้ทรัพย์สินของผู้อื่น ทำเล่ห์ทำกลหลอกลวงเอาทรัพย์สินของท่านมาเป็นของตน ทั้งเป็นคนกระหน่ำไม่ยั้งในการให้ทาน เห็นคนอื่นเขาให้ทานก็คอยห้ามปราม จ้อโก่งทรัพย์สินที่เป็นของสาธารณะหรือของสงฆ์เอามาเป็นของตน ถ้วยโลกเจตนา ครั้นตายแล้วจึงต้องมาเกิดเป็นเปรต เสวยทุกขเวทนาอันร้ายกาจเห็นปานฉะนี้

เปรตบางจำพวก เมื่อมองดูสรีระว่างกาย ก็อุ้งกงามประคองทั้งพระพรหมมีรัศมีออกจากกาย รุ่งเรืองเปล่งปลั่งคังทองธรรมชาติ แต่แปลกประหลาดตรงที่ว่า ปากของเขานั้นมีลักษณะคังปากสุกรน่าเกลียด เลยทำให้ไม่น่าดูชม ทั้งเป็นเปรตที่ออกอยากนักหนา จะหาสิ่งใดที่จะกินมิได้

เหตุฉะฉิน จึงมาเป็นเปรตแปลกประหลาดเช่นนี้ ? ได้ทราบว่่า เมื่อก่อนเขาเป็นมนุษย์ได้มีโอกาสดพบพระพุทธศาสนา บรรพชาคือบวชเป็นสงฆ์ อดสำหรับรักษาศีลอย่างหมกจกบริสุทธิ์ ร่างกายจึงแลดูผุดผ่องคังองค์พระพรหม แต่การที่ต้งมาเกิดเป็นเปรตมีปากเป็นหมูที่น่ารัง ก็เพราะว่าเขาเกิดความประมาทพลั้งพลาดกล่าวคำทำนินทาติเตียนครูบาอาจารย์ซึ่งไม่มีโทษ ไม่มีผิด

ทวยความเข้าใจผิดอันเกิดจากอกุศลจิตของคน กรรมจึงบันดาล
ให้เกิดผลเป็นเปรตเห็นประจักษ์อยู่อย่างนี้

เปรตอีกฝูงหนึ่ง สรีระร่างกายงดงามน่าดูน่าชมราวกะ
เทพยดา แก้วที่อวัยวะส่วนหน้าส่วนปากของเขานั้น ส่องคลื่น
เหม็นเน่านักหนา มีหนอนมากหลาย ไต่ยั่วเย้าเจาะกินปากกิน
นัยน์ตาของเขาอยู่เนืองนิตย์ ที่เป็นดังนี้ เพราะชาติก่อนเขา
เป็นมนุษย์ มีศรัทธาเลื่อมใสในพระบรมพุทธานุภาพ อุตสาหะ
รักษาศีล จึงปรากฏมีร่างกายงดงาม แต่การที่ปากเหม็นเน่า มี
หนอนออกบ่อนกินปากเขานั้น ก็เพราะอกุศลกรรมวจีทุจริต
ประทุพผิตทางวาจาว่าพระสงฆ์สามเณร เจ้ากุ่มทรงศีลเป็น
อุคมเพศเหตุทรงไว้ซึ่งเพศอันประเสริฐสูงสุด อกุศลกรรมจึงจุ
กระชากลากเขาให้ถือนำเนคเป็นเปรตเสวยกรรมอยู่อย่างนี้

เปรตอีกฝูงหนึ่ง เป็นเปรตเพศหญิง แม้เสื้อผ้าสักชั้นหนึ่ง
ก็ไม่มีพนักาย และมีตัวคนส่งกลิ่นเหม็นนัก ทว่าสรรพางค์กาย
มีแมลงวันไต่ตอมอยู่หนาแน่น ผอมโซ หาเนื้อหาเลือกในร่าง
กายไม่มีเลย มีแต่หนังและเอ็นพอกกระดุกอยู่เท่านั้น เปรต
เหล่านี้ได้รับความอดอยากหนักหนา หาสิ่งใดจะกินเข้าไปไม่ได้
เลย ก่อนาน ๆ เมื่อทิวไทยสุกซีกแล้ว จึงกลอดลูกกรรม

ลูกเวรออกมาสักตัวหนึ่ง แล้วก็นึกเนื้อลูกของคนที่นั้นเกี่ยวกิน มีชีวิตเป็นเปรตแสนทุเรศอยู่อย่างนี้ เป็นเวลานานหลายพันหลายหมื่นปี

ที่ต้องมาเสวยกรรมเป็นเปรตอันน่าทุเรศอย่างนี้ ก็เพราะว่าในชาติก่อน เมื่อเขายังเป็นมนุษย์ได้ให้ยาแก้หญิงมีครรภ์ ทำลูกของเขาให้ตกจากครรภ์ มีจิตใจประกอบด้วยอกุศล ไร้ความปรานีต่อสัตว์ที่เกิดในครรภ์ ประกอบกรรมทำเจตนาอันเป็นบาปชั่วช้าลามก ใจสกปรกด้วยโลภเจตนาหวังจะได้ทรัพย์สิน ซึ่งเป็นค่าจ้างเพียงเล็กน้อย ไม่คำนึงถึงบาปกรรมภายหน้าจะมาถึงตนอย่างไร ในไม่ช้าพอสิ้นชีวิต ก็ต้องลงมาเกิดเป็นเปรตทนทุกข์เวทนา มีกายน่าสังเวชสลกใจ ไม่มีสิ่งใดจะรับประทาน ต้องหิวโหยอดอยาก ผอมโซหน้าหงาย จนต้องกินลูกของตนเองในเปรตวิสัยนี้ ด้วยอกุศลกรรมที่ทำมาแต่ปางบรรพ์

เปรตบางจำพวกนั้น ไม่มีรูปร่างเหมือนสัตว์ที่มีชีวิตทั่วไป แต่มีรูปร่างเหมือนกับก้อนเนื้อก้อนใหญ่ ก้อนหนึ่งเท่านั้น! กองอยู่เป็นหย่อม ๆ มีฝูงแร้งกาและนกตะกรุมซึ่งมีอยู่ในโลกเปรตพากันจิกทั้งกินอยู่อย่างวุ่นวาย ก้อนเนื้อเปรตนั้น ก็ได้แต่ร้องโอดโอยครวญครางด้วยความเจ็บปวด เพราะฝีปากของนกเปรตทั้งหลายที่พากันจิกทั้งอย่างไม่ปรานี

เหตุไฉน จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตก่อนเนื้ออยู่อย่างนี้ ?
 ได้ทราบว่ เปรตพวกนี้เมื่อชาติก่อนเป็นมนุษย์ มีใจไม่บริสุทธิ์
 สะอาด ปราศจากความกลัวบาป คิดจะได้ลาภด้วยการประคบ
 อาชีพอันไม่ชอบธรรม กระทำปาณาติบาตกรรม ทำการฆ่าโค
 และสัตว์แล้วแต่เนื้อออกเป็นชิ้น ๆ ขายแก่คนทั้งหลาย เป็น
 อาชีพประจำ ครั้นสิ้นชีวิตกับจิตในชาตินั้น ก็พลันลงไปเกิดเป็น
 สัตว์นรกสันกาลช้านาน พอพ้นจากนรกแล้วกรรมยังไม่สิ้น จึง
 ต้องมาเกิดเป็นเปรตก่อนเนื้อ ให้ฝูงแร้งกาและนกตะกรุม เผ่า
 รุมล้อมจิกทั้งอยู่อย่างนี้จนกว่าจะสิ้นกรรม

เปรตบางจำพวก มีรูปร่างและการเสวยกรรมอย่างแปลก
 พิสดร คือ มีร่างกายน่าเกลียดน่ากลัว ล่องลอยไปมาในอากาศ
 เปรตวิสัย ไม่ได้อยู่กับที่ มีร่างใหญ่ บางคนมีขนเป็นหอก
 บางคนมีขนเป็นธนูหน้าไม้ บางคนมีขนเป็นปืน ขณะที่ลอยลม
 ไปมาบนอากาศนั้น บรรดาชนเปรตที่เป็นหอก หน้าไม้ ปืน
 ซึ่งถือครองแรงอยู่เต็มร่างของเขานั้น ก็มีอันเป็นเหตุกระเด็นไป
 โดยแรง แล้วก็กลับมาประทุษร้ายตัวเขา เปรตคนที่มีขน
 เป็นหอก ๆ นั้นก็กลับมาแทงเขาอย่างแรง ทุก ๆ ชนหอก
 คนที่เป็นธนูหน้าไม้ ครั้นกระเด็นออกไปแล้วก็กลับมีลูกเสร็จ
 เรียบร้อย แล้วยิงมาถูกต้องตัวเขาให้ได้รับความเจ็บปวด แม้เปรต

คนที่มิชฌนเป็นป็น กรันชนป็นทั้งหลายเหล่านั้นกระเด็นไปแล้ว
ก็กลับมีลูกยิงมาถูกต้องตัวเขาสุดที่จะนับผลที่ถูกต้องได้ เพราะ
ชนในกายของเขามีเท่าใดก็กลายเป็นป็นยิงมาเท่านั้น อย่างนี้จะ
นับผลที่ถูกต้องได้อย่างไรเล่า เปเรตทั้งหลายเหล่านั้น กรัน
ถูกชนจัญไรของตนประทุษร้ายเอาเช่นนั้นแล้ว ก็ได้แต่ร้องกรวญ
กรางด้วยความเจ็บปวดเหลือทน ต้องเป็นอยู่อย่างนั้นซ้ำแล้วซ้ำ
เล่าสัณกาลช้านาน

ได้ทราบมาว่า เปเรตเหล่านั้น แต่ก่อนครั้งเป็นมนุษย์
ความโลภจุกให้ทำอกุศลกรรมที่หยาบช้า ทำปาณาติบาตเป็น
พรานไฟ คว้าไก่หอก ไล่ธนูหน้าไม้ หรือไต่ป็น ก็มุ่งเข้าสู่ป่า
เทียวล่าเนื้อดีกมฤคิตามแต่จะไ้ แล้วนำมาเลี้ยงคูกัน ขยันทำ
แต่บาปอยู่ทุกวันเวลา เมื่อถึงมรณาอาศัยกรรมตามทัน จึง
ต้องไปเกิดในนรกเป็นเวลาช้านาน พ้นจากนรกแล้วเศษบาปยัง
มี จึงต้องมาเกิดเป็นเปเรตจำพวกดังกล่าวมานี้

เปเรตบางจำพวก เขามีรูปร่างน่าทุเรศ เป็นเปเรตชาย
มีอณทะขนาดใหญ่มากเท่าหม้อเท่าไห เมื่อเขาเดินไปต้องแบกลูก
อณทะของเขาใส่บาแล้วเดินไป เมื่อเวลานั่งก็ต้องนั่งทับลูก
อณทะ คุ่น่าสงสารเป็นหนักหนา มีฝูงแร้งกาพากันตามจิกทั้ง

เป็นกลุ่ม ๆ เขาก็ได้แต่ร้องทูลทูลายครวญครางด้วยความเจ็บ
ปวดทรมานเหลือที่จะพรรณนา

ได้ทราบว่ เปเรทเหล่านี้ เมื่อชาติก่อนเขาเป็นมนุษย์
เป็นคนมีวิชาความรู้ ตั้งอยู่ในตำแหน่งผู้พิพากษาคัดสินความ
แต่เขาปราศจากหิริโอตตัปปะ ถูกความโลภเข้าครอบงำ ทำให้
ใจชั่วเขาวិปริทเอนเอียง คัดสินความผิดธรรม รับสินบนใน
ที่ลับแล้ว เมื่อคัดสินความในที่แจ้งในตำแหน่งวินิจฉัย ก็ให้
ชนที่ตนรับสินบนเขาไว้เป็นคนชนะ ส่วนชนที่ควรชนะก็กลับ
ตัดสินให้แพ้ แต่ประพฤติกกรรมอันทำลายความยุติธรรมของ
โลกตลอดกาลนาน จะได้มีหิริโอตตัปปะบ้างก็ไม่มีเลย ด้วย
มาก็คเสียวว่า ผู้ใดใครผู้หนึ่งจักล่วงรู้กรรมในที่ลับของตนก็
หาไม่ได้ ประมาทมัวเมาอยู่อย่างนี้ ครั้นสิ้นชีวิตจึงต้องไปถือ
กำเนิดเป็นสัตว์นรกตลอดกาลนาน ครั้นพ้นจากนรกแล้วเศษ
บาปยังมีอยู่ จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตมีสรีระร่างกายทุเรศเห็น
ปานนี้

เปรตบางจำพวกมีเพศน่าอัศจรรย์ คือ มีเพศเป็นพระ
ภิกษุในพระพุทธศาสนา ทรงผ้าสังฆาฏิ จีวร บาตร ประคณ
เอน อัญชบริวารต่าง ๆ กรบบริบูรณ์ มองดูไปไม่ช้าก็ปรากฏ

ว่ามีไฟลุกขึ้นท่วมหัว ไหม้เปรตเหล่านั้นพร้อมทั้งบาตรจีวร
อัฐบริขาร ให้เหลือแต่เถาถ่าน ในไม้ซ้าก็กลับปรากฏมีรูปร่าง
เหมือนอย่างเดิมอีก เป็นอยู่อย่างนั้นซ้ำซาก ไม่ว่าจะเคลื่อน
กายไปที่ไหน เขาย่อมถูกไฟไหม้อยู่ทุกสถานที่ อยู่บนภาค
พื้นก็ถูกไฟไหม้ที่ภาคพื้น เหาะลอยหนีไปบนอากาศถูกไฟไหม้
บนอากาศอยู่คงทน ต้องทรมาณอยู่อย่างนั้นจนกว่าจะสิ้นกรรม

ทำกรรมอะไรไว้จึงได้มาเกิดเป็นเปรตประเภทนี้ : ได้
ทราบมาว่า ผู้เป็นเปรตเหล่านี้แต่ชาติก่อนโชคดี ได้มีโอกาสเข้ามา
บวชในพระบวรพุทธศาสนา แต่ถูกโลกเจตนาเข้าครอบงำทำ
ให้ปัญญาจกขุมมืดมัว มองไม่เห็นคุณค่าอันประเสริฐของพระ
พุทธศาสนา ถึงหน้าแต่จะไถ่ลาภสักการะถ้อยเดียว ท่องเที่ยว
ไปในแคว้นแคว้นด้วยศีลไม่บริสุทธิ์ ประพฤติตนคจบบวชมา
เพื่อทำลายล้าง หรือ เป็นโจรปล้นพระพุทธศาสนาโดยการทรง
ไว้ซึ่งเพศภิกษุสามเณร ไม่สำรวมกายวาจา รู้ว่าตนเป็นผู้มีศีล
ไม่บริสุทธิ์แล้ว ก็ยังไม่ละคืน กลับประพฤติกุศลล่วงเกิน
อาบัติอันยิ่งใหญ่ ไร้ยางอาย ประหนึ่งคนบ้าใบ้โมหจริต ประ
พฤติผิดเพราะกุศลเจตนาพระพุทธรูปบุญดี ไม่กระทำตามพระโอว
าทานุสาสนี มีแต่จะเที่ยวหลอกลวงชาวบ้านชาวแคว้นแคว้น กอบ

โดยเอาลาภสักการะมาสุกแต่จะได้อะไร ไม่เห็นภัยในวัฏสงสารสมกับ
 นามว่าเป็นภิกษุ เมื่อตนเป็นอลัชชีมีศีลไม่บริสุทธิ์ ไร้ยางอาย
 กรองเพชอันอุดมเป็นภิกษุหลอกลวงบริโภคาหารลาภสักการะ
 ของชาวแวนแคว้นอยู่เช่นนี้ ครั้นถึงแก่มรณภาพตายไป จึง
 ต้องไปเกิดเป็นสัตว์นรก เสวยกรรมอยู่ต้นกาลนาน พ้นจาก
 นรกแล้ว เทสบาปยังมี จึงมาเกิดเป็นเปรตถูกไฟไหม้อยู่อย่าง
 นี้ จนกว่าจะสิ้นกรรม

เปรตบางจำพวก มีรูปร่างแปลกประหลาด คือ รูปร่าง
 ใหญ่โตบึกบึน แต่ปราศจากศีรชะ เป็นเปรตหัวขาด มีจักษุ
 และปากอยู่ที่หน้าอก แลคุดน่าเกลียดน่ากลัวยิ่งนัก ยืนทมิฬ
 เฉยอยู่ไม่พูดไม่จา มีฝูงแร้งกาที่บินมาเกาะตามเนื้อตามตัวแล้ว
 จิกเจาะอวัยวะต่าง ๆ ของเขากินเป็นกลุ่ม ๆ เขาก็ได้แต่ร้องไห้
 ทูรันทูรายด้วยความเจ็บปวดทั้งกายใจ ไม่อาจที่จะประหัด
 ประหาร หรือขับไล่ฝูงแร้งกาที่มาประทุษร้ายเขาได้ เพราะสัตว์
 เปรตเหล่านั้น มันเกิดแก่กรรมของเขาเอง

เขาทำกรรมอะไรไว้ จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตเสวยกรรม
 เช่นนี้ : ได้ทราบว่ ในชาติก่อนเขาเป็นคนที่ไม่รู้ธรรมะ จึง
 เห็นแก่สินจ้างกระทำปาณาติบาตเป็นเพศฆราวาสคักคอกคน หรือ

รับสินจ้างสินบนฆ่าคนให้ตายไปตามคำสั่งของนายจ้าง สุดแต่
ว่าเขาจะสั่งให้ฆ่าใคร ออกุศลจึงนำไปเกิดในนรกสันกาลช้านาน
แล้วมาบังเกิดเป็นเปรต เสวยกรรมอยู่อย่างนั้น

ยังมีเปรตอีกฝูงหนึ่ง มีร่างสูงยิ่งนักแลดูเหมือนกับต้นตาล
ต้นมะพร้าว ผมเผ้าหยาบกระด้างยาวเหยียด มีกลิ่นเนื้อตัวเหม็น
สาบเหม็นสาบ ตลอดจนจะหาที่ที่น่าคน่าชมมิได้เลย เขามีความ
อคอยากหิวโหยเหลือประมาณ แม้ข้าวสั๊กเม็ดหนึ่งก็ดี น้ำสั๊กหยด
หนึ่งก็ดี ที่จะได้ตกถึงท้องเป็นไม่มีเลย นับเป็นเวลาหลายแสน
หลายล้านปี มีแต่จะเสวยทุกข์อันเกิดจากความหิวโหยอดโรยอยู่
อย่างนั้น

การที่ต้องมาเป็นเปรตอคอยากอยู่อย่างนี้ ก็เพราะในกาล
ก่อนเขาเกิดเป็นมนุษย์สุดจะตระหนี่เหนียวแน่นนักแล มีแต่จะ
กัณท์หน้ากอบโกยเอาทรัพย์สินมาเป็นของตนถ้ายศยว ไม่คำนึงถึง
อะไรทั้งสิ้น ขอแต่ให้ตนได้มากแล้วกัน ด้วยเขานั้นมีใจโลภเหลือ
ประมาณ มิได้ทำทานด้วยคนเลย ครั้นเห็นคนอื่นเขาให้ทาน
ก็คอยห้ามคอยปรามว่า เป็นการกระทำที่หาประโยชน์มิได้ ด้วย
นิสัยชั่ว ตัวเขาประกอบไปด้วยความโลภสลักจิตเช่นนี้ จึงเกิด
มาเป็นเปรตอคอยากหิวโหยดังกล่าวดังนี้

ยังมีเปรตอีกฝูงหนึ่ง มีร่างกายน่าเกลียดน่ากลัว ตัวเขา
มิได้ทำอะไรอื่นเลย มีแต่เอาหมอนเหล็กถูกลงด้วยเปลวไฟ เผา
ตีกระหน่ำลงไปบนศีรษะของตนเองทุกเมื่อเช้าวาน ไม่มีว่างเว้น
แต่สักเพล

ที่ท้องมาเสวยกรรมเช่นนั้น ก็เพราะเมื่อเขามีชีวิตเป็นมนุษย์
เขาเป็นคนพาลสันดานร้าย ประกอบด้วยโทสะจริตลืมหื้มถึงคุณ
แห่งพ่อแม่ แต่พอตนโกรธขึ้นมาก็ยังยับยั้งไม่ได้ จึงเอาไม้เอามือ
ตบตีหวับิถามารดา ด้วยอกุศลกรรมทำบาปต่อบุพการีเช่นนั้น
พอสิ้นชีวิตลง จึงมาเกิดกลายเป็นเปรตบ้า ก้มหน้าก้มตาอยู่แต่
จะเอาหมอนเหล็กแดง ประทักประหารศีรษะตนเองอยู่เป็นนิตย์
ด้วยฤทธิ์แห่งอกุศลกรรมชักนำให้เป็นไป ต้องใช้กรรมอยู่นาน
นักหนา

ฉะนั้น ผู้มีปัญญาเห็นทุกข์โทษในอบายภูมิ จึงไม่ควร
ประมาทในกรรมชั่ว ขึ้นชื่อว่าบาปธรรมกรรมชั่ว แม้จะมีประ-
มาณน้อย บางทีก็เป็นสนิมในใจ กอปรชักชวนไม่ให้ทำความดี
อันสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไปได้ มีหน้าซำยังนำไปสู่อบายภูมิได้ง่าย พึงเห็น
อุทาหรณ์ดังเรื่องต่อไปนี้

สุกรเปรต

สมัยศาสนาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะนั้น มนุษย์เรามีอายุยืนประมาณสองหมื่นปี ก็มีคนบางเป็นพระภิกษุสามเณรเหมือนกับกาลทุกวันนี้ ครานั้น มีภิกษุ ๒ รูปอยู่ด้วยกัน ณ วัดใกล้ป่าแห่งหนึ่ง รูปอาวโสมีพรรษา ๖๐ อีกรูปหนึ่งมีพรรษา ๕๕ พระคุณเจ้าทั้งสองมีความรักใคร่สนิทสนมคุยพี่น้องกลานถามกันมา ภิกษุผู้ก่อนกว่า ท่านมีสัมมาคารวะเอาใจใส่ปฏิบัติพระเดระประคองทั้งตนเป็นสามเณร ฝ่ายพระเถระเจ้าก็มีใจเผ้าห่วงใย เอาใจใส่ให้โอวาทภิกษุผู้ค้อย อาวโสกล่าวอยู่เนื่องนิตย์

เมื่อถึงคราวจะวิปริตอาเพศ ก็บังเอิญให้มีพระนักเทศน์เข้ามาในอาวาสนั้น แล้วเสกสรรปั้นแต่งว่าจากล่าวเปสฺสญฺญวาทให้พระคุณเจ้าทั้งสองแตกกัน เมื่อแตกกันแล้ว ต่างองค์ต่างก็คิดว่าเอาบาตรเอาจีวรของตน ออกไปจากอาวาสนั้นคนละทิศ พระธรรมกถึกก็ยักอาวาสอยู่สบายตามลำพังแก่องค์เดียว หาได้เจตียวใจถึงบาปกรรม ที่ตนกล่าวยุยงส่อเสียดให้พระสงฆ์แตกกันแม้แต่น้อยไม่

หนึ่งร้อยปีผ่านไป พระเถระเจ้าทั้งสองที่ถูกยุยงให้แตกกันนั้น มาพบกันเข้าในอาวาสแห่งหนึ่ง เมื่อต่างก็ปรับความเข้าใจ

กันดีแล้ว จึงได้ทราบว่า การที่ตนหลงซักใจกันถึงกับต้องออกจากอวาสภัยความเสียใจนั้น เป็นแผนการของพระธรรมกถึกผู้ลามกใจสกปรกคึกจะยักเอาอาวสนั้นเป็นที่อยู่ของตน เมื่อรู้แน่แก้ไขเช่นนี้ พระคุณเจ้าทั้งสองจึงพากันกลับมายังอาวาสเก่าเพื่อจักดูหน้าพระธรรมกถึกผู้เป่ญญวาท พอพระธรรมกถึกซึ่งบัดนี้ได้กลายเป็นเจ้าอาวาสไปแล้ว ได้ทราบว่าพระคุณเจ้าทั้งสองกลับกลมเกลียวคืนดีเหมือนอย่างเดิม และกำลังกลับมา จึงเกิดความละอายอยู่วักนั้นไม่ได้ ต้องเข้าไปตักหน้าบาเพ็ญสมณธรรม

แต่ต่อสู้ทั้งหน้าบาเพ็ญสมณธรรมอยู่ในบ้านนันทนา ก็ไม่อาจจะยังคุณพิเศษให้บังเกิดขึ้นได้เพราะจิตใจไม่สงบ ความชั่วผิดในครั้งนั้นติดอยู่ในห้วงความคึก ออกฤทธิ์เป็นนิเวศน์คอยกางกั้นไม่ให้คุณธรรมเบื่องสูงเกิดขึ้นได้ หมิ่นกว่าปีผ่านไป ท่านก็แตกกายทำลายชั้นถึงแก่มรณภาพ ออกุศลกรรมเพียงเป่ญญวาทกล่าวส่อเสียคยุงให้พระสงฆ์โกรธกัน ซึ่งถ้าช่วยตายคาสามัญก็น่าจะเป็นบาปเล็กน้อย แต่ความจริงไม่ใช่ เพราะบันดาลให้พระธรรมกถึกรูปนั้นไปเกิดในอเวจีมหานรก ถูกไฟนรกไหม้อยู่สิ้นพุทธันดรหนึ่ง ถึงบัดนี้เศษบาปยังไม่หมด จึงมาบังเกิดเป็นเปรต มีเพศแปลกประหลาด คือ สรีระร่างกายของเขา

เหมือนอย่างมนุษย์ธรรมดา แต่ว่าส่วนหน้ากลายเป็นหมู มีหน้า
 ซ้ายมีหางงอกออกมาจากปากเป็นการเพิ่มความน่าเกลียด หน้า
 ทวีตให้เกิดความสังเวชแก่ผู้มาพบเห็นมากยิ่งขึ้น ตลอดเวลา
 มีหมูหนอนทั้งหลาย ทั้งตัวเล็กตัวใหญ่ได้เข้าไต่อกอยู่แถวบริ
 เวณช่องปากนั้น เขาจึงทรมาณกายเพราะถูกหนอนบ่อนปากอยู่
 สิ้นกาลนาน

เท่าที่เล่ามานี้ ต้องการจะชี้ให้เห็นว่า อุกุศลกรรมทุกชนิด
 อย่าได้คิดประมาทว่าเป็นสิ่งเล็กน้อยเป็นอันขาด เพราะอาจนำ
 ไปสู่อบายภูมิได้ทั้งนั้น ขอให้ท่านทั้งหลายพึงทราบเหตุที่จะนำ
 ไปสู่อบายภูมิ ดังต่อไปนี้

เหตุนำไปอบาย

เหตุที่นำไปเกิดในอบายภูมินั้น ก็คืออกุศลกรรมความชั่ว
 ทุกชนิด แต่เมื่อแยกประเภทที่เป็นไปโดยส่วนมาก ก็ย่อมจะมี
 ประเภท ดังนี้

๑. อุกุศลกรรมที่กระทำด้วยโหระ ย่อมนำไปบังเกิดใน
 นิรยภูมิคือโลคนรก

๒. อุกุศลกรรมที่กระทำด้วยโลภะ ย่อมนำไปบังเกิดใน
 เปตวิสัยภูมิ คือโลกเปรตที่กำลังพุดถึงอยู่ และนำไปบังเกิด
 ในอสุรกายภูมิ

๓. อุกุศลกรรมที่ทำด้วยโมหะ ย่อมนำไปบังเกิดใน
ภวังคจิต คือในโลกของภวังคจิต

อกุศลกรรม ๓ ประการ คือ โลภะ โทสะ โมหะ นี้เป็น
ตัวนำไปบังเกิดในจตุรกายภูมิคืออภายภูมิทั้ง ๔ ความจริง
เห็นความนี้ ควรจะรอกเอาไปกล่าวไว้ในตอนหลัง แต่เห็นว่า
การเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้จบเป็นตอน ๆ ไป นึกขึ้นได้ในตอน
นี้ ก็เอามาแทรกใส่ไว้เสียเลย เพื่อจะได้ไม่ตกหล่นในภายหลัง

เปรตในป่าลึก

คนที่มีความเลวร้ายมาก ซึ่งมีอันเป็นจะต้องมาเกิดในโลก
เปรตนี้ โดยมากเป็นเพราะบาปที่ทำด้วยโลภะเป็นเหตุถึงกล่าว
แล้ว คือ มีความโลภเป็นใหญ่ มีความโลภเป็นเจ้าหัวใจ อยากได้
จนลืมตัวไม่นึกถึงบาป เหมือนกับเปรตในป่าลึก ซึ่งมีเรื่องเล่า
ไว้ในคัมภีร์ทางศาสนา ดังต่อไปนี้

ยังมีพระภิกษุหลายรูปด้วยกัน จำพรรษาอยู่ในโลห
ชนบท ณ ลังกาทวีป ครั้นออกพรรษาแล้ว พระผู้เป็นเจ้าเหล่า
นั้นมีความประสงค์จะไปไหว้พระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งเป็นสถานที่
ตรัสรู้ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรมครู จึงชวนกันออก
จากวัดเกณดิกรอนแรมมาด้วยศรัทธาเลื่อมใส

เดินทางมาหลายวัน ก็บรรลุถึงป่าใหญ่เต็มไปด้วยแมกไม้
 สดงสีทราตรั่วปราศจากผู้คน ยิ่งเดินก็ยิ่งเข้าป่าลึกเข้าไปทุกที
 กรันเห็นคเหิน้อย จึงพากันนั่งพักบนแผ่นหินใหญ่ซึ่งน่านั่งกว่า
 ที่อื่น เพราะแสงอุษาปราศจากคิน นั่งพักอยู่ที่นั่นทั้งหมด
 หลายสิบรูปด้วยกัน

พอหายเหนื่อยแล้ว พระเถระผู้ใหญ่ซึ่งเป็นหัวหน้าในการ
 เดินทาง จึงลุกขึ้นเดินตรวจดูไปมา เพราะนึกแปลกใจว่า เหตุ
 ไฉน แผ่นหินใหญ่จึงปรากฏมีในกลางคินกลางป่า ซึ่งไม่มีที่ท่า
 ว่าจะมีภูเขาอยู่ใกล้ ๆ เลย กรันถึงแล้วด้วยทิพยจักขุ พระผู้เป็น
 เจ้าก็รู้ว่า แผ่นหินใหญ่ที่ท่านนั่งพร้อมกับพระหลายสิบรูปด้วย
 กันนั้น ไม่ใช่แผ่นหินโดยธรรมชาติ ที่แท้เป็นสัตว์เปรตตน
 หนึ่ง ซึ่งเวรกรรมชักนำให้มาเป็นเปรตรูปร่างอย่างนี้ จึงมีเถระ
 วาที่ถามว่า

“อูกรเปรต! ท่านทำกรรมอะไรไว้ในชาติปางก่อน จึง
 ต้องมารับกรรมอันน่าสังเวชเห็นปานนี้”

เปรตนั้น จึงตอบพระเถระเจ้าด้วยความเศร้าว่า

“ข้าแต่ท่านผู้เจริญ! เมื่อข้าพเจ้าเป็นมนุษย์ ในครั้ง

ศาสนาของพระบรมครู กัสสปะสัมมาสัมพุทธเจ้า ข้าพเจ้ามีความประมาทได้ประพฤติกุศลทำตายที่นา ซึ่งผู้มีศรัทธาอุทิศเงินที่กัลปนาถวายแก่วัดแห่งหนึ่งให้ฉิบหาย ไท่ยมาคิดเสียว่ากรรมชั่วเพียงเล็กน้อยไม่เป็นไร ครั้นตายลงก็มาเกิดเป็นเปรตอย่างที่คุณเจ้าเห็นอยู่นี้แหละ ข้าพเจ้าต้องออกข้าวอกน้ำมีรังเป็นหินนอนอยู่กับดิน เป็นเช่นนี้มาหลายหมื่นปีแล้วนะ พระผู้เป็นเจ้า” เปรตผู้น่าสงสารวันระยะนิกหนึ่งแล้วกล่าวว่ต่อไป

“ขอพระคุณเจ้า จงได้โปรดเมตตาบอกแก่มนุษย์ทั้งหลายว่า อย่าให้เอาเยี่ยงอย่างข้าพเจ้า จงอย่าได้ประมาทในบาป จงอุทิศทำบุญทำทาน ขึ้นชื่อว่าของสงฆ์ของวัดแล้ว อย่าได้ประมาทเป็นอันขาด เพราะจะเป็นทางนำไปสู่นรก และต้องมาเสวยผลกรรมเช่นกับที่ข้าพเจ้ากำลังได้รับอยู่เวลานี้ และจะหมกแวมกรรมเมื่อใด ข้าพเจ้าก็ยังไม่วายเลย”

พระภิกษุทั้งหลาย ได้ฟังวาจาของเปรตหินในป่าลึกก็ให้รู้สึกสลดใจ แต่ไม่รู้ว่าจะช่วยอย่างไร จึงพากันเดินทางต่อไปตามความตั้งใจเดิม คือ พระศรีมหาโพธิ์สถานที่ตรัสรู้ขององค์พระบรมครูสัมมาสัมพุทธเจ้า

ยังมีเปรตในป่าอีกคนหนึ่ง มีสภาพความเป็นอยู่น่า
สงสาร และน่ากลุ้มใจแทนยิ่งนัก คือ เขามีร่างกายจมอยู่ในดิน
บนภูเขาในป่าลึกแห่งหนึ่งครึ่งตัว ปรากฏรูปร่างคล้ายมนุษย์
เพียงส่วนบนเท่านั้น เขาทนทุกข์เวทนา ออกช้าออกน้ำ ตากแดด
ตากฝนเฉยอยู่อย่างนั้น ไปไหนมาไหนไม่ได้ เป็นเวลานาน
นับไม่ถ้วนจำนวนเดือนปี

คราวหนึ่งมีพระภิกษุหลายรูปหลงทางเข้าไปในป่าเขาแห่ง
นั้น วนเวียนไปมาถึง ๗ วัน ก็ยังหาทางออกไม่ได้ ต่างรูป
ต่างก็ได้รับความทิวโหยเป็นกำลัง มาพบเปรตคนนั้นเข้าโดย
บังเอิญ ที่แรกก็เข้าใจว่าเป็นคนม้ายืนอยู่ ต่างก็พากันคิดว่า
เรามาพบคนเข้าแล้ว จักได้ถามหนทางว่าทางออกจากป่าไปทาง
ไหน ? ไม่ทันพิจารณา พากันรีบเข้าไปหา แล้วก็ร้องถามขึ้น

“คุกรประต ! หนทางที่จะไปเมืองโน้น ไปทางไหน
พวกเราหลงทางมา ๖-๗ วัน แยกเต็มที ไม่เห็นมีทางออกเลย
ช่วยบอกหน่อยเถิด”

เปรตคนนั้นจึงตอบว่า

“ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ! พวกท่านหลงทางอยู่ในป่าทิวโหย
เพียง ๗ วัน ไม่สู้เท่าไรหรอก แต่ข้าพเจ้าสิ ต้องอยู่ที่นี้ถึง ๔
พุทธันดร ข้าวตักเม็ด น้ำตักหยดไม่ได้ตกถึงท้องเลย...”

“พุทอะโรเช่นนั้นเล่า ประสก !” ภิกษุรูปหนึ่งชักขึ้น
อย่างไม่ค่อยจะพอใจนัก นึกว่าเปรตนั้นพูดเล่น

“จริง ๆ นะ พระคุณเจ้าทั้งหลาย” เปรตพูดต่อไป
“พระคุณเจ้าจงพิจารณาให้ดี ข้าพเจ้านี้หาใช่คนไม่ แต่ข้าพเจ้า
เป็นเปรต ! เปรตที่ต้องทนทุกข์ทรมานจมอยู่ในหินครึ่งตัว ออก
ข้าว ออกน้ำ ตากแดดตากลม อยู่อย่างนี้มาตลอด ๔ พุทธันตร
แล้ว”

“ท่านทำกรรมอะไรไว้ จึงได้มาเกิดเป็นเปรตน่าทุเรศอยู่
นานนักหนาถึงเพียงนี้ ?” ภิกษุเหล่านั้นถาม

เปรตจึงเล่าให้ฟังว่า

“ในสมัยศาสนาของพระพุทธเจ้าองค์แรก ในภัทรวกัปนี้
ก็องค์พระภิกษุอันโง่พหูพอเจ้านั้นข้าพเจ้าเป็นมนุษย์ชาวนา เขต
นาของข้าพเจ้าอยู่ติดกับเขตนาที่เขาอุทิศให้เป็นของสงฆ์ ข้าพเจ้า
เป็นคนละโมภเห็นแก่ได้ ไม่นึกถึงว่าจะบาปเป็นกรรม จึง
ได้ถอนเสาศิลาปักเลขหมายเขตแดนนาทั้ง ๒ เสีย เลื่อนเข้าไป
ในฝั่งนาของสงฆ์ ซึ่งเอนาของสงฆ์เข้ามาไว้ในเขตแดนของตน
เพียงเล็กน้อย ไม่นึกเลยว่า บาปกรรมจะมี และเกิดผลทรมาน
หนักหนากังที่ข้าพเจ้ากำลังได้รับอยู่นี้” เปรตเว้นระยะนิคหนึ่ง
แล้วยกมือขึ้นชี้บอกแก่พระภิกษุทั้งหลาย

“โน้นแน่ะ ! หนทางไปเมืองที่พระคุณเจ้าต้องประสงค์
 จะไป” แล้วก็กล่าวต่อไปว่า “เมื่อพระคุณเจ้าไปแล้ว ขอจง
 ได้โปรดเมตตาบอกแก่นุชย์ทั้งหลายว่า อย่าเอาเยี่ยงอย่างข้าพเจ้า
 ขึ้นชื่อว่าบาปกรรมแม้เพียงเล็กน้อยอย่าได้กระทำ เพราะผล
 ของบาปน่ากลัวเหลือเกิน คุณแต่ข้าพเจ้าเกิด มิเพราะความโลภ
 คอกหรือ ความโลภอันประกอบด้วยความโง่เขลารู้เท่าไม่ถึง
 การณ์ เห็นแก่แต่จะได้สถานที่ดีอันเป็นของสงฆ์เล็ก ๆ น้อย ๆ
 ได้เป็นเจ้าของครองอยู่เพียงไม่กี่ปี ครั้นตายแล้วต้องมาเสีย
 ทุกขเวทนาเห็นปานนี้ ฉะนั้น ขอให้พระคุณเจ้าช่วยอนุเคราะห์
 บอกแก่นุชย์ทั้งหลายว่า อันสถานที่ที่เป็นของสงฆ์ เช่น ที่วัด
 ที่ธรณีสงฆ์และที่กัลปนา ซึ่งเขาอุทิศแก่สงฆ์ เป็นสถานที่
 ที่ควรเคารพเปรียบเสมือนไฟเหมือนยาพิษ ใครมีโลกจิต
 ล่วงละเมิด แม้แต่เพียงเล็กน้อย ด้วยความไม่รู้หรือด้วยความโง่
 เขลาเบาปัญญา มองไม่เห็นบาปก็ตาม ย่อมให้โทษร้ายแรง
 หนักหนา เพราะเป็นสถานที่อันคนมีศรัทธาเขาอุทิศถวายพระ
 ศาสนา เป็นการบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยใจประกอบด้วย
 จากเจตนาเลื่อมใสในพระศาสนาสุกประมาณ เมื่อมาทำให้บิด
 เบือนกุศลเจตนาของเจ้าของเดิมเสียฉะนั้นย่อมได้รับโทษทั้งข้าพเจ้า

กำลังไ้รับอยู่นี้แหละ” เปรตในป่าลึกกล่าวว่าพันอย่างยืดยาว
ในตอนท้าย

ภิกษุทั้งหลายได้ฟังคำของเปรต ก็ได้แต่สังเวชสลดใจ
สงสารอยู่ แต่ก็มิรู้ว่าจะช่วยได้อย่างไร เพราะมันเป็นกรรม
ของเขาเอง ในที่สุดจึงอำลาเปรตไปตามทิศที่เขาบอก จนลุดัง
สถานที่ประสงค์

ทวาทสวิธเปรต

บัดนี้จักกล่าวถึงเปรตอีกประเภทหนึ่ง ในเปตติวิสัย คือ
ทวาทสวิธเปรต แปลว่าเปรต ๑๒ จำพวก เปรตเหล่านี้
บางพวกก็มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง แต่ว่าทั้งหมดนี้อยู่บนผืนแผ่นดิน
ในมนุษยโลกนี้ นับว่าเปรตพวกนี้ใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด
แต่ว่ามนุษย์ทั้งหลายมองไม่เห็น เพราะเขามีกายเป็นอภิสमानกาย
สุคติวิสัยของมังสจักษุคือตาเนื้อธรรมกายของมนุษย์จักเห็นได้ นอก
จากพระอริยเจ้าผู้มีทิพยจักษุคือตาทิพย์เท่านั้นที่จะเห็นพวกเขาได้
เปรตเหล่านี้มีประเภท ดังต่อไปนี้

๑. วันศาสาเปรต มีรูปร่างชั่วช้าน่าเกลียด และมีความ
อกอยากหิวโหยอาหารเป็นกำลัง ครั้นมาสู่แดนมนุษย์ เห็น

มนุษย์ทั้งหลายจากเสลดน้ำลายออกมา เปเรตเหล่านั้นก็คิดเนื้อใจ
รีบตรงไปคุกเขาโอชะเสลดน้ำลายของมนุษย์เหล่านั้นได้หน่อย
หนึ่งกินเป็นอาหาร แล้วก็หิวโหยต่อไปอีกตามเดิมจนกว่าจะสิ้น
กรรมที่ทำไว้ จึงจะไปเกิดในภุมิอื่น

ที่ต้งมาเกิดเป็นวันศาสาเปรตนี้ ก็เพราะในชาติก่อน
เป็นคนมีมัจฉริยะ ความตระหนี่จับชั่วหัวใจ เห็นผู้ใดใครผู้หนึ่ง
ออกอยากมาขออาหาร ก็พาลโกรธว่าวันน้ำลายด้วยความรังเกียจ
ให้อาหารอันเป็นเกณด้วยใจไม่เต็มใจ ไม่เคารพในทาน ให้
เพราะเสียไม่ได้หรือเพราะกลัวว่าคนอื่นเขาจะทำหน้าที่ตนเป็นคน
ตระหนี่ คุกูกทานที่ตนให้ถึงนั้นก็ หรือมิฉะนั้น เข้าไปในการว-
สทานที่เคารพบูชา ใจบ้ามีก็เพราะโมหะเห็นเป็นที่ไม่สำคัญ ขาก
เสลดน้ำลายลงสถานทีนั้น ๆ เช่นที่ โบสถ์ วิหาร ลานพระเจดีย์
ถึงนั้นก็ ภายหลังจึงมาเกิดเป็นวันศาสาเปรตกินเสลดน้ำลายอยู่
เช่นนั้น

๒. กุณปะพาทาเปรต มีรูปร่างน่าเกลียดพิลึก ซอก
ซอนหาซากอสุภิกินเป็นอาหารด้วยความหิวโหย กรันเห็นซาก
อสุภของสัตว์ที่ทำกาลกิริยาแตกพังเน่าเหม็น เขาเหล่านั้นเป็นที
เนื้อดีใจ จึงเข้าไปคุกโอชะอันเน่าเหม็นจากซากอสุภนั้น ด้วย
ผลกรรมทำมาแต่ปางก่อน

ได้ทราบว่ ในชาติก่อนเขาเป็นมนุษย์มีความตระหนี่
 ครั้งนี้มีผู้มาขอบริจาคทาน ก็ปรารธนาการอันเป็นบาปด้วยจิต
 โมหันธ์ แกล้งให้ของที่ไม่ควรให้ด้วยปรารธนาจะแกล้ง เช่น
 ให้เนื้อหมา-หมี-งู-เสือโคร่ง-เสือเหลือง-ช้าง-ม้า เป็นต้น
 แก่คนขอด้วยจงใจจะแกล้งประชดประชัน ไม่เคารพในทาน จึง
 ต้องมาเกิดในกำเนิดเปรตพวกนี้

๓. คุณชาหาเปรต มีรูปร่างน่าสะอิดสะเอียน น่าเกลียด
น่าขงหนักหนา เที้ยวแสวงหากุศคืออุจจาระอันบุคคลถ่ายไว้ ยิ่ง
มีกลิ่นเหม็นฟุ้งไปก็ยิ่งชอบ ครั้นเห็นเข้าก็คิดเหน็ดใจ วังรีเข้าไป
ที่กองคุศ อุจษณัเห็นกองคุศในมนุษย์โลกจะนั้น ครั้นไปถึงก็
ก้มหน้าคุศเอาโอชะอันชั่วเหม็นแห่งคุศนั้นเป็นอาหาร

ที่เบงกอล เพราะชาวก่อนเป็นพาลชน เห็นคนผู้ขอมา
เยือนบ้าน ก็ให้ชุ่นเคื่องเพราะตนเป็นคนตระหนี่ ไม่มีจิตคิดจะ
ให้ ช้ไปก็ช้ว ช้ควาย ช้หม ช้หมา แล้วบอกว่า “เอ็งอยากได้ก็
จงเอาไปกินเถิก แต่จะมาเอาข้าวปลาอาหารนั้น คุชามิปรารณา
จะให้มึง” แล้วขับไล่ไล่ส่งไปด้วยความโกรธ ทำด้วยคำพรุสวาท
หยาบคาย ภายหลังจึงต้องมาเกิดเป็นเปรตกินคุชอยู่อย่างนั้น

เปรตกินของอสุจิของไม้ตะอาก คือ ๑. วันทาสาเปรตซึ่ง
กินเสลดน้ำลาย ๒. กุณปะชาทาเปรต ซึ่งกินซากอสุภ ๓. กุณ
ชาทาเปรต ซึ่งกินกูด ทั้ง ๓ จำพวกนี้ บางทีท่านก็เรียกว่า
บีตาด เพราะมีความหิวโหยเป็นกำลัง ทั้งเกิดในที่อสุจิไม้ตะอาก
ทั้งบริโภคน้ำของอันเป็นอสุจิ จึงเกิดความระอาเยเกรงสัทว์ทั้งหลาย
จะเห็นตน ทั้ง ๆ ที่โดยธรรมชาติก็เป็นอภิสสมานกาย คือ มี
กายไม่ปรากฏในสามัญจักรของมนุษย์อยู่แล้ว นอกจากทนต้อง
การจะแสดงให้เห็นเป็นบางครั้งบางคราว ถึงกระนั้น ก็ยังถือเอา
รากไม้สิ่งหนึ่งกำบังตนเที่ยวหากิน โดยมีเรื่องปรากฏในคัมภีร์
อรรถกถา ซึ่งจะเก็บความนำมาเล่าไว้ ดังต่อไปนี้

พระเถระเห็นปีศาจ

พระเถระรูปหนึ่ง จำพรรษาอยู่ที่อุปัธยาราม ครั้นเวลาเช้า
รุ่งอรุณ ก็ออกจากอารามไปบิณฑบาต พอเดินมาถึงซุ้มประตู
อาราม เห็นเด็ก ๒ คน มีรูปแปลกพิสดารผิดคนธรรมดา นั่ง
อยู่แทบประตู จึงเข้าไปไต่ถามความเป็นไป เด็กทั้งสองจึงบอกว่า

“ข้าพเจ้าทั้งสองหาใช่ลูกคนไม่ แต่เป็นเปรต คือเปรต
ปีศาจ มานั่งคอยปีศาจทั้งอยู่ในฐานะเป็นมารดา ซึ่งเข้าไปใน
พระนคร บอกว่าจะหาอาหารมาให้ข้าพเจ้า แต่คอยอยู่นานแล้วก็

ไม่เห็นมาสักที ครั้นเห็นพระผู้เป็นเจ้าของออกมา ก็สำแดงกายให้พระผู้เป็นเจ้าของเห็นเพื่อจะสั่งว่า ถ้าพระผู้เป็นเจ้าของเข้าไปบิณฑบาตในพระนคร พบมารดาของข้าพเจ้าแล้ว จงได้กรุณาบอกด้วยเถิดว่า ให้ถือเอาอาหารสิ่งใดสิ่งหนึ่งเร่งรีบมาโดยเร็ว บุตรทั้งสองแสนบ่อยากอาหาร มีอาการอยู่ได้มีความหิวกระหายเป็นกำลัง”

พระเถระจึงถามว่า “เหตุไฉน เราจึงจักเห็นมารดาของเจ้าเล่า ?”

ปีศาจกุมารทั้งสอง หันมาปรึกษาหารือ แล้วคนหนึ่งจึงส่งรากไม้ให้พระเถระคนหนึ่งพลางบอกว่า

“พระผู้เป็นเจ้าของ จงเอารากไม้นั้นถือไปเถิด แล้วจักเห็นมารดาของข้าพเจ้าเอง”

เมื่อพระเถระเจ้าได้รากยาที่เด็กปีศาจให้เข้าไปในพระนคร ตอนรุ่งอรุณวันนั้น ผู้ยังคิดปีศาจทั้งหลายก็ปรากฏในคลองจักษุแห่งพระเถระมากกว่าร้อยกว่าพัน ปีศาจเหล่านั้นมีรูปร่างน่าเกลียดน่าชังกำลังเที่ยวแสวงหาซึ่งอสุจิของสกปรกทั้งหลายอย่างขุดมุนด้วยความหิวโหย พระเถระเจ้าจึงเข้าไปไต่ถามหา มารดาของปีศาจกุมารทั้งสอง ครั้นพบแล้วจึงบอกตามที่เขาสั่งมา นางปีศาจจึงสนใจจึงถามว่า

“เหตุไฉน พระผู้เป็นเจ้าจึงเห็นข้าพเจ้า”

พระเถระเจ้าจึงชُرากยานั้นขึ้น แล้วบอกตามความเป็นจริง นางมีศางแก่พอเห็นรากยาที่พระเถระเจ้าชُرขึ้นเท่านั้น ยังพูดไม่ทันซาคำเลย ก็วิ่งเข้าไปชิงเอามาจากหัตถ์ของพระเถระเจ้าทันที ครั้นไม่มีรากยาถืออยู่ ผุ่มีศางผุ่มีศางที่เห็นอยู่มากมายก็หายวับไปกับตาของพระเถระเจ้าในบัดนั้น เป็นอันว่าผุ่เปรตมีศางที่ต้องมากินของอสุจิโสโครกอยู่อย่างนี้ ก็เพราะในชาติก่อนตนไม่เคารพในทานการให้ เหตุมีใจสกปรกด้วยโลภเจตนา

๔. อัคคีชาลมุขเปรต มีรูปร่างผอมโซเป็นนักหนา ที่ชื่อว่าอัคคีชาลมุขเปรต ก็เพราะเหตุที่เขาเหล่านั้นมีเปลวไฟแลบออกมาจากปาก ตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืน ไฟไหม้ปากแล่ลิ้นเจ็บปวดเจ็บร้อน ครั้นทนไม่ได้ก็วิ่งร้องไห้ครวญครางไป ไกลทั้งร้อยโยชน์พันโยชน์ ไฟก็ไม่ดับ กลับเป็นเปลวเผาदनปาก และลิ้นหนักเข้าไปอีก

ได้ทราบมาว่า ในชาติก่อน เปรตเหล่านั้นเป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น เมื่อมีญาติมาขอ ครั้นจะไม่ให้ก็กลัวคนอื่นเขาขู่แกลน จึงแกล้งให้วัตถุอันร้อนแก่คนขอ หวังจะแกล้งให้ผู้รับได้รับความทรมาน จักได้เลิกมาขอตนอีกต่อไป เพราะไม่เห็น

อานิสงส์ของการบริจาทาน ตามตำนานของทรรชนกนบาป
กรันทายแล้ว จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตถูกไฟไหม้ปากอยู่อย่างนี้

๕. **สุจินาเปรต** มีรูปร่างแปลกพิสดาร คือ มีเท้าทั้งสอง
ใหญ่โต มีกอยาวมาก แต่มีปากเท่ารูเข็ม ให้อาหารจะบริ-
โภกแต่ละทีแต่ละหนนั้นยากนัก ไม่พ้ออิ่มไม่พ้ออยากเพราะมี
ปากเท่ารูเข็มเท่านั้น อาหารไม้อาจจะผ่านช่องปากเข้าไปโดย
ง่ายได้เลย ต้องเสวยทุกขเวทนาแสนลำบาก มีร่างกายชุ่มพอม
โซและกำเริบ แลดูน่าเกลียดน่าชังนัก

ไต่ย็นว่า ในชาติก่อนครั้งเป็นมนุษย์ เปรตเหล่านี้เป็นคน
มัจฉริยะตระหนี่ยิ่งนัก ปราศจากจิตเมตตาการุณ เมื่อมีญาติ
อนาถามาขอ ก็ไม่ปรารถนาที่จะบริจาคทั้งไม่มีศรัทธาถวายทาน
แก่สมณพราหมณ์ผู้มีศีล มีจิตหวงแหนทรัพย์สมบัติของตนเป็นที่
ยิ่ง ผลกรรมตามสนองจึงต้องมาเกิดเป็นเปรตปากเท่ารูเข็ม อด
อาหาร จะบริโภคแต่ละทีก็แสนลำบากยากเย็น ต้องทนทุกข์อยู่
จนกว่าจะสิ้นกรรม

๖. **คณหาชิตาเปรต** มีรูปร่างผอมและอดอยาก เช่น
เดียวกับเปรตพวกอื่นโดยมาก ที่ชื่อว่าคณหาชิตาเปรตก็เพราะ
เหตุมีความอดข้าวอดยาคน้ำเป็นกำลัง เกิดตระเวนท่องเที่ยว

เรื่อยไปเพื่อหาอาหาร กราโกแดไปเห็นสระ-บ่อ-ห้วย-หนอง
มหานที ก็คิดเนื้อใจรีบวิ่งไปโดยเร็ว ครั้นพอไปถึงน้ำนั้นก็
กลับกลายเป็นสิ่งอื่น ไม่ใช่ น้ำ ไปเสีย ด้วยอำนาจกรรมบันดาล
เขาเหล่านั้นไม่เคยไต่ยินว่า ข้าว หรือ น้ำ มาเป็นแควตานับ
ได้เป็นหมื่นปีแสนปี เสรยทุกข้อนี้เกิดจากความหิวโหยอยู่อย่าง
นั้น

ได้ทราบว่ ในชาติก่อนครั้งที่ยังเป็นคน เขาเหล่านั้น
มีใจประกอบด้วยอกุศลเป็นคนหลงข้าวหลงน้ำ เทียวบิถสระ
บิถบ่อ บิถหม้อ บิถไห ไม่ให้คนอื่นรับประทานก็มิกิน ครั้น
แตกกายทำลายขันธจึงมาเกิดเป็นเปรต ต้องอดข้าวอดน้ำอยู่อย่าง
นั้น

๗. นิษณามักกาเปรต ที่ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะเหตุว่า
พวกเปรตเหล่านี้ เขามีรูปร่างเหมือนคังคันเสาและต้นไม้ที่ถูก
ไฟไหม้ สูงชะลูดกำทมน้ำแลดูน่าเกลียด มีกลิ่นเหม็นเน่า คินแล
มือเป็นง่อย ริมฝีปากข้างบนห้อยทับริมฝีปากข้างล่าง มีฟันยาว
มีเขี้ยวออกจากปาก ผมยาวพระรุงพระรัง มีความอยากเหลือ
ประมาณ ยืนที่อยู่ออย่างนั้น

ไต่ยินว่า การที่เขาต้องมาเกิดเป็นเปรตน่าทุเรศเห็นปานนี้
ก็เพราะชาติก่อนเขาเป็นคนใจบาปหยาบช้า เห็นสมณพราหมณ์

ผู้มีศีลก็โกรธเคือง มีอกุศลจิตคิดว่าท่านเหล่านั้นจะมาขอของตน จึงแสดงกิริยาอาการหลอกหลอนเยาะเย้ย ขับไล่สมณพราหมณ์เหล่านั้นให้ได้รับความอายออกจากบ้านตนไปโดยเร็ว หรือมิฉะนั้นเห็นคนแก่คนเฒ่าเป็นโรคเจ็บไข้ ก็แกล้งหลอกหลอนให้ท่านได้รับความตกใจหายไปเร็ว ๆ จนจักได้สมบัติ ถ้วยตนเป็นคนพาลสันดานโลภ เทียวหลอกหลอนสมณพราหมณ์และคนเฒ่าคนแก่เพื่อความคงอยู่ และความได้สมบัติทั้งกล่าว ครั้นแตกกายทำลายขันธ จึงต้องเกิดเป็นเปรตมีรูปร่างทุเรศเห็นปานนี้

๔. สัพพังคาเปรต มีสรีระร่างกายใหญ่โต มีเล็บตีน เล็บมือยาวคมเหมือนมีดเหมือนดาบและงอเหมือนขอเหมือนเบ็ด ตลอดเวลา ได้แต่กำหนัดกัดแทะกายส่วนกายของตนเองให้ซากเป็นแผลถ้วยเล็บ แล้วกินซึ่งเลือกเนื้อของตนเองเป็นอาหาร ถ้วยอำนาจบาปกรรมที่เขาทำไว้

ไฉนว่า ในชาติก่อนเขาเป็นคนใจบาป มากไปถ้วย ความชั่ว หยิกชวนบิถามารดา พี่หญิงพี่ชาย ปู่ย่าตายาย ผู้เฒ่าผู้แก่ หยิกชวนสมณพราหมณ์ผู้ทรงศีล และเป็นหญิงหยิกชวนสามีของตน ครั้นถึงคราวกายวายชนม์แล้ว จึงมาบังเกิด

เป็นเปรตมีเล็บคมกล้า กวักเนื้อของนกกินเป็นอาหาร ต้องทนทุกข์เวทนาอยู่อย่างนั้นจนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

๙. บัพพคังคาเปรต มีร่างกายใหญ่เหมือนภูเข เวลากลางคืนสว่างไสวรุ่งเรืองด้วยเปลวไฟ เวลากลางวันเป็นควันล้อมอยู่รอบกาย เขาค้างถูกไฟเปรตเผาครอกนอนกลิ้งไปมาทุกข์ทรมานไม่อันกลิ้งอยู่กลางไร่กลางป่าอยู่อย่างนั้น ใต้สวดยทุกข์เวทนาจึงจะซาใจ เหลือที่จะทนทาน ต้องร้องไห้ปริเทวนาการเป็นโกลาหล ด้วยอำนาจอกุศลที่ทำไว้แต่กาลก่อน

ได้ทราบว่ ในชาติก่อนเขาเป็นมนุษย์สุขจะชั่วช้า หาเมกตาการุณในใจตนมิได้ เทียวเอาไฟเผาบ้าน เผาเมือง นิคม-กุฎิ-วิหาร-วัดวาอาราม และโรงร้านศาลาที่พักอาศัย ใหญ่น้อยให้ฉิบหายวายวอดเป็นเถ้าถ่านไป ครั้นแตกกายทำลายสังขารแล้ว จึงต้องมาถูกไฟเปรตเผาทนอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

๑๐. อษรคเปรต ปีรตพวกนี้มีรูปร่างแปลกประหลาด แตกต่างกันคล้ายกับสัตว์เดียรัจฉานต่าง ๆ ในโลกนี้ เช่น บางเปรตมีรูปร่างเป็นงูเหลือม บางเปรตมีรูปร่างเป็นควาย เป็นเสือ เป็นม้า เป็นวัว เป็นไก่ เป็นหมา เป็นจระเข้ เป็นมนุษย์

มีรูปร่างต่างกัน แต่ถูกไฟเผาไหม้ตลอดร่างกายอยู่ทั่วทุกตัว
เปรตเช่นเดียวกัน ทั้งกลางวันกลางคืนไม่ว่างเว้น

ไฉนว่า ในชาติก่อนเขาเป็นมนุษย์มีวิชาเก่งกล้าในการ
กระทำอันดีกลับ เห็นสมณพราหมณ์ผู้มีศีลมาเยือน ก็เข้าใจว่า
เป็นยาจกมาขอทรัพย์สมบัติของตน จึงทำว่าเปรี้ยบเปรยทำน
เหล่านั้นเสมอด้วยสัตว์เดียรจฉานต่าง ๆ ด้วยประสงค์จะไม่ให้ทาน
หรือมิฉะนั้นก็แกล้งหลอกหลอนด้วยวิชาการทางไสยอันดีกลับทำ
เป็นรูปงู รูปเสือ แกล้งให้สะกັงกลัวตกใจหนีไป ออกุศลกรรม
จึงชักให้มาบังเกิดเป็นเปรต ถือเพศเป็นสัตว์เดียรจฉานต่าง ๆ
ทั้งกล่าวมา

๑๑. นพิตถาเปรต เป็นเปรตมีฤทธิ์ และมีรูปร่าง
ปรากฏทั้งเทพยดา แต่ว่าคอยอยากหิวโหยอาหารยิ่งนัก กรัน
เที่ยวไปในสถานที่ต่าง ๆ พบเห็นมุนตรกุดแลของอสุจิสกปรก
โสโครกต่าง ๆ ก็คุ้ยโอชะบริโภคมื้อเป็นอาหาร ด้วยวิบากกรรมที่
ตนทำไว้แต่ปางก่อน

ได้ทราบมาว่า เปรตพวกนี้ ในชาติก่อนเขาเป็นมนุษย์
บวชเป็นพระภิกษุสามเณร พยายามรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์
จึงปรากฏมีรูปร่างผุ่ผ่องรุ่งเรืองราวเทพยดา แต่ที่ต้องมาเป็น

เปรตทอดอาหาร กินมูตรกุดของอสุภิกสปรกต่าง ๆ ก็เพราะเขาเหล่านั้นได้แต่รักษาศีลอย่างเดียว ไม่ได้บำเพ็ญธรรม มีใจเกียจคร้านต่อการบำเพ็ญสมณธรรม ตามวิสัยแห่งบรรพชิตนักบวช จิตใจจึงมากไปด้วยโลภะ โทสะ โมหะ กิเลสเหล่านั้นมีอยู่ประจำจิตใจเขามีได้เบาบางลงไป เพราะเขามีความเข้าใจผิดคิดเสียว่า “กูบวชแล้ว รักษาแต่เพียงศีลก็พอ” เมื่อเป็นดังนี้ ครั้นมีลาภสักการะเกิดขึ้นแก่สงฆ์ เช่น กุฎิ วิหาร ที่อยู่อาศัย และบริวารเครื่องใช้ต่าง ๆ นานา ซึ่งทายกมีศรัทธาถวายเป็นของสงฆ์ ก็หวงห้ามมิให้ภิกษุสามเณรอื่นบริโภคนั้น ด้วยโลภจิตซึ่งติดอยู่ในสันดานตน มิฉะนั้น เปรตเหล่านั้นบางคนเคยเป็นฆราวาสหวงห้ามที่พักอาศัย เช่น ศาลา โรงร้าน และศาล ซึ่งบุคคลสร้างไว้เพื่อให้เป็นที่พักอาศัยสาธารณะแก่คนทั่วไป หวงห้ามไม่ให้คนอื่นเข้าไปพักอาศัยด้วยจิตริษยา หรือหวงเอาไว้เป็นของตนด้วยโลภเจตนา โดยการกล่าวว่า “กูข้าเป็นภุชงค์ผู้รักษาศีล ย่อมได้อยู่อาศัยในสถานที่นี้” แล้วก็ยึดเอาเป็นที่อยู่อาศัยของตนแต่ผู้เดียว ก็ยังกรรมที่ที่รักษาศีลบริสุทธิ์ แต่ปนกับกรรมชั่วที่ปราศจากธรรม กรรมจึงชักนำให้มาเกิดเป็นมหิทธิกาเปรตมีรูปร่างงทัญญูแคระแกร็น หยาบโหดเหี้ยม บริโภค

๑๒. เวมานิกเปรต เปรตพวกนี้ที่ชื่อว่าเวมานิกเปรต ก็เพราะเหตุมีสมบัติคือวิมานเป็นทองซึ่งเป็นของทิพย์ บางครั้ง เสวยสุขราวเทพยดา บางคราวต้องเสวยทุกข์ โดยสมควรแก่ อกุศลกรรมที่ตนทำไว้ ผลัดเปลี่ยนกันไปตามกาละ เปรต ประเภทนี้มีอยู่มากมาย

ได้ทราบว่า เปรตเหล่านี้ชาติก่อนเป็นคนมีศรัทธาก่อสร้าง กองการกุศลไว้มากมาย แต่ไม่รักษาศีล ไม่รักษากายวาจาให้ บริสุทธิ์ ครั้นตายลงจึงต้องมาเกิดเป็นเวมานิกเปรตนี้ หรือ มิฉะนั้น เขาเป็นมนุษย์พบพระพุทธรูปศาสนาได้แต่รักษาศีลอย่าง เกียวก แต่ไม่มีศรัทธาสร้างกองการกุศลอย่างอื่นเลย เพราะเต็ม ไปด้วยความลัษเลสสงสัย เชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง ในบุญในบาป ถึง ทำบุญรักษาศีลก็ทำอย่างเสียไม่ได้ ทำโดยไม่ตั้งใจอย่างนี้ ครั้น ตายลงจึงต้องมาเกิดเป็นเวมานิกเปรต พึงทุกข์อย่างให้แจ้งชัด กังท้อไปนี้

เปรตมีวิมาน

ยังมีเปรตคนหนึ่ง มีวิมานอยู่ทั้งเทวคาในสวรรค์ ประทับ ถ้วยอาหารแลดอกไม้หน้าหน้า แต่ว่าเขาอยากยากไร้เป็นอัน มาก หาอาหารจะกินไม่ได้ ตลอดเวลาได้แต่เอาเล็บมืออันคม

กริบทั้งมีกรรก ชวนชุกเอาเนื้อและหนังของตนมากินต่างอาหาร
เป็นอยู่อย่างนี้ทุกเมื่อเชิວวันเป็นที่ยอศรรยั้งนั้ก

ไ้ทรวาว่าชาคีก่อน เปรตผู้นี้เป็นเจ้าเมืองมีใจกปรกัวย
โลกเจทนา มักกินสินจ้างสินบนของชาวราชฏรมไ้ปกรองเมือง
โดยธรรม มุงหน้าแ่จะกอบโกยทรัพย์สมบัติของประชาชนเอา
มาเป็นของตน การทำบุญการกุศลไม่เกยไ้ไ้มาเป็นเวลานาน

กาลวันหนึ่ง เป็นวันจำศีลอุโบสถ องค์พระราชาในประ-
เทศนั้น ท้าวเธอเป็นผู้มั่นในพระศาสนา จึงเรียกบรรดาเจ้าเมือง
ทั้งหลายมาประชุมกันในห้องพระโรงแล้วก็ตรัสถามไ้ทีละคนว่า
ไ้ใครเป็นคนจำศีลบ้าง เจ้าเมืองคนอื่นเขาเป็นคนที่ศีลตามพระ
ราชา ก็ทูลตอบว่า “ข้าพระบาทจำศีล พระเจ้าข้า” ทั้งนี้ทุกคน
กรันมาถึงล้ากับเจ้าเมืองคนนั้น พระราชาจึงตรัสถามมันว่า “สุ
มิงจำศีลหรือมิงมิไ้จำศีล” ก็แลเจ้าเมืองคนนั้นมันมิเคยจำศีลแ่
สักครั้งเลย แ่ว่าเกิความละอายแก่คนทั้งหลาย ทลอดถึงองค์
พระราชามีรุจะทำฉันไ้ใด ก็เลยกราบทูลไปว่า “ข้าพระบาทไ้
จำศีล พระเจ้าข้า”

คราที่นั้น ยังมีเกลอเขาคนหนึ่ง หมอบอยู่ข้างๆ ฐันทาน
เขาไ้ว่าเจ้านี้มันมิจำศีล มิรุทำบุญ มิรุบำเพ็ญธรรมแ่สักน้อย
จึงเกลอผู้นั้นก็ค่อย ๆ ลอบถามเขาว่า “เกลอเอ๋ย! สุมิงจำศีลจริง

หรือ ?” เขาก็กระซิบบอกแก่เกลอผู้นั้นตามตรงว่า “กูมิได้จำศีล
 ครั้นกูจะว่าตามตรงไซ้ร้ ก็จะได้ความละเอียดแก่คนทั้งหลาย กูจึง
 กล่าวสลับปลับไปว่ากูได้จำศีลแล” เจ้าเกลอจึงโอวาทอนุสาสน์ว่า
 “ผิวกังนั้นไซ้ร้ ทั้งแก่เพดานนี้ไปจนตลอดคิน เกลอจงจำศีล ๘
 อันมีนามว่าอุโบสถศีลอย่ากินข้าวเลย ออกให้ถึงรุ่งขึ้น พอรุ่งเข้า
 จิณกินข้าว อย่างนี้ย่อมได้บุญแก่เกลอ อนึ่ง เกลอก็ไ้กราบทูล
 แก่ท่านว่า ได้จำศีลแล้ว ผิวกัไม่กระทำถึงคำซ้าก็จะเป็นการอำพราง
 เจ้าอำพรานาย” แล้วจึงสอนอุโบสถศีลให้แก่เขา ซึ่งเขาก็เห็น
 ชอบตามนั้น จึงต้องสมาทานศีลด้วยจำใจ เริ่มอดข้าวเพราะ
 กลัวศีลจะทำลายแก่บัคนั้นไป เหตุว่าเขามีเคยสมาทานศีลอุโบสถ
 อดข้าวในยามวิกาล ครั้นมาอดข้าวเข้าในเพลากลางคิน ก็เป็น
 ลมตายในเที่ยงคินนั้น

แล้วมาเกิดเป็นเวมานิกเปรต ได้วิมานทิพย์ และเครื่อง
 ประดับอลังการสวยงามนักหนา เพราะอาณิสต์ผลบุญที่ตนเชื่อ
 ฟังคำเกลอผู้ให้โอวาทสั่งสอน ได้รักษาอุโบสถศีลจนกระทั่งกับ
 จิตหายไป แต่ที่ต้งเป็นเปรตคอยากเอาเล็บมือเล็บตีนข่วนเนื้อ
 หนังของตนเองกิน ก็เพราะมันเป็นเจ้าเมืองมาก่อน แต่กินสิน
 จ้างสินบนมิได้บังกับตามคลองธรรม แลไม่มีศรัทธาทำบุญ
 ทำทานมาเลย

ฝูงเปรตทั้งหลายในเปตโลก เท่าที่ได้พรรณนามามากมาย
ตั้งแต่ต้น จนกระทั่งถึงบัดนี้ทุกจำพวก เป็นเปรตที่เกิดด้วย
อำนาจอกุศลกรรมและเศษบาปของตนเอง ต้องเสวยผลกรรมชั่ว
ของตนไปจนกว่าจะสิ้นกรรม จะรับส่วนบุญส่วนกุศลของใคร
ไม่ได้ เพราะยังต้องเสวยทุกขเวทนาอยู่ จิตใจยังไม่เลื่อมใสใคร
จะรับส่วนบุญของใคร ถึงแม้หม่อมญาติจะใจดีทำบุญกรวดน้ำอุทิศ
ให้ด้วยความเป็นห่วง จะทำใหญ่โตมโหฬารสักเท่าไรก็ตาม ก็
ไม่สามารถจะรับส่วนบุญนั้นได้ ต่อเมื่อใดสิ้นเวรกรรมที่ตน
เสวยแล้ว มาเกิดเป็นเปรตอีกประการหนึ่ง จึงจะคอยรับส่วน
บุญที่พวกญาติมิตรอุทิศให้ได้ เปรตประเภทที่วุ่น ก็คือปรทัต
ตูปชีวีเปรต

ปรทัตตูปชีวีเปรต

เปรต พวกปรทัตตูปชีวินี เป็นเปรตจำพวกเดียวเท่านั้นที่
สามารถจะรับส่วนบุญกุศลที่พวกญาติแลมิตรอุทิศให้แก่มนุษย์โลก
นี้ เพราะเขามีอกุศลเบาบาง จึงมีจิตยินดีที่จะอนุโมทนาส่วนกุศล
โดยที่ตนมีความอยากข้าวและน้ำเป็นกำลัง จึงท่องเที่ยวไปมานึก
ถึงหม่อมญาติของตนว่าใครผู้ใดอยู่ที่ไหนบ้าง ครั้นนึกได้และพบ

เจอแล้ว ก็คอยอยู่ใกล้ ๆ คอยทำอยู่ โดยหวังว่า “เมื่อไฉนญาติของกู ทำกุศลแล้ว เขาจะอุทิศให้กูบ้าง” ครั้นญาติผู้นั้นทำบุญกุศลแล้ว แต่ลืมอุทิศให้ตน หรืออุทิศให้แก่คนอื่นไม่อุทิศให้ตน เขาก็เหินวนไปมาหน้าเสว้าสรว้อยด้วยความผิกหวังน้อยใจ ถึงกับล้มชบสลดลงด้วยความหิวโหยสุกประมาณ ได้แต่หวังอยู่ว่า “ครั้งต่อไปเขาจะไม่ลืมกู เขาจะอุทิศให้กูบ้าง” เป็นอยู่อย่างนี้นานแสนนาน บางทีก็สำเร็จสมประสงค์ บางทีก็ไม่สมประสงค์ เพราะพวกญาติมิตรของตนไม่เคยทำบุญทำกุศลโดยเหตุที่เป็นมิจฉาทิฐิชน หรือว่าทำบุญกุศลแล้วหลงลืมเสียไม่อุทิศให้ก็ยังไม่ได้อนุโมทนา ต้องรอคอยอยู่นานนักหนา ในกรณีนี้ มีปรตทวอย่างที่จะนำมาเล่าไว้ ดังต่อไปนี้

ปรตคอยรับส่วนบุญ

อดีตกาลนานมาแล้ว แท้จริงพระศาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่าพระปุสสะบรมโลกนายกปรากฏในโลก นับย้อนหลังตั้งแต่ภัทรกัปของเรานี้ไปได้ ๔๒ กัป ครั้นนั้นพระเจ้าพิมพิสารเกิดเป็นชนกถ์ รั้งจัดการถวายทานแก่พระสงฆ์ ซึ่งมีองค์พระปุสสะพุทธเจ้าเป็นประมุขตามพระบัญชา

ของพระกุมารสามพระองค์ซึ่งเป็นนาย ชนกลิ้งนั้นครั้งรับหน้าที่ใหญ่ต้องจัดการเลี้ยงพระสงฆ์มากมายทุกวัน จึงไปเรียกเอาญาติของตนหลายคนมาช่วยทำงานในโรงครัว และช่วยเลี้ยงพระ คนพวกนี้มาทำงานตอนแรก ๆ ก็คืออยู่ แต่พอหลายวันผ่านไปชักเกิดความประมาทขึ้น แอบบริโภคาอาหารก่อนพระสงฆ์บ้าง แอบนำอาหารที่เขาทำไว้เพื่อถวายพระสงฆ์ไปให้บุตรภรรยาของตนที่บ้านบ้าง ทำอยู่ดังนี้เป็นนิจเสมอมา ตามวิสัยของคนโลก ครั้นถึงคราวตาย พระราชกุมารทั้งสามกับชนกลิ้ง ก็ได้ไปบังเกิดเป็นเทพบุตรในสรวงสวรรค์ แต่ว่าพวกคนโลกเหล่านั้นต้องลงไปเกิดในนรกสันกาลช้านาน ครั้นพ้นโทษจากนรกแล้วจึงไปเกิดในเปรตวิสัย ครึ่งสุดท้ายมาเกิดเป็น **ปรตัตตูปชีวีเปรต** คือเปรตประเภทที่กำลังพุดถึงกันอยู่นี้

ปรตัตตูปชีวีเปรตพวกนั้น ต้องหิวโหยอดอยากอยู่นาน เพราะไม่มีใครทำบุญอุทิศให้ ครั้นจำเนียรกาลล่วงไปถึงสมัยแห่งสมเด็จกฤษณ์โธสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์แรกในภัทรกัปนี้ ประชาชนทั้งหลายได้ฟังเทศน์รู้ธรรมแล้วจึงก่อสร้างกองการกุศลทำบุญสุนทรทาน แล้วแผ่ส่วนกุศลราستیไปถึงญาติของตน ๆ ในเปรตวิสัย เปรตทั้งหลายที่เป็นญาติของใคร

กรั้นเขาแบ่งส่วนบุญไปให้ต่างก็ดีใจอีกใจ ยกหัตถ์ขึ้นท้วงหัว
อนุโมทนาสาธุการส่วนบุญ ก็พ้นจากเปรตวิสัยในโลกเปรตไป
เกิดในภูมิอื่นตามยถากรรม

เบื้องว่า เปรตทั้งหลายผู้เป็นญาติของขุนคลัง กรั้นเห็นหมู่
เพื่อนเปรตของตน ได้ส่วนบุญจากญาติพี่น้องทุกชีไปตาม ๆ กัน
เช่นนั้น แต่ว่าตนไม่มีใครอุทิศให้ยังต้องเป็นเปรตอยู่ตามเดิม ก็มี
ความน้อยใจ เสียใจอย่างสุดซึ้ง ในที่สุด ถึงกับพากันไปเผ้าสมเด็จพระ
พระกกุสันโสปุทธเจ้าแล้วทูลถามว่า “ข้าพระบาททั้งหลายจักได้
อาหาร และจักพ้นจากภาวะความเป็นเปรตเมื่อไหร่หนอ พระ
เจ้าข้า” พระพุทธองค์จึงมีพระพุทธปฏิภาตรัสว่า

“ในศาสนาของเราเนี่ย ท่านจักยังไม่พ้นก่อน ต่อเมื่อเรา
ตถาคตนิพพานไปแล้ว นานแสนนานแผ่นดินสูงขึ้น ๑ โยชน์!
พระพุทธเจ้าพระนามว่า โจนาคมนี่ จักมาตรัสในโลกนี้ ขอท่าน
จงคอยเข้าไปถามพระโจนาคมนั้นนั่นเถิด”

ครั้นศาสนาแห่งพระกกุสันโธเสื่อมสิ้นจากโลกนี้แล้ว พระ
พุทธเจ้าทรงพระนามว่า โจนาคมนี่ก็อุบัติขึ้นในโลก เปรตทั้ง
หลายเหล่านั้น จึงเข้าไปทูลถาม พระองค์ผู้ทรงมีพระมหากรุณา
จึงมีพระพุทธปฏิภาตรัสว่า

“แม้ในศาสนาของเรา^{นี้} ท่านทั้งหลายก็ยังไม่พ้นจากเปรตวิสัยก่อน ต่อเมื่อเรา^{นี้}นิพพานไปแล้ว แผ่นดินสูงขึ้น ๑ โยชน์ ! พระพุทธเจ้าพระนามว่า กัสสป^โ จักมาตรัสในโลก^{นี้} ขอให้ท่านทั้งหลายจงออกใจคอยตามพระกัสสป^โนั้นเถิด”

เปรตทั้งหลายก็อดกลั้นเสียซึ่งความอยาก พยายามอดทนต่อความลำบากหิวโหยอยู่ตลอดกาลนาน จนกระทั่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสป^โ เสด็จจุบิวัต[ิ]ตรัสในโลก^{นี้} จึงพากันเข้าไปทูลถาม พระองค์จึงทรงมีพระมหากรุณาตรัสบอกว่า

“แม้ในศาสนาของเรา^{นี้} ท่านทั้งหลายก็ยังไม่พ้นจากเปรตวิสัย ยังไม่ได้รับส่วนบุญ ต่อเมื่อเรา^{นี้}เข้าสู่[้]นิพพานแล้ว แผ่นดินสูงขึ้นได้ ๑ โยชน์ ! จักมีพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่าพระศรีศาสดามุนี^เ โลกมบรมโลกุตมาจารย์มาตรัสในโลก ในกาลครั้งนั้น จักมีชัตติยาธิบดีผู้เป็นญาติเก่าของท่านทั้งหลาย พระนามว่าพระเจ้าพิมพิสาร จะถวายทานแล้วอุทิศส่วนกุศลแผ่บุญให้แก่ท่าน พวกท่านจึงจะพ้นจากเปรตวิสัยแลจักได้บริโภคอาหารในกาลครั้งนั้น”

ครั้นสมเด็จพระกัสสปทศพลสัมมาสัมพุทธเจ้า มีพระพุทธปฏิภาตรัตตะ^เนี้ เปรตทั้งหลายเหล่านั้นก็กระห่มห่มย่ม ย่อง คืบเนื้อ^เก็

ใจราวจะว่าตนจะได้ในวันพรุ่งนี้ ยับยั้งอยู่พุทธรันครหนึ่ง กรัน
ถึงพุทธรูปบาทกาลนี้ สมเด็จพระศรีศากยมุนีโคตมบรมครูของเรา
มาตรัสในโลกโปรกพระเจ้าพิมพิสารให้ได้สำเร็จพระโศกปฏิบัติ
ผลทั้งอยู่ในอจลศรัทธา มีความเลื่อมใสไม่หวั่นไหวในพระรัตน
ตรัยแล้ว ท้าวเธอจึงทรงจัดแจงเครื่องบิณฑบาตถวายแก่พระพุท
ธองค์พร้อมกับพระสงฆ์แล้ว ก็หาได้ทรงกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไม่
เพราะองค์ชัตติยาบดินมีพระทัยวุ่นวายไปด้วยความเลื่อมใสศรัทธา
ทรงครุ่นคิดอยู่แต่ว่า จะก่อสร้างกันธกฏถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า
อย่างไร เป็นเหตุให้ทรงลืมแผ่ส่วนพระราชกุศล

ปรทัตตปุชชีเปรตพวกนั้น มารอดังนานแล้ว เพราะพระ
พุทธานุสแห่งพระกตสप्तัมพุทเธายังก้องอยู่ในโศกแห่งตนว่า
จักพ้นเปรตวิสัยได้บริโภคข้าวปลาอาหาร ในสมัยที่พระเจ้าพิมพิ
สารทำกุศลทานในศาสนาของพระสมณโคตมของเราเนื่ จึงต่างก็
หวังอยู่เต็มที ก็เนื้อใจว่า เวลานั้นจักได้ส่วนบุญ จึงพากัน
มากอยอยู่โดยรอบพระราชนิเวศน์ เพื่อจะคอยอนุโมทนาส่วน
กุศล กรันเห็นพระองค์ทรงเฉย ไม่อุทิศให้แก่ประการใดก็เศร้า
ใจยิ่งนัก ผิดหวังไม่สมความคึกที่รอมานานนักหนา จึงในเวลา
กลางคืน ได้พากันร้องโอดโอย สำแดงอาการทิวโหยด้วยสำเนียง

เปรตอันแหลมเล็กวิเวกวังเวงจับชั่วคราวใจ เมื่อพระเจ้าพิมพิสารได้
 สดับเสียงเปรตก็ทรงสะดุ้งจิตตกพระทัยเป็นกำลัง รุ่งเช้าจึงทูล
 ถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าพระพุทธเจ้าได้สดับเสียงอันพิลึกกึงนี้
 เหตุผลจะมีทั้งๆ”

พระพุทธองค์จึงทรงชี้แจงว่า “ถูกรบพิตรพระราชสมภาร!
 อย่าได้ทรงกลัวเลย ตามกอนไถอันหนึ่งจะได้บังเกิดมีแก่พระองค์
 นั้นหามิได้ ตำนี้นึ่งที่ทรงสดับนั้น เป็นเสียงแห่งฝูงเปรตผู้เป็น
 ญาติของพระองค์ได้รับความลำบากอดอยากมาช้านาน มากอย
 รับส่วนกุศลซึ่งรบพิตรพระราชสมภารบำเพ็ญแล้วอุทิศให้ ครั้นมิ
 ได้รับส่วนกุศลถึงตนปรารถนา จึงมาร้องทวงเอาด้วยเสียงอันกึง”
 ครั้นได้ทรงสดับพระพุทธเจ้าจึงทูลว่า “องค์ชัตติยาธิบดีจึงทูลเกล้า
 ถวายน้ำทักษิโณทกแล้วอุทิศส่วนกุศลราวีว่า

อิหํ โน ฌาตীনํ โหตุ

ขอผลหานี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งมวลของข้าพเจ้าด้วยเถิด

สระโบกขรณีเคียรคาสด้วยปทุมชาติทั้งหลาย ก็ปรากฏเกิด
 ขึ้นแก่เหล่าเปรต ในขณะที่มาตรว่าพระองค์ออกพระโอษฐ์อุทิศจบ
 ลง เปรตทั้งหลายต่างก็จิตใจพากันลงอาบดื่มกินน้ำในสระโบกขรณี

สรีระเนื้อตัวมีสีกัของ ความหิวกระหายระงับไปหมดสิ้น สม
 เ็จพระภุมรินทร์จึงถวายข้าวยากุ ข้าวสวยและสรรพอาหาร แล้ว
 อุทิศส่วนกุศลให้ โภชนาหารทิพย์ก็บังเกิดแก่เปรตทั้งหลาย
 ต่อมาเมื่อชกัตยาริบัติถวายผ้าเสนาสนะคันธกุฎีแล้วอุทิศให้ ผ้าทิพย์
 แลวิมานก็บังเกิดขึ้นแก่เขา ตามจำนวนวัดอุทานที่ทรงอุทิศ เมื่อ
 ได้อนุโมทนาค้วยกุศลจิต เกิดเป็นปัตถานุโมทนามัย คือ บุญ
 กุศลอันเกิดจากการอนุโมทนา ส่วนบุญที่คนอื่นทำแล้วอุทิศให้
 ตน เปรตทั้งหลายก็พ้นจากเปตวิสัยภูมิโลกเปรต เปลี่ยนเพศไป
 บังเกิดเป็นเทพบุตรในสรวงสวรรค์

ที่นำเรื่องนี้มาพรรณนาไว้ ก็เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่า ในบรรดา
 เปรตทั้งหลายนั้น เปรตพวกอื่นไม่สามารถที่จะรับส่วนบุญกุศลที่
 พวกญาติมิตรทำแล้ว อุทิศให้แก่มนุษย์โลกนี้เลย จะรับได้ก็แต่
 เปรตพวกปรทัตคุปชีวันเท่านั้น เพราะเปรตพวกนี้มีอกุศลบางเบา
 จึงมีจิตพอที่จะอนุโมทนาส่วนบุญของผู้อื่นได้ ถึงแม้ว่าเปรตพวก
 นี้จะสามารถรับส่วนบุญได้ก็ตาม แต่การที่จะได้รับส่วนบุญอันจัก
 อำนวยผลให้พ้นจากเปตวิสัย ย่อมเป็นการยากยิ่งนัก เพราะ
 ต้องประกอบไปด้วยองค์ ๓ ประการผลบุญจึงจะสำเร็จแก่เขา คือ

๑. ทานที่พวกญาติและมิตรในมนุษยโลกนี้บำเพ็ญต้อง
เป็นทานที่ถวายแก่สงฆ์ซึ่งเรียกว่า **สังฆทาน**

๒. ครั้นเขาถวายแล้ว ต้องอุทิศให้เปรตปรตทัตตูปชีวี

๓. เปรตปรตทัตตูปชีวีนั่น ต้องมาคอยรับแล้วอนุโมทนา

ต้องพร้อมไปด้วยเหตุ ๓ ประการนี้ ผลบุญจึงจะสำเร็จ
แก่พวกปรตทัตตูปชีวีเปรต ที่นี้ ขอให้ท่านผู้มีปัญญาทั้งหลายจง
วินิจฉัยไคร่ครวญดูเถิดว่า กว่าเปรตจักได้รับส่วนบุญที่ญาติมิตร
อุทิศให้แก่มนุษยโลกนี้ จะเป็นสภาพที่ยากเย็นเพียงไร เพราะว่า
หากขาดเหตุ ๓ ประการนี้อย่างใดอย่างหนึ่งเขาก็ไม่ได้รับ เช่น
ญาติมิตรให้ทานแก่อาจภวณิกผู้ปราศจากศีล แล้วอุทิศส่วนบุญ
ให้ เปรตก็ไม่สามารถรับได้ เพราะขาดเหตุข้อที่ ๑ ดังนั้นเป็นต้น

สรุปแปดศีลวิสัยภูมิ

บรรดาสัตว์ที่ทำกาลกิริยาตายไปถือกำเนิดในแปดศีลวิสัยภูมิ
เกิดในโลกเปรตนั้น มีอยู่หลายประเภทหลายชนิด สุดแต่อกุศล
ทุจริตที่ตนก่อสร้างไว้แต่ปางก่อน ครั้นเขามาเกิดในโลกเปรตนี้
แล้ว ย่อมได้รับแต่ความทุกข์ทรมานออกอยากด้วยการเสวยผล

กรรมมีประการต่าง ๆ จะหาความสุขมิได้เลย เพราะโลกปรต^๕นี้เป็นโลกที่อยู่ของสัตว์ผู้ห่างไกลจากความสุข

ฉะนั้น ถ้าใครรู้ตัวว่า ตนเป็นคนรักความสุข เกลีย^๖ความสุข ก็ต้องพยายามทำตัวให้พ้นจากโลกปรต^๕นี้ อย่าไปเกิดเป็นอมนุษย์ ต้องหาทางป้องกันทำเสียแต่เนิ่น ๆ ด้วยการละเว้นความชั่วหรือที่เรียกว่า บาป ให้หมด แล้วตั้งหน้าสร้างกองการกุศลอันเป็นความดีเสียวัน^๗นี้ อย่าทำเป็นคนปัญญา^๘มืด คิดฟุ้งซ่านไปตามประสาคนมีทิฐิอันใช้ไม่ค่อยได้ว่า โลกปรต^๕ไม่มี อย่างนี้ ครั้นตายไปเกิดเป็นปรต^๕ได้รับความทุกข์ทรมานเข้า จักเสียใจภายหลัง และเป็นการสายเกินไป สุขวิสัยที่จะแก้ได้ ถ้าผู้ใดใครผู้หนึ่งเกิดความคิดวิถ^๙ดารมีใจรักความสุขทรมาน เกลีย^๖ความสุขสลายในกายหน้า ก็จงเร่งอุทิศ^{๑๐}ส่ำ^{๑๑}ทำบาปเข้า อย่าทำมันเลยความดี ชมี^{๑๒}มันทำแต่ความชั่วอยู่เนื่อง^{๑๓}นิตย์ ก็จักได้สมคิดคือตายไปต้องไปเกิดในโลกปรต^๕ อันเป็นสถานที่ที่ห่างไกลจากความสุขสมปรารถนา

พรรณนาในเปตคิวิสัยภูมิ เห็นว่าสมควรที่จะยุติได้แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะ^{๑๔}นี้.

อสุรกายภูมิ

โลกอสุรกาย

อบาสภูมิ อันคับท้อไปมีชื่อว่า อสุรกายภูมิ ที่ได้ชื่อว่า อสุรกายภูมิ ก็เพราะว่าสัตว์ทั้งหลายที่กรรมชักนำไปบังเกิดในภูมินี้แล้ว จะไม่มีความร่าเริงเลยเป็นอันขาด ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่บนโลกอสุรกายนี้ ไม่มีความสนุกสนานร่าเริง ไม่มีการเล่นให้ได้รับความบันเทิงใจในบางครั้ง เหมือนมนุษย์โลกของเรา แม้แต่สักวันหนึ่งเลย ฉะนั้น ภูมินี้จึงชื่อว่า อสุรกายภูมิ = ภูมิที่อยู่ของสัตว์ซึ่งปราศจากความร่าเริงสนุกสนาน

สัตว์ทั้งหลายที่อุบัติบังเกิดในภูมินี้ บางทีท่านเรียกชื่อว่า กาลกัญชिकासุรกาย เพราะเหตุที่สัตว์เหล่านั้น มีสภาพที่เหมือนกันอยู่อย่างหนึ่ง คือ มี मुखารช่องปากเล็กยิ่งนัก บรรดาเทวทูตที่ไ้ใช้กันอยู่ในมนุษย์โลกเท่านั้น ฟังทราบลักษณะของอสุรกายสัตว์ ดังต่อไปนี้

กาลกัญชिकासุรกายบางจำพวก มีสรีระร่างแลดูน่าทุเรศพิลึก เพราะมีร่างกายผ่ายผอมนักหนา แม้ว่าสูงชะลูดนักได้

เป็นร้อยเป็นพันวาขึ้นไป เนื้อแฉโลहितในสรีระร่างของเขา
 มาตราว่าตักนิคหนึ่งไม่มีเลย มีแต่หนังหุ้มกระดูก เป็นสัตว์ทลาย
 ซากประจก้างใบไม้แห้งเหม็นสาบประมาณ กวางตาของเขา
 ทั้งสอง มีประมาณเล็กเท่ากับตาปูที่เห็นกันอยู่นี้เท่านั้น และไม่
 ได้ตั้งอยู่ที่บนใบหน้าอย่างตาของมนุษย์เรา แต่ว่าตั้งอยู่บนศีรษะ
 ตรงกระหม่อมของเขา แม้ปากก็เช่นเดียวกัน เขามีมุขทวารช่อง
 ปากเล็กประมาณเท่ารูเข็ม ตั้งอยู่บนศีรษะกลางกระหม่อม ใกล้ ๆ
 กับดวงตาของเขานั้นเอง

นอกจากจะมีรูปร่างแปลกพิสดารน่าทึ่งกึ่งกลัวมา กาล
 ภูมิวิกาสุรกายยังมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างแสนลำบากยากเย็น ต้อง
 ท้อสู้กับความหิวกระหายอยู่ตลอดเวลา เพราะการแสวงหาอาหาร
 นั้น เป็นไปได้ยากนักหนา ก็จะไม่ยากอย่างไรได้เล่า เพราะ
 ตาเขาเล็กเหลือเกิน ไม่สมกับรูปร่าง มีหน้าซำยังโผล่ไปตั้งอยู่
 กลางกระหม่อมอีก อย่างนี้แล้วจะมองเห็นอาหารได้ง่าย ๆ อย่าง
 ไรกัน ครั้นพบเจออาหารตามอสุรกายวิสัยแล้ว จะบริโภคน้ำแต่ละ
 ครั้งก็แสนจะลำบาก เพราะว่าปากของเขาตั้งอยู่กลางกระหม่อม
 เหนือศีรษะ เวลาจะบริโภคน้ำอาหารจึงต้องเอาหัวปักลงมาข้างล่าง
 เอาคันท้ำฟ้า ต้องตั้งทำอย่างนี้จึงจะบริโภคน้ำเข้าไปได้ และกว่า
 อาหารจะเข้าปากไปก็แสนลำบาก เพราะเขามีปากเท่ารูเข็มเท่า

นั่นเอง ต้องเสวยกรรมเป็นอสุรกายสัตว์น่าสงสาร ทนทุกข์
ทรมานหิวกระหายอยู่อย่างนี้เป็นเวลาหลายพันหมื่นปี จน
กว่าจะสิ้นอกุศลกรรมที่ทำไว้

บางอสุรกายมีรูปร่างแปลกประหลาดแตกต่างจากประเภท
ที่กล่าวมา คือ มีท้องยานใหญ่ยิ่งนัก ส่วนหลังไม่นำดู ตลอดจน
ตัวสูงใหญ่ มีสีกายดำทึบหน้ากลัว เล็บมือเล็บเท้ายาววิแหลมคม
และมีสันคานร้าย ใจคอเหี้ยมโหดกึกกั่น มักข่มเหงเพื่อนอสุรกาย
ด้วยกัน ตลอดจนเวลา มีมือถือกระบองเหล็กอสุรกายอันรุ่งเรือง
แฉ่งฉานด้วยเปลวไฟ เที้ยวแสวงหาอาหารด้วยความหิวโหยเกิน
ขนาด เกินไปในอสุรกายสัตว์ทาสอย่างแสนลำบาก ครั้นมาพบ
อสุรกายด้วยกัน ก็มีอาการประหนึ่งเป็นบ้าวิกลจริตแสดงฤทธิ์
ประหารกันด้วยกระบอง ยั้งกันและกันให้ได้รับทุกขเวทนาเจ็บปวด
หนักหนา เป็นอย่างนี้ช้านาน จนกว่าจะสิ้นอกุศลกรรมที่ทำไว้

หากจะมีข้อสงสัยว่า สัตว์ทำกรรมประเภทใดไว้ จึงต้อง
มาถือกำเนิดเป็นสัตว์ในอสุรกายภูมิจนนี้ คำตอบก็มีว่า เท่าที่ปรากฏ
โดยมาก อกุศลกรรมที่สัตว์ทั้งหลายทำด้วยโลภเจตนา ย่อม
ส่งผลให้มาเกิดในภูมิจนนี้ เช่น เมื่อครั้งเป็นมนุษย์มีความโลภมาก

ประจำจิต ประกอบทุกจิตรกรรมด้วยการปล้นขโมยหรือฉ้อโกงลัก
ทรัพย์สมบัติของผู้อื่น ไม่รู้จักประกอบอาชีพทำมาหากิน เห็น
ท่านมีสมบัติก็เกิดอิจฉาริษยาปรารถนาจะทำลายล้าง หรืออยากจะ
เอาไว้เป็นของตน แล้วก็ลงมือประกอบอกุศล เพียงเพื่อให้ได้
มาซึ่งสมบัติที่ท่านปรารถนา หรือมิฉะนั้นก็เป็นคนโลภมาก ฉ้อ
โกงเอาทรัพย์สินอันเป็นของสงฆ์ ซึ่งบุคคลผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลาย
อุทิศเป็นทานวัตรนับเข้าในสังฆทาน หรือมิฉะนั้น เห็นเขาขุ
บ่อขุดสระสร้างสาธารณสถานสำหรับคนทั่วไป ก็หาทางทำลาย
ล้างไม่ให้ผู้บริโภควัฒน ้วยน้ำจืดริษยาเป็นพาลชน ครั้น
แตกกายทำลายตน อกุศลกรรมเหล่านี้ ก็จุติกระชากลากลงไป
เกิดในนรกต้องหมกไหม้อยู่ด้วยไฟนรกสิ้นกาลช้านาน พ้นจาก
นรกแล้ว เศษบาปยังไม่สิ้น จึงต้องมาถือกำเนิดในอสุรกายภูมินี้

เท่าที่พรรณนามานี้ จะเห็นได้ว่า สัตว์อสุรกายนี้มีภาวะที่
ละม้ายเหมือนกับสัตว์เปรตเป็นส่วนมาก ทั้งความเป็นอยู่และ
อกุศลกรรมที่ทำไว้แต่ชาติปางก่อน ทั้งนี้เพราะภูมิทั้งสองนี้
ใกล้ชกติดต่อกันมาก ฉะนั้น ท่านจึงเรียกติดต่อกันไปเลยว่า
เปรตอสุรกาย เพื่อเข้าใจง่าย พึงสังเกตภาวะที่แตกต่างกันแห่ง

อธิบายภูมิทั้ง ๓ คือ นiryami เปตทวิสัยภูมิ และอสุรกายภูมิ
ดังต่อไปนี้

๑. นiryami หรือโลกนรก สัตว์ทั้งหลายที่ไป
บังเกิดในโลกนี้ ย่อมประสบทุกข์เวทนา เพราะความร้อน
เป็นส่วนมาก เช่น ในอเวจีมหานรกนี้ รุ่งเรืองด้วยเปลวไฟอยู่
เป็นนิตย์ หาเวลาหยุดพักมิได้ แผ่นพื้นอเวจีนรกล้วนแล้ว
ไปด้วยเหล็กอันร้อนแรง รุ่งโรจน์โชติกาการด้วยเปลวไฟ สัตว์
นรกทั้งหลายต้องเสวยทุกข์ใหญ่ จะนับประมาณความร้อนแรง
นั้นเหลือคณานับ

๒. เปตทวิสัยภูมิ หรือโลกเปรต สัตว์ทั้งหลายที่
ไปบังเกิดในโลกนี้ ย่อมประสบทุกข์เวทนา เพราะความอยาก
อาหารเป็นส่วนมาก แท้จริง สัตว์ทั้งหลายในเปตทวิสัยนั้น
บางพวกมิได้บริโภคโภชนาหารเลย ตลอดสองสามพุทธันตรก็
มี แสบร้อนในท้องในไส้ของตณึ่งนัก เพราะถูกไฟในกาย
เผาไหม้เสียนักหนา เปรียบดังว่าไฟอันไหม้อยู่ในโพรงไม้
ฉะนั้น เปรตทั้งหลายย่อมเสวยทุกข์ใหญ่ จะนับประมาณ
ความอยากนั้นเหลือคณานับ

๓. อสุรกายภูมิ หรือโลกอสุรกาย สัตว์ทั้งหลาย
 ที่มาบังเกิดในโลกนี้ ย่อมประสบทุกข์เวทนาเพราะความกระหาย
 น้ำเป็นส่วนมาก แท้จริง สัตว์ทั้งหลายในอสุรกายภูมินั้น บาง
 พวกเพราะวิบากแห่งอกุศล แต่กระแสน้ำจะได้หยดถูกปลาย
 ชีวหา มาตราจะทำให้เปียกสัณนิคไม่มีเลย ตลอดเวลาสอง
 พุทธันตร บางที่เห็นขลุ่ยร คือ บ่อบึงและมหานที ก็ยินดี
 ว่าจะดื่มกินซึ่งน้ำ พยายามทะเกียกทะกายไป แต่พอไปถึง
 กระแสน้ำก็มีไถ่มี ทลายในท้องถิ่นที่กลัปเป็นเพลิงรุ่งโรจน์
 โชคณาการกลัปเผาตน หรือบางที่ก็กลายเป็นแผ่นศิลาอันแห้ง
 ผาก อสุรกายทั้งหลายก็มีจิตเหือกแห้งเพราะความกระหายน้ำ ต้อง
 เสวยทุกข์เพราะความกระหายน้ำอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะสิ้นอกุศล
 ที่ตนได้กระทำไว้แต่ปางหลัง

โดยความแตกต่างของสัตว์ในอบายภูมิทั้ง ๓ ที่กล่าวมา
 นี้ ท่านผู้มีวิจาร์ณญาณก็ย่อมจะเห็นได้แล้วว่า เปเรตกับอสุรกาย
 นั้น มีภาวะต่างกันพอที่จะสังเกตได้ คือ เปเรตทั้งหลายมี
 ความอดอยากอาหารเป็นสัญญาณลักษณะเครื่องทรมาน ส่วนอสุร
 กายทั้งหลายนั้น มีความหิวกระหายน้ำเป็นสัญญาณลักษณะเครื่อง
 ทรมาน เรื่องอสุรกายมีความหิวกระหายน้ำเป็นกำลัง พึงทราบ
 ทั่วอย่างถึงท้อไปนี้

อสุรกายกระหายน้ำ

อสุรกาย คนหนึ่ง มีความกระหายน้ำมานานนักหนา จึง
ท่องเที่ยวเรื่อยมาจนถึงมหาคงคาอันกว้างใหญ่ ก็รีบลงไปใน
มหาคงคานั้นทันใด กระแสน้ำในคงคากลับกลายเป็นควันค้ำย
กรรมบันกาล อสุรกายนั้นเดินไปทั้งว่าเดินบนแผ่นดินที่ถูกไฟ
เผาทั้งแต่หัวค่ำจนรุ่งราตรีกาล เขาได้ยินแต่เสียงน้ำ แต่หาเห็น
น้ำไม่ ทั้ง ๆ ที่เดินอยู่บนผืนน้ำ

พอรุ่งอรุณ พระภิกษุประมาณ ๓๐ รูป เดินมาที่ริมฝั่ง
คงคาเพื่อโคจรบิณฑบาต เห็นสัตว์ประหลาดเดินอยู่บนน้ำเช่น
นั้น จึงถามว่า “ตัวท่านนี้เป็นใคร เหตุไฉนจึงเดินบนน้ำได้
เล่า” เขาจึงตอบว่า “ข้าพเจ้าเป็นอสุรกายที่กระหายน้ำเพื่อจะดื่มกิน
เพราะหิวกระหายมานานนัก พระผู้เป็นเจ้าใดโปรดบอกที่ใดว่ามี
น้ำอยู่แห่งใด” ภิกษุทั้งหลายจึงบอกว่า “ท่านเดินอยู่บนน้ำ
แล้วยังไม่เห็นอีกหรือ” เขาจึงตอบว่า “ที่แรกข้าพเจ้าเห็นน้ำมี
มากมายแต่ไกล ครั้นเข้ามาใกล้ น้ำหายไประยะใดมี เห็นแต่เปลว
อัคคี พร้อมกับควัน จึงกินรณกันหาน้ำจนตลอดราตรีแต่จะได้อ
พบน้ำมาทราบว่าสักหยาดเดียวก็หาได้”

ภิกษุทั้งหลายมีใจกรุณาจึงบอกว่า ถ้าอย่างนั้น ท่านจง
มานอนลงที่เนินทรายนี้เถิด เราทั้งหลายจักตักน้ำมาให้” แล้ว

ทางรูปก็เอาบาตรของตนไปตักน้ำจนเต็มบาตร ๓๐ ใบ ก้อย ๆ
 เทลงในปากเท้ารูปเข็มของอสุรกาย แต่เฝ้าพยายามช่วยกันเทลง
 ในปากของอสุรกาย จนกระทั่งสายเกือบหมดเวลาภิกขุอาจารย์และ
 ทางรูปต่างก็เหน็ดเหนื่อยแล้ว จึงถามว่า “เราช่วยกันตักน้ำเท
 ลงในปากของท่านนานนักหนา ท่านได้รับความชุ่มชื้นหมด
 ความกระหายไปบ้างแล้ว หรืออย่างไร” อสุรกายนั้นสิ้นศรัทธา
 ให้ปฏิบัติว่า

“เปล่าเลย พระคุณเจ้าทั้งหลาย ! ข้าพเจ้ามิได้รู้รสชาติว่า
 เป็นอย่างไรเลย เป็นความสัจจริง หากข้าพเจ้าได้ดื่มน้ำ ไม่
 มากแต่ถึงของมือก็ดี ขออย่าให้ข้าพเจ้าได้ผูกได้เกิด ขอให้
 ข้าพเจ้าอยู่ในกำเนิดอสุรกายนี้ตลอดไปเถิด ที่พระคุณเจ้ามีจิต
 กรุณาช่วยก็เป็นพระคุณ แต่เป็นกรรมของข้าพเจ้าเอง จึงไม่ได้
 ดื่มน้ำซึ่งนี้ ขอพระคุณเจ้าจงรีบไปภิกขุอาจารย์เถิด” พระภิกษุ
 ทั้งหลายได้ฟังก็เกิดความสังเวชใจ แต่มิรู้จะทำประการใด จึง
 รีบไปโจจรบิณฑบาตตามคามสมณวิสัยต่อไป

สรุปอสุรกายภูมิ

เท่าที่กล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่า อสุรกายภูมิเป็นภูมิที่
 นรกล้วนนักหนา เพราะเต็มไปด้วยความอกอยาอกหิวกระหาย

เหลือประมาณ ถ้วยอุกฤษฏกรรมที่ก่อไว้แต่ปางก่อนย้อนมาตาม
 ทัน ฉะนั้น เราท่านทั้งหลายผู้มีปัญญา อย่าได้ประมาทก่อกรรม
 ชั่ว จงรักตัวก่อสร้างแต่กุศลจนเต็มสามารถ เพื่อจักได้ไม่พลาด
 พลั้งไปถึงกำเนิดในภูมิชั่ว คือ อสุรกายภูมินี้

พรรณนาในอสุรกายภูมิ เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้แล้ว
 จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

ไตร่จณานภูมิ

โลกไตร่จณาน

อธิบายภูมิ อันคับสุกท่าย มีชื่อว่า ไตร่จณานภูมิ หรือโลก
ไตร่จณาน ที่ชื่อว่าไตร่จณานภูมิ ก็เพราะสัตว์ทั้งหลายที่ไปอุบัติ
เกิดขึ้นในภูมินี้ มีความชื่นชมยินดีในเหตุ ๓ ประการ คือ การ
กิน ๑ การนอน ๑ การประกอบเมถุนกิจ ๑ ซึ่งมีความเป็นอยู่
ดีขึ้นกว่าพวกสัตว์นรก เปต และอสุรกาย เพราะเหตุที่มี
อกุศลบางเบา แม้จะประสบความลำบากยากแค้นประการใดก็ตาม
สัตว์ที่เกิดในภูมินี้ ก็ยังพอมีความชื่นชมยินดีอยู่บ้าง คือ ยินดีใน
เหตุ ๓ ประการดังกล่าวมา ฉะนั้น ภูมินี้จึงชื่อว่า ไตร่จณานภูมิ =
โลกของสัตว์ที่มีความยินดีในเหตุสาม

คำว่าไตร่จณานภูมินี้ ยังหมายความว่าอย่างหนึ่งก็ได้ คือ
หมายความว่า โลกของสัตว์ผู้ไปโดยขวาง สัตว์ที่ไปเกิดใน
ภูมินี้ เวลาจะไปไหนมาไหนต้องไปตามขวางหรือตามยาว ต้อง
คว่ำอกไป ฟังดูไตร่จณานที่อยู่ข้าง ๆ ตัวเราเวลานี้ เช่น หมู
หมา เป็ด ไก่ เขาจะไปไหนแต่ละที ต้องไปตามขวางลำตัว
คว่ำอกไปทั้งนั้น ผิดกับมนุษย์เราซึ่งไปตามตรง ศีรษะเป็น

อวัยวะเบื่องบนั่งอยู่สูงสุด ไม่ใช่มีศีรษะขวาง ๆ อย่างศีรษะ
เกรจ้าน

นอกจากร่างกายของเขาเหล่านั้น จะมีสภาวะไปอย่าง
ขวาง ๆ แล้ว ในส่วนจิตของเขาก็กว้างอีกด้วย คือ ขวางจาก
มรรคผลนิพพาน สัตว์ที่เกิดในภุมินีซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเกรจ้าน
แล้ว ถึงจะพยายามทำความดีสักเท่าใด จะมีจิตใจประเสริฐเลิศ
ล้ำสักแค่ไหน มีวาสนาบารมีมาเพียงใด การที่จะได้มรรคผล
นิพพาน ในชาติที่เป็นเกรจ้านนั้น ย่อมไม่มีเลยเป็นอันขาด
เพราะเป็นสัตว์ชาติอภัพ จะได้อะไรมากก็เพียงแค่สวรรค์สมบัติ
เท่านั้น ฉะนั้น ท่านจึงเรียกภุมินีว่า **คิรัจ้านภุมิ** = โลกของ
สัตว์ผู้ไปโดยขวาง

คิรัจ้าน

เมื่อกล่าวโดยประเภท สัตว์เกรจ้านนั้นมี ๔ ประเภท
ด้วยกัน คือ

๑. อปทคิรัจ้าน—ประเภทที่ไม่มีเท้า ไม่มีขา ได้แก่
งู ปลา ไส้เดือน เหล่านี้เป็นต้น
๒. หวิปทคิรัจ้าน—ประเภทที่มีขา ๒ ขา ได้แก่ ไก่
เป็ด นกกระทา กระรอก แร้ง กา เหล่านี้เป็นต้น

๓. จตุปัททศรัณยาน...ประเภทที่มีขา ๔ ขา ได้แก่ หมี
หมา วัว ควาย ช้าง ม้า เหล่านี้เป็นต้น

๔. พหุปัททศรัณยาน...ประเภทที่มีขามากกว่า ๔ ขาขึ้นไป
ได้แก่ กิ้งกือ ตะเข็บ ตะขาบ เหล่านี้เป็นต้น

ศรัณยานชีวิต

เพื่อกล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ สัตว์ที่ไปเกิดในศรัณยาน
ภูมินี้ ย่อมมีความเป็นอยู่ดังที่เห็นกันอยู่ในทุกวันนี้แล้วโดยมาก
เพราะว่าพวกสัตว์เคี้ยวเอื้องเป็นสัตว์ที่มีรูปร่างปรากฏตัวตน คน
เห็นได้ ไม่เหมือนออบายสัตว์ที่มีกายไม่ปรากฏ มนุษย์ธรรมดา
เห็นไม่ได้ เช่น เป็ด ห่าน อสุรกาย เป็นต้น ความเป็นอยู่ของ
สัตว์เคี้ยวเอื้อง ที่ควรทราบโดยสังเขปในที่นี้ก็มีดังนี้

๑. สถานะ...สัตว์ที่ไปเกิดเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องแล้ว ย่อม
ไม่อยู่เป็นที่ เพราะไม่มีที่อยู่ของตนโดยเฉพาะ ไม่เหมือนผู้
ไปเกิดในนรก ในนรกมีสถานที่อยู่เป็นชุม ๆ สัตว์ไปตกนรก
ชุมไหน ก็ต้องอยู่เสวยผลกรรมชั่วของตนในนรกชุมนั้น กรัน
พันกรรมก็ตายจากนรกนั้น ถ้าบาปยังมีก็ไปเกิดในชุมน่อต่อไป

หากหมดกรรมก็ไปเกิดในภูมิอื่นตามยถากรรม แต่สัตว์ที่เกิดใน
 ไตรภวภูมินี้ไม่ใช่อย่างนั้น คือ ไม่มีที่อยู่ของตนโดยเฉพาะ มี
 ที่อยู่ไม่เป็นหลักเป็นแหล่ง เทียวอยู่ทั่วๆ ไป ในพื้นปรุพิม
 สัตว์ไตรภวอยู่มากมาย ถึงที่เห็นกันอยู่แล้ว

๒. ความเป็นอยู่—สัตว์ที่ไปเกิดในไตรภวภูมิมีความ
 เป็นอยู่ลำบากกว่ามนุษย์มากมายนัก เพราะเป็นสัตว์มีภัยแห่งชีวิต
 รอบด้าน ชีวิตจะอยู่รอดไปแต่ละวันก็แสนจะลำบากยากเย็น
 เป็นชีวิตที่ตกต่ำแสนอาภัพ ได้รับแต่ความไม่สบายรอบด้าน
 ต้องแสวงหาอาหารกินตลอดเวลา กว่าจะได้ก็ยากนักหนา พัง
 คุมหาหมที่อยู่ใกล้ ๆ เป็นตัวอย่าง ต้องระแวงภัยอยู่เนื่องนิตย์
 เกิดความสะดุ้งจิตไม่มีหยุด ไหนจะภัยจากมนุษย์คอยตีฆ่า ไหน
 จะภัยจากสัตว์ใหญ่กว่าคอยประหาร ต้องทนทุกข์ทรมานเป็นสัตว์
 ไตรภวอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

บุรพกรรม

สัตว์ทั้งหลายทำกรรมอะไรไว้ จึงต้องมาถือกำเนิดเกิด
 ในไตรภวภูมิ? เมื่อกล่าวตามสภาพธรรม โดยมาก สัตว์ที่

ต้องมาเกิดเป็นเปรตจณานกเพราะอำนาจของเศษบาปอกุศลที่ตน
กระทำไว้ให้ผล เช่น คนผู้หนึ่งทำบาปหนัก ต้องไปตกนรกสั้น
กาลช้านาน กรันพ้นจากนรกแล้ว เศษบาปยังไม่สิ้น ก็ต้องไป
เกิดเป็นเปรตอสุรกาย ที่นี้ แม้ว่าเขาผู้นั้นไปเกิดเป็นเปรตอสุร-
กายแล้ว แต่ว่าบาปยังเหลืออยู่ ยังไม่หมดสิ้น ก็ต้องเกิดเป็น
สัตว์เปรตจณานกในไตรจณานภมิตีนี้ ประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่งนั้น เมื่อเป็นมนุษย์ก็เป็นคนธรรมดา
ตามวิเวก ๆ นี้เอง ไม่ได้ก่อกรรมทำชั่วชั่วร้ายอะไร แต่
ว่าเวลาจะตาย จิตประกอบด้วยโมหะ ความหลงผิดมีกม
มัวเมาเสลาความกึก ชาติสติสัมปชัญญะ ไม่มีสละที่พึงจะยึด
ถือให้มั่นคง อย่างนี้ครั้นชาติใจลงในขณะนั้น ก็ต้องไปเกิดใน
กำเนิดเปรตจณานก เช่นนิทานเรื่องจริงดังต่อไปนี้

พญาเฮอร์กบัณฑิตนาคราช

พญานาคตนนี้ เมื่อชาติก่อนเขาเป็นมนุษย์ ได้มี
โอกาสประเสริฐสุด บวชในพระพุทธศาสนา ในพุทธสมัย
แห่งสมเด็จพระบรมทศพลทรงพระนามว่า พระกัณโธปะ สัมมา
สัมพุทธเจ้า เป็นภิกษุหนุ่มบำเพ็ญสมณธรรมจนชราจนถึง
สองหมื่นปี วันหนึ่งลงนาวาจะข้ามนทีไปสู่ฝั่งอื่น เมื่อจะลง

นาวาไถ่ยื่นมือไปจับใบตะไกร่น้ำที่ริมฝั่ง ครั้นนาวาแล่นไปก็
 เผลอมิได้ปล่อย ใบตะไกร่น้ำซาคคิกมือไป ครั้นถึงฝั่งที่ตน
 ปรรณนาแล้วก็เลยดื่มมิได้แสดงอาบัติ ถังหน้าไปบำเพ็ญสมณ
 ธรรมในน้ำต่อไป

ครั้นอยู่มา เมื่อใกล้จะดับขันธถึงแก่มรณภาพนอนอยู่บน
 เตียงเป็นที่ตาย เกิดนึกขึ้นได้ จะหาภิกษุองค์ใดที่จะแสดงอาบัติ
 ด้วยก็มีได้มี ภิกษุนั้นก็เกิดความเคืองกร้อนด้วยโทษผิดพุทธ
 บัญญัติอันเล็กน้อยนี้ ครั้นสิ้นชีวิตก็ไปเกิดในกำเนิดเศรษฐี
 เป็นพยานาคราชใหญ่ ภายหลังได้แปลงเพศเป็นมาณพมาเฝ้า
 สมเด็จพระพุทธเจ้าสมณโคตมบรมครูของเราทั้งหลาย ได้ฟัง
 ธรรมแล้วก็ทำได้บรรลุมรรคผลคุณวิเศษแต่ประการใดไม่ เพราะ
 ตนเป็นสัตว์เศรษฐี

การที่ตนเราต้องไปเกิดในอบายภูมิ คือ เป็นสัตว์เศรษฐี
 เพราะโมหะเป็นเหตุนั้นมีประมาณมากมาย เพราะตนทั้งหลายมี
 ความประมาท ซาคปัญญาที่รู้อจรงเห็นจริง ปฏิเสธสิ่งที่ตนไม่รู้ไม่
 เห็นว่าเป็นของไม่มีทั้ง ๆ ที่เป็นปฤชนคนสามัญ มีปัญญาอันเล็ก
 น้อยนักหนา แต่ที่รู้มานะก็พาให้ถือเอาว่า “กูขำเป็นกณมีความ
 กิติกี่ กูเป็นคนรู้เหตุผล ความกิดของกูนี้แหละถูก ของคนอื่น
 ใช้ไม่ได้ ไม่น่าเชื่อ” ทั้งนี้เป็นกัน เลยไม่ประกอบบุญกุศล

เพราะคนไม่เห็นท้าวบุญท้าวบาปเป็นเช่นไร อยู่ไปวันหนึ่ง ๆ โดยไม่คำนึงถึงโลกหน้าว่าจะเป็นอย่างไร เพราะคนไม่เห็น จึงไม่เกิดศรัทธาเชื่อถือ ถึงจะมีศรัทธาอยู่บ้างก็เป็นศรัทธาอันมีลักษณะการประจักษ์ที่ระแคะ ก็อ ผลุด ๆ โผล่ ๆ เชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง อย่างนี้พอใกล้จะขาดใจตายลงไป จิตก็จะหลงไหล เพราะไม่มีหลักยึด ก็คิดเพริศไปกัวยอำนาจโมหะความหลงมกมาย ตายไปแล้วก็ไม่แคล้วไปเกิดในกามะเนกเกร์จจาน เช่น วัตสการวณร ที่น่าสงสาร โดยมีเรื่องปรากฏในกัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเก็บความนำมาเล่าไว้ กังต่อไปนี้

วัตสการวณร

สมัยที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ยังทรงประกาศศาสนา อยู่ในพระนครราชกฤถ์นั้น มีพราหมณ์เฒ่าเจ้าบุญญาอยู่คนหนึ่ง พราหมณ์เฒ่าผู้นี้ทะแกเป็นคนมีความรู้เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิต มีผู้คนนับถือมาก ขนาดพระเจ้าแผ่นดินกษัตริย์ทรงยกย่องเคารพบูชา ไปไหนมาไหนมักมีศิษย์ติดตามมากมาย

วันหนึ่ง พราหมณ์นั้นเห็นพระมหากัจฉายมหาเดรองค์ ๑ รหัตต์กำลังลงมาจากเขาอิชกูฏ จึงกล่าวคำหยาบประมาทหมิ่นเล่นกัวยเห็นเป็นสนุกว่า “บรรพชิตรูปนี้มีกิริยาเหมือนวณร”

สมเด็จพระชินวรสัมมาสัมพุทธเจ้าพระผู้ทรงสัพพัญญุตญาณครั้น
ทรงทราบเหตุการณ์เช่นนั้น จึงทรงมีพระพุทธานุญาตว่า

“วัสสการพราหมณ์ผู้ชรา กล่าววาจาประมาทหมิ่นพระ
มหากัจจายนะองค์อรหันต์ ครั้นแตกกายทำลายเบญจขันธ์แล้ว
จักบังเกิดเป็นวานรมีหางเหมือนโค อยู่ในเวฬุวันป่าไม้ไผ่ใหญ่
ในประเทศนี้”

พราหมณ์เฒ่าพอได้ข่าวว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมี
พุทธานุญาตพยากรณ์อนาคตของตนเช่นนั้น ก็ให้มีอันลงเลตงสัย
ใจหนึ่งคิดไม่อยากจะเชื่อ เพราะมือหังการถือว่าตัวเป็นผู้ใหญ่
มีความรู้มากมาย แต่อีกใจหนึ่งให้นึกพรันประหวั่นจิต เพราะ
มาคิดเข้าใจแน่แท้แก่ตนว่า “พระสมณโคตมผู้นี้มีวาจาไม่เป็น
สอง สองได้ตรัสอะไรออกมา สิ่งนั้นก็จริง จักได้ผิดไป
แต่สักครั้งไม่เคยมีเลย”

เมื่อมาคิดได้ดังนี้ พราหมณ์เฒ่าผู้มีความสุขุมรอบคอบ
เป็นนิสัย ก็สั่งให้ปลุกต้นไม้มีผลต่าง ๆ ไว้ในเวฬุวันป่าไผ่
เป็นอันมาก แล้วจัดแจงแต่งทั้งบุรุษคนใช้ของตนให้พิทักษ์
รักษาป่าไม้นั้นเป็นอันดี ด้วยความคิดว่า ผีวอาตมาตายแล้ว
มาเกิดเป็นลิงในป่านี้จริงทั้งพระสมณโคตมว่า ก็จักได้อาศัย
พฤษภษาแต่บรรดามีผลที่ปลูกไว้นี้เกี่ยวกินเป็นอาหาร

ต่อมาไม่นาน ตะแคงก็ถึงแก่กาลกิริยาด้วยโมหจิตอัน
เลื่อนหลง ทรงมาถือกำเนิดในครรภ์วานร พยออกจากอุทร
ก็มีทางเหมือนทางโค เติบโตอยู่ในแควพุน้ำไม่ใหญ่เหมือน
พระพุทธรูทิกา ถ้ามีผู้รู้ประวัติความเป็นมา ร้องเรียกชื่อวานร
นั้นว่า “วัสสการ ๆ” วานรนั้นก็เข้ามาขึ้นอยู่ใกล้ ๆ ไม่เกรงกลัว
เหมือนกับจะรู้ภาษากัน

ผู้ที่มีได้ประกอบกุศลกรรมทำความดีไว้ ปลดปล่อยชีวิตอัน
มีค่าให้ล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์ ไม่พยายามทำชีวิตของตน
ให้เป็นแก่นสาร ถือเอาความพอใจแห่งตนเป็นประมาณ เป็น
คนพาลผลาญโอกาสอันประเสริฐสุด ที่มีโชคได้เกิดมาเป็นมนุษย์
ไม่คิดหน้าคิดหลัง มัวแต่คลั่งในเรื่องสำมะเลเทเมา ทำตน
ให้เปล่าจากที่พึ่ง ไม่คำนึงถึงบุญถึงบาป ครั้นตายแล้วจะไปเกิด
เป็นท้าว เป็นนกกพิราบ อันเป็นภูมิของเปรตจันตสิกข์ ซึ่งมีร
ธรรมะ มีบุญบาป

ผู้ใดหมกมุ่นอยู่แต่อบายมุข มิฉะอุกคึกที่จะบำเพ็ญกุศล
อันเป็นนาถะที่พึ่งของตนในภายหน้า ทุกวันเวลาก็ตั้งหน้าแต่
จะเล่นพนันขันต่อ โดยคิดว่าตนมีฉ้อโกง หรือคิดว่าใคร
ไม่เป็นบาป ปรารถนาได้ลาภคล่อง ๆ จากการพนัน ลุ่มหลง
จนตกเป็นนิสัย คนเหล่านี้ ถ้าไม่มีกุศลมาชักจูงในขณะจะตาย

เพราะใจหลง จึงต้องลงไปเกิดในกำเนิดเปรตจันโง่ เป็นทัว
หนอน ใต้เถื่อน และถึงก็อ เป็นตัน

ผู้ใดมีจิตประกอบด้วยอกุศลธรรม คือ มีปฏิกิริยาตาริชา
ยาอยู่เนื่องนิตย์ ไม่คิดถึงเหตุผลเพราะความเซลา และใจของ
เขามีโลภะเข้ามาปะปน เป็นคนโลภมากไม่รู้ประมาณ เป็นพาล
ไม่สร้างกุศลอะไรไว้ กรันตายไปก็ต้องเกิดเป็นเดือเป็นหมี และ
เป็นสัตว์ที่ชั่วร้ายนานาชนิด เพราะอกุศลชักพาไป

ผู้ใดมีความเย่อหยิ่งจองทองพองชน เพราะถือว่าตนเป็น
ใหญ่ เป็นคนมีความรู้ใครสู้ตนไม่ได้ ถือเอาแต่ความคึกของตน
เป็นประมาณ อาจหาญราวจะเป็นศาสดา แต่ไม่นำพาในการ
สร้างกุศล กรันวายชนม์ก็จะไปเกิด เป็นลาเป็นหมา หรือเป็น
จระเข้ตัวเกรี้ยวจัน ไม่มีความหวังไถ่หนีพยานมรรคผล ทั้งเช่น
อุบาสกคนหนึ่ง ซึ่งมีนามว่ามหาจากอุบาสก โดยมีเรื่อง
เล่าไว้ ดังต่อไปนี้

มหาจากอุบาสก

อดีตกาลนานมาแล้ว ยังมีอุบาสกผู้หนึ่ง นามว่ามหา
จากอุบาสก เขามีคนเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง
อุทิศทรัพย์มาเพื่อกุศลทานรักษาศีลเป็นประจำ เฝ้าเรียนธรรมฟังธรรม

จนเกิดมีปัญญาแตกฉานในทางศาสนา เรียกได้ว่า เป็นคน
 ชอบธรรมะธัมโม วางใจอยู่เบื้องหลังแต่เรื่องธรรมะ
 วันหนึ่งกะแอกเกิดความคิดที่ดีเยี่ยมขึ้นว่า การที่จะได้ประโยชน์
 อันสูงสุดจากพระพุทธศาสนานั้น จำต้องบำเพ็ญภาวนา จึงจะ
 ได้มรรคผลนิพพาน ครั้นคิดดังนี้แล้ว กะแอกก็เริ่มตั้งหน้า
 ตั้งตาบำเพ็ญภาวนาตามที่ตนเรียนรู้มา พยายามบำเพ็ญอยู่นาน
 นักหนานับได้หลายปี จะได้บรรลุมรรคผลก็หาไม่ แต่ก้
 ไม่ละความอุตสาหะพยายาม เพราะเกมารู้ความจริงด้วยตนเองเป็น
 ผู้คงแก่การเรียนรู้ว่า “ตราบใจที่บุคคลยังไม่บรรลุมรรคผล
 ตราบนั้นก็ยังต้องท่องเที่ยวในวัฏสงสาร บางทีอาจพลั้งพลาด
 ไปเกิดในอบายภูมิ คือ เป็นสัตว์นรก เปרטอสุรกาย และเป็น
 เกรจฉานก็ได้” อบรมุมิมาเตือนใจให้หวาดกลัวอยู่เช่นนั้น แก
 จึงไม่ละความพยายาม แต่จะพยายามเท่าใดก็ทำได้บรรลุมรรคผลไม่
 เพราะขาดความศรัทธาในธรรม และขาดกัลยาณมิตรอาจารย์ผู้บอกกัม
 มัญฐานภาวนาที่ดี

ในที่สุด หลังจากบำเพ็ญภาวนามาตั้งแต่นั้นจนแก่ เป็น
 เวลา ๕๐ ปี แต่ไม่ได้บรรลุมรรคผลอะไร ให้เห็นเห็นอยู่นักหนา
 เบื่อระอาเป็นที่สุด อกุศลจิตก็ผุดขึ้นมาในมโนทวาร ทำให้
 เกิดความคิดวิปริตพาโลปะปะไปว่า

“ศาสนาพระพุทธเจ้าไม่ให้ความอะไร ! เป็นแต่อุบาย
สอนคนให้ละชั่วประพฤติดี เพื่อคนทั้งหลายมันจะได้ไม่เบียด
เบียนกัน โลกจะได้อยู่อย่างสงบสุขก็เท่านั้นเอง นรกสวรรค์
วัฏสงสารมีที่ไหนกัน ถึงมีศาสนานี้ก็ไม่นับนิยานิกรรม คือ
นำสัตว์ออกจากวัฏสงสารไม่ได้ คุณเก่าตมาซิ...ฮิ ! บ้าเพี้ยน
ภาวนามาก็นานด้วยความเหนื่อยยาก นับเป็นสิบๆ ปีก็ไม่เห็น
ได้อะไร ถ้ามรรคผลมีจริง บ้านั้นก็คงได้มรรคผลเข้าบ้างแล้ว
คงไม่มีหอรก เรื่องนรกสวรรค์ มรรคผลนิพพาน มันเป็นเพียง
อุบายอันแสนฉลาดของพระพุทธเจ้าท่าน สำหรับสอนคนโง่เขลา
สมัยก่อนซึ่งยังโง่งมอยู่ท่ามกลาง พวกก็หลงเชื่อถือให้เป็นบ้าไปได้
โง่เอ๊ย ! คุณหนู โง่เสียทั้งนาน”

ครั้นตะแคงเกิดอกุศลจิต คิดวิปริตไปตามอารมณ์ไม่รู้เรื่อง
เช่นนั้นแล้ว ก็เลิกจากการบำเพ็ญภาวนา ไม่ทำการกุศลสิ่งใด
ทั้งสิ้น เพราะไม่เชื่อต่อมหกศรัทธา ในไม่ช้าก็ถึงแก่กาลกิรยา
ด้วยโมหะจิตไม่มีหลักที่พึ่ง จึงต้องไปเกิดในกำเนิดเปรตจวนเป็น
จระเข้ใหญ่ในบึงแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ริมมรรคาใกล้อรุณราวป่า มี
สระรูปร่างน่าเกลียดน่าชัง ยับยั้งอยู่อาศัยที่บึงใหญ่นานนักหนา
ต่อไปภายหน้าจะเกิดเป็นอะไรอีกนั่น แม้แต่ตัวแกก็สุกวิสัยจะรู้ !

สรุปพิจารณาภูมิ

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอที่จะสรุปได้ว่า สัตว์ทั้งหลาย ที่ทำบาปกรรมไว้ นอกจากจะต้องไปชดใช้กรรมทนทุกข์เวทนา อยู่ในนรกเปรตอสุรกายแล้ว ยังต้องไปใช้กรรมในกำเนิด เกร์จានได้อีก สุดแต่อำนาจกุศลกรรมจะนำพาไป ก็ผู้ที่ไป เกิดเป็นสัตว์เกร์จານั้น ย่อมมีโอกาสน้อยนักหนา ที่จักกลับมา เกิดเป็นมนุษย์ได้อีก ถ้าหากกุศลผลบุญแต่ปางก่อนของตนไม่มี ! ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ? ก็เพราะว่า การเป็นสัตว์เกร์จานั้น มีโอกาสทำบาปได้ง่ายกว่ามนุษย์มากนัก เมื่อทำบาปเพิ่มขึ้นแล้ว จักมีโอกาสดกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ ซึ่งสูงกว่าอบายภูมิได้อย่างไรเล่า ในเรื่องนี้พึงทราบตัวอย่างเพื่อเข้าใจง่าย ดังนี้

สมมติว่ามีคนผู้หนึ่งมีความประมาทพลั้งพลาด ตายไปเกิด เป็นเสือ ธรรมชาติเสือก็ย่อมจะทราบอยู่แล้วว่าเป็นสัตว์มากด้วย โทสะ คอยกินจะประหารชีวิตผู้อื่นเกี่ยวกินเป็นอาหาร กว่าเสือ ตัวนั้นจะตาย ก็ต้องทำปาณาติบาตฆ่าสัตว์อื่นเลี้ยงชีวิตมากมาย จนนับไม่ถ้วน ครั้นกับจิตตายลงไป เสือตัวนั้นก็ต้องไปเกิดเป็น สัตว์นรกในนิริยภูมิ เพราะว่าโทษของปาณาติบาตเป็นเช่นนั้น

ต้องเป็นสัตว์นรกอยู่ตลอดกาลนาน สุกที่จักนับประมาณได้ ทำ
 กวำนันไซว์ สมมติว่าคนผู้หนึ่งตายจากมนุษย์ไปเกิดเป็นเนื้อ
 เก้งเนื้อทราย ตลอดชีวิตกับบริโภคน้ำไม้ใบหญ้าเป็นอาหาร
 ไม่ได้ประกอบการชั่วเลย แต่ว่าบังเอิญเคราะห์ร้าย ถูกนายพราน
 ยิงเอาให้ได้รับความเจ็บปวดคนักหนา เกิดทุกข์เวทนาเป็นต้นพัน
 จิตของตนก็จะเกิดโทสะ โทนจะโกรธเคืองผูกใจเจ็บคนที่ยิงตน
 โทนจะโกรธเคืองตนเองด้วยทุกข์เวทนาครอบงำ เพราะตาม
 ธรรมชาติที่ถูกทุกข์เวทนาครอบงำมาก ๆ ถ้าไม่มีหลักของใจแล้ว
 จิตย่อมจะซัดส่ายกลายเป็นบ้า เกิดโทสะขึ้นมาโดยสาเหตุผลมิตได้
 เมื่อโทสะเกิดขึ้นในขณะนี้ ก็หมายความว่าจิตของเขาเศร้าหมอง
 แล้วเพราะโทสะครอบงำ เมื่อจิตเศร้าหมองอย่างนี้แล้วจะไปเกิด
 ในสวรรค์วิมาน หรือมาเกิดเป็นมนุษย์ในสุคติภูมิได้อย่างไร
 เพราะมีพระบาลีบ่งระบุไว้ตายตัวว่า จิตฺเต สงฺกิลฺกฺเช ทุกฺคตฺติ
 ปาฏิกงฺขา เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุกคติเป็นที่หวังได้ ! ด้วยเหตุนี้
 เขาก็ต้องไปเกิดโน่น สถานที่ทุกคติอบายภูมิโน่น คือ ไปเกิดเป็น
 สัตว์นรกเปรตอสุรกาย หรืออย่างน้อยก็ในกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน
 อย่างเก่าอีกนั่นเอง

เมื่อความจริงเป็นอย่างนี้ ก็พึงพิจารณาเถิดว่า ศักดิ์ที่
 ไซ่ร้ายพลากหลังไปเกิดในกำเนิกเกร์จัน หากไม่มีกุศลกรรม
 ความดีที่ตนเคยสร้างไว้ก่อนมาช่วยอุปถัมภ์กำจุนแล้ว ก็เป็นการ
 ยากแสนยากที่จะยกตนให้พ้นจากอบายภูมิได้ ฉะนั้น จึงไม่ควร
 ประมาท จงหมั่นประกอบกุศลกิจ เพื่อผูกดวงชีวิตตนไม่ให้หล่น
 ไปในกำเนิกเกร์จัน

พรรณนาในกิริจันภูมิ เห็นว่าสมควรที่จะยุติได้แล้ว
 จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

มนุสสกุมิ

โลกมนุษย์

บัดนี้ จะพรรณนาถึงมนุสสกุมิหรือโลกมนุษย์ต่อไป ที่ได้
ชื่อว่ามนุสสกุมิ ก็เพราะว่ากุมิเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ผู้มีใจสูง
โดยเมื่อแยกคำออกก็เป็น มน + อุตส + กุมิ—มน แปลว่า ใจ
อุตส แปลว่า สูง กุมิ แปลว่า ที่อาศัย รวมกันเป็นมนุสสกุมิ
ก็แปลว่า กุมิที่อาศัยของสัตว์ผู้มีใจสูงได้แก่โลกมนุษย์เราเอง

ที่ว่ามนุษย์ผู้มีใจสูงนั้น คือ มีใจสูงในเชิงกล้าหาญ !
องอาจกล้าหาญในการประกอบกรรมต่างๆ ยิ่งนัก ขึ้นชื่อว่า
กรรมแล้ว สัตว์ในกุมิอื่นใด ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ในอบายกุมิ
หรือพรหมกุมิ ซึ่งจะสามารถกล้าหาญกระทำความให้เกินมนุษย์
ไปเป็นไม่มี ฟังทราบบรรดาธิบาย ดังต่อไปนี้

ก. อุกุศลกรรม ในทางอกุศลกรรม คือ กรรมที่ชั่วช้า
เป็นบาปลามก สัตว์ในมนุษยกุมิองอาจสามารถกระทำได้อย่าง
ยอดเยี่ยม ทั้งแต่ชั้นที่มีโทษเล็กน้อย จนถึงชั้นที่มีโทษสูงสุด
ยกตัวอย่าง เช่น ปาณาติบาตอกุศลกรรม มนุษย์สามารถฆ่าได้
ตั้งแต่สัตว์เล็กๆ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ก็กล้าฆ่าเอามา

เป็นอาหารของคนเสีย นอกจากนั้น บรรดาสัตว์ใหญ่ ๆ มนุษย์ก็ฆ่าได้ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย หมู หมา หมี หรือสัตว์ที่ว่าร้ายเป็นถึงขนาดเจ้าป่า เจ้าไพร มนุษย์นี้แหละก็ฆ่าได้ เช่น เสือ สิงห์ สมิงร้าย ควายป่า กระตังเดือนที่ว่าร้ายนั้นก็ถูกมนุษย์ใจหาญฆ่าตายมาเสียนักก่อนแล้ว นอกจากนั้น เพื่อนมนุษย์ด้วยกันแท้ ๆ ก็ฆ่าได้ เช่น เป็นเพศฆาตฆ่าคนยิงคน ฆ่าแก่คนหนึ่ง สองคน เรือยไปจนถึงฆ่าหมู่ร้อยคนพันคน ก็อาจฆ่าได้ในเวลาสงครามยุทธนาการประหัตประหารกัน นอกจากนั้น ท่านผู้มีพระคุณต่าง ๆ เช่น บิณฑบาตครูบาอาจารย์ มนุษย์ก็ยังกล้าหาญกระทำปีศาจมาตุมาตเป็นอนันตริยกรรมได้ นอกจากนั้นท่านผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐในโลก คือ พระอรหันต์ทั้งหลาย มนุษย์ก็ยังมีความกล้าฆ่าเอาได้สูงยิ่งไปกว่านั้น ขนาด สมเด็จพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นบรมโลกนายก มนุษย์ผู้ใจตกปรก ก็ยังคิดฆ่าเบียดเบียนบีฑา เป็นอันว่ามนุษย์นี้มีใจสูง ในเชิงกล้ากระทำปาณาติบาตสมชื่อจริง ๆ ไม่ว่าผู้ใดใครผู้หนึ่ง ถ้าลงพอใจจะฆ่าแล้ว เป็นคิดฆ่าทั้งสิ้น เห็นจะมีแต่พระอินทร์ แลฝูงเทวดาทั้งหลายเท่านั้น กระมัง ที่มนุษย์ฆ่าไม่ได้ ที่ฆ่าไม่ได้นี้ไม่ใช่ว่าจะไม่กล้าฆ่า

แต่เพราะว่าไม่เห็นตัว นี่หากว่าปรากฏเป็นรูปร่างพอที่จะฆ่าได้ พระอินทร์ก็คงตายไปนานแล้ว เพราะถูกมนุษย์ฆ่า ! ที่ว่านี้ไม่ใช่ว่าเล่น เพราะท่านที่เป็นอรหันต์ยังถูกฆ่า และพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงถูกปองร้ายหมายเอาพระชนม์ แล้วถ้ามหาอะไรกับพระอริยบุคคลชนาคโศกามัน ก็คือพระอินทร์ ซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธองค์ จะไม่ทรงถูกมนุษย์ก่อกำเริบได้อย่างไร เพราะใจกล้าหาญอาจประกอบอกุศลกรรมได้ยอดเยี่ยมอย่างนี้ จึงให้นามว่า มนุษย์=ผู้มีใจสูงในเชิงกล้าหาญประกอบอกุศลกรรม

ข. กุศลกรรม ในทางกุศลกรรม คือ กรรมที่ถึงความเป็นบุญเป็นคุณ สัตว์ที่มาอุบัติเกิดในโลกมนุษย์ภูมินี้ ก็องอาจสามารถกระทำได้อย่างยอดเยี่ยมอีกเช่นเดียวกัน กล้าหาญกระทำไต่ถึงแต่บุญเล็กน้อย จนกระทั่งถึงบุญกุศลอย่างเอกอุษณฺ์ เช่น ทาน การให้ มนุษย์ก็ให้ประจำไม่ว่าชาติไหนภาษาไหน ก็รู้จักมีจิตเมตตาให้ทานกันทั้งนั้น และก็ให้กันมานานแล้ว นอกจากจะให้ทานกับเพื่อนคนด้วยกัน มนุษย์ยังมีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้แก่สัตว์ในภูมิอื่นอีกด้วย เช่นให้อาหารเป็นทานแก่ หมู หมา เป็ด ไก่ กา ซึ่งเป็นสัตว์ในทิวไรภูมิ เป็นต้น นอกจากนั้น ในด้านการทำกุศลอันสูงขึ้นไปกว่านี้ คือการรักษาศีล ในโลก

มนุษย์มีการรักษาศีลตามกำลังความสามารถของตน บางคนมี
 ศรัทธารักษาศีล ๕ บางคนใจกล้ารักษาศีล ๘ หรือ ๑๐ ที่ใจกล้า
 หาญอย่างสูงลิบก็รักษาศีลถึง ๒๒๗ กุเหาเถิดสัตว์ในภูมิอื่นใด
 เล่า จักมีใจองอาจกล้าหาญรักษาศีลอย่างมนุษย์เป็นไม่มีแน่ กุ
 แท้สัตว์นรกเปรตอสุรกายในอบายภูมินั้นยังงิ มีสัตว์ตนไหนที่
 ปราภกว่ารักษาศีลบ้าง ไม่มีเลย ก็จะรักษาศีลไปได้อย่างไรกัน
 ตลอดระยะเวลาที่มีแต่สวैयाทุกข์โทษ ตามวิบากกรรมที่ตนทำไว้
 ถึงใครไปให้ศีลก็ไม่มีเวลารักษา เพราะต้องก้มหน้าสวैयाกรรม
 ชั่วในภูมิของตน นอกจากนี้ ในค่านกุศลอันสูงส่ง คือ ภาวนา
 มนุษย์มีใจกล้าหาญก็พยายามบำเพ็ญมาตลอดทุกยุคทุกสมัย
 พยายามบำเพ็ญสมณภาวนา จนได้สำเร็จฉานไปเกิดเป็นพระ
 พรหมชั้นนั้นชั้นนั้นก็มิใช่เป็นอันมาก ผู้ที่สวैयाสุขเป็นเทวคา
 หรือเป็นพรหมอย่างแสนตำราอยู่เวลานี้ ล้วนแต่เคยมีประวัติ
 เป็นมนุษย์ใจหาญในการภาวนามาแล้วทั้งนั้น ครั้นมาถึงกาล
 สมัยวิเศษ เหตุเป็นกาลมีพระพุทธเจ้ามาอุบัติ ก็องค์สมเด็จพระ
 สัมมาสัมพุทธเจ้านั้นพระองค์ทรงเป็นผู้ใดเล่า พระองค์ไม่ใช่
 ใครในภูมิอื่นเลย ที่แท้ทรงเป็นมนุษย์อุบัติเกิดในมนุษย์ภูมิ
 เอง ทรงมีพระวิริยะอย่างยอดเยี่ยม ทรงพลีพระชนม์ชีพเพราะ

มีพระมนัสสำน่งหมายพระบรมโพธิญาณ ทรงมีพระทัยอาหาญ
จนกระทั่งสำเร็จตรัสรู้เป็นพระอรหันต์ จากนั้นก็ทรงสั่งสอน
ให้มนุษย์ใจกล้าบำเพ็ญวิปัสสนาภาวนา จนกระทั่งได้สำเร็จ
มรรคผลเป็นพระอรหันต์ พระอนาคามี พระสกทาคามี และ
พระโสดาบันอริยบุคคลนับไม่ถ้วน อนึ่งเล่าพระปัจเจกพุทธเจ้า
ผู้มาอุบัติตรัสรู้แต่ลำพังพระองค์เดียว ในกาลที่ว่างจากศาสนา
ก็มาอุบัติเป็นมนุษย์ในมนุสสภูมินี้ด้วยเหมือนกัน เป็นอันว่า
มนุษย์นี้มีใจสูงในเชิงอาหาญประกอบกรกฏลตั้งแต่ขั้นต่ำ จน
กระทั่งถึงชั้นอุกฤษฏ์สูงสุด ขนาดเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้
ฉะนั้น จึงได้นามว่า มนุษย์=ผู้มีใจสูงในเชิงกล้าหาญประกอบ
กฤตกรรม

สรุปความได้ว่า มนุสสภูมิ คือภูมิที่อยู่อาศัยของมนุษย์
ผู้มีใจสูงในเชิงกล้าหาญประกอบกรรมทั้งเป็นกุศลและอกุศล ซึ่ง
ไม่มีสัตว์ในภูมิใดที่จะกล้ากระทำได้อย่างเต็มที่สมบูรณ์เหมือนกับ
มนุสสภูมินี้เลย

ประเภทมนุษย์

เมื่อพูดถึงชีวิตความเป็นอยู่ในมนุสสภูมินี้ มนุษย์ทั้งหลาย
ย่อมมีชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกันไปแต่ละชีวิต แต่จะแตกต่าง

กันอย่างไรบ้างนั้น ก็เป็นที่ทราบซึ่งกันก็อยู่แล้ว จึงไม่ขอพูดไป
 ให้เป็นการเปลืองเวลา เพราะว่าบรรดาท่านทั้งหลายทั้งปวงที่
 กำลังฟังอยู่นี้ ก็ล้วนอยู่ในมนุสสภูมิทั้งสิ้น ฉะนั้น จึงจะขอ
 รวบรวมไปกล่าวถึงประเภทชีวิตของมนุษย์เลยทีเดียว มนุษย์ใน
 โลกนี้ เมื่อจะรวมกล่าวก็มีอยู่ ๔ ประเภท ดังต่อไปนี้

๑. มนุษย์นรก คือ มนุษย์บางพวกในมนุสสภูมิที่มีชีวิต
 อยู่อย่างแปลกประหลาด ไม่อยู่บ้านอยู่เรือนเหมือนคนธรรมดา
 ทั้งหลาย แต่ไหลไปอยู่ในกुकะรางดุจดั่งจิ้งจอกโทรมมีประการ
 ต่าง ๆ หมกติดสราพในตน บางคนต้องทนทุกข์เวทนาแสน-
 สาทัด ได้ทราบมาว่า มนุษย์เหล่านั้น เขาเป็นคนบาป มี
 สันดานร้ายผิดกฎหมายบ้านเมือง ก่อเรื่องร้ายเพราะใจชั่ว ทำ
 ทั่วยุติเป็นภัยแก่ชาวประชา ประพฤติทุจริตมิอาจชี้พผิดมนุษย์
 ธรรมดา เช่น ทำปาณาติบาตประทุพพหารคนด้วยกัน มิฉะนั้น
 ก็ทำการโจรกรรมเป็นหัวปล้น หัวยโมย โดยมีจิตใจนิยมนิดใน
 อาชีพทุจริตเพราะฤทธิ์โมหันธ์พาลโง่ ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี ซึ่งมี
 ทั่วยุติ ดังต่อไปนี้

โจรกตา

ยังมีบุรุษหนึ่ง เป็นคนที่มีกตัญญู ครั้นบิดาทำกาละกิริยา
 ตายไปแล้ว ก็อุปัฏฐากเลี้ยงดูมารดาของตนด้วยความเคารพ
 วันหนึ่งมีโจรหมู่ใหญ่มาปล้นบ้านนั้น ได้ทรัพย์สมบัติเป็นอันมาก
 จึงบังคับให้บุรุษนั้นเป็นโยธาขนทรัพย์สมบัติไปส่ง ครั้นถึงที่พัก
 โจรแล้ว บุรุษนั้นจึงตามความสงสัยของตนแก้หัวหน้าโจรว่า
 “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ! ท่านทั้งหลายมาทำโจรกรรมเห็นปานดังนี้
 ท่านเห็นประโยชน์ังดา” โจรผู้เป็นประมุขจึงทวาดเอาว่า

“อูกร้ายชาติชั่ว! ตัวมึงหารู้จักการอันใดไม่ กูจะว่าให้
 เอ็งฟัง เราทั้งปวงนี้ไม่พอใจที่จะกระทำการงานอื่น เป็นอันว่า
 เรือกสวนไร่นา ถ้ำขาย หรือเลี้ยงโคกระบือ อาชีวะเหล่านั้น
 เป็นการอันต่ำช้าหาคะเกษมิได้ ใครผู้ใดจะยำเียงเกรงกลัว
 เราผู้มีหัวกึกเลิศฉลาดกว่าคนทั้งหลาย จึงไม่กระทำการต่าง ๆ
 เหล่านั้น หันมากระทำโจรกรรมอันก็เลิศประเสริฐนักแล เพราะ
 เป็นอาชีวะทรงตะเกษะมีผู้คนเกรงไปทั่ว ตัวก็ไม่ต้องทำงาน
 หนักให้เหนื่อยยาก แทะว่าได้ทรัพย์สมบัติทีละมากมาย ได้อย่าง
 ง่ายกายคล่อง ๆ ไม่ต้องคอยเก็บเล็กผสมน้อยให้เสียเวลา ครั้นได้

มากไม่ต้องเสียกาย เหมือนกังทรพย์สินซึ่งผู้ทำเรือกสวนไร่นา
 กำขายไถ่ด้วยเหนื่อยยากนั้นหามิได้ ใช้จ่ายให้สนุกมือ ซ้อมัจจะ
 มังชาสรรพเครื่องบริโภคมามากินอิ่มหน้าสำราญ ก็ว่าการ
 ประกอบการงานอย่างอื่นในโลกนี้ นี่แหละเป็นอาชีพะประเสริฐ
 เอ็งเข้าใจหรือยังเล่า ไ้อ้ชาติโง่....”

บุรุษนั้น กรันไถ่ฟุ้งมหาโจรพรรณนาโจรสมบัติอันได้ง่าย
 ถึงนี้ ก็มีจิตยินดีเห็นงามไปด้วยจึงดำริว่า “หากอาตมาเลี้ยงชีวิต
 ด้วยโจรกรรมนี้ ก็จะเป็นการดีนักหนา อย่าเลยอาตมาจะสมัคร
 เป็นโจรเสียแต่บัดนี้เถิด” แล้วก็อยู่ด้วยพวกโจรออกปล้นอยู่
 เนื่องนิยต์ ร่วมทำโจรกรรมมานานนักหนา คราหนึ่งถูกจับได้
 เลยต้องมาใช้กรรมด้วยการถูกลงอาญา ถูกตัดมือตัดตีนให้รับ
 ทุกข์ทรมานอยู่ในคุกตะรางตลอดกาลนาน มนุษย์ประเภทนี้แล
 เรียกชื่อว่ามีมนุษย์นรก

๒. มนุษย์เปรต คือ บางจำพวกในมนุษยภูมินี้มีชีวิต
 เป็นอยู่อย่างลำบาก เที้ยวแสวงหาอาหารแต่นั่งง่วนผ้าห่มนั้น
 กว่าจะได้ก็เป็นอันยากแสนยากนักหนา หรือหาไม่ได้เลย ด้วย
 วิบากกรรมแต่ปางก่อนที่ตนกระทำไว้ ให้มีอันเป็นไป จะ
 อุตสาหะขยันทำเท่าใดจนสายตัวแทบขาดก็ไม่พอกินสักที มีแต่

ความออกอยากเข้าครอบงำ มากไปด้วยความทุกข์เหลือล้ำแสนจะ
 ลำเค็ญเป็นนิรันดร์ เขาว่าคำบถนั้น อัมภอนนี้มีที่หากินดี ก็รีบ
 จรลีตัญจรไปทุกหนทุกแห่ง แต่ก็ไม่พบแหล่งเจริญ ได้รับความ
 สุขสบายสักที มีแต่ความลำบากประจำ ให้โหรทำนายก็ว่ากาล
 กรรมกุมลัดคานา หรือเรือนลภะมีกัวลีเข้าอยู่ประจำทำอย่างไรก็
 หากินไม่ขึ้น มิได้ลาภสมปรารถนา น้าอนาถนั้ก คนประเภท
 ที่ว่านี้ มีอยู่เป็นอันมากในมนุสสภูมินี้ เพราะมีวิบากกรรมแต่
 ปางก่อน พึงย้อนไปดูเรื่องแต่ครั้งพุทธกาล กังท้อไปนี้

เสฏฐีกถา

ธัมมเสฏฐีกคนหนึ่ง มีทรัพย์มหาศาลมั่งคั่งร่ำรวยนักหนา
 แต่เป็นคนมากไปด้วยโลกเจตนา หวทรัพย์มาได้เท่าไรก็พยายาม
 เก็บเอาไว้ไม่ยอมใช้จ่ายอะไรเกินความจำเป็นเลย จิตยังกัณเเคย
 กับความโลภมากเท่าใด ก็ยิ่งโลภจกัมากเข้าเท่านั้น ทุก ๆ สิบห้า
 วัน ตะเกย้อมเรียกลูกหลานญาติพี่น้องมาประชุมแล้วให้อโวกา
 ว่า

“สมบัติของข้าที่มีอยู่ประมาณ ๔๐ โกฏินี้แหละ พวกเจ้า
 ทั้งหลายอย่าได้เห็นว่ามันเป็นของมากมายเป็นอันขาด ทรัพย์ที่มี

อยู่แล้วไม่ควรจะให้แก่คนทั้งหลาย เช่นยาจากพวกชอทานและ
 สมณะพวกหัวโล้นเป็นต้น ให้แก่คนพวกนี้ไม่มีประโยชน์ มีแต่
 โทษ คือ ความสิ้นทรัพย์ของเราไปถ่ายเดียวไม่มีผลตอบแทน
 ต้องพยายามหาทรัพย์มาให้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุกครั้งที่เราใช้จ่าย
 ทรัพย์ไปแม้จะเป็นครั้งละเล็กละน้อย นั่นคือภาวะที่จะไปสู่ความ
 เป็นข้าเขา เพราะทรัพย์จะต้องหมดลงในวันหนึ่ง ซึ่งเจ้าทั้ง
 หลายจะครองเรือนได้นั้น จงจำภาสิตให้มั่นว่า อญฺชนานํ ขยิ
 ทิสฺวา นํมํนฺหยอกฺคา เมื่อหยอดลงทีละหยดมันก็หมดไปได้
 ทรัพย์นั้นใช้รักก็เหมือนกัน ใช้มันทีละสตางค์ ถึงตามันคงจะอยู่
 หนึ่งพวกเจ้าจงดูจอมปลวก กว่าจะใหญ่เท่าภูเขาเลากาขึ้นมาได้
 ก็เพราะอาศัยความพยายามสะสมของปลวกเล็ก ๆ ซึ่งมีน้ำอคนน้ำ
 ทน มธุรสน้ำหวานในรวงผึ้งกว่าจะถึงซึ่งความมากมาย มิเพราะ
 อาศัยความพยายามสะสมทีละเล็กละน้อยของตัวผึ้งกระจอยร่อย
 คอกหรือ เจ้าทั้งหลาย จงถือสัตว์ทั้งสองเป็นครู พยายามสะสม
 ทรัพย์เอาไว้อย่าได้ใช้จ่ายเป็นอันขาด”

ต่อมาไม่นาน เศรษฐีเฒ่านั้นก็ทำกาลกิริยาตาย แต่ก่อน
 ที่จะตาย จิตของตะแกเต็มไปด้วยความหวง และความห่วงใน
 สมบัติ หมั่นหมองไปด้วยมลทินคือความตระหนี่ จึงไปเกิดใน

กรรมของหญิงจันทาล แล้วความโลภในจิตสันดานของเขาก็เริ่ม
แสดงฤทธิ์วิบากตั้งแต่ตอนนั้น บันดาลให้คนจันทาลในหมู่บ้าน
ซึ่งคามธรรมคาก็เป็นคนอคยาคอยอยู่แล้ว กลับอคยาคอยหน้าเข้า
ไปอีก จะทำอะไรก็ให้มีอันชั้ช้องไปหมด ในที่สุด จันทาล
บุคคลทั้งหลายก็ลงมติว่า “เป็นเพราะหญิงมีกรรม เป็นคนกาล
กรรมจึงทำให้เกิดคร้อน ต้องขับไล่ไปเสีย การทำมาหากินจึง
จะสะดวกเหมือนเดิม”

เมื่อสภาจันทาลลงมติดังนี้ จันทาลนี้หญิงที่น่าสงสารก็
จำต้องออกจากบ้านนั้น เทียวชั้เซพเนจรแสนลำบากนักหนา
พอได้เวลาทิลโทฤกษ์ ก็กลอดบุตรสุกแสนจะน่าเกลียดน่าชัง
ทั่วทั้งสรีระร่าง หน้าตาหัวหูยังกะมีแปรตแสนทุเรศไม่เหมือน
คน นางสนใจเลี้ยงดูมาด้วยความลำบากจนลูกรู้เพียงสา จึงเอ
กะดามาใบหนึ่งมอบให้เป็นสมบัติ แล้วให้เทียวลัดเลาะตามริ้ว
บ้านขอทานเขาเลียงชีวิต เขามีกรรมติดตัวมาแต่ชาติก่อนก็ใจ
นัก อ้อละแม่ที่รักแล้วจากไปตามยถากรรม

แต่เทียวขอทานเขาเลียงชีพเรื่อยมาช้านานนักหนา พอมา
ถึงปราสาทอันมโหฬารของตนเข้าในวันหนึ่ง จำได้คลับคล้าย
คลับคลา จึงมุ่งหน้าคุ่มดินเข้าไป คนทั้งหลายเห็นเข้าก็กลัวไม่

แต่พออิมปากอิมท้องไปวัน ๆ หนึ่ง ถึงคราวท่านโศโศโกรธา ก็
มีแต่จะถูกกล่าวว่าคุณรามชู้สาวก ให้สะกัสน์หลังหวาดเสียวอยู่
เนื่องนิทรม มากไปด้วยความสะกัสน์จิต หากความสบายใจมิได้ทุก
เมื่อ แต่ก็ไม่เบื่อต่อชีวิตเช่นนี้ เพราะตัวเป็นคนมีกรรม มี
ต้นกานมากด้วยโมหะ ไม่มีความคิดจะเลี้ยงชีพเป็นอิสระโดยตน
ทนเป็นทาสเขาด้วยดวงจิตมัวเมาหลงผิด พาให้คิดเห็นเป็นของ
ประเสริฐว่า “ตัวฉันนี่แล เป็นคนฉลาดด้วยการเลือกอาชีพเป็น
ทาสท่าน การงานอะไรไม่ต้องคิดต้องทำให้เปลืองหัวสมอง ท่าน
สั่งอย่างไรเราทำไปก็หมดเรื่อง ท่านเคืองเราหนึ่งเฉยเสียเป็นสิ่งที่
ชีวิตนี้ไม่มีอะไรมา พอดีอาหารใส่ปากเข้าไปวันหนึ่ง ๆ ก็พอ
น่าอดทนหนอ! เจ้านายกู ดูร่าแสร้งคิดประกอบการงาน คง
จะหาความสุขสำราญเช่นตูบมิได้” คิดโพล่ไขว้เขวเป็นบ้าผิดคน
ธรรมดาไปอย่างนี้ก็มี หรือมิฉะนั้นมิได้เป็นทาสท่าน แต่มันผู้
นั้นมากไปด้วยโมหะจิต ไม่คิดถึงบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์
มิใช่ประโยชน์ เช่นว่าบุญกุศลเป็นความดีที่ควรทำ บาปกรรม
เป็นของควรเว้นขาด ปราชญ์ท่านสอนอยู่อย่างนี้ฉอด ๆ ตนก็
ตอกล้นมาว่าเป็นคำสอนไม่เข้าท่า แล้วแสดงกิริยาตลกตึงต่างๆ
บางทีใจก็ชักจะเชื่อ แต่เมื่อระอาที่จะกระทำตาม เพราะไม่เห็น

แจ้ง โดยที่ใจแห้งแล้งเพราะถูกโมหะคือไฟคือโมหะเผาผลาญอยู่ พ่อแม่ครูบาอาจารย์มีคุณเด่นหัว ใจมีคมวามองไม่เห็นคุณ เป็นมนุษย์ไร้ศีลธรรม ทำอะไรก็ขวาง ๆ ผิดทำนองคลองธรรม นำชีวิตตนไปโดยหาสาระแก่นสารมิได้ จนกระทั่งถึงวันตายก็ยังไม่ได้ประกอบภารกุศลสักนิด เพราะตนมัวมาแต่กิดขวาง กิดกั๊ก ก้านไม่เชื่อถือคำสอนของนักปราชญ์ มีองค์พระศาสดาเป็นอาทิ ผู้มีโมหะกำริขวาง ๆ อย่างนี้ มีนามว่ามนุษย์เดียรถีย์

๔. มนุษย์กุก คือ คนบางจำพวกในมนุษยภูมินี้ เป็นผู้ที่รู้จักว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์ และสิ่งใดไม่เป็นประโยชน์ พุท้ง่าย ๆ ว่า เป็นผู้รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักว่าสิ่งไหนชั่วสิ่งไหนดี แล้วละเว้นสิ่งที่เป็นบาปความชั่ว ประพฤติกิริยาให้ตั้งอยู่ในความดี มีศีล ๕ รักษาเป็นนิตยมิได้ขาด โดยมารู้ยู่่ว่าคนที่ประมาททำศีลให้ขาดข้อใดข้อหนึ่ง หาได้ชื่อว่าเป็นคนเต็มคนไม่ เพราะศีล ๕ นี้ไซ้รู้ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ดี คือศีลของมนุษย์ ผู้ที่จะเป็นมนุษย์กุก ก็เป็นมนุษย์แท้ ๆ ไถ่นั้น ต้องมีศีล ๕ ครบบริบูรณ์ไม่บกพร่อง

นอกจากนั้น ยังต้องเป็นผู้มีธรรมประจำใจ พยายามบำเพ็ญกุศลเพิ่มบารมีอยู่เรื่อย ๆ เช่น อุทิศหาพยายามให้ทาน

พึงธรรม เรียนธรรม หมั่นประพฤติปฏิบัติตามธรรม มีอิริยธรรม
 ละอายต่อบาป มีโอศัพพะความสะกึ่งกลัวต่อบาปอยู่เสมอ ใช้ชีวิต
 ของตนให้มีสาระประโยชน์ ไม่ใช่สักแต่ว่าอยู่ไปวัน ๆ หนึ่งโดยไม่
 คำนึงถึงโลกหน้า เหมือนมนุษย์ประเภทเดียรถูที่กล่าวมา
 เป็นมนุษย์ผู้มีใจสูงในเชิงกล้าหาญประกอบกรกุศลอยู่เนื่อง ๆ
 เรื่องกุศลกรรมความชั่วแล้วเป็นละเว้นเด็ดขาด ไม่ประมาททั้ง
 อยู่ในกายสุจริต วชิสุจริต บำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ
 โดยสมบูรณ์ มีปัญญา ซึ่งตรงต่อพระบรมพุทโธวาท เชื่อกรรม
 แดผลของกรรมว่าจักต้องใช้ผลอย่างแน่แท้โดยไม่ต้องสงสัย ใน
 เรื่องนี้ มีตัวอย่างเคยปรากฏมาให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ ดังต่อไปนี้

พระมหาเถรเถา

สมัยบุตรอำมาตย์ผู้หนึ่ง เขาเป็นสุภาพบุรุษรูปงาม คน
 ทั้งหลายรักใคร่พอใจเป็นอันมาก ต่อมาได้ข่าวว่า มีพระมหา
 เถรรูปหนึ่งนามว่าพระเอกมมหาเถระ จะมานมัสการซึ่งพระ-
 มหาเจดีย์พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ ก็แลเจ้ากุงคณ์นี้เป็นที่เลื่องลือ
 กันว่า มีรูปร่างสง่างามนัก บุตรอำมาตย์พร้อมด้วยญาติมิตร จึง

พากันมาพร้อมเพรียงที่ลานพระเจดีย์ เพื่อจะใคร่รู้ว่า พระมหา
 เถระนั้นจักมีรูปร่างพอจะเทียบเคียงกันได้หรือไม่ ครั้นได้เวลา
 พระอภยเถระพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นบริวาร ก็ขึ้นสู่ลาน
 พระเจดีย์ ทางประตูคานทิกทักษิณ ครั้นนมัสการพระมหาเจดีย์
 แล้ว จึงนำหน้าพาพระภิกษุสงฆ์เพื่อจะกลับ ก็พบเข้ากับบุตรอำ
 มาตย์พร้อมญาติมิตรกลุ่มใหญ่ พระมหาเถระจึงกล่าวออกไปว่า

“อูกรประสก ! ตัวท่านนี้เป็นแต่เพียงคนชนชยะมูลฝอยอัน
 พระมหาเถระแก้ท่านกวาด เหตุไฉนจึงบังอาจคิดว่าจะมีรูปเทียบ
 เทียมกับเรา”

“เจ้าถูกกล่าวขานสิ่งใด ข้าพเจ้าทั้งหลายไม่เข้าใจเลย ขอ
 พระผู้เป็นเจ้าเฉลยให้แจ่มแจ้ง—ได้โปรดเถิด” บุตรอำมาตย์
 ประนมมือกล่าวถามด้วยความสงสัย

“ประสกมาที่นี่เพื่อจะดูเราว่ามีรูปเป็นอย่างไรใช่ไหมเล่า!”
 พระมหาเถระเจ้าถามขึ้นตรงกับใจคนทั้งหลายเหล่านั้น ครั้นเข
 ารับว่าเป็นจริงแล้ว พระผู้เป็นเจ้าก็เล่าเรื่องแต่ปางหลังให้ฟังว่า

ในอดีตชาติหนึ่งหลังพระอภยมหาเถระองค์นี้ได้บังเกิดเป็น
 พระภิกษุแก่ แต่บวชมาก็ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามกำลังสามารถ

ฝ่ายบุตรอำมาตย์ก็ได้เกิดเป็นอุบาสกแก่ อยู่ในประเทศดินที่เดียวกัน ณ บ้านการชคาม ทุกค่ำเช้าทั้งสองผู้เฒ่าคือพระภิกษุแก่แลอุบาสกแก่ ผู้มีน้ำใจรักความสะอาด ย่อมพากัน ไปแผ้วกวาดลานพระเจดีย์ด้วยความเลื่อมใส อุบาสกแก่นั้นถึงความชรภาพมากกำลังเรี่ยวแรงน้อยนั้กหนา จึงได้แต่นั่งคอยทำรับอาสนาเป็นกนชน ฝ่ายอุตสาหะชนขณะซึ่งพระเถระแก่ผู้มีกำลังวังชายังคิดว่าตนเป็นคนกวาดไปทั้งจนเหนื่อยหอบ ทั้งสองพยายามปลุกปลอบใจกันแลกันให้ทำกองการกุศลส่วนไวยวัจจมัยดังนี้ มิได้เกียจคร้านอ้างว่าตนเป็นคนแก่ แท้พอสิ้นชีพ ผลกรรมดีก็ตามสนองให้ผู้เฒ่าทั้งสองมาเกิดเป็นมนุษย์ มีรูปบริสุทธ์โสภา ข้างหลวงตาแก่มาเกิดเป็นพระอภยมหาเถระผู้รูปร่าง มีความเพียรปฏิบัติธรรมจนได้บรรลुकุณวิเศษรู้ระลึกชาติได้ และรู้ใจของผู้อื่นอันเป็นปรจิตกวิชา ส่วนว่าตาแก่อุบาสกผู้ชนชยะที่พระชรากวาด ได้มาเกิดเป็นบุตรอำมาตย์มีรูปร่างค้อยกว่า ฉะนั้น พระอภยเถระจึงกล่าวทักแต่ก่อนกันว่า “ตัวท่านนี้เป็นแต่เพียงคนชนชยะอัน พระเถระแก่กวาด เหตุไฉนจึงบังอาจคิดว่าจะมีรูปเทียบเทียมกับเรา” ดังนี้

ท่านผู้มีปัญญาทั้งหลาย กรรมดีที่บุคคลกระทำได้ ย่อมให้ผล ไม่ว่าจะมากน้อยเพียงใดก็ตาม ผู้ที่มีความเชื่อในกรรมและผล

วิบากของกรรม พยายามทำแต่บุญกุศลประกอบความดีอยู่เสมอ
ทราบเท่าจนชีวิตหาไม่ ย่อมได้ชื่อว่ามนุษย์กุศลเป็นมนุษย์แท้ ๆ
ถือเป็นมนุษย์เต็มคน

รวมความว่ามนุษย์มี ๔ จำพวก คือ มนุษย์นรกจำพวก
๑ มนุษย์เปรตจำพวก ๑ มนุษย์เดียรถีย์จำพวก ๑ มนุษย์กุศล
จำพวก ๑ ทั้งพรรณามาฉะนี้

อาตุในมนุสสภูมินี้ อายุไม่แน่นอน บางยุคมีอายุมากบาง
ยุคมีอายุน้อย พึงทบทวนว่าด้วยเรื่องกัป ซึ่งจักกล่าวข้างหน้า

บุรพกรรมผู้ที่ได้มีโอกาสมาเกิดในมนุสสภูมินี้ ไม่ว่าจะ
ยากดีมีจนอย่างไร ต้องถือว่าเป็นผู้มีโชคดี ล้วนแต่มีบุญกุศล
ติดตัวมาบ้างแล้วทั้งนั้น แต่การที่เป็นคนแตกต่างกัน บางคนสุข
บางคนทุกข์ บางคนดี บางคนชั่ว นั้นก็แล้วแต่บุรพกรรม
คือ กรรมแต่ชาติปางก่อน ที่ตน ได้กระทำไว้ พึงจำหลักใหญ่
กว้าง ๆ ไว้ ดังต่อไปนี้

๑. นรชนใดเคยละเว้นจากปาณาติบาตการฆ่าสัตว์ เขา
ย่อมจะมีทรวงทองตั้งฐานางาม กอปรด้วยกำลังวังชาอ่องไว
มีอายุยืนนาน มีอาพาธความเจ็บไข้ได้ป่วยน้อย มีคนรักใคร่มาก
สรรพไฟริไม่มีมารบกวน แม้เวลาจะตายก็ตายไปเองโดยไม่มีผู้
โถมมาฆ่าให้ตาย ส่วนผู้ที่เคยทำปาณาติบาตฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็น

ประจำ ย่อมได้รับผลตรงกันข้าม คือ พอสันชีวิตหายไป นอกจากจะไปเสวยกรรมในนรกสิ้นกาลนานแล้ว เมื่อมาถือกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์ในโลกนี้ ก็มีอายุน้อยสั้นพลันก่อนตายเร็วเป็นต้น อันเป็นเศษผลของปาณาติบาตกรรม

๒. นรชนโคเคยกเว้นจากอทินนาทาน ผู้นั้นย่อมจะมีทรัพย์สินสมบัติธัญญาหารบริบูรณ์ ทรัพย์สินยังไม่ได้ก็จะได้ ที่ได้แล้วก็ถาวรทั้งนั้นไม่เสื่อมถอย เรียกว่าทำมาหากินเจริญ จะปรารถนาสิ่งใด ย่อมได้สมประสงค์ทุกอย่าง ปราศจากราษฎรโจรภัยและอภิกภัย จักมีความสุขสวัสดิ์ ปราศจากอุปัทวอันตราย ส่วนผู้ที่เคยทำอทินนาทาน เคยลักเล็กขโมยน้อยหรือเป็นโจรปล้นทำนมาก่อน ย่อมได้รับผลตรงกันข้าม คือ พอกับจิตหายไป นอกจากจะไปเกิดในนรกสิ้นกาลนานแล้ว เมื่อมาถือกำเนิดเป็นมนุษย์ในโลกนี้ ย่อมมีโรคภัยน้อย เกิดในตระกูลยากจนไร้ทรัพย์สินสมบัติ ทำมาหากินเท่าใดไม่ขึ้นตั้งนี้เป็นต้น อันเป็นเศษผลของอทินนาทาน

๓. นรชนโคเคยเว้นจากกามมิชฌาจาร เขาผู้นั้นย่อมไม่มีอริศัตรูปองร้าย เป็นที่รักแก่คนทั้งหลายทั่วโลก จะยืนเกินนั่งนอนก็เป็นสุขสบายทุกอิริยาบถ จะมีสกุลกายบริบูรณ์ด้วยสุข

ลักษณะ จักไม่เป็นคนกะเทยวิถิตารให้คนเซาหยาบเล่น ส่วนผู้ที่
เคยทำกามมิฉาจาร ประพฤติลามกผิดในกาม มักนอกใจคู่ครอง
ของตนย่อมได้รับผลตรงกันข้าม คือ พอกับจิตหายไป ก็ต้องไป
เกิดในนรกสันกาลนาน เมื่อมาถือกำเนิดเป็นมนุษย์ในโลกนี้
ย่อมมีวิรक्तिรคอยประทุษร้ายอยู่เสมอ ทั้ง ๆ ที่ตนไม่เคยทำชั่ว
อะไรให้เขาโกรธ ทั้งนี้เป็นต้น นี่เป็นผลของกามมิฉาจาร

๔. นรชนโคเฌยงกเว้นจากมุตาวาท พุกโกทกมคเทิจ
สอเสียกยุงแลค้ำว่าท่าน เขาผู้นั้นย่อมจะมีสกลกายไพบุลย์ก้วย
จักษุโสท มีอวัยวะไม่บกพร่อง พุดจาไพเราะจับใจ มีกายวาจา
ใจเรียบร้อย น่าคน่าชม มหาชนสรรเสริญนับถือ เป็นผู้ฉลาด
ในธรรม มีความดำริคิดอ่านดีถูกต้อง ไม่ถูกลงโทษใส่ความ
ส่วนผู้ที่เคยทำมุตาวาทย่อมได้รับผลตรงกันข้าม คือ พอกับจิต
ตายแล้ว ต้องไปลงนรก เสร็จแล้วเมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ในโลกนี้
อยู่ดี ๆ ก็มีผู้มากล่าวดู ใส่ร้ายกล่าวโทษชักขวางเอาเปล่า ๆ
ต้องเสียทรัพย์บ้างต้องถูกคุกจำขังในตารางโดยที่ตนเองไม่มีความ
ผิดบ้างทั้งนี้เป็นต้น นี่เป็นเศษผลของมุตาวาทที่ประพฤติกเขาไว้

๕. นรชนโคเฌยงกเว้นจากสุราปานะ เขาผู้นั้นย่อมมี
ปัญญาดี เรียนรู้ศิลปวิทยาการทั้งปวงได้โดยเร็ว ทั้งทำให้ใจ

ของเขาไม่ยากก็มเกล้า กินยาเมา ในกาลทั้งสาม คือ ใน
อดีต อนาคต แด่ปัจจุบัน เขาผู้นั้นจะมีสติ ไม่พินเพื่อน
คือไม่เป็นบ้า ไม่พุดจาเลอะเทอะเหลวไหล เพราะบ้านน้ำลาย
มีธรรมประจำใจอยู่ทุกทิวาราตรี เป็นสังฆาที่ชนกอปรไปด้วย
บุญและความสุขอันไพศาล ส่วนผู้ที่ดื่มสุราบาน ย่อมได้รับ
ผลตรงกันข้าม คือ พอดับจิตกายไป นอกจากจะไปตกนรก
สิ้นกาลช้านานแล้ว พอพ้นจากกรรมในเมืองนรก เศษกรรม
ยังมี เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ในโลกนี้ ก็เป็นคนมีสติไม่สมบูรณ์
บ้าไ้คั่งไคล้ไหลหลง บ้า ๆ บอ ๆ เสียคนเสียจริตไปอย่าง
น่าทุเรศเป็นต้น นี่แหละเป็นเศษผลของการดื่มสุราบาน

ที่กล่าวมานี้ เป็นการแสดง ถึงสาเหตุที่ทำให้สัตว์เกิด
มาในมนุษยภูมิ มีสภาพแตกต่างกัน เพราะบุรพกรรม ที่ตน
กระทำไว้แต่ชาติปางก่อน จะอย่างไรก็ตาม ผู้ที่มากเกิดเป็น
มนุษย์นั้นได้ ย่อมถือว่าเป็นผู้ที่มีความดีช่วยอุปถัมภ์ค้ำจุนด้วย
กันทั้งนั้น หากว่าไม่เคยทำบุญกุศลไว้บ้างแล้ว จะมาเกิด
เป็นมนุษย์ได้อย่างไร เพราะจะต้องไปเสวยโทษทัณฑ์อยู่ใน
จตุรบาวยไพ่น ไม่มีโอกาสมาเกิดเป็นคนเป็นมนุษย์ได้ ฉะนั้น

ต้องพยายาม ทำตน ให้ สมกับ ที่เป็น มนุษย์ผู้มีใจสูง ด้วยการ
ประพฤติให้เป็นคนประเภทมนุษยภูตะ คือ เป็นมนุษย์ผู้มีใจสูง
ซึ่งเป็นมนุษย์แท้ ๆ จึงจะเป็นการดี

พรรณนาในมนุสฺสทฎฐิ เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้แล้ว จึง
ขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้

จาตุมหาราชิกาภูมิ

๔๕๔
สวรรค์ชั้น ๑

๖๕๕ บัณฑิต จักพรรณนาถึงสวรรค์ชั้นฟ้า หรือที่เรียกว่าเทวภูมิ อันเป็นที่สถิตอยู่ของทวยเทพทั้งหลายเป็นลำดับไป ทั้งแต่ชั้นแรกจนถึงชั้นสูงสุด ก็สวรรค์ชั้นแรกนี้มีชื่อว่า จาตุมหาราชิกาภูมิ = ภูมิเป็นที่อยู่ของเทพยดาชาวฟ้า ซึ่งมีท้าวมหาราชทั้ง ๔ พระองค์ ทรงเป็นอธิบดีผู้ปกครอง

สวรรค์ชั้นฟ้าซึ่งมีนามว่า จาตุมหาราชิกาภูมินี้ มีเทพนครใหญ่อยู่ ๔ พระนคร แต่ละพระนครมีกำแพงทองเหลืองอร่าม ซ้ำประดับไปด้วยแก้ว ๗ ประการ แดงงามนักหนา บานประตูกำแพงนั้นแล้วไปด้วยแก้ว และมีปราสาทซึ่งรุ่งเรืองสวยงามอยู่เหนือประตูทุกประตู ภายในเทพนครอันกว้างใหญ่ไพศาลนั้น มีปราสาทแก้วอันเป็นวิมานที่อยู่ของชาวฟ้าเทพยดาทั้งหลายปรากฏอยู่มากมาย พื้นภูมิภาคนั้นเล่าก็ทำใช้เป็นพื้นแผ่นดินทั้งมนุษย์โลกนี้ไม่ โดยที่แท้ เป็นพื้นแผ่นทองคำมีสีเหลืองอร่ามรุ่งเรืองเลื่อมพรรณราย ราบทั้งหน้ากลองและอ่อนนุ่มทั้งฟูกผ้า เมื่อฝูงเทพยดาเหยียบลงไปก็อ่อนนุ่มลงแล้วก็เต็ม

ขึ้นมาถึงเดิม มิได้เห็นรอยเท้ารอยบาทของเทพยดานั้นเลย นอก
จากนี้ ยังมีสระโบกขรณีมีน้ำใสยิ่งกว่าแก้ว เต็มไปด้วยปทุม
ชาติกาชกานานาชนิด ส่งกลิ่นหอมตลบอบอวลไปทั่วอาณา
บริเวณ เป็นถึงเช่นใครแสวงหาน้ำอบน้ำหอมไปพรมไว้ มี
ดอกไม้นานาพรรณสีสรรวิจิตรตระการ และมีต้นไม้สวรรค์
ประเสริฐนักหนา ถ้วยมีผลโอชะรสอันยิ่ง ทูมามิ่งไม้ในสวรรค์
นั้น ย่อมมีดอกมีผลอันเป็นทิพย์ให้ทวยเทพได้ชื่นชมอยู่ตลอด
กาล ไม่มีวันร่วงโรยและหมกไปเลย

อุปัติเทพ

เหล่า สัตว์ทั้งหลาย บรรดาที่ได้ก่อสร้างบุญกุศลเอาไว้
บุญกุศลนั้นก็จะนำส่งให้มาอุปัติเกิดในโลกสวรรค์ และเมื่อจะ
เกิดนั้น ก็เป็นอุปัติเทพไม่ต้องนอนในครรภ์มารดา หรืออยู่ใน
ท้องไขเหมือนดังมนุษย์และสัตว์เคี้ยวจวนทั้งหลาย อุปัติเกิดขึ้น
มีรูปร่างเป็นทิพย์ ทั้งอยู่ในวัยหนุ่มสาวเป็นเทพบุตรเทพธิดา
เลยที่เดียว เมื่ออุปัติเกิดขึ้นในเทวโลกแล้ว จะตั้งอยู่ในฐานะ
อะไร ก็แล้วแต่สถานທີ່ซึ่งตนอุปัติขึ้น คือ

- ถ้ามีบุญน้อยไม่สามารถจะมีวิมานของตนเองได้ ไป
อุบัติขึ้นที่คักของเทวดาองค์ใด ก็ตั้งอยู่ในฐานะเป็นบุตรเป็น
ธิดาของเทวดาองค์นั้น

- ถ้าเป็นสตรีขำบุญไว้ ทายแล้วไปอุบัติบังเกิดขึ้นเหนือ
แท่นที่บรรทมของเทพองค์ใด ก็ต้องเป็นบาทบริจาริกาของเทพ
องค์นั้น

- ถ้ามีบุญกุศลสร้างไว้น้อย มีวาสนาจะได้เป็นเพียง
พนักงานตักตวงประดับประดาอารมณ์วิบุลย์ เครื่องต้นเครื่อง
ทรงของเทพองค์ใด ย่อมอุบัติบังเกิด ณ ที่ใกล้ ๆ ที่บรรทม
ของเทพผู้จะเป็นนาย

- ถ้ามีวาสนาจะได้เป็นเพียงเทวดาประเภทรับใช้ เป็น
บริวารของเทพผู้มีบุญองค์ใด ก็ย่อมไปอุบัติบังเกิดภายในบริเวณ
ประสาทวิมานของเทพผู้จะเป็นนายองค์นั้น

- หากว่าไม่ได้ไปอุบัติเกิด ในบริเวณวิมานทิพย์ของเทพ
องค์ใดทั้งนั้น แต่อุบัติเกิดในที่วาระหว่างแดนต่อแดน ไม่ทราบ
ว่าจะเป็นบริวารของเทพผู้เป็นเจ้าของวิมานไหน ในกรณีนี้
องค์เทพผู้ทรงเป็นอธิบดียิ่งใหญ่มากว่าฝูงเทพทั้งปวงในเมืองฟ้าชั้น
ย่อมจะเสด็จมาเป็นผู้พิพากษาคัดสิน วิธีพิพากษาของพระองค์
ท่าน ก็คือ หากเทวดาที่เกิดใหม่นั้น เกิดใกล้วิมานของเทพ

องค์ใด ก็ทรงกตสันให้เป็นบริวารของเทพองค์นั้น หากว่า
อนุนาคแล้ว สถานที่อุบัติเกิดนั้นถึงกลางพืด ก็ต้องคุที่หน้า
ของเทพที่เกิดใหม่ หากว่าหันหน้าแล้งแลไปทางวิมานของเทพ
องค์ใด พระองค์ก็กตสันให้เป็นบริวารของเทพองค์นั้น ถ้าว่า
เทวดาผู้เกิดใหม่นั้น ไม่แลควิมานของเทพองค์ใดเลย เจยอยู่
ท่านอธิบดีผู้พิพากษายิ่งใหญ่กว่าเทวดาท้งปวง ก็ทรงกตสันเอา
เป็นบริวารของพระองค์เอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการคตปัญหาเสีย

- ถ้าได้เคยสร้างบุญกุศลไว้มากพอ ก็ไปอุบัติบังเกิดใน
วิมานของตนเอง เพราะมีวิมานคอยต้อนรับอยู่แล้วพร้อมกับ
บริวาร ไม่ต้องเป็นบุตรธิดาหรือเทวดารับใช้ของผู้ใดเป็นอยู่
อย่างอิสระเสรี เสวยสุขอยู่ในเมืองแมนแดนสวรรค์นั้น

เมื่อ จะกล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ ทวยเทพทั้งหลายย่อม
มีสรีระร่างกายเป็นทิพย์ มีรูปโฉมโฉมพรรณสวยงามนักหนา
กายาเนื้อแก้วบริสุทธ์ สะอาดปราศจากมลทินโทษโดยประการ
ท้งปวง จะได้มีกลิ่นเหม็นและกลิ่นร้ายในกายของเขาดังมนุษย์
เรานี้ แม้แต่สักกนิคหนึ่งเป็นไม่มีเลย และเขาย่อมจะเนรมิต
กายให้ใหญ่โต หรือเล็กเท่าใดก็ได้ดังจิตปรารถนา เพราะกายา
ของเขาเป็นทิพย์ เทวดาซึ่งมีจำนวน ๒๐-๘๐ องค์ อาจจะ

เนรมิตกลงให้อยู่ในสถานที่อันเล็กน้อยประมาณเท่าปลายเส้น
ผมก็ยอมทำได้ ในข้อนี้พึงเห็นตัวอย่าง เช่น กาลเมื่อฝูงเทพยดา
ทั้งหลายพากันมาเฝ้าสมเด็จพระบรมโลกนาถเจ้าองค์พระชินสีห์
บางทีมากันมากมายทั้งแสนโกฏิเพื่อสดับธรรมเทศนา ถ้าว่าเมื่อ
ไม่เนรมิตกายแล้วไซ้ เขาจักได้ที ๆ ไหนเป็นที่พึงธรรม
ฉะนั้น เขาจึงพากันเนรมิตกายลงให้เล็กนักหนา แล้วตั้งใจ
สดับพระธรรมได้โดยสะดวกง่ายกาย

อนึ่ง ฝูงเทพยดาทั้งหลาย ย่อมบริโภคนิสฺสาโภชนาหาร
อันเป็นทิพย์ทุกวาระวัน นิสฺสาโภชนาหารนั้น ย่อมแห้งเหือดหายไป
ไปในกายของเขาจนหมดสิ้น จะได้มีมฤตกุฎมีกลิ่นเหม็นร้ายกาจ
ถึงมนุษย์ชาติก็หาไม่ ทราบไต่ที่ยังเป็นเทพอยู่ในสรวงสวรรค์
อุบัติวอนตรายอันเกิดแก่โรกภัยไข้เจ็บ ย่อมจะไม่มาเบียดเบียน
บิดาแม่แต่คนใดหนึ่งเลย เขาย่อมเป็นอยู่อย่างสุขสำราญขึ้นบานนัก
หนา แลทรงผ้าผ่อนเครื่องประดับอลังการอันเป็นทิพย์ มีรัศมี
รุ่งเรืองส่องสว่าง และผ้าทิพย์ภูษาที่เทวดาทั้งหลายนุ่งห่มนั้น
อย่าพลันเข้าใจว่าเป็นผ้าอย่างเมืองมนุษย์ โดยที่แท้ ผ้าของเขา
เป็นผ้าทิพย์ผืนเล็กนิกเดียว มีประมาณเท่าคอกบีบเท่านั้น ครั้น

เขาค็ออกจะนั่งหมั้นนั้น กลับปล้นใหญ่ยาวและกว้างพอแก่ร่าง
กายของเทพยดาผู้เป็นเจ้าของ

อนึ่ง รัศมีทั้งผอง คือ รัศมีแห่งอาภรณ์วิบุษิตต่าง ๆ ก็คือ
รัศมีแห่งวิมานที่สถิตอยู่ก็ดี รัศมีแห่งกายตัวเทพยดาเองก็ดี ย่อม
ส่องสว่างรุ่งเรืองนักหนา เมื่อเทวดามากต่อมากต่างก็มีรัศมี
รุ่งเรืองส่องสว่างเช่นนี้ ราตรีคำคืนอันมีคัมภีร์ในสวรรค์เทวโลก
จึงไม่มีเหมือนอย่างมนุษย์โลก มีแต่ทิวาวารปรากฏเป็นดุกกลาง
วันอยู่เป็นนิจกาล ไม่มีกิจด้วยการตามประทีปแสงไฟน้อยใหญ่
ให้เหนื่อยยาก ก็สว่างไสวไปเอง ด้วยอำนาจแห่งรัศมีเงินทอง
แก้วแก่นาวรัตน์อันเป็นทิพย์ ซึ่งเกิดจากบุญญาภพที่เทพย
ดาทั้งหลายได้พากันสร้างสมอบรรมาแต่ปางบรรพ์

ชีวิตความเป็นอยู่ที่พรรณนามานี้ เป็นการกล่าวถึงทวย
เทพที่สถิตอยู่ ณ สรวงสวรรค์จาตุมาหาราชิกามีชั้นสูง นอกจาก
นี้ ยังมีเหล่าเทพยดาชั้นต่ำที่นับเนื่องในสวรรค์ชั้นนี้ ซึ่งมีอยู่
ในสถานที่ต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น เทวดาบางพวกมีวิมานอยู่บน
ยอดเขา บางพวกมีวิมานอยู่ที่แงภูเขาบรรพต บางพวกมีวิมาน
อยู่บนอากาศ บางพวกมีวิมานอยู่บนต้นไม้ ในที่นี้ จะขอกล่าว
ถึงเทวดาจำพวกสุดท้ายนี้พวกเดียว คือ รุกขเทวดาซึ่งมีวิมานอยู่

บนต้นไม้ เพื่อให้ท่านผู้มีปัญญาทั้งหลายได้รับทราบไว้พอเป็น
แนวทาง ดังต่อไปนี้

รุกขเทวดา

รุกขเทวดานี้ คือเทพที่สิงสถิตอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ทั้งหลาย
มีวิมานอยู่ตามต้นไม้ซึ่งมีอยู่ในมนุษย์โลกนี้เอง แต่ว่ามนุษย์ทั้ง
หลายไม่สามารถจะแลเห็นวิมานของเขาได้ จะเห็นได้ก็แต่ต้นไม้
ยืนอยู่เฉย ๆ อย่างเดียว อย่างที่ถ้ามีนกกลาทำรวรัง ก็จะได้เห็น
ได้แต่รวรังของนกเท่านั้นเอง นอกนั้นไม่เห็นมีอะไร ที่เป็น
ดังนั้นก็เพราะรุกขวิมานของเทพเหล่านั้น เป็นวิมานทิพย์ล่องจักษุ
วิสัยของหมู่มนุษย์ทั้งหลาย ถ้าเป็นคนธรรมดา ต่อให้มองจน
ตาแตกตายก็ไม่เห็น จักเห็นได้ก็แต่เฉพาะท่านที่มีทิพยจักษุเท่า
นั้น ปราสาทพิมานเหล่านั้นโดยมากมีบนต้นไม้ใหญ่ที่มีพุ่มใบก
หนา ถ้าว่าต้นไม้เหล่านั้นถูกมนุษย์ไปตัดหรือฟันให้ตาย และถูกภัย
ธรรมชาติถูกลมพัด หรือถูกไฟไหม้ให้หักโค่นทำลาย ปราสาท
รุกขวิมานก็หักทำลาย รุกขเทวดาเจ้าของวิมานนั้นย่อมเดือดเนื้อ
ร้อนใจนักหนา เพราะว่าไม่มีวิมานจะอาศัย ถ้าไม่มีอันตราย
โค ๆ ก็อยู่เป็นสุข ได้ทราบว่า ทุก ๆ ถึงเดือน รุกขเทวดา

ทั้งหลายย่อมมีการประชุมกัน ณ เทวสันนิบาตสถาน แล้วจึง
ถ้อยที่ถ้อยถามซึ่งรุกขธรรมแก่กันและกันว่า

“ดูราชาวเราทั้งหลายเอ๋ย ! ท่านยังตั้งอยู่ในรุกขธรรมที่
อยู่หรือ ? หรือว่ามีไ้ตั้งอยู่ในรุกขธรรม ขอให้ชาวเราจงพา
กันทั้งมันอยู่ในรุกขธรรมเถิด” เขาเฝ้าถามเฝ้าเตือนสติแก่กัน
แลกกันดังนี้เป็นนิตย์ ทั้งนี้ ก็เพื่อจะเป็นอุบายรักษาวีตของพวก
เขาไว้เป็นการสำคัญ

อันว่า รุกขธรรม นั้นเป็นกัมม ๖ พฤษชาติคันไคซึ่งมี
วิมานของรุกขเทวดาสถิตอยู่ ถ้าพฤษชาติคันไคนี้ถูกมนุษย์ผู้ไม่
รู้เพราะมองไม่เห็น มุ่งเขม้นแต่จะสกัดจะฟันด้วยเลื่อยด้วยขวาน
จนต้นไม้โค่นล้ม รุกขวิมานก็หักทำลาย แต่เทวดาผู้เป็นเจ้า
ของวิมานนั้น มิได้มีความโกรธความน้อยใจ เทวดานั้นแต่เรียกว่า
เป็นผู้มีรุกขธรรม ส่วนเทวดาเฝ้าเมื่อวิมานของตนถูกทำร้ายอย่าง
นี้ มิใช่โกรธเคืองชุนแค้น แล่นเข้าประหารมนุษย์บุคคลผู้โค่น
ต้นไม้ด้วยอำนาจเทพฤทธิ์ เทวดานี้ชื่อว่ามีความฉิมิได้รักษา
รุกขธรรม อันเทวดาผู้ขาดรุกขธรรมนี้มีโทษมากนักทีเดียว ถ้า
ฉุนเฉียวโกรธเคืองเฉย ๆ ย่อมถูกห้ามมิได้เข้าประชุมในเทวสัน
นิบาต ถ้าพลั้งพลาดประหัตประหารมนุษย์ผู้กักต้นไม้ให้ถึงแก่
ความตาย ย่อมจักต้องจุติไปเกิดในอบายภูมิคือโลกนรกทันทีด้วย

บาปที่ฆ่าคน เพราะเกรงภัยในรภนี้แล เขาจึงเตือนให้สติแก่
กันแลกันอยู่เสมอ เพื่อให้ยับยั้งความโกรธไว้ มนุษย์ที่ตกกันไม่
ทุกวันนี้เลยไม่ค่อยถูกฆ่าตายด้วยเทวฤทธิ์ เพราะเขากลัวโทษผิด
อย่างนี้กันนับเป็นความดีที่น่าสรรเสริญอย่างหนึ่ง ฟังดูตัวอย่างดัง
เรื่องต่อไปนี้

อัมภิกขุรูปหนึ่ง ประสงค์จะสร้างกุฎิที่อาศัย จึงแบก
ขวานเข้าป่า เลือกลาไต่ต้นไม้ต้นหนึ่ง ถัดมือตกทันที เทพ
นารีที่สิงอยู่บนวิมานต้นไม้ นั้น จึงแสดงตนเป็นหญิงอัมฤตुक่อน
มาบอกว่า

“พระองค์เจ้าข้า ! ขออย่าได้ตกวิมานของข้าพเจ้าเสียเลย
ได้โปรดเอ็นดูเถิด”

“วิมานอะไรกัน ?” ภิกษุหยุดฟันแล้วถามขึ้นพร้อมกับ
เอามือปากเหงื่อที่หน้าผากด้วยความเหน็ดเหนื่อย

“นี่แหละเป็นวิมานของดิฉัน” เทพนารีพูดพร้อมกับชี้มือ
ไปยังต้นไม้ที่ภิกษูกำลังตัด

“สีกาเอ๋ย ! เจ้าเป็นบ้าไปแล้วหรือไร ?” ภิกษุเข้าใจผิด
เพราะไม่เห็นวิมาน “อย่ามากวนใจให้เสียเวลา เราพบต้นไม้
เหมาะใจนัก จักตัดเอาไปสร้างเสนาสนะ สีกาย่ามายัง...ไปให้
พ้น” พูดพร้อมกับโบกมือไล่ แล้วก้มหน้าก้มตาฟันต่อไป

เทพนารีซึ่งเป็นนางไม้ นั้น ครั้นเห็นภิกษุไม่เชื่อฟัง จึงให้บุตรต่ำเตี้ยกายปรากฏโกล้งบริเวณที่ภิกษูกำลังฟัง ถ้วยคิดว่า เธอเห็นแล้วคงจักหยุดเป็นแน่ แต่ที่ไหนได้ พอภิกษุแลเห็นก็ยัง ขวานไม่ทันเสียแล้ว ขวานที่เงือกเงืออยู่ก็เหวี่ยงลงแลถูกแขนบุตร นางฟ้าชาकरะเกินเป็นท่อน ท่านก็ตกตะลึงปล่อยขวานหลุดจากมือ ! ส่วนนางฟ้านั้นก็มีความโกรธสุดซึ้ง ก็จะมาฆ่าพระ เงือกมี ขันจะประหารอย่างลึ้มควั พลันก็นึกขึ้นได้ว่า “ถ้าเรามาพระนี้ ก็จะต้องไปทกนรกวันนี อย่ากระนั้นเลย เราไปเล่าเหตุเรื่องราว แค่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดีกว่า” ครั้นไปถึงแล้ว จึงกราบทูลให้พระพุทธองค์ทรงทราบ พระพุทธองค์จึงประทาน พระพุทธปฏิภาสรวรเสริญนางเทพนารีในการที่นางสามารถหักห้าม ความโกรธได้อย่างเร็วพลัน แล้วตรัสพระธรรมบทมีความว่า

“บุคคลใดหักห้ามความ โกรธที่เกิดขึ้น
ให้หยุดได้เหมือนกับคนขับรถห้ามรถที่กำลัง
วิ่งไปโดยเร็วให้หยุดได้ เราเรียกผู้นั้นว่า
เป็น สารถี ส่วนสารถีคนขับรถในโลกนี้ ยัง
ไม่ใช่สารถี เป็นเพียงคนถือเชือกเท่านั้น”

เพราะทรงปรารภถึงเรื่องนี้เป็นเหตุ องค์พระโลกเชษฐ์
จึงทรงบัญญัติวินัยสิกขาบท ห้ามไม่ให้พระภิกษุสงฆ์ตัดต้นไม้
อันเป็นการพรากของเขียวรกตคาม ภิกษุใดฝ่าฝืนย่อมเป็นอาบัติ
ล่วงสิกขาบท ที่นี้มีปัญหาต่อไปว่า ประกอบกรรมอะไรไว้จึง
ได้มาเสวยสุขเป็นรุกขเทวดา สถิตอยู่ ณ ปราสาทพิมานบนต้นไม้
นี้ ?

เรื่องนี้ มีเจตนาในคันธัพพนิภาษัตถ์ว่า มีภิกษุรูปหนึ่ง
เข้าไปทูลถามสมเด็จพระพุทธเจ้าว่า “เพราะเหตุไร คนบางคน
ในโลกนี้ เมื่อตายไปแล้ว จึงไปเกิดเป็นเทพยดาสิงอยู่ที่ต้นไม้”
พระพุทธองค์ทรงมีพระพุทธานุญาตว่า

“อภิกษุ ! บุคคลบางคนในโลกนี้ ประพฤติสุจริตด้วย
กาย วาจา ใจ เขาฟังมาว่า พวกเทวดาที่สิงอยู่บนต้นไม้มีอายุยืน
มีวรรณะงาม มีความสุขมาก เขาจึงปรารภว่า “โอหนอ...เมื่อ
ตายไป ขอให้เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกของเทวดา ซึ่งสิง
อยู่ที่ ต้นไม้ผดถีน” แล้วเขาจึงให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน มาลา ของ
หอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก ประทีป และอุปกรณ์แห่ง
ประทีป เมื่อตายไปเขาย่อมเข้าถึงความเป็นพวกของเทวดา ซึ่ง
สิงอยู่ที่ต้นไม้ อภิกษุ ! ข้อนี้แลเป็นเหตุ เป็นปัจจัย ให้บุคคล

บางคนในโลกนี้ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงความเป็นพวกของเทวดา ที่สิงอยู่ที่นั่นไม่”

พระพุทธภูิกานี้ ย่อมจักชี้ให้เห็นได้อย่างแจ่มชัดว่า การที่จะไปเกิดเป็นรุษเทวดาได้นั้น ต้องเป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ทั้งทางกาย ทั้งทางวาจา และทางใจ ต้องทำบุญให้ทาน แล้วทั้งจิตอธิฐานปรารถนามาบังเกิดเป็นรุษเทวดานี้ จึงจักมาเกิดได้ พุ่่ง่าย ๆ ก็ว่าต้องมาเกิดด้วยอำนาจบุญกุศลนั่นเอง

เรื่องรุษเทวดาอยู่ติดเพียงนี้ก่อน จักย้อนกลับไปกล่าวถึงจาตุมหาราชิกาสวรรค์ต่อไป คือ สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกานี้ มีเทพนครอยู่ ๔ พระนคร แต่ละเทพนครมีเทวาริราชผู้ยิ่งใหญ่ปกครอง ดังต่อไปนี้

๑. รัตนมหาราช

เทพนครอันสวยสดงดงาม ซึ่งตั้งอยู่ ณ ทิศบูรพา คือ ทิศตะวันออกแห่งสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกานี้ มีเทวาริราชผู้ยิ่งใหญ่ทรงพระนามว่า ท้าวรัตนมหาราช เป็นจอมเทพผู้ปกครอง ท้าวเธอเป็นมหาราช มีบุญญาภิพมาก มีรัศมีมาก เทวาทิ

อุบัติเกิดเป็นบุตรของพระองค์มีมากมาย ล้วนแต่มีกำลังมาก มี
ฤทธิ์มีอำนาจ มีรัศมี มียศเป็นอันมาก พระองค์ทรงเป็นอธิบดี
เป็นใหญ่ ทรงปกครองทวยเทพเทวาในพระนครด้านทิศบูรพา
ณ สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกามุนี โดยธรรม ให้ได้รับความสุข
สำราญทุกวันคืน

นอกจากจะทรงเป็นจอมเทพ ปกครองเทพบริวารใน
เทพนครนี้ดังกล่าวนั้น ท้าวธตรฐมหาราชยังทรงเป็นอธิบดี
ปกครองหมู่คนธรรพ์อีกด้วย คนธรรพ์เป็นเทวพวกหนึ่งอยู่ใน
สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกามุนี มีความถนัดในการดนตรีศิลปะ
ระบำรำฟ้อนและชำนาญในเพลงขับเป็นอย่างนัก มีชื่อเสียงเป็นที่
รู้จักกันในหมู่เทวดาท้องหลาย เช่น คนธรรพ์เทพบุตรผู้หนึ่ง ซึ่ง
มีนามว่าสุธรรมมาชำนาญในการตีกลองประจำตัวอันมีชื่อว่า
สุรันธะ และคนธรรพ์เทพบุตรอีกผู้หนึ่ง ซึ่งมีนามว่าพิมพสุระ
ชำนาญในการตีกลองหน้าเดียว เมื่อเขาทั้งสองตีกลองด้วยเพลง
คนธรรพ์ ย่อมปรากฏว่ามีความไพเราะเสนาะโสตเหล่าเทพยดา
นักหนา ไม่ว่าจะเป็นเทวสันนิบาต การประชุมเพื่อความสนุกสนาน
เบิกบานของเหล่าเทพเทวาท้องหลายในที่ใด ย่อมมีฝูงคนธรรพ์
ทั้งหลายไปร่วมด้วย โดยทำหน้าที่เป็นผู้ขับกล่อม และจับระบำ
รำฟ้อนให้ปวงเทพได้รับความสุขเร่งสำราญขึ้นบานในการดนตรี

ช่างที่ก็มีเทพนารีเข้าร่วมด้วย เป็นการเพิ่มความสนุกสนานให้
เกิดแก่เหล่าเทวดามากยิ่งขึ้น แม้แต่องค์อมรินทร์ท้าวสักกเทว
ราชซึ่งเป็นจอมเทพในสวर्วรัชั้นไตรตรึงษ์ ก็ยังทรงมีพระทัย
โปรดปราน ตรัสสั่งให้หมู่กนธรรพไปร่วมงานเทวสันนิบาตเช่น
นี้เสมอมิขาดสักคราเลย

ปัญจสิขกนธรรพ

บรรดากนธรรพทั้งหลายนั้น กนธรรพที่มีชื่อเสียงที่สุด
ก็คือปัญจสิขกนธรรพ ท่านผู้นี้เมื่ออยู่ในมนุษยโลกได้กระทำบุญ
ไว้มาก กระนั้นมาเกิดเป็นกนธรรพในสวर्วรัชั้นจาตุมหาราชชิกา
นี้จึงมีรูปร่างงดงาม เป็นเทพบุตรสุดโสกา เป็นที่เสน่หารักใคร่
ถูกเนื้อพึงใจของเหล่าเทพทั้งหลาย เธอชอบเอาไว้มวยแล้ว
เกล้าเป็นท้าวเกล้าเสมอ ฉะนั้น จึงมีนามว่า **ปัญจสิข** มีฝีมือใน
ทางศิลปเป็นยอดเยี่ยม เป็นที่โปรดปรานของท้าวโกสีย์ยิ่งนัก
ในกาลเมื่อสมเด็จพระบรมศาสดาสั่งลงมาจากสวर्วรัชั้นไตร-
ตรึงษ์ หลังจากแสดงพระอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดาจบลง
แล้ว สมเด็จพระศาสดาสั่งลงทางมณีมัยบันไคแก้วอันท้าวโกสีย์
เนรมิตถวาย ท้าวท้าวสหัตตนัยเองทรงลงทางบันไคทองช้างขวา
ต่อมาช้างซ้ายเป็นบันไคเงิน เชิญให้หมู่พรหมลงมา **ปัญจสิข**

กนธรรพณ์^๕แล่นำหน้าถือพิณมีพรรณกัณณิณผลมะตูมสุก เป็นพิณ
ทิพย์มีหน้าแล้วไปถวายทอง กัณพิณนั้นแล้วไปถวายแก้วอินทนิล
ไพโรที^๖แห่งพิณนั้นแล้วไปถวายแก้วประพาฬ ก็คัษร้องประสาน
เสียงถวายมธุรสพิภพอไพเราะนักร้อง นำเสด็จลงมาเบื้องหน้าแห่ง
สมเด็จพระสังฆราชปัญญบรมโลกกุตมาจารย์ ซึ่งเสด็จจากกล่าวขานใน
ทัศนียภาพอันงามซึ่งทรงใจทรง^๕

๒. วิรุฬหกมหาราช

เทพนครอันรุ่งเรืองไปด้วยรัศมีแห่งทวยเทพสวยสดงดงาม
พรรณนาในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ถิ่นทักษิณ คือ ทิศใต้
มีเทวดาผู้ยิ่งใหญ่ทรงพระนามว่า ท้าววิรุฬหกมหาราช เป็น
จอมเทพผู้ปกครอง พระองค์ทรงเป็นมหาราชมีบุญฐานานุภาพมาก
มีรัศมี มียศเป็นอันมาก เทพยดาที่อุบัติเกิดเป็นบุตรของพระองค์
ก็มากมาย ล้วนแต่มีกำลัง มีฤทธิ์มาก ทั้งนี้ ก็เพราะพระองค์
เป็นจอมเทพปกครองบริวาร ในถิ่นทักษิณแห่งจาตุมหาราชิกา
ภูมินี้โดยผาสุก

ท้าววิรุฬหกมหาราชพระองค์^๕ นอกจากจะเป็นจอมเทพ
ปกครองทวยเทพผู้เป็นบริวารของตน ในเทพนครถิ่นทิศทักษิ

ษิดแล้ว พระองค์ยังทรงเป็นอธิบดีของพวกเขา **กุมภกันท์** อีกด้วย
 กุมภกันท์เป็นยักษ์พวกหนึ่ง ซึ่งมีรูปร่างแปลกประหลาดพิสดาร
 คือ มีท้องใหญ่ นอกจากนั้นยังมีสัญลักษณ์พิเศษ ที่สังเกตได้ง่าย
 ก็คือ มีร่างกายสูงใหญ่มหึมา และมีท่าทางคร่ำครวญ กับทั้งมีอวัยวะ
 เหมือนหม้อ ฉะนั้น พวกเขาจึงได้ชื่อว่ากุมภกันท์ ซึ่งแปลว่า
 เหล้าสัตว์ที่มีอวัยวะเหมือนหม้อ พวกกุมภกันท์นี้มีความเคารพ
 เกรงกลัวต่อท้าววิรุพหก ผู้เป็นเจ้านายของตนยิ่งนัก

๓. วิรูปักษ์มหาราช

เทพนครที่ปรากฏในทิศตะวันตก ของสวรรค์ชั้นจาตุมหา
 ราชิกานี้ ก็มีลักษณะและความสวยงามดั่งเช่นเดียวกับเทพ-
 นครที่ตั้งอยู่ในทิศอื่น ๆ เทวาผู้ยิ่งใหญ่ซึ่งครองพระนครนี้ ทรง
 พระนามว่า **ท้าววิรูปักษ์มหาราช** พระองค์ทรงมีบุญญาธิการ
 มาก รักมีสติ มียศเป็นอันมาก เทพยดาที่อุบัติบังเกิดเป็น
 บุตรของพระองค์ก็มีมากมาย ต่างก็ล้วนมีกำลัง มีฤทธิ์มากทั้งนั้น
 พระองค์เป็นจอมเทพปกครองเทพบริวาร ในด้านทิศตะวันตก
 มองจาตุมหาราชิกาภูมินี้ โดยผาสุกทุกทิพาราตรี

ท้าววิรูปักษ์มหาราชพระองค์นี้ นอกจากจะเป็นจอมเทพ
ปกครองทวยเทวา ผู้เป็นบริวารของตน ในเทพนครค้ำบัลลังก์
ทิศแล้ว พระองค์ยังทรงเป็นอธิบดีของพวก นาค อีกด้วย
พวกนาคนี้มีฤทธิ์มาก พิชแห่งนาคทั้งหลายมีฤทธิ์กล้า อาจกัด
เอาผิวหนังแห่งบุคคลได้ถึงแก่ความตายในพริบตาเหมือนกับคม
ดาบ และเหล่านาคย่อมรู้จักนฤมิตตนได้ เมื่อจะเที่ยวไปในที่
ต่าง ๆ บางคราวย่อม นฤมิตตนเป็นงู บางคราวก็เป็นเพศเทวดา
บางคราวก็นฤมิตเพศเป็นกระแต เที่ยวไปในราวไพรโดยสุข
สำราญ

เพราะเหตุใด จึงมาเกิดเป็นนาคเหล่านี้ได้ ? มีพระภิกษุ
รูปหนึ่ง ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “อะโรหนอ เป็นเหตุ
เป็นปัจจัย ให้คนบางคนในโลกนี้ ตายแล้วไปเกิดเป็นนาค”
สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงอธิบายว่า

“บุคคลบางคนในโลกนี้ เขาได้ฟังมาว่าพวกนาคมีอายุยืน
มีวรรณะงาม มีความสุขมาก เขาจึงชอบใจแล้วทำความดีด้วยไตร
ทวาร คือ ด้วยกาย วาจา และใจ แล้วมีความปรารถนาว่า
“โอหนอ! เมื่อเราคายไปแล้ว ขอให้เราพึงเข้าถึงความเป็นสหายของพวก
นาค” ถึงนี้ ครั้นเขาคายแล้วย่อมเข้าถึงความเป็นสหาย คือ ไป

เกิดเป็นพวกนาค ชื่อนี้แหละเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บุคคลบางคนในโลกนี้ เมื่อตายไปแล้วจึงไปเกิดเป็นนาค”

จากข้อความนี้ ย่อมแสดงว่า ผู้ที่สร้างกุศลไว้ แล้วต้องการเกิดเป็นนาค ย่อมจะได้ดังปรารถนา ด้วยกุศลกรรมที่ตนทำไว้ชักพาไป พวกนาคนี้มีความเคารพต่อท้าววิรูปักษ์ ผู้เป็นอธิบดีของนาคยิ่งนัก

๔. เวสสุวัณมหาราช

เทพนคร อันรุ่งเรืองสวยงาม ซึ่งปรากฏในคัมภีร์ทศอุท คือ ทิศเหนือของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา มีเทวาผู้ยิ่งใหญ่ ทรงพระนามว่า ท้าวเวสสุวัณ เป็นจอมเทพผู้ปกครอง ท้าวเธอเป็นมหาราช มีบุญญาภพมาก มีรัศมีมาก มียศมาก แม้เทวฑาที่อุบัติเกิดเป็นบุตรของพระองค์ก็มีมาก แต่ละพระองค์ล้วนแต่มีกำลัง มีฤทธิ์ มีรัศมี มีอานุภาพมาก ท้าวเวสสุวัณทรงเป็นจอมเทพปกครองหมู่เทวาที่เป็นบริวารของตน อยู่ในพระนครคัมภีร์ทศอุท แห่งจาตุมหาราชิกาสวรรค์นี้โดยสุขสำราญ

ท้าวมหาราชองค์นี้ ยังมีพระนามปรากฏอีกนามหนึ่งว่า ท้าวกุเวร ฉะนั้น พึงทราบว่าท้าวเวสสุวัณแลท้าวกุเวรเป็นเทพองค์เดียวกัน คือ ท่านที่ปกครองพระนครคัมภีร์ทศอุทในสวรรค์

ชั้นจากมหาราชาที่กำลังกล่าวถึงอยู่นี้ นอกจากพระองค์จะปกครองทวยเทพในทิศทั้งเก้าแล้ว พระองค์ยังทรงเป็นอธิบดีปกครองพวก ยักษ์ อีกด้วย ในกรณีนี้ พึงทราบว่าจากคำให้การของยักษ์ผู้มเหศักดิ์คนหนึ่ง ดังต่อไปนี้

ชนวศยักษ์

คราวหนึ่ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระกรุณาตรัสถามพระอานนทว่า “เธอเคยได้ยินชื่อ “ชนวศยักษ์” มาแต่ก่อนบ้างหรือไม่” พระอานนทกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ไม่เคยได้ยินชื่อนี้มาก่อนเลย พอได้ยินเข้าก็ขนลุกชัน ข้าพระองค์คิดว่า ผู้มีนามว่า ชนวศยักษ์นี้ ต้องไม่ใช่ยักษ์ต่ำๆ เป็นแน่พระเจ้าข้า”

พระพุทธองค์จึงตรัสเล่าว่า หลังจากพระองค์ทรงตรวจดูศกติกาหน้าของชาวมครผู้ล่วงลับไปแล้วเป็นอันมาก คราวนั้นมียักษ์คนหนึ่ง มีผิวพรรณเผือกผ่องเป็นยิ่งนัก มาปรากฏเฉพาะพระพักตร์ของพระองค์ แล้วกราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระภาค ! ข้าพระบาท มีนามว่า พินพิสาร ข้าแต่พระสุกกเจ้า ! แต่ก่อนนี้ ข้าพระบาทมีนามว่า

พิมพิสาร ได้เข้าถึงความเป็นสหายของเท้าวเวสสุวัณมหาราช
ข้าพระบาทจุติจากนั้นแล้ว สามารถเป็นพระราชาในหมู่มนุษย์อีก
ข้าพระบาทเคลื่อนจากเทวโลกนี้

๑ ครั้งจากมนุษยโลกอีก ๑ ครั้งรวม
ท่องเที่ยวไปอยู่ในระหว่าง ๒ โลกนี้
๑๔ ครั้ง จึงรู้จักภพที่เคยอยู่มาก่อน

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ข้าพระบาทมีความไม่ตกต่ำ อนึ่ง
ข้าพระบาท ทั้งความปราถนาไว้ว่าจักเป็นพระอริยบุคคลชั้น
พระสกทาคามี ในอนาคต ข้าพระบาทไม่ตกต่ำเมื่อเข้าประชุมใน
สุทธรรมาเทวสภา ณ ราตรีวันเพ็ญวัสสอุปนายิกา บนสวรรค์ชั้น
ดาวดึงส์ มีเทพบริษัทร่วมมากมายนั่งอยู่โดยรอบ ข้างหลังถัด
จากอาสนะของท้าวมหาราชทั้งสี่ ก็เป็นอาสนะของข้าพระบาท”
ดังนี้

นี่แลเป็นคำกราบบังคมทูลของพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งเป็น
พระปิตุเรศของพระเจ้าอชาตศัตรู ราชาบดีแห่งพระนครมถใน
ครั้งพุทธกาล ซึ่งไปบังเกิดเป็นยักษ์ผู้มเหตักคืนามว่าชนวสถยักษ์
ความจริงพระองค์เป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดกายนะจะไปบังเกิด
เป็นเทพในสรวงสวรรค์ชั้นสูงกว่านี้ก็ได้ แต่ที่พระองค์มาบังเกิด

ในสวรรค์ชั้นต่ำนี้ ก็เพราะพระองค์เคยอยู่ที่นั่นมาก่อน และมีพระ
ทัยปรารถนาจะอยู่ที่นั่นนั่นเอง

เป็นอันว่าในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชนี้ มีเทวราช ๔ พระ
องค์ปกครองให้ทวยเทพอยู่อย่างสุขสำราญ โดยการเสวยสมบัติ
ทิพย์ด้วยอำนาจบุญกุศลที่ตนสร้างไว้แต่ชาติปางก่อน ย้อนมาให้
ผลแก่บุคคลผู้ไม่มีความประมาท ครั้นสิ้นชาติแล้วจึงได้สุขเห็น
ปานละนี้

ท้าวจาตุมหาราชถวายบาตร

กาลเมื่อ พานิชสองพี่น้อง ซึ่งมีนามว่าทปัสสะ และภัด
ลิกะได้เห็นองค์พระสัพพัญญู ณ ภายใต้มันไถ่แล้ว มีจิตเลื่อม
ใสศรัทธา จึงนำเอาสัตตก้อนสัตตกุงเข้าไปด้วย สมเด็จพระผู้
มีพระภาคทรงมีพระดำริว่า “บาตรของพระตถาคตมิได้มี ก็
เยี่ยงอย่างพระชินสีห์แต่ปางก่อน ทรงรับบิณฑบาตด้วยพระหัตถ์
มีบ้างหรือ แลกาลบัดนี้ตถาคตจะรับบิณฑบาตของสองพาดิชน
ด้วยประการใด” ก็ทรงพระดำริเช่นนั้นก็เพราะว่า ในขณะนั้นพระ
องค์ไม่มีบาตรเลย แท้จริงบาตรที่หมิกามหาพรหมถวายไว้ นั้นได้
อันตรธานไปแต่ในกาลเมื่อทรงรับมรุปายาสแห่งนางสุชาคาทรง
รับถาคมรุปายาสเสวยแล้ว นำไปลอยในกระแสน้ำเนรัญชรานที
จนถาคณนั้นจมลงไปอยู่ที่พิภพแห่งกาฬนาคราช ทั้งถ้ำวันนั้นมา

นับได้ ๔๔ วันก็มีได้เสวยพระกระยาหารสิ่งใดเลย เมื่อทรงมีพระ
 การุณจิตจะอนุเคราะห์แก่สองพานิช จึงทรงมีพระดำริทั้งนี้
 ครานั้น จึงท้าวมหาราชทั้ง ๔ ซึ่งเป็นจอมเทพในสวรรค์ ขึ้น
 จากุมหาราชิกานี้แล ทรงทราบบพระพุทธร้อยยาคัย จึงได้ทรงนำ
 เอาบาตรล้วนแล้วด้วยศิลา ซึ่งมีพรรณทั้งสี่ด้วยเชียวต่างองค์
 ต่างก็นำมา แล้วน้อมเกล้าเข้าไปทูลถวายพร้อมกัน สมเด็จพระ
 อรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงรับทั้ง ๔ บาตร เพื่อจะรักษา
 ปสาทศรัทธาแห่งท้าวจากุมหาราช ไซ้จะทรงรับไว้ด้วยมหิจนภาพ
 มักมากก็หามิได้ แล้วจึงทรงอธิษฐานประธานบาตรทั้ง ๔ นั้น
 เข้าเป็นบาตรเดียวกัน แล้วก็ทรงรับข้าวสัตตกุของสองพานิชด้วย
 บาตรนั้น จึงเป็นอันปรากฏว่า ในกาลต่อมา ตัณฐานบาตรของ
 พระภิกษุในพระพุทธศาสนา ย่อมมีรอยต่อ ๔ รอยในบาตรทุก
 ใบให้เห็นประจักษ์เป็นประเพณีสืบมา

อาตุ ทวยเทพที่สถิตอยู่ ณ สรวงสวรรค์ชั้นจากุมหาราชิกานี้
 นี้ มีอายุได้ ๔๐๐ ปีทิพย์ นับได้เก้าล้านปี ด้วยการคำนวณปี
 แห่งมนุษย์โลกเรานี้

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติเกิดเป็นเทพยดาเสวยสุขอยู่ใน
 สวรรค์ชั้นนี้ โดยมากเมื่อเป็นมนุษย์ เขาเป็นคนมีจิตบริสุทธิ์

พยายามหาความดีใส่ตน : สนุคุโฐ เป็นคนสันโทษยินดีแก่
 ของ ๆ ตน เป็นหัวหน้าชักชวนคนทั้งหลายให้ประกอบการอัน
 เป็นบุญกุศล ครั้นแตกกายวายชนม์ กุศลกรรมจึงนำมาให้อุบัติ
 บังเกิดในสวรรค์ชั้นนี้ตามปรารถนา

พรรณนาในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาภูมิ เห็นว่าสมควร
 ที่จะยุติลงได้แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้

ดาวตึงสาภูมิ

สวรรค์ชั้นที่ ๒

สวรรค์ชั้นฟ้า ต่อจากชั้นจาตุมหาราชิกาขึ้นไป มีชื่อว่า ดาวตึงสาภูมิ หรือที่เรียกกันให้ฟังกันง่าย ๆ ในหมู่ชาวเราว่า สวรรค์ชั้นไตรตรึงษ์ ที่ใ้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่าสวรรค์ชั้นนี้เป็น ที่ประทับอยู่ของเทพผู้เป็นใหญ่ ซึ่งเป็นสหายกัน ๓๓ องค์โดยมี ท้าวสักกเทวราชเป็นประธาน ฉะนั้น ท่านจึงขนานนามว่า ดาวตึงสาภูมิ = ภูมิเป็นที่อยู่ของเทพสามสิบสามองค์

ชั้นฟ้าชื่อว่าดาวตึงสา งามอยู่เหนือจอมเขาดีเนรราชบรรพต ปรางค์เป็นเมืองใหญ่กว้างขวางนักหนา ปรางค์ปราสาทล้วนแล้ว ไปด้วยแก้วอันเป็นทิพย์ แวดล้อมรอบพระนคร ด้วยกำแพงแก้ว อันเป็นทิพย์ เพราะความกว้างใหญ่ของพระนคร จึงประกฏว่ามี ประตูที่กำแพงแก้วถึง ๑,๐๐๐ ประตู และมีปราสาทยอกอัน สวยงามอยู่เหนือประตูทุกประตู เมื่อเปิดประตูแต่ละครั้ง ย่อม เกิดเสียงไพเราะยิ่งนัก ในท่ามกลางพระนครไตรตรึงษ์นั้น มีไพ ชยนต์ปราสาทซึ่งสูงเยี่ยมงดงามสุดพรรณนา แล้วไปด้วยสัตตพิร รัตนแก้ว ๗ ประการ เพราะเป็นวิมานขององค์เทพผู้เป็นเทวราช

ซึ่งมีนามปรากฏว่า สมเด็จพระอมรินทราบหาราช เกือบตลอดเวลา
พระองค์สถิตอยู่ ณ ไพรยงค์ปราสาทอันรุ่งเรืองงดงามพัน
ประมาณนั้น

ไครศรีษประวติ

ความจริง สวรรค์ชั้นดาวดึงส์นี้ เกมที่เกี่ยวหาใช่เป็นที่
ประทับอยู่ของเหล่าเทพยดา ซึ่งมีพระอินทร์เป็นจอมเทพไม่ ตาม
ประวัติมีว่า ท่านผู้ประกิจฐานวงศ์พระอินทร์องค์อธิปัตย์นั้น ครั้น
ท่านเกิดเป็นมนุษย์มีนามว่ามณฑาพ เป็นคนมีใจบุญสุนทรทาน
ชกชวนบุรุษซึ่งเป็นสหายของตน ๓๒ คน ประกอบกองการกุศล
ต่าง ๆ มีการสร้างศาลา และทำถนนหนทางเป็นต้น อันเป็น
สาธารณประโยชน์ และบำเพ็ญตักตบทานวัตร หรือวัตรบท ๗
ประการ คือ

๑. เลี้ยงอุบิคามารดาโดยเคารพ
๒. ยำเกรงต่อผู้เฒ่าผู้แก่ในตระกูล
๓. กล่าวถ้อยคำอ่อนหวานไพเราะ
๔. ไม่กล่าวเบียดเบียนว่ากล่าวต่อเสียผู้อื่น
๕. ไม่กระหน่ำเหนียวแน่น
๖. ตั้งอยู่ในศรัทธาสัจจสุจริต
๗. ไม่พึงชานด้วยความโกรธ

มาณพนั้น พยายามสร้างบุญกุศล และประพฤติกุศลอยู่
อย่างนั้นเป็นนิตย์ พอตายแล้วก็ขึ้นไปเกิดที่เทวภูมิแห่งนี้ บรรดา
เทพบุตรซึ่งได้ไปเกิดอยู่ก่อนมีมากมาย ครั้นเห็นพวกมาณพมา
อุบัติเกิดขึ้นใหม่ก็ดีใจ ชวนกันนำน้ำคั้นธยานอันเป็นทิพย์มาดื่ม
เลี้ยงต้อนรับ แล้วเชื้อเชิญมมเทพผู้เป็นหัวหน้าให้เป็นอุปราช
เสวยสมบัติกึ่งหนึ่ง

ฝ่ายมมเทพเจ้านั้น มิได้มีจิตยินดีด้วยอุปราชสมบัติ
จึงสั่งให้สัญญาแก่เทพบริษัทผู้เป็นบริวารแห่งตน มิให้ดื่มซึ่งน้ำ
คั้นธยานที่เทพบุตรผู้อยู่ก่อนนำมาเลี้ยง อันว่าน้ำคั้นธยานใน
เมืองสววรรค์นั้น มีรสหวานอร่อยยิ่งนัก แต่ทว่าพอดื่มเข้าไปแล้ว
จะปรากฏมีอาการมึนเมาเหมือนสุรา ! เพราะฉะนั้น เมื่อเนวาลิก
เทพบุตรพร้อมกับบริวารของตน แ่่งน้ำคั้นธยานให้อาคันทุก
เทพบุตร แลตนก็ดื่มกินเองเสียจนมัวเมาหาสติมิได้ ท้าวสหัสตนัย
จึงใช้ให้บริวารจับเอาเทพบุตรผู้อยู่ก่อนเหล่านั้นทั้งลงจากสววรรค์
ชั้นนี้ เพราะไม่ปรารถนาจะอยู่ร่วม และทั้งตนเป็นใหญ่ปกครอง
เทพบริษัทของตนและทวยเทพทั้งหลายที่มาอุบัติในสววรรค์ชั้นนี้
ไกรับการเฉลิมพระนามว่า สมเด็จพระอมรินทราบราษ พระองค์
มีพระสหายสามสิบสองพระองค์ซึ่งได้ร่วมสร้างกุศลกันมาแต่ครั้ง

เป็นมนุษย์ช่วยปกครองสวรรค์ชั้นนี้ด้วย ฉะนั้น สวรรค์ชั้นนี้จึง
ปรากฏนามสืบมาจนทุกวันนี้ว่า ดาวดึงส์ = สวรรค์ซึ่งเป็นที่อยู่
ของเทพสามสิบสามองค์

อสูรพิภพ

ฝ่าย เนวาสิกเทพบุตรผู้เป็นเจ้าของดินเค็ม กรันถูกพวกของ
สมเด็จพระอมรินทราบหาราช จับขว้างทิ้งลงมาจากสวรรค์ชั้นดาว
ดึงส์ในครั้งนั้น พอตกลงมาถึงท่ามกลางดินเนรบริพคก็ย่อยได้สก
สมปฤติ แล้วจึงด้อยที่ด้อยกล่าวแก่กันว่า “พ่อเอ๋ย...ชาวเราทั้ง
หลาย ! แท้ต่อไปพวกเราอย่าได้ดื่มกินซึ่งน้ำคันธบาน อันมี
ฤทธิ์ร้ายประดุจสุราเลย เพราะคิมน้ำคันธบานนี้เอง ชาวเราทั้ง
หลายจึงต้องได้รับความอัปยศในครั้งนี้ จักขึ้นไปอยู่ในสถานที่
เก่ากระไรได้” แต่เผ้าเสียใจและให้โอวาทอนุสาสน์แก่กันดังนี้
แล้วก็พร้อมใจกันเลิกคิมน้ำคันธบานตั้งแต่วันนั้นเป็นกันมา
ฉะนั้นเทพบุตรเหล่านั้นจึงได้นามว่า อสูร ซึ่งแปลว่าผู้ไม่คิมน้ำ
คันธบานอันมีฤทธิ์แรงกล้ายสุรา

ด้วยเหตุแห่งกฤตกรรมที่เทพบุตรเหล่านั้นได้สร้างสมมา
แต่ปางก่อน จึงบังเกิดเป็นเทพนครอันสวดยศกตงามตระการ

กว้างใหญ่รุ่งเรืองคล้ายกับดาวถึงสพิททุกประการ เพียงแต่ว่า
 ความวิจิตรพิสดารต่ำกว่าเล็กน้อยเท่านั้น นครนี้ยังเกิดขึ้นที่เชิง
 สิเนรบรรพท ปรากฏว่ามีน้ำท่วมล้อมรอบกำแพงเมืองเป็นปรกติ
 อยู่เสมอมิได้ขาด มีรุษชาตินามว่าไม้ป่าคลี คือ ไม้แคฝอย
 ประดับงดงามประจำพระนครนี้ เพราะเหตุที่เทพบุตรเหล่านั้น
 เข้าอยู่อาศัยแสนสำราญฤทัย เทพนครนี้จึงได้นามว่า อสุรพิภพ=
 พิกพของอสุรเทพบุตร

ท้าวเวปจิตตาสูร

เทพบุตร ผู้เป็นประธานาธิบดีมีนามว่า อัมพรอสุรา
 เธอเป็นใหญ่ในอสุรพิภพ บริบูรณ์ด้วยวรรณะอิสริยยศศักดิ์เช่น
 เกี่ยวกับองค์อมรินทรราชชนดาวถึงสพิททุกประการ เบื้อง
 ว่าอสุรทั้งหลายเสวยสมบัติอยู่ในอสุรพิภพนั้น ต่อเมื่อใดไม้ป่าคลี
 มีต่อกบานสะพรั่ง เหล่าอสุรหวนคิดถึงความหลังครั้งอยู่บน
 เทวนครดาวถึงสพิท ซึ่งมีไม้ปาริชาติประจำพระนคร ย้อนนึกถึง
 ความเก่าก็มีความเศร้าระคนเคืองแค้นนักหนา “ชะน้อยไปหรือ
 องค์อมรินทรล่อดวงให้เราก็มกินน้ำคันธบานแต่ฝ่ายเดียว มิได้
 เจตียวใจเลยว่าจะหยาบซักคิกซิงเอาเทพนครของเราได้ มาเถิด

เหวย เราทั้งหลายจะพากันไปชิงเอาสมบัติของเราคืนให้จงได้”
 แล้วก็จัดแจงสรรพโยธาเป็นอันมากมุ่งหน้าขึ้นไปเพื่อจะต่อสู้ทำ
 สงครามสัมประหารกับองค์อมรินทราราช ปางเมื่อเทวทูต
 สงคราม คือ สงครามระหว่างเทวดากับอสูรรบกันนั้น ปรากฏว่า
 ฝ่ายอสูรเทพบุตรมีแต่ความปราชัยมากกว่ามีชัย องค์สัมพรอสูรผู้
 เป็นใหญ่แสนเจ็บใจนัก เมื่อปลาทนากการหนีมาพบบรรณศาลา
 ของโยคีฤาษีสัตว์ทั้งหลาย ก็เข้าใจเอาเองว่าองค์อินทร์คงจักมี
 โยคีเหล่านี้เป็นองคมนตรีที่ปรึกษา ฝ่ายตนจึงปราชัยพ่ายแพ้
 แล้วสั่งให้บริวารพากันแย่งยึดบรรณศาลาเสีย มีหน้าซำยังทบ
 ท่อยหม้อน้ำและทำลายบริวารของโยคีทั้งปวงไม่มีชิ้นดี ฤาษีทั้ง
 หลายจึงปรับความเข้าใจว่า “อาตมภาพทั้งปวงมิได้เกี่ยวข้องใน
 การนี้ อย่าต้องให้มีความลำบากเลย ขอบพิตรจงให้อภัยเสียเถิด”
 สัมพรอสูรได้ฟังจึงว่า “ข้าแต่พระคาบสทั้งปวง ! ท่านทั้งปวงนี้
 พอใจที่จะคบหากับพระอินทร์ซึ่งเป็นผู้ผิด แล้วกลับมาขอซึ่ง
 อภัยแก่ข้า อภัยนั้นหาไม่แล้ว น้ำที่ข้าพเจ้าดื่มแต่ละให้ซึ่งภัย
 แก่พระผู้เป็นเจ้าอย่างเกี่ยวจึงเหมาะกว่า” คาบสทั้งหลายจึงว่า
 “กูกรอสูรผู้โง่บาป ! เราทั้งปวงนี้มีความประสงค์จะขออภัย โย
 ท่านกล้ำมาให้ซึ่งภัยเสียเล่า ? เราใครจะขอรับเอาอภัยอย่างเกี่ยว

เมื่อท่านมาให้ภักกระนั้น เรายอมรับออก ภยันั้นจงตกอยู่กับตัวท่านเองเถิด นี่แน่ะสัมพรอสุรเอ๋ย ! ธรรมดาว่าพืชทั้งปวงนั้น อันบุคคลหว่านลงไปคราวเมื่อจะได้ผล ก็ให้ผลบ่มิผิดกับพืชเลยฉันใดก็ดี ถัดมาการรับบุคคลกระทำซึ่งการกุศล ก็จักให้ผลได้ซึ่งผลแห่งกุศลนั้นเป็นเที่ยงแท้ แต่บาปการรับบุคคลกระทำซึ่งบาปหยาบช้า ก็อย่าหมายเลยว่าจะไม่รับผลแห่งความชั่ว ตัวท่านให้ซึ่งภักแก่อาทมาภพทั้งปวง ก็จักได้รับภักในไม่ช้า”

ตั้งแต่วันที่มิปากคำต่อดีง และถูกพระคาบสทั้งหลายสถาปนาแล้ว สัมพรอสุรินทรมิเป็นอันจะกินจะหลับจะนอนเลย มีแต่หว่านเสียวสะทึงจิตประสาทหว่านอยู่เป็นนิตย์ เผ่าแต่คิดกลัวภักที่คาบสว่า เพลาเข้าสู่ที่บรรทมในคราวหนึ่ง แต่พอเอนซึ่งองค์ลงว่าจะหลับ ก็มีอันให้เห็นศัตรูร้ายมาแวดล้อมกลุ่มรวมกับจะแทงด้วยหอกใหญ่ ก็ให้หว่านใจพะว้าพะวัง แล้วผวาลุกขึ้นทันที ร้องขึ้นด้วยสำเนียงอันดังว่า “นี่ใครจะมาทำอะไรแก่ข้า” ที่นั้น หมู่อสุรทั้งหลายก็แตกตื่นพากันมาเยียมเยียนเป็นอันมาก ต่างไต่ถามว่าเป็นประการใด สัมพรอสุรนั้นใช้รัท้าวเธอเกรงจักได้รับความอับอาย จึงอำพรางเสียมิได้บอกแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง กรันถึงเพลาบรกรรมอีกเล่า นิมิตรร้ายนั้นก็เข้ามา

ปรากฏอีกเหมือนเดิม แต่มันมาปรากฏอยู่หลายครั้งหลายหน
 นักหนา จอมอสุราเลยเป็นไข้! กลายเป็นเทพผู้ช่วยโรคาพาธ
 มีจิตประสาทหวาคหวนไหวให้สะกุกงล้วยอยู่เนือง ๆ เรื่องอภัยศ
 ขายหน้าที่ท้าวเธอปกปักรักษา ก็กลายเป็นอันว่ารู้กันไปทั่ว
 ทั้งหมู่เทพเทวา มีหน้าซำยังพากันขนานนามอีกว่า ท้าว เวป
 จิตตาสูร = จอมอสุรผู้มีจิตหวาคหวนไหว

ความเป็นอยู่ เมื่อกล่าวถึงความเป็นอยู่ ในอสุรพิภพ
 นี้ ก็มีความเป็นอยู่เช่นเดียวกับทวยเทพทั้งหลาย คือ เสวยทิพย์
 สมบัติอันเป็นสุข มีแต่ความสุขรื่นเริงใจอยู่เป็นอันมาก มิ
 ต้องลำบากยากเข็ญแต่ประการใด ด้วยอำนาจคุณกรรมที่เหล่า
 อสุรทำไว้แต่ปางก่อน และมีการแบ่งเขตการปกครอง ดังต่อไปนี้

๑. ทิศตะวันออก มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล ท้าว อัม
 พราสูร หรือเวปจิตตาสูรที่กล่าวถึงเมื่อตะกี้ ทรงเป็นองค์
 อธิปัตย์ปกครองเอง แล้วทรงแต่งตั้งให้ไพจิตตาสูรเป็นองค์อุปราช

๒. ทิศใต้ ท้าวอัมพราสูรเป็นองค์อธิปัตย์ มีท้าวสุลลิตสูร
 เป็นองค์อุปราช

๓. ทิศตะวันตก ท้าว เวลาสุร เป็นองค์อธิบดี มีท้าว
ปริกาสุรเป็นองค์อุปราช

๔. ทิศเหนือ ท้าว พรหมทัตตาสูร เป็นองค์อธิบดี มี
ท้าวอสุรินทราหูเป็นองค์อุปราช

อสุรินทราหูโพธิสัตว์

เบื้อง อสุรพิภพอันแสนสุข ขณะนี้มีเทพบุตรสำคัญองค์
หนึ่ง ซึ่งใครจะนำมากล่าวแทรกไว้เสียในตอนนั้น เพราะบางที
ในตอนหน้าอาจจะไม่มีโอกาสกล่าวถึงอีกก็ได้ ถ้าหากหายไปวัน
ไว้ไม่กล่าวถึงก็น่าเสียกายอยู่ เทพบุตรองค์ที่ว่านี้ คือ ท้าวอสุริน
ทราหู ผู้มีกายใหญ่เหนืออสุรทั้งหลาย ในอสุรพิภพแสนสุขชาวก็

อสุรินทราหู องค์นี้ เป็นองค์อุปราชจอมอสุร ปกครอง
ก้านทิศเหนือแห่งอสุรพิภพ มีพลังกำลังกล้าแข็ง และมีน้ำใจ
กล้าหาญเด็ดเดี่ยวยิ่งกว่าบรรดาอสุรทั้งหลาย ทั้งมีสรีระร่างใหญ่
นักหนา เพราะค่าที่มีกายสูงใหญ่นี้เอง จึงเป็นเหตุให้เข้าใจผิด
แม้ตนเองจะมีจิตเลื่อมใส ใครจะได้ทอดกตัญญูองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ไม่กล้ามาฝ่า ซึ่งมีเรื่องราวปรากฏในกัมภีร์
ทางพระพุทธศาสนา เป็นใจความว่า

อสุรินทรานั้น ได้สลับกิตติศัพท์กิตติคุณแห่งสมเด็จพระ
 สัมมาสัมพุทธเจ้าจากเทพคาทั้งหลาย และได้เห็นเทพคาเหล่านั้น
 พากันไปเฝ้าสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าอยู่เนือง ๆ ก็มาดำริถึง
 ตนเองว่า “เรานี้มีกายสูงใหญ่ จะไปสู่สำนักพระพุทธองค์เจ้า
 ซึ่งมีพระองค์อันน้อยนุค และจากัมมัตถ์พระพุทธองค์นั้น ไม่
 สมควรเป็นการขาดการวะ” ท้าวเธอดำริฉะนี้แล้ว ก็ไม่ได้มา
 เฝ้าสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ทั้งที่ทรงมีความปรารถนาจะเฝ้า
 นักหนา

อยู่มาวันหนึ่ง อสุรินทรนุได้ฟังเทพคาทั้งปวงพากัน
 สรรเสริญพระเดชพระคุณ แห่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอัน
 หาที่สุกมิได้ ก็เกิดจากความเลื่อมใสเป็นกำลัง ออกใจมิได้แล้วจึง
 เดินทางมาพลาถคำริว่า “เราก็กุศสาหะไปให้ได้เห็นพระพุท
 ธองค์ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ แม้แต่สักครั้งหนึ่งคราวเดียวก็ยังดี
 แก้วว่าเราจะกัมจะกราบอย่างไรหนอ” คิดพลางเดินพลาถมาสู่
 สำนักสมเด็จพระมหากรุณาธิคุณสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความกังวลใจ

กาลนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงทราบอริยาถ์ของจอม
 อสุรจึงรับสั่งให้พระอานนท์ทบแต่งพระแท่นที่บรรทม แล้วพระ
 องค์ก็ทรงเนรมิตพระวรกายให้โตใหญ่สำเร็จเสถียรไสยาสน์อยู่ ฝ่ายอสุ
 รินทรนุผู้มีกายอันสูงใหญ่ได้สัพพันแปดร้อยโยชน์ ครั้นมาถึงสำ

นักพระพุทธรองค์แล้ว ก็ต้องแหงนหน้าขึ้นแลดูสมเด็จพระพุทธรเจ้าซึ่งเป็นพระพุทธรูปมุนีนั้น มีกรุณาอุทราภุมารแห่งอนุปริมณฑลแห่งพระจันทร์ก็ปานกัน สมเด็จพระบรมโลกนาถจึงมีพระพุทธรูปภาทรวัดตามว่า “อูกรอสุรินทร์ ! ท่านมาแลดูตาคานนี้ เห็นเป็นประการใดบ้าง ?” คำเธอจึงกราบทูลว่า “ขอพระทรงพระกรุณา กระหม่อมฉันไม่ทราบเลยว่า พระองค์จะทรงพระเคษพระคุณอันล้ำเลิศประเสริฐเห็นปานนี้ นฤมิตพระวรกายให้ใหญ่ยิ่ง เพื่อให้กระหม่อมฉันได้เข้าเฝ้าโดยสะดวก จึงเพิกเฉยมิกล้ามาสู่สำนักของพระพุทธรองค์เจ้าเป็นเวลานาน” สมเด็จพระมหากรุณาธิมมาตมพุทธเจ้าจึงทรงมีพุทธรูปภาทว่า

“อูกรอสุรินทร์ ! เมื่อตาคานบำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้ไปรอกเวไนยสัตว์ทั้งปวงอยู่นั้น จะได้กัมมหน้ำย้อยต่อความลำบากที่จะกระทำให้บำเพ็ญก็หามิได้ ทั้งใจบำเพ็ญมิได้หกล้อย้อยต่อ แม้จักแสนยากเพียงไร ก็มิได้กัมมหน้ำย้อยต่อเลย เหตุฉะนั้น บุคคลที่ปรารถนาจะแลดูตาคานนี้ จะต้องกัมมหน้ำย้อยต่อเหมือนอย่างท่านก็คึกหาไม” มีพระพุทธรูปภาทรวัดนั้นแล้ว ก็โปรดประทานพระธรรมเทศนาแก่จอมอสุร ซึ่งก็ทำให้จอมอสุรมีน้ำพระทัยเต็มก้นไปด้วยความเลื่อมใส จึงได้แปลงก้านมัสการว่า “คณ” ทั้งนี้

บุพพภาคนมการ

แท้จริง คำนมัสการสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งชาวเราพากันสวดอยู่ทุกวันนี้ ผู้ที่กล่าวครั้งแรกมีดังต่อไปนี้

๑. นโม = สากาศิรยักษ์ และเหมวทายักษ์
๒. ตสส = อสุรินทราหู อุปราชแห่งอสุรพิภพ
๓. ภควโต = กปุตตะภัดลิกะมาณพ
๔. อรหโต = สมเด็จพระอมรินทราธิราช
๕. สมมาสมพุทธสส = พกาพรหม

จึงรวมเป็น นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทธสส ซึ่งได้ชื่อว่าบุพพภาคนมการ คือ คำกล่าวนมัสการนอบน้อมในเบื้องต้น ก่อนที่สาธุชนพุทธบริษัทจะประกอบศาสนกิจอย่างอื่นต่อไป และปรากฏยังยืนมาได้จนถึงปัจจุบันทุกวันนี้

บารมีของอสุรินทราหู

อสุรินทราหูผู้นี้ ต่อไปภายหน้าอีกนานแสนนาน จักได้มาทวีตเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคต เพราะได้สร้างสมอบรมบารมีอันสูงส่งยอดเยี่ยมมาแต่อดีตกาล ประวัติการสร้างบารมีของราหูอสุรินทร์ ปรากฏมีในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ซึ่งจะขอนำมาเล่าไว้โดยย่อ ดังต่อไปนี้

สมณสาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า **พุทธกัณฺธปะ** อสุรินทราหู^๑บังเกิดเป็นมนุษย์ มีพระชาติเป็นพระมหากษัตริย์ทรงพระนามว่าพระ **สิริคุตมพารา**พระนางลำภูราชเทวีเป็นพระมเหสี มีพระราชโอรสธิดาทรงพระนามว่า เจ้าชายนิโครธกุมาร และ เจ้าหญิงโคทมิกุมารี พระองค์ทรงครอบครองมัลลนครโดยผาสุก ต่อมาภายหลังทรงสละราชสมบัติพาพระมเหสีและโอรสราชธิดา ไปบรรพชาเป็นคฤหัสถ์บนภูเขาใหญ่ อาศัยผลาผลเลี้ยงชีวิตด้วยความสงบสุข

วันหนึ่ง ปรากฏว่ามียักษ์ร้ายนาม **ธันตลักซ์** ไผ่ล่อออกมาจากป่าแล้วร้องว่า “ข้าแต่พระองค์ ! ข้าพเจ้านี้เกิดมาเป็นยักษ์ ซึ่งมีเลือดเนื้อเป็นภักษาหาร วันนี้มีความหิวนักหนา ขอพระองค์ได้โปรดประทานอาหารให้แก่ข้าพระองค์เถิด” ฝ่ายหน่อชินวงศ์องค์สิริคุตมพาราฯ ก็รับได้ฟังวาทีของยักษ์ ก็ทรงโสมนัสครุทธานเป็นที่ยิ่ง จึงทรงมีสุนทรวาทิตรัสว่า

“ลูกของเรา มิใช่ที่เราจะไม่รักก็หาไม่ เรายกอาลัยเป็นที่ศุกุจดวงใจ แต่ทว่าเรารักในพระโพธิญาณยิ่งกว่ากุมารทั้งสองหลายพันเท่า เขาเด็ก เราจะสละโอรสธิดาให้เป็นทานแก่ท่านใน

กาลบัดนี้” แล้วทรงหลั่งอุทกธาราลงเหนือหัตถ์มหายักษ์ แปลง
พระวชิราประกาศแก่ฝูงเทพเจ้าแดนางธรณีให้เป็นสักขีพยานว่า
“ด้วยเดชะผลทานอันนี้ ของจงสำเร็จแก่พระโพธิญาณ
ในอนาคตกาลเกิด” ดังนี้

เรื่องที่เล่ามานี้ เป็นการสร้างบารมี เพื่อพระโพธิญาณ
ของอสุรินทราหู ซึ่งเคยบำเพ็ญมาแล้วเพียงชาติเดียว และท่าน
จะต้องบำเพ็ญบารมีอีกนานนักหนา และในชาติสุดท้ายภายหลัง
เมื่อพระบารมีเต็มรอบบริบูรณ์ แล้วพระองค์จักมาตรัสเป็นพระ
พุทธเจ้าทรงพระนามว่า พระพุทธนารทะ ในศาสนาของพระ
องค์ มนุษย์ทั้งหลายสมัยนั้นจักมีรูปโฉม และมีพรรณสีวิลาส
สวยสดงดงามเป็นอย่างยิ่ง มีอายุหนึ่งหมื่นปีเป็นกำหนด ส่วน
องค์พระสัพพัญญูพุทธนารทะสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ อสุรินทราหู
ในปัจจุบันนี้ ก็จะมีพระรัศมีแผ่ออกจากพระวรการเป็นแผ่น
ทึบสว่างรุ่งเรืองทั้งกลางวันและกลางคืน ทรงมีพระชนมายุหมื่น
ปีจึงเสด็จกับขันธปรินิพพาน เหตุการณ์เช่นนี้จักมีในอนาคตกาล
อย่างแน่นอนโดยไม่ต้องสงสัย

สมบัติในไตรตรึงษ์

ลำดับนี้ จักกล่าวถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ต่อไป เพราะที่

เล่ามาทั้งหมดแล้วนั้น เป็นการกล่าวถึงอสุรพิภพ ซึ่งมีไชยสวรรค์
ชั้นไตรทริงษ์ ถึงกระนั้น ก็มีเรื่องเกี่ยวพันที่ควรทราบอยู่บ้าง
จึงนำมาเล่าไว้ มิใช่ตั้งใจจะกล่าวให้วุ่นวายนั่นก็หาไม่ได้

ก็สมมติบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นี้มีมาก เพราะเหล่าเทพ
บุครเทพธิดาซึ่งมีบุญญาธิการไปเกิดในสวรรค์ชั้นนี้มีเป็นจำนวน
มาก ทั้งจอมเทพผู้เป็นประธานาธิบดี คือสมเด็จพระอมรินทร์
ก็ทรงมีบุญญาธิการเป็นอันมาก ทรงฝึกฝนในการกุศลอยู่เนื่อง
นิตย์ ไม่ทรงมีความประมาทในบุญกุศลแม้แต่น้อย เมื่อเหล่าเทพ
เจ้าทั้งหลายต่างองค์ต่างก็มีบุญญาธิการเช่นนี้ สรรวงสวรรค์ชั้น
ดาวดึงส์จึงเจริญรุ่งเรือง มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายใน
หมู่เทวดาแลมนุษย์ รู้กันว่าเป็นภูมิที่อยู่อันแสนสนุกสุขสำราญ
โยคีฤาษีสัทธิผู้ใดฉานกัฏฐิ แม้แต่พระอริยเจ้าบางองค์ผู้ได้อภิญญา
กัฏฐิ ซึ่งมีฤทธาศักตญาณุภาพย่อมมาชมมาคู้สวรรค์ชั้นไตรทริงษ์นี้
มิได้ขาด

นอกจากปราสาทไพชยนต์พิมาน อันเป็นที่ประทับอยู่ของ
องค์อมรินทร์จอมเทพแล้ว ในสวรรค์ชั้นไตรทริงษ์ยังมีอุทยาน
อันเป็นทิพย์อยู่มากมาย เมื่อนับเป็นแต่อุทยานใหญ่ ๆ ก็ได้ดังนี้

๑. ทิศตะวันออก...มีอุทยานชื่อ นันทวัน

๒. ทิศตะวันตก—มีอุทยานชื่อ จิตรลดาวัน

๓. ทิศเหนือ—มีอุทยานชื่อ ดักกวัน

๔. ทิศใต้—มีอุทยานชื่อ สรุดกวัน

สวนขวัญอุทยานทิพย์เหล่านี้ เป็นสถานที่สวยงาม
สนุกสนาน จะหาที่เปรียบปานในมนุษย์โลกนี้มิได้ เพราะเป็น
อุทยานทิพย์ในสรวงสวรรค์ เต็มไปด้วยสรรพบุปผชาติ
นานาพรรณ นอกจากนั้นก็มีสระโบกขรณี ซึ่งมีน้ำใสกังแผ่น
แก้วรุ่งเรือง และมีปาสาณศิลาอีกก้อนหินศิลาด้วนแต่เป็นทิพย์
มีรัศมีสวยสด ทั้งมีแท่นที่นั่งเล่น สีขาวสะอาดกังไกรแสงสว่างไว้
ให้พิจิตรสวยงาม ผ่องเทพบุตรเทพธิดาย่อมมาเล่นสนุกในสวน
สวรรค์อุทยานทิพย์เหล่านี้เป็นเนืองนิตย์

พระจุฬามณีเจดีย์

เมืองฟ้าชั้นไตรตรึงษ์นี้ มีสถานที่สำคัญที่สุดอยู่แห่งหนึ่ง
สถานที่ที่ว่่านักคือพระจุฬามณีเจดีย์เจ้า เป็นเจดีย์มีทรงฐาน
ใหญ่ ตั้งอยู่ท่ามกลางเกษียณ คือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของ
เทพนครไตรตรึงษ์ แลดูงดงามรุ่งเรืองนัก เพราะสร้างด้วยแก้ว
อินทนิล ทั้งแต่กลางถึงยอดเจดีย์ทำด้วยทองคำเนื้อแท้ แล้ว

ประทับด้วยสัตกพิรชณะ คือแก้ว ๗ ประการ ส่วนสูงทั้งหมด
แปดหมื่นวา มีกำแพงทองคำเนื้อเท้าย้อมรอบ กำแพงแต่ละด้าน
นั้นยาวหนึ่งแสนหกหมื่นวา มีธงชนิดต่าง ๆ มีสีนানা แดงบ้าง
เหลืองบ้างเขียวบ้างประทับประภา แดงงามพรรณรายนักษัตร
ฝูงเทพยดาพากันถือเครื่องที่เครื่องเบ้า สังกัศตรพศุริยารักษ์ทั้ง
หลาย มาบรรเลงถวายบูชาพระเจดีย์เข้าทุกวันมิได้ขาด

พระจุฬามณีเจดีย์องค์นี้ เพิ่งจะสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระ
พระอมรินทราธิราชองค์ปัจจุบันนี้เอง พระองค์สร้างไว้เพื่อจะ
ให้เป็นที่พักการบูชาของหมู่เทวดาในชั้นฟ้า ประวัติการสร้างก็
มีอยู่ว่า

เมื่อครั้งสมเด็จพระพุทธองค์ เสด็จออกมหาภิเนษกรรมณ
บรรพชา ทรงชักมวยพระเกศโมฬี แล้วทรงอธิษฐานว่า

“ถ้าจะได้ครีดีนั้พระปรมาภิเษกสัมโพธิญาณแล้ว ขอให้มหาพระ
เกศโมฬีจงลอยขึ้นไปในอากาศเดี๋ย โอ้อ้าได้ตกลงมาสู่พื้นปฐพีเถอ”

ครานั้น สมเด็จพระอมรินทราธิราช จึงทรงนำเอาผอบ
ทองคำลงมารองรับพระเกศโมฬีนั้น แล้วทรงนำมาบนถาดทองคำ
สร้างพระเจดีย์สำหรับบรรจุไว้ด้วยความเคารพเลื่อมใสอย่างสุดซึ้ง
แล้วจึงทรงขนานนามว่า พระเกศจุฬามณีเจดีย์

อนึ่ง เมื่อครั้งโทณพราหมณ์นักปราชญ์ใหญ่ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระผู้มีพระภาคครั้งถวายพระเพลิงพระบรมศพเสร็จใหม่ ๆ นั้น ขณะที่โทณพราหมณ์ให้เบ็กรางทองกำออก พระราชาทั้งหลายที่จะได้รับส่วนแบ่ง ได้พร้อมกันมาประทับยืนอยู่ใกล้ ๆ ครั้นได้ทอดพระเนตรเห็นพระบรมสารีริกธาตุอันมีสีเหมือนทองคำ ต่างองค์ต่างก็รำพันอาลัยรักในพระผู้มีพระภาคว่า

“โอ... ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้สัพพัญญู ! เมื่อกาลก่อนข้าพระบาททั้งหลายได้เห็นพระสรีระของพระองค์ซึ่งทรงมหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการ และมีพระฉัพพรรณรังสีรุ่งเรืองกายอนุพยัญชนะ ๘๐ บัณฑิตนี้ ควรจะมีแต่เพียงพระธาตุทางพระพักตร์ ไม่สมควรแก่พระองค์เลย”

ฝ่ายโทณพราหมณ์ ซึ่งคอยสังเกตลอบชำเลื่องอยู่ เห็นภิกษุทั้งหลายนั้นพลอร่ามผดกตักแล้ว ได้ทำตะแบกกลบหยิบเอาพระเขี้ยวแก้วเบ็องขวา มาซ่อนไว้ในผ้าโพกศีรษะของตน แล้วทำมิริมิขีบ้องปากตะโกนบ่าวประกาศแบ่งพระธาตุออกเป็น ๘ ส่วน เพื่อถวายบรรดาพระมหากษัตริย์ทั้งหลายต่อไป

กล่าวถึงสมเด็จพระอมรินทราบหาราชผู้เป็นใหญ่ ได้เสด็จ
มาสังเกตการณ์อยู่ ด้วยพระทัยประสงค์จะได้พระธาตุเหมือนกัน
ครั้นเห็นพระเชี้ยวแก้วเบื่องชาวอันประเสริฐตกเป็นสมบัติของ
โตนพราหมณ์ เพราะตะแกลดือเอาด้วยกิริยาโจรเช่นนั้น ก็ทรง
ดำริว่า “โตนพราหมณ์ผู้นี้ถึงแม้จะมีคุณธรรมประเสริฐ ได้
สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลชั้นพระอนาคามี ก็จักไม่อาจทำสักการะ
บูชาพระธาตุนี้ ให้สมพระเกียรติคุณอันอเนกอนันต์นัยของพระ
ผู้มีพระภาคได้ ความจริง อันพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเชี้ยวแก้วหาค่ามิได้ บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง
ซึ่งมีบุญญาธิการมาก ก็ย่อมจะได้พระบรมธาตุด้วยอำนาจของ
ตน เมื่อพระบรมธาตุเป็นแก้วอันหาค่ามิได้เช่นนั้น ถึงแม้เราจัก
ต้องรบราฆ่าฟันกันให้ถึงตาย เพื่อจะได้มาซึ่งพระบรมธาตุก็ไม่
เสียกายชีวิตเลย จำเราจักนำเอาพระบรมธาตุพระเชี้ยวแก้วเบื่อง
ชาวของพระบรมศาสดาไปประคิษฐานที่จุฬามณีเจดีย์ให้จงได้
จักเป็นไรก็ตามทีเถิด” ทรงดำรินี้แล้ว ก็ทรงเตรียมผอบทอง
คำเอาไว้ ครั้นเห็นโตนพราหมณ์ผู้เฒ่ากำลังสรวนวุ่นวายแบ่ง

พระธาคูอยู่นั้น ท้าวโกสีย์ก็ลอบอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจาก
ผ้าโพกศีรษะของพราหมณ์แก่ลงสู่ผอบทองคำทิพย์ รีบเสด็จไป
ประดิษฐานบรรจุไว้ ณ พระเกศจุฬามณีเจดีย์

จึงเป็นวันว่า ภายในพระเกศจุฬามณีเจดีย์ ซึ่งสถิต
ประดิษฐานอยู่บนสวรรค์ชั้นไตรทริงษ์นั้น บรรจุสิ่งสำคัญอันหา
ค่ามิได้ในพระพุทธศาสนาไว้ถึง ๒ อย่าง คือ พระเศกโมลีของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และ พระบรมธาตุเขี้ยวแก้วเบ้องขวาของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฉะนั้น จึงปรากฏว่าเหล่าเทพยดาทั้งหลาย
ต่างมีความเคารพเลื่อมใสในองค์พระเจดีย์นี้ยิ่งนัก สำหรับพระ
อมรินทร์จอมเทพเองนั้น แทบไม่ต้องกล่าวก็ได้ว่าทรงมีพระทัย
ประสาสน์เลื่อมใสเพียงใด ทุกवारวันพระองค์พร้อมด้วยเหล่า
บริษัทธิพระหัตถ์ถือดอกไม้มารูปเทียนของทิพย์สกุณธชาติไปถวาย
พระเจดีย์เจ้า แล้วกระทำประทักษิณเวียนเทียนเสมอ มิได้ขาด
นอกจากนี้แล้ว เทพเจ้าที่สถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นอื่น เช่น ท้าวจาตุ
มหाराชในสวรรค์ชั้นจาตุมาหาราชิกาภูมิ และเทวดาชั้นยามาคูสิต
เป็นต้น ต่างก็มานมัสการพระเกศจุฬามณีเจดีย์เจ้านั้นเป็นนิตย์

ปาริชาติ

นอกเมืองไตรทรีษออกไปทางทิศอีสาน คือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีสวนอุทยานทิพย์แห่งหนึ่ง นามว่าปุนทริกวัน เป็นสวนกว้างใหญ่มิ่งนัก มีกำแพงล้อมรอบทั้ง ๔ ด้าน กลางสวนนั้นมีไม้ทองหลางใหญ่ต้นหนึ่ง เป็นไม้ทิพย์มีชื่อว่า ปาริชาติ กัลปพฤกษ์ ใต้ต้นไม้ทิพย์นั้นมีแท่นศิลาแก้วอันหนึ่งชื่อว่า บัณทุกัมพลศิลาอาสน์ เป็นแท่นสี่แฉกตั้งคอกกระบา และอ่อนกึ่งผ้าฟูกหรือกึ่งหงอนราชทรงของ เมื่อสมเด็จพระอมรินทราบิราชประทับนั่งแท่นศิลานี้จะอ่อนยุบลงไป พอเสด็จลุกขึ้นแท่นศิลานี้ก็จะเต็มขึ้นมาตามเดิม เป็นแท่นศิลาที่ยุบลงได้แต่ฟุ้งขึ้นได้โดยธรรมชาติอย่างนี้

ดอกปาริชาตนั้น ก่อหนึ่งร้อยปีจึงบานครั้งหนึ่ง และเมื่อดอกไม้สวรรค์นี้จะบาน ผุ่เทพบุตรธิดาต่างยินดีนัก ย่อมเปลี่ยนเวรกันอยู่เฝ้าดอกไม้นั้นจนกว่าจะบาน ครั้นดอกไม้ นั้นบานแล้ว ย่อมมีแสงอันรุ่งเรืองงามนักหนา รัศมีแห่งดอกปาริชาตนั้น เรือง ๆ ไปไกลได้แปดแสนวา เมื่อลมรำเพยพัดไปทิศใด ย่อมส่งกลิ่นหอมฟุ้งไปทางทิศนั้นไกลสุดไกล เพราะไม่ใช่ดอกไม้ออกเดี่ยว เป็นดอกไม้มากมายหลายดอก บาน

กลอดหมอกทั้งต้นทุกกิ่งทุก้าน ฝูงเทพยดาทั้งหลายเมื่อต้องการ
 ดอกไม้ นั้น มีพิกัดต้องขึ้นไปเก็บให้เหน้อยยาก เพียงแต่เข้าไป
 ภายใต้นั้น ดอกปาริชาติก็จะหล่นลงมาถึงมือเอง ประจักษ์จริง
 ใจของเขา ถ้าเขายังไม่ทันรับก่อนไซ้ร ดอกไม้ก็หาตกถึงพื้นไม่
 เพราะมีลมชนิดหนึ่งพัดชูดอกไม้ นั้นเข้าไว้บนอากาศ มิให้ตกถึง
 พื้นจนกว่าเทพยดาผู้ต้องประสงค์จะมารับ ฝูงเทพยดาทั้งหลาย
 ย่อมมาเล่นสนุกสนานที่ใกล้ต้นปาริชาตนั้นเนื่องนิย

สุทธรรมาเทวสภา

เทวสถานไม้ไกลจากต้นไม้สวรรค์ปาริชาติเท่าใด มีศาลา
 ใหญ่หลังหนึ่งงามตระหง่านประเสริฐนัก ปรากฏนามว่าศาลา
 สุทธรรมา มีมณฑลกว้างขวางใหญ่โต พื้นศาลาแล้วด้วยแก้ว
 ผลึก และประดับด้วยแก้ว ๗ ประการ มีกำแพงทองล้อม
 รอบศาลา สวรรค์นั้น และมี ดอกไม้สวรรค์ ชนิดหนึ่ง นามว่า
 อสฬหิ ดอกไม้ชนิดนี้นานนักหนากว่าจะบาน ถ้วนหนึ่งพันปี
 จึงจะบานสักครั้งหนึ่ง แก้วว่าเมื่อบานแล้วส่งกลิ่นหอมนักหนา
 เมื่อเวลาจะบาน เทวดาทั้งหลายย่อมเปลี่ยนเวรกันอยู่เฝ้า
 เพราะว่าเทวดาทั้งปวงเขามีจิตใจรักดอกไม้ยิ่งนัก ภายในศาลา
 สุทธรรมาเป็นที่ประชุมฟังธรรมของเหล่าเทพยดาทั้งหลาย จึงมี

ธรรมาสันแก้วสวยงามใหญ่หลายวา เป็นธรรมาสันประจำตั้งอยู่ที่
ศาลานั้น นอกจากนั้นก็มียาธอสน์ทิพย์ที่ประทับนั่งของสมเด็จพระ
พระอมรินทราธิราชจอมเทพผู้เป็นใหญ่ แล้วก็มีที่นั่งของเทพเจ้า
ผู้เป็นพระสหายของพระองค์ ต่อจากนั้น ก็เป็นอาสนะของเทพเจ้า
ทั้งหลายลดหลั่นกันลงไปตามฐานานุกัณฑ์ เมื่อพูดถึงความรื่นรมย์
ภายในศาลาสุธรรมานี้ มีความรื่นรมย์หาที่เปรียบมิได้ อบอวล
หอมหวานด้วยดอกไม้สวรรค์นานาพรรณอยู่ตลอดเวลา ได้ทราบ
ว่า ที่นี้เป็นที่รื่นรมย์ชวนชมกว่าแห่งอื่นในสรวงสวรรค์ ผู้ที่ได้
ไปเห็นมา เมื่อพบเห็นที่ใดที่หนึ่งที่น่ารื่นรมย์ในมนุษย์โลกนี้
มักจะพูดจนติดปากว่า “รื่นรมย์เหมือนสุธรรมาเทวสภา” ดังนี้

เทวาศคัษรรวม

เมื่อถึงวันธรรมสวนะ คือวันพระ เหล่าเทพยดาทั้งหลาย
ต่างก็มาประชุมพร้อมเพรียงกันที่ศาลาสุธรรมานี้ เพื่อที่จะสดับ
ธรรมตามกาล การสดับธรรมตามกาลตามโอกาสนี้ ถือกันว่า
เป็นอุกมมงคลอันสูงสุดสำหรับทวยเทพในสวรรค์ ก็กิริยาที่
เทพยดาทั้งหลายมานั่งประชุม พร้อมเพรียงกัน ที่อาสนะ ของคน
ตามฐานานุกัณฑ์ ภายในศาลาสุธรรมาเพื่อสดับธรรมนี้ แลดู
งดงามนักหนา เป็นทัศนียภาพที่จักหาสิ่งใดเปรียบปานมิได้

เมื่อเหล่าเทพนั่งพร้อมเพรียงกันแล้ว ลำดับนั้น มีพระพรหมองค์
หนึ่งนามว่าพระพรหม कुमारพระองค์เป็นผู้ทรงธรรมและรู้ธรรม
จึงเสด็จลงมาจากพรหมโลกอันไกลแสนไกล แก่ด้วยพรหมวิสัย
พระองค์เสด็จมาชั่วเวลามาตรว่าลัคน์มือเกี่ยวเท่านั้น ก็มาถึง
เทวโลกสวรรค์ชั้นไตรทริงษ์นี้ ครั้นถึงแล้วจึงขึ้นสู่ธรรมาสน์แก้ว
แล้วเทศนาแจกแจงธรรมะไพเราะจับจิตจับใจเหล่าเทวดา ด้วย
เสียงแห่งพรหมซึ่งประกอบไปด้วย ๘ ประการ คือ

๑. เสียงแจ่มใส
๒. เสียงชัดเจน
๓. เสียงนุ่มนวล
๔. เสียงนำฟัง
๕. เสียงกลมกล่อม
๖. เสียงไม่พรวนแตก
๗. เสียงลึก
๘. เสียงมีกังวาล

เมื่อองค์พรหม कुमारแสดงธรรมอยู่ ด้วยเสียงแห่งพรหม
ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ ๘ ประการนี้ เหล่าเทพเจ้าผู้ศรัทธาย่อม
เกิดความซาบซึ้งตรึงใจในรสแห่งพระธรรมนักหนา พอควรแก่
เวลาแล้ว องค์พระพรหม कुमारก็เสด็จกลับไปพรหมโลกแดนไกล

บางคราว เทพเจ้าทั้งหลายก็อัญเชิญเทพยดาผู้รู้ธรรมะในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นเอง เป็นองค์แสดงธรรม เพราะว่าผู้รู้ธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งปฏิบัติก็ปฏิบัติชอบด้วยกัน ทายแล้วมาเกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ชั้นไตรท้วงษ์นี้ก็มีมาก เทพยดาทั้งหลายมีสมเด็จพระอมรินทรราชาเป็นประธาน ย่อมทราบได้ชื่อว่า เทวดาใดเป็นผู้ทรงคุณวิเศษรู้ธรรม ก็พร้อมกันอัญเชิญให้เทพยดานั้น ขึ้นธรรมาสน์แก้วแล้วให้แสดงธรรมไปรศพวกตน เสร็จแล้วจึงอนุโมทนาสาธุการถวายเสียงแห่งเทพยดาน่าชื่นใจนักหนา

บางคราว สมเด็จพระจอมไตรท้วงษ์องค์อมรินทรราชา ก็ขึ้นธรรมาสน์แสดงธรรมเอง ก็แลวันไหนท้าวเธอทรงแสดงธรรมเอง วันนั้นเป็นวันพิเศษจริง ๆ แลเทวดาทั้งหลายก็ตั้งอกตั้งใจนัก อยากจะให้ถึงวันนั้นเร็ว ๆ เพราะองค์พระอมรินทร์จอมเจ้า ถึงแม้ว่าพระองค์เองจะเป็นพระโศกabanอริยบุคคล ทรงสนใจในพระธรรมมาก หากมีกมลสันดานก่อกบฏด้วยศรัทธาเป็นบุญญาธิการอันสูงเยี่ยม ฉะนั้น เมื่อพระองค์ขึ้นธรรมาสน์แสดงธรรม ก็เทศนาแจกแจงธรรมได้ไม่นานเลย ถวายมีพระทัยใคร่จะเฉลยผลบุญแห่งชนทั้งหลายให้ประจักษ์ในเทวสถานนั้น ทรง

แสดงธรรมต้นกาดนิกน้อยแล้ว จึงทรงเริ่มพิธีการเจดยผลบุญ
ชนแห่งทั้งหลายต่อไป

สุพรรณบัฏ

ในกรณีนี้ มีเทวนิยมอยู่ว่า เมื่อสมเด็จพระอมรินทรา
ธิราชทรงแสดงธรรมจบแล้ว จึงทรงกวักพระหัตถ์เรียกพระมา
ตลีเทพบุตร ทันใดนั้น พระมาตลีเทพบุตรผู้ชาญฉลาดทราบ
พระอัยยาศัย ก็กลานเข้าไปใกล้ ๆ ทูลเกล้าถวายสุพรรณบัฏ !
สุพรรณบัฏคืออะไร ? ใครจะกล่าวแทรกไว้ในที่นี้เสียก่อน ถึง
ต่อไปนี้

ได้ทราบว่าเป็นท่านทั่วทุกโลกบาล คือ ท่านมหาพรหมทั้ง
๔ ซึ่งเป็นจอมเทพอยู่ในจาตุมหาวราชิกานุมิ ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นต่ำ
ใกล้ชิดกับมนุษย์ภูมิเป็นที่สุด เมื่ออยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์ ก็ย่อมจะ
ทราบความเป็นไปของหมู่มนุษย์ได้มาก ประคุมมนุษย์เราอยู่ใกล้
ชิดกับคิรจจานุมิ ก็ย่อมทราบความเป็นไปของคิรจจานุฉนั้น
ในฐานะที่ท่านท่านมหาพรหมเป็นเทพเจ้าทรงชีพอยู่ได้ด้วยบุญกุศล
ก็ย่อมจะมีพระทัยแผ่แผ่ในบุญกุศลเป็นธรรมดา เพราะฉะนั้น
เมื่อพระองค์ทรงทราบว่า ผู้ใดได้สร้างบุญกุศลชนิดใดไว้บ้าง
จะเป็นว่าทราบด้วยพระองค์เองก็ดี หรือเทวดาอื่นใดมีเทวดาผู้
ตั้งอยู่ในฐานะแห่งบุตรของพระองค์เป็นต้น ซึ่งต้องเกี่ยวไปใน

หม่อมขุนยัยทวยเทพวิสัย แล้วมากราบทูลให้ทรงทราบก็ดี พระองค์ก็ทรง จดชื่อ จารึก นาม ของ ท่าน ผู้ทำบุญ กุศล นั้น ไว้บนแผ่นทองเนื้อแท้ถวายคืนสออันทำด้วยชาติหิงคุ โดยมีพระประสงค์จะนำไปถวายให้สมเด็จพระอมรินทราบหาราชเจ้าจอมไตรทรงรับ ซึ่งมีพระอัยยาก็จะรู้ได้ทอกระเนตร

พอถึงวันที่พระอินทร์เทสนา ท้าวจาคมหาราชก็เสด็จขึ้นสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แล้วนำเอาสุพรรณบัฏแผ่นทองเนื้อแท้จารึกชื่อตบฐผู้สร้างกองการกุศลนั้น ไปมอบ ให้แก่เทพบุตรผู้หนึ่งซึ่งมีนามว่าบุญอธิษเทพบุตร ฝ่ายบุญอธิษเทพบุตรพอรับสุพรรณบัฏแล้ว ก็นำเอาไปให้แก่พระมาตลีเทพบุตรอีกทีหนึ่ง เพื่อจักได้ทูลเกล้าถวายแก่สมเด็จพระอมรินทราบหาราชเจ้า หลังจากนั้นก็พระองค์ทรงแสดงธรรมจบลง

ครั้นองค์สมเด็จพระเจ้าจอมไตรทรงรับสุพรรณบัฏ จากพระมาตลีเทพบุตรแล้ว ก็ทรงยืนขึ้นอ่านประกาศรายชื่อในแผ่นทองให้เหล่าเทพยดาที่ประชุมกันอยู่เบื้องแน่นในศาลาสวรรมาเทวสภาได้สกับ ถวายพระสรเสียดอันคงให้ไฉยกันทั่ว หากว่ารายนามในแผ่นทองนั้นมีมาก เหล่าเทพยดาทั้งหลายก็แซ่ซ้องสาธุการ คือกตใจนักหนา เปล่งศัพท์สำเนียงออกมาด้วยความหวังว่า

“มนุษย์ทั้งหลาย จักได้มาบังเกิดเป็นเพื่อนเราในภavnัคนา พระรอสว่าจุฑาราชโหม่นคงจักว่างเปล่าอยู่ ไม่มีผู้ใดไปเกิดเป็นนั่นนั่น” แล้วก็มิระรินให้แก่กันและกัน ด้วยความขื่นบานในบุญกุศล อันคนในเมืองมนุษย์พากันทำ

หากว่าไต่ย็นองค์อมรินทร์ทรงอ่านรายนามในแผ่นทองนั้นน้อยนัก เทพยกาทั้งหลายก็จักพากันเสียใจ ไม่รื่นเริง เสร้าใจนัก ไต่แต่กล่าวกะกันและกันด้วยความภาคคะเนว่า

“โออินจาชาวเราเลื้อ น้าอนาด ! คนทั้งหลายในมนุษยโลกโหม่นกระทำบุญน้อยนักหนา พระรอสว่าเขาจะชวนกันทำบาปมากนัคนแล เขาคงจะไปเกิดน้ออัยยักเสียในจุฑาราชโหม่นมากนัคน เกรงว่าจำเนียรกาลภายหน้าเมืองฟ้าเรานี้จะว่างเปล่า เราจักไว้เพื่อนเสียเป็นนั่นนั่น”

ปวงเทพทั้งหลาย กล่าวแก่กันและกันดังนี้ แล้วก็เสียใจสลกใจอยู่ เพราะรู้ว่ามนุษย์ในเมืองคนพากันประมาณไม่กระทำบุญกุศล รู้สึกเสียใจอยู่ทั่วคนเทพยกา แม้องค์อินทราธิราชก็พลอยเสร้าใจอยู่ แล้วจึงทราบประกาศเลิกประชุมกลับสู่วิมานของตน เหตุการณ์เช่นนี้ ปรากฏมีอยู่เป็นประจำในสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แกนสขาวดี

ที่กล่าวมานี้ เป็นความเป็นอยู่และระเบียบการของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์อย่างย่อ ๆ ซึ่งปรากฏในสมัยปัจจุบันทุกวันนี้ โดยมี

ท้าวโกสีย์เทวราชผู้ซึ่งเป็นพระอริยบุคคลชั้นโศกานันเป็นจอมเทพ
ปกครองอยู่ ต่อไปภายหน้าอีกนานแสนนาน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงองค์จอมเทพผู้ปกครอง ระเบียบการต่าง ๆ เช่นการพึง
ธรรมเป็นกัน อาจจะเปลี่ยนไปก็ได้ นั่นเป็นเรื่องของอนาคตกาล
อีกนานนัก

เทพทำบุญ

การที่สมเด็จพระอมรินทราบหาราชพระองค์นี้ ทรงมีพระ
อุกสาหะสร้างพระจุฬามณีเจดีย์ แล้วชักชวนเหล่าเทพเจ้าทั้งหลาย
ทั้งปวงมาสักการบูชาเป็นเนืองนิตย์ก็ดี ทรงวางระเบียบให้มีการ
สักับธรรมที่ศาลาสุธรรมาทุกวันพระก็ดี เหล่านี้พระองค์ทรงทำ
เพื่อประโยชน์อะไร ก็เพื่อจะได้เป็นบุญเป็นกุศลแก่เหล่าเทพยดา
ทั้งหลาย รวมทั้งพระองค์เองด้วย ถ้าจะสงสัยต่อไปว่า ก็กว่า
จะมาเป็นเทวดาในดาวดึงส์นี้ได้ ก็ต้องประกอบการกุศลนัก
หนา ที่นี้ พอมาเป็นเทวดาในสวรรค์ได้เสียก็พอสบายเป็น
สุขแล้ว ยังจะกระทำบุญอะไรอยู่อีกเล่า ทำไปเพื่อประโยชน์อัน
ใดกัน ? ก็จะมีคำวิสัชนาว่า

เกิดเป็นเทวดาแล้ว ใช่ว่าจะไม่ตายเมื่อไหร่เล่า เทวดา
ย่อมต้องจุติตายอยู่เนือง ๆ เพราะสิ้นบุญ ! เหตุดังนี้ เทวดาทั้ง

หลายจึงเร่งรักกระทำการกุศลสืบอายุสังขารของตน ไม่มัวเมา
ประมาท เพราะเทวดาองค์ที่สร้างสมกุศลไว้น้อย ย่อมอยู่ใน
สรวงสวรรค์มิได้นานก็ต้องจุติ ส่วนเทวดาที่สร้างสมบุญกุศ
ลไว้มาก มีทานศีลเป็นต้นไว้มาก ย่อมอยู่ในสวรรค์เสวยสมบัติทิพย์
ได้นาน จนสิ้นอายุของสวรรค์ชั้นนั้น ๆ

ถ้าจะเปรียบก็เหมือนกับคนทั้งหลายในโลกนี้ คนที่มีข้าว
ปลาอาหารเลี้ยงชีวิตน้อย แต่เป็นคนมีวิชา ทั้งมีปัญญาฉลาดหลัก
แหลม ก็กระทำการงานได้เงินมาเรื่อย ๆ เหมือนคอยหาข้าว
เปลือกข้าวสารใส่ถังฉางให้เต็มบริบูรณ์อยู่เสมอ อย่างนี้แล้วก็ไม่
ออกไม่ยอม มีกินมีบริโภคอยู่เรื่อยไป ช้อนฉั่นโค เทวดาทั้งหลาย
ที่มีบุญน้อย เสวยผลอันน้อยของตนไปพลาง เมื่อกระทำบุญอื่น
ต่าง ๆ เช่น มาสัการะบูชาพระจุฬามณีเจดีย์ หรือสัการะพระ
ที่ศาสดาสุธรรมาไปพลาง ก็จะเป็นเหตุให้ได้เสวยสุขในทิพย์สมบัติ
อยู่ได้นาน เพราะผลบุญที่ตนพยายามก่อสร้างอยู่เรื่อย ๆ ไม่หยุดยั้ง

อนึ่ง มนุษย์บางคนในโลกนี้ ถึงแม้จะมีข้าวเปลือกใส่ถังเต็ม
ถังฉางก็จริง แต่ว่าเป็นคนไร้วิชาหาสติปัญญาไม่ได้ มีความ
เกียจคร้านเป็นบรม เอาแต่นั่งกินนอนกิน การงานไม่ทำ พอ
ข้าวในถังหมด ก็กลายเป็นคนออกอนาถาไร้ที่พึ่ง ช้อนฉั่นโค เทวดา

ทั้งหลายที่มีบุญมาก เสร็จแต่ผลบุญเก่าหาได้กระทำบุญอื่นเพิ่ม
เติมอีกไม่ กรันสิ้นบุญเก่าที่ทำไว้ ภายหลังก็จะถึงซึ่งความตกต่ำ
ตายจากเทวโลกไป อยู่ไม่ได้ หมกบุญแล้วก็จะอยู่ได้อย่างไรกัน

อนึ่ง คนทั้งหลายในโลกนี้ ที่มีชั่วเปลือกน้อย ทั้งสติ
ปัญญาสำหรับตัวก็ไม่มี ทั้งขี้เกียจเป็นบรม งอมืองอเท้า งาน
การไม่รู้จักทำ กรันหมกชั่วเปลือกอันน้อยนั้น ก็เป็นคนที่ย่ำ
แย่มาก ชื่อนั้นใด เทวกาทั้งหลายที่มีบุญน้อย เสร็จทิพยสมบัติ
แต่ผลบุญเก่า หาชวนชวนทำบุญอื่นเพิ่มเติมอีกไม่ กรันหมกบุญ
เก่าแล้วก็จะชะตาขาด ตกต่ำตายจากเทวโลก

อนึ่ง คนทั้งหลายในโลกนี้ เป็นคนที่มีทรัพย์ ชั่ว
เปลือกชั่วสารมุลมองนองเนืองเต็มยุงเต็มฉาง ทั้งศึกษาวิชา
ความรู้ทุกประการ สติปัญญาเฉลียวฉลาดในทางโลก มีอุสาหะ
ในกิจการทั้งปวง ยิ่งทำยิ่งได้เหมือนกับจะแก่งร่ำรวยเจริญวัฒ
นา เพราะเขาเป็นคนมีปัญญาไม่เกียจคร้าน อย่างนี้ย่อมเจริญยิ่งๆ
ขึ้นไปฉนั้นใด เทวโลกทั้งหลายก็เหมือนกัน บางท่านบางเทวคาที่มี
บุญญาธิการมาก เป็นองค์เทพอิสสระธิบดีโดยวิเศษ เช่น องค์
สหัตตเนตรอมรินทร์ราช และอนเนกวรรณเทพเจ้า จุลตรภ
มหารตเทพเจ้า อนาถปิณฑิกมหาเศรษฐีเทพเจ้า วิสาขาเทพนารี

แต่ละท่านล้วนมีบุญญาธิการเป็นอันมาก เป็นเทพเจ้าผู้ทรงบุญ
หนักศักดิ์ใหญ่ ประกอบด้วยความชวนชวายเป็นบุญกุศลอยู่
เนื่อง ๆ ไม่ว่างเว้น ก็จะเป็นเหตุให้ท้องเขียวเวียนเสวยทิพย์
สมบัติ อยู่ในสวรรค์ชั้นเทวโลกเบื้องสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ จนกระทั่ง
ถึงพรหมชั้นสูงสุดแห่งรูปภพสุทธาวาสชั้น อภินิหฐี สถิตเสวยสุข
สมบัติอยู่จนถึงกาลกำหนดขณมายุ แล้วกับชั้นนี้เข้าสู่พระนิพพาน
ณ ที่นั้น มิได้มาเวียนตายเวียนเกิดอีกสืบไป

ท่านผู้มีบุญญาทั้งหลาย ทวยเทพเทวาในสวรรค์เมืองฟ้า
แม้ว่าจะเสวยเทวสมบัติพร้อมไปด้วยความสุขเป็นนิรันดร์
ถึงกระนั้นก็ยังมิอุทิศหาชวนชวายเป็นการ ซึ่งเป็นบุญกุศล
อันจะนำคนให้ประสบสุขยิ่งขึ้นไป ที่นี้ หวนกลับมาถึงตัวเรา
ท่านทั้งหลายเวลานี้บ้าง ก็ควรเอาเยี่ยงอย่างเทวดาด้วยการตั้ง
หน้าประกอบบุญกุศล จะทำกุศลชนิดใด เอาไว้กล่าวข้างหน้า
ตอนนี จะขอกล่าวความสำคัญก่อนว่า ผู้ที่ทำบุญไว้แล้วไปเกิด
ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นี้มีมาก อย่าว่าแต่มนุษย์เลย แม้แต่สัตว์
เปรตจันตน์ ถ้าน้ำใจเขาสมัครด้วยกุศลจิต ชาติใจหายไป
ขณะนั้น ไม่พันพัวด้วยกุศลมลทินโทษ คือ โลภะ โทสะ และ
โมหะ ซึ่งเป็นตัวกิเลสร้ายทำให้เศร้าหมองแล้ว ก็มาบังเกิด

ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นี้ได้ เช่น กัณฐกะเทพบุตรผู้เป็นพญาม้า
ทรงขององค์พระสถิตัตถะราชคณย์ ซึ่งมีประวัติที่ควรแก่การ
บันทึกไว้ ดังต่อไปนี้

กัณฐกะเทพบุตร

เมื่อครั้งองค์สมเด็จพระสถิตัตถะราชคณย์ เสด็จออก
บรรพชาสมาภิเนษกรรมณ่นั้น พระองค์ท่านขึ้นชื่ออาชาพญา
กัณฐกะอัครราช เสด็จไปในราตรี ครั้นถึงฝั่งแม่น้ำอโนมาณี
จึงทรงอธิษฐานบรรพชา แล้วทรงให้ฉันทะอำมาตย์กับพญา
อัครราชกลับไปกรุงกบิลพัสดุ์ตามเดิม พญาม้ากัณฐกะอัครราช
มีความอาลัยในพระองค์นัก จึงเหาะขึ้นเสียดพระบาทด้วยความรัก
อย่างสุดซึ้ง แล้วยืนนิ่งเฝ้าแลดูพระองค์ทรงดำเนินไปจนสุดสาย
ตา พอทรงดำเนินไปลับพระองค์ หัวใจแห่งพญากัณฐกะอัคร
ราชก็แตกทันที ทำกาลกิริยาตายในบัดนั้น

แล้วมาบังเกิดเป็นเทพบุตรสุกโสภา มีนามว่า กัณฐกะ
เทพบุตร ณ สรวงสวรรค์ชั้นไตรทริงษ์นี้ กาลวันหนึ่ง พระ
มหาโมคคัลลานเถระเจ้าองค์อัครสาวกอรหังค์ ท่านท่องเที่ยวอยู่
ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อสนทนากับเทพเจ้าทั้งหลาย ได้พบกัณ
ฐกะเทพบุตรเข้า ขณะที่กัณฐกะเทพบุตรลงจากพิภพไพชยนต์
ปราสาทของสมเด็จพระอมรินทราธิราช ขึ้นทิพยยานมาเพื่อกลับ

วิมานเชยชมอุทยานของตน เทพเจ้านั้นมีน้ำจิตการวะในองค์
พระเถรเจ้าเป็นอันมาก จึงลงจากทิพยยานเข้าไปหาพระเถรเจ้า
น้อมกายถวายนมัสการถวายเบญจางคประภัสสร องค์อรหันต์ผู้ทรง
ฤทธิ์จึงไต่ถามว่า

“พระจันทร์เป็นใหญ่กว่าดาวนักษัตรตฤกษ์ งามเด่นใน
วันเพ็ญขึ้น ๑๕ ถ้า แวกล้อมไปทั่วหมู่การาฉน์โต ทิพยยาน
นี้รุ่งเรืองไปทั่วรัศมีเป็นทิพย์ คุจรัศมีแห่งพระจันทร์อันขึ้นมา
เหนืออากาศ ปราสาททองแห่งท่านประทับไปทั่วยอดกองงาม
สระโบกขรณีมีน้ำใสสะอาดมิได้ชุ่มม้วนน้ำสนุก มีท่าเรือรายไป
ทั่วทรายทอง การกาชไปทั่วปทุมชาติต่าง ๆ คือสัตว์คองกษแล
บัว ครั้นมีลมพัดมา ก็ยังละอองเกสรให้ฟุ้งซรไปในที่น้อย
ทิศใหญ่ รุกขชาติกันไม่เกิดใกล้วิมานแห่งท่าน มีคอกงามแล
ทรงผลพิเศษห้อยย้อย นางฟ้าประทับไปทั่วอาภรณ์ มีกรตอก
ใส่ซึ่งวลัยทอง เสียงกลองแลกังสดาลพิณพาทย์อันเป็นทิพย์ ยัง
น้ำจิตแห่งท่านให้ยินดี ถึงทั่วท่านเป็นทั่วโกสัยผู้มีฤทธิ์ ท่าน
ได้วิมานทองซึ่งรุ่งเรืองทั่วสมบัติแลรัศมีทั้งนี้ ทั่วผลท่านหรือ
ว่าผลแห่งการรักษาศีล หรือทั่วผลแห่งอัญชลีกรรมตำรวมจิต
ขอท่านจงบอกแก่อาตมา ในกาลบัดนี้ด้วยเถิด”

กัณฐกะเทพบุตรเมื่อได้ฟังพระมหาเถระถามก็ชื่นชมยินดี
จึงอัญชลีกระประนมหัตถ์ตอบว่า

“ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ! ชาติก่อนข้าพเจ้านี้เป็นมาชื่อว่า
กัณฐกะ เกิดวันเดียวกับพระราชโอรสแห่งพระเจ้าสิริสุทโธทนะ
ในพระนครกบิลพัสดุ์ พระลูกเจ้านั้นจะออกไปทรงผนวชเพื่อ
ประโยชน์แก่พระโพธิญาณ ในเพลามัชฌิมยามเที่ยงคืน พระองค์
มาลบล้างข้าพเจ้าด้วยพระหัตถ์อ่อนนุ่มมีเล็บอันแข็ง ประกอบ
ด้วยมหาปริสตะขณะเดือนพฤษภาคม แล้วพระองค์จึงตรัสแก่
ข้าพเจ้าว่า “กัณฐกะกัณฐกะอัครราช ! ท่านจงพาเราไปให้
ตลอดราตรีวันนี้ เพื่อที่เราจะได้ตรัสแก่พระปรมาภิเชกสัมโพธิ
ญาณอันประเสริฐ หากเราได้ตรัสแก่พระโพธิญาณแล้ว จักยัง
สัตว์โลกให้ข้ามพ้นจากห้วงภยลึกใหญ่ คือวัฏสงสาร” พระ
องค์สำแดงประโยชน์แห่งการเสด็จไปแก่ตัวข้าพเจ้าทั้งนี้ ความ
ยินดีแห่งข้าพเจ้าก็บังเกิดขึ้นเป็นอันมาก เมื่อพระองค์เสด็จขึ้น
นั่งเหนือหลังข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าก็นำเสด็จออกไป เมื่อถึงแคว
แคว้นซึ่งเป็นวิสัยแห่งประเทศอื่นแล้ว สมเด็จพระลูกเจ้านั้น
มิได้เอื้อเฟื้ออาลัย ละเสียซึ่งข้าพเจ้ากับฉันนะอำมาตย์ ทรัส
บอกให้กลับคืนพระนคร แล้วเสด็จบวรไปไม่เหลียวหลัง

ข้าพเจ้าจึงวิ่งเข้าไปเฝ้าพระบาทแห่งสมเด็จพระมหาบุรุษราชด้วย
ใจภักดิ์แล้วร้องไห้ ยืนเล็งแลดูพระลูกเจ้าซึ่งค่อยทรงดำเนินไป
พอพระศรีระวางแห่งศากยราชผู้ทรงศิริตบสายตา ข้าพเจ้าก็หัวใจ
แตกถึงแก่กาลกิริยา แล้วได้มาบังเกิดในวิมานนี้ด้วยอานภาพบิ
ระลึกว่า “พระลูกเจ้าพระองค์ออกมาที่นี่ จะได้ตรัสพระโพธิญาณ
หรือสัตว์ชนสัตว์ออกจากทุกข์ในวัฏสงสาร” ด้วยความบิธิปลาบ
ปลื้มอันยิ่งใหญ่นั้น จึงได้เสวยทิพยสมบัติทั้งท้าวโกสีย์ผู้เป็นใหญ่
ในไตรทริภังค์ ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ! แม้นพระผู้เป็นเจ้าไปสู่สำนัก
สมเด็จพระมหากรุณาบรมศาสดาแล้ว ขอจงโปรดกรุณากราบทูล
พระองค์ด้วยว่า “ข้าพเจ้าผู้เคยเป็นม้าทรงของพระองค์ ซึ่งมี
นามว่าพญากันธะฐกะธัศวราช ขอถวายนมัสการฝ่าพระพุทธรบาท
มาว่า ข้าพเจ้าจักขอไปเห็นพระลูกเจ้าพระองค์ผู้ทรงพระคุณอัน
ประเสริฐยากที่บุคคลจักพบจักเห็นได้นั้น สักเพลาหนึ่งอย่างแน่
นอน”

จึงเป็นอันว่า เวลานี้ กันธะฐกะเทพบุตรก็ยังเสวยสุขอยู่ใน
สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ด้วยอานภาพแห่งบุญคือบิธิอันเกิดขึ้นในน้ำ
จิตก่อนจะตายถึงที่เธอได้กล่าวขอบพระมหาโมกคัลลันเถระนั้น

อาสุอายุห่วยเทพที่สถิตเสวยทิพย์สมบัติอยู่ ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์สามัญนี้ มีอายุยืนนานได้ ๑,๐๐๐ ปีทิพย์ นับได้สามโกฏิตก้านปี ด้วยการคำนวณปีแห่งมนุษย์โลกเรา

บุพกรรม ผู้ที่มาอุบัติเกิดเป็นทวยเทพในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์สามัญนี้ โดยมากเมื่อเป็นมนุษย์เขามีจิตบริสุทธิ์ยินดีในการบริจาคทาน มีศรัทธาในสงฆ์ถวายพยายามรักษาศีล ไม่คบหมิ่นคู่แกล้งทำนุผู้ใหญ่ในตระกูลของตน กรันหมกอายุพ้นจากความเป็นคน เกษะกุศลจึงส่งมาให้เกิดเป็นเทพยดาในสวรรค์ชั้นนี้ เสวยเทวสมบัติตามที่ใจปรารถนา

พรรณนาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์สามัญ เห็นว่าสมควรยุติได้แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

ยามาภูมิ

๔๕๔ สวรรค์ชั้นที่ ๓

สวรรค์ แคนสุขาวถ์ชั้นที่ ๓ มีนามปรากฏว่ายามาภูมิ ที่
ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่า ภูมินี้เป็นที่อยู่ของเทพยดาเจ้าพวก
หนึ่ง ซึ่งปราศจากความลำบาก และถึงซึ่งความสุขอันเป็นทิพย์
โดยมีท้าวสยามเทวราชเป็นผู้ปกครอง ฉะนั้น สวรรค์ชั้นนี้จึงมี
นามว่า ยามาภูมิ = ภูมิเป็นที่อยู่ของหมู่เทวดา ซึ่งมีท้าว
สยามเทวราชทรงเป็นเทวธิบดี

สวรรค์ชั้นยามานี้ ตั้งอยู่เหนือสวรรค์ชั้นไตรตรึงษ์ขึ้นไป
เบื้องบนไกลแสนไกล มีปราสาทเงินและปราสาททองเป็นวิมาน
ที่อยู่ของเหล่าเทพยดาในสวรรค์ชั้นยามาทั้งหลาย ก็แต่ปราสาท
วิมานนั้น ย่อมสวยงามวิจิตรตระการตากว่าสวรรค์ชั้นไตรตรึงษ์
มีกำแพงแก้วล้อมรอบวิมาน มีสวนอุทยานและสระโบกขรณีอัน
เป็นทิพย์ ในสวรรค์เมืองฟ้านี้ไม่เห็นพระอาทิตย์พระจันทร์เลย
เพราะสูงกว่าพระอาทิตย์พระจันทร์มากมายนัก เทพยดาทั้งหลาย
ย่อมแลเห็นแสงสว่างด้วยรัศมีแห่งแก้วและรัศมีที่ออกจากกาย
เหล่าเทพเจ้านั้นเอง การที่จะรู้จักวันและคืนได้ก็รู้จากดอกไม้

ทิพย์อันมีอยู่ในสรวงสวรรค์นั้นเป็นสัญญาณคือ ถ้าเห็นดอกไม้ทิพย์บานก็แสดงว่าเป็นเวลารุ่งกลางวัน ถ้าเห็นดอกไม้ทิพย์นั้นหุบลง ก็แสดงว่าเป็นเวลาค่ำคืน

ฝูงเทพเจ้าทั้งหลาย บรรดาที่ได้ก่อสร้างกองการกุศลไว้แล้วได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นยามานี้ ย่อมมีองค์กายพพและหน้าตารุ่งเรืองงดงามนักหนา ได้รับความผาสุก มีความสำราญชื่นบาน เทพฤทัย เสวยทิพย์สมบัติอันรมย์สมควรแก่อัตภาพ ส่วนท้าวสุยามเทวาริราช ผู้ทรงเป็นจอมเทพเจ้าปกครองชาวสวรรค์ชั้นนี้ ก็ทรงมีน้ำพระทัยประกอบด้วยกุศลอุทิศธรรม ทำให้เหล่าเทพเจ้าได้รับความชุ่มฉ่ำเย็นใจ ได้เสวยสุขสุดพรรณนา

ยามาสวรรค์

การที่ สัตว์ทั้งหลาย จักไปเกิดเป็นเทพเจ้าในสวรรค์ชั้นยามานี้ ก็ต้องเป็นผู้มีกมลสันดานหนาแน่นไปด้วยกุศลสมภารไม่หวั่นไหวอ่อนแอในกองการกุศล เช่น อุบาสกคนหนึ่งในพระนครราชคฤห์ ซึ่งควรจารึกเรื่องของเขาไว้ดังนี้

ยังมีอุบาสกคนหนึ่ง มีนิวาสอยู่ในเมืองราชคฤห์ เขาเป็นคนมีศรัทธาหนักแน่นในพระบรมพุทธานุศาสน์ อุทิศถวายอาหาร

บิณฑบาตแก่ภิกษุสงฆ์วันละ ๔ รูปเป็นประจำ ทำเป็นสังฆทาน
 อยู่เนืองนิตย์ คราวหนึ่งประตูบ้านอุบาสกนั้นปิดไว้ ด้วยเกรง
 ใจผู้ร้ายจะเข้าไป อรุณรุ่งเช้า พระผู้เป็นเจ้าของทั้งหลายที่มาเพื่อรับ
 สังฆทานเช่นเคย เห็นประตูปิดอยู่ก็มิเข้าไป พวกนั้นก็กลับโดยมิได้
 ภัตตาหาร อุบาสกนั้นตระเตรียมโภชนาหารเพื่อถวายสังฆทาน
 เมื่อไม่เห็นพระผู้เป็นเจ้าของเข้ามารับ จึงสอบถามคนในบ้านได้
 ความว่า ประตูหนทางที่พระผู้เป็นเจ้าของจะเข้ามาปิดอยู่ พระผู้
 เป็นเจ้าจึงเข้ามาไม่ได้ เลยมิได้รับสังฆทาน ได้ทราบดังนี้แล้ว
 อุบาสกผู้เฒ่าเฒ่าในทานก็ให้สังเวชสลดใจนัก เพราะตนมีศันทาน
 สะอาดมากไปด้วยศรัทธา กรุ่นกึกอยู่แต่ว่า วันนี้ตนมิได้ถวาย
 สังฆทาน อีกประการหนึ่ง พระผู้เป็นเจ้าของก็คงมิได้ฉันภัตตาหาร
 เป็นการขาดประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน เพราะเหตุการณ์จัญไร
 เพียงนึกเดียว กิดกังนั้แล้วจึงเที่ยวไปว่าจ้างได้คน ๆ หนึ่งมา
 เป็นผู้รักษาดูประตู แล้วสั่งว่า “ท่านจงนั่งรักษาตวาทอยู่ที่นี่ ถ้า
 เห็นพระผู้เป็นเจ้าของมาเมื่อใด จงนิมนต์ให้เข้าไปในบ้านเรา จง
 พยายามปฏิบัติให้ดี” แล้วให้ค่าจ้างแก่บุรุษนั้นเป็นประจำ ตั้งแต่นั้น
 มา เขาก็เจริญศรัทธาถวายสังฆทานได้ทุกวันโดยสะดวก

ทำอยู่เนืองนิตย์ ครั้นชีวิตของเขาปีคจากลง กุศลจึงส่งให้มาเกิด
เป็นเทพเจ้าบนสวรรค์ชั้นยามานี้ ได้เสวยทิพย์สมบัติแสนจะเป็น
สุขหนักหนา

อาสุ ทวยเทพที่สถิตเสวยทิพย์สมบัติ ณ สรวงสวรรค์ชั้น
ยามาภุมินีมีอายุยืนนานถึง ๒,๐๐๐ ปีทิพย์ นับได้สิบสี่โกฏิสี่ล้านปี
ด้วยการนับตามจำนวนปีแห่งมนุษย์โลกเรา

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดเป็นเทพในสรวงสวรรค์
ชั้นยามานี้ โดยมากเมื่อเป็นมนุษย์เขาเป็นคนมีจิตใจบริสุทธิ์
พยายามบำเพ็ญทานรักษาศีลเป็นนิตย์ มีจิตชวนชวายนในธรรม
ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระสงฆ์สาวก
ของพระพุทธเจ้าแสดง ไม่ใช่แกล้งทำความดี แต่ทำด้วยใจจริง
หนักหนา **คุณะทิ ปริศุฐฐา** ทั้งหน้าชวนชวายแต่กุศลกรรม
ความดีฝ่ายเดียว ไม่เลเหลียวในการทำบาปกรรมความชั่ว ครั้น
ตัวแตกกายทำลายสังขาร จึงพลันมาอุบัติเกิดเป็นเทพในสรวง
สวรรค์ชั้นยามานี้

ฉะนั้น จึงควรที่พุทธบริษัทผู้อุบัติเกิดมา มีโอกาสอันแสน
ประเสริฐ ถวายเกิดมาพบพระพุทธศาสนาซึ่งหาได้ยากในโลก
เมื่อรักถ้อยอยากให้ตนมีความสุข ควรจะฉกฉกชวนชวายทั้งหน้า

บำเพ็ญบุญสร้างกุศลไว้กับตนอย่างจริงจังเสียตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป เพื่อจักได้เป็นปาไธยเสบียงนำตนไปเสวยทิพยสมบัติ ทั้งเทพเจ้า ในสรวงสวรรค์ชั้นยามา อย่าทำตนเป็นคนล้งเลถงสย กว้างเข้าใจ ว่าตนเป็นคนปัญญาดี หันรีหันขวางฟุ้งซ่านไม่เข้าเรื่อง จะสิ้น เปลืองเวลาไปเปล่า ๆ ไม่ช้าเราก็จะตายแล้ว ก็มากไปก็จะ แกล้วกลาดจากสมบัติทิพย์ที่จะพึงได้พึงถึง อย่างนี้จะเสียใจใน ภายหลัง

พรรณนาในสวรรค์ชั้นยามาภูมิ เห็นว่าสมควรที่จะยุติได้ แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

คฤติดาภูมิ

๘๕๔

สววรรค์ชั้นที่ ๔

สววรรค์ แคนสววรรค์ชั้นที่ ๔ มีนามปรากฏว่า คฤติดาภูมิ หรือสววรรค์ชั้นคฤติ ที่ได้ชื่อว่าคฤติดาภูมิ ก็เพราะว่า สววรรค์ชั้นนี้เป็นที่อยู่ของเทพเจ้าพวกหนึ่ง ซึ่งมีความยินดีและความชุ่มชื้นอยู่เป็นนิตย์โดยมี ท้าวสันคฤติเทวราช ทรงเป็นอธิบดีผู้ยิ่งใหญ่ปกครอง ฉะนั้น จึงได้ชื่อว่า คฤติดาภูมิ = ภูมิเป็นที่อยู่ของเทพเจ้าผู้มีความยินดีชุ่มชื้นอยู่เป็นนิตย์

สววรรค์ชั้นคฤติสถาน ตั้งอยู่เหนือสววรรค์ชั้นยามาขึ้นไปไกลแสนไกล มีวิมาน ๓ ชั้น คือ วิมานแก้ว ๑ วิมานทอง ๑ วิมานเงิน ๑ แต่ละวิมานเป็นปราสาทสวยสดงดงาม วิจิตรตระการการเหลือที่จะพรรณนา และมีกำแพงแก้วล้อมรอบทุกวิมาน สวยงามยิ่งกว่าปราสาทวิมานของเหล่าเทพยดาในสววรรค์ชั้นยามามีสระโบกขรณีแลสวนอุทยานอันเป็นทิพย์ สำหรับเป็นที่เที่ยวเล่นของเทพเจ้าชาวสววรรค์มากมายนัก

เทพเจ้าผู้อยู่ในคฤติสววรรค์นี้ แต่ละองค์ย่อมมีรูปทรงสวยงามและสง่ากว่าเทพชั้นต่ำ ๆ ทั้งมีน้ำใจรู้บุญรู้ธรรม ยินดีใน

การสับทรวงปึงธรรมยิ่งนัก ทุกวันธรรมสวนะ เขาเหล่านั้นมี
การประชุมฟังธรรมกันเสมอมิได้ขาดเลย องค์จอมเทพชั้นกุตติ
เทวราชผู้มีอริยคุณยิ่งใหญ่อธิปไตยในสวรรค์ชั้นนี้ ท้าวเธอก็เป็น
ผู้รู้ธรรมะของสมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้ามาก ทรงเป็นเทพเจ้าผู้
พหุศุภ มักอัญเชิญให้เทพบุตรผู้เป็นโพธิสัตว์แสดงธรรมโปรด
เสมอ พระองค์ทรงปกครองเทพเจ้าในสวรรค์ชั้นกุตตินี้ให้ไ้
รับความสำราญชื่นชมยินดี เป็นสุขรื่นเริงทุกทิพาราคี ปัจจุบัน
นี้ ปรากฏว่ามีเทพเจ้าสำคัญองค์หนึ่งที่สถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นกุตติ
นี้ ซึ่งมีประวัติควรแก่การนำมาบันทึกไว้ ดังต่อไปนี้

สรีรมหามายาเทพเจ้า

สมเด็จพระนางสรีรมหามายา องค์มเหสีแห่งพระเจ้าสุท-
โธทนะนั้น ครั้นประสูติพระพุทธรเจ้า ซึ่งเป็นพระบรมราชโอรส
แล้วได้เจ็ดวันเท่านั้น ก็กลับขันธ์จากมนุษย์ ขึ้นมาบังเกิดเป็น
เทพบุตรอยู่ที่สวรรค์ชั้นกุตติ เสดวยทิพยสมบัติอยู่จนทุกวันนี้ มี
นางเทพอัปสรเป็นบริวาร แท้จะได้ยินคึกคักในการที่จะเสพเบญจกาม
คุณกับนางฟ้าก็หาไม่ได้ ด้วยเป็นวิสัยธรรมกายแห่งพระพุทธรชนนี้
หากว่าจะบังเกิดเป็นเทพนารี ทรงมีพระสิริรูป ซึ่งงดงามหาที่
เปรียบมิได้แล้วไซ้ เทพบุตรองค์ใดมีจิตคิดรักใคร่ ก็จักเป็น

โทษหนักหนาเท่นั้น พระพุทธมารดาในปัจฉิมภวีกษัตริย์จึงอุบัติ
เกิดเป็นเทพบุตร สถิตอยู่ ณ สวรรค์ชั้นกุตินัน

คราวที่สมเด็จพระผู้มีพระภาค ทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์
ทรมานเดียรดียนิกรณ ณ ภายใต้นกัณทามพฤกษ์สำเร็จแล้ว
ทรงพระดำริว่า “พระมารดาของตถาคตนี้มีคุณูปการะ และรัก
ใคร่ในตถาคตเป็นอันมาก ได้ตั้งความปรารถนาเป็นมารดา
ตถาคตมา แต่สมัยสมเด็จพระวิปัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้า จนทราบ
เท่าบัดนี้ได้แสนปี คราวแล้วที่ตถาคตจักไปดาวดึงส์พิภพ เทศนา
พระอภิธรรม ๘ กัมภีร์สนองคุณ” ทรงดำริฉะนี้แล้ว คราว
นั้น พระองค์จึงเสด็จไปไตรตรึงษ์เทวโลก ประทับเหนือบัลลังก์
กัมพลศิลาอาสน์ ณ ภายใต้นิพพานพฤกษ์

สมเด็จพระอมรินทรเทพราชทรงทราบความแล้ว จึงออก
จากไพชยนต์ปราสาททิพย์พิมาน มีเทวราชโองการร้องประกาศ
แก่หมู่เทพยดาทั้งหลายว่า “อัครท่านทั้งหลายผู้เป็นสหายเรา!
ท่านทั้งหลายจงอย่าได้ช้า จงออกมาเถิด บัดนี้สมเด็จพระพุทธ
เจ้าเสด็จขึ้นมาโปรดถึงพิภพของพวกเราแล้ว เป็นบุญตาอัน
ประเสริฐล้ำเลิศของพวกเราหาที่เปรียบมิได้ เราจะพากันไปฟัง
พระธรรมเทศนา” เทพบุตรเทพธิดาได้ฟังดังนั้น จึงพากันออก

จากวิมานอันเป็นทิพย์ถือเครื่องสักการะของหอม มาเผ้าแวกล้อม
บูชาพระพุทธรองค์อยู่เนืองแน่น

สมเด็จพระบรมศาสดา ทอดพระเนตรแลดู มิได้เห็นพระ
พุทธชนนี้ จึงมีพระพุทธรูปกาตรัสถามองค์อมรินทร์เทวราชว่า
“พระสิริมหามายา ซึ่งเป็นชนนีของตถาคตมิได้เสด็จมาหรือ
ประการใด” ท้าวสหสสนัยได้สดับพระพุทธรูปคำตรัสก็ทรงทราบ
พระพุทธรูปประสงก์ว่า พระพุทธรูปองค์เสด็จมาครั้งนั้น คงจะตรัส
พระธรรมเทศนาโปรดพระชนนีให้ได้บรรลุพระอริยมรรคอริยผล
คำนี้จะนี้ องค์ท้าวโกสีย์จึงรีบเร่งเหาะไปโดยเทวฤทธิ์ สู่พิภพกุ
ติตสรวงสวรรค์ อันเป็นที่อยู่ของสิริมหามายาเทพบุตร ถึงแล้วก็
ถวายอภิวันท์โดยเคารพ ทูลว่า “ข้าแต่พระสิริมหามายาเจ้าผู้
เจริญด้วยศิริสวัสดิ์ ! บัดนี้สมเด็จพระพุทธรูปองค์เสด็จมาพิภพไตร
ทริภังค์แห่งข้าพระบาท ประทับ ณ บัดนี้ทุกัมพลศิลาอาสน์ ภายใต้
ปาริชาติทิพย์พดุงษา ประทับคอยทำเพื่อจะตรัสพระธรรมเทศนา
ขอเชิญเสด็จไปเผ้าโดยเร็วเถิด พระเจ้าข้า”

สิริมหามายาเทพเจ้าได้ทรงฟังดังนั้น ก็ทรงพระโสมนัส
จึงตรัสว่า “คุณท่านท้าววิชิราธิบดีผู้เป็นใหญ่ ! พระบรมโอรสา
ธิราชของเรานั้น ทรงพระสิริรูปโฉมเป็นประการใด ท่านได้เห็น

เป็นประการใด จงรีบบอกแก่เราให้แจ้ง” ท้าวสัถกเทวราชจึง
ทูลว่า “พระบวรโอรสของพระองค์นั้น หาผู้ใดผู้หนึ่งเปรียบ
ปานมิได้ทั้งสามภพ พระศรีราพยพระคับกัวยมหาปฐิธลักษณะ
และอนุพยัญชนะสมบุรณ์ทุกประการ มีรัศมีชานออกจากพระ
วรกายหกประการ ทั้งมีพระสุเสียงกอปรกัวยองค์แปดประการ
ไพเราะหาผู้จะเสมอมิได้” สิริมหาฉายาได้ทรงฟังก็โสมนัสว่า
“อาตมาเกิดในสังสารวัฏนี้ ชื่อว่าไม่มีใครเทียมเทียบได้กัวยได้
เป็นพระพุทธรมาธา” แล้วก็รีบถ้วนทรงทิพยภูษาชวนเทพอัปสร
เหล่าชาวฟ้าลงจากคุสิตพิมาน มีท้าวหมัฆวานเชิญเสด็จมาในเบื้อง
หน้า

ครั้นเสด็จมาถึงทอดพระเนตรเห็นองค์พระพิชิตมาร ก็ยัง
ตะลึงลานทรงพระปริตาทิรมย์ ชมพระรูปพระโฉมจนเต็มอาลัย
ในคุสิตพิมาน ชมพลางเสร์วโคกเสี่ยพระหฤทัยว่า “อาตมานี้
เป็นกนบุญน้อย ประสุมิพระพุทธรเจ้าเป็นพระบวรโอรสแล้ว
เจ็ดวันเท่านั้นก็ดับขันธทำกาลกิริยา มิได้เห็นพระโอรสทรง
บุญญาภินิหารเป็นเวลาช้านานถึงเพียงนี้ นี่ก็แก่ท้าวโกสีย์ทรง
ไปบอก จึงได้มาพบพระบวรโอรส” พระสิริมหาฉายาทะพบุตร
ทรงพระกรรแสงกำสรด แล้วก็ทรงพระสรวลว่า “อาตมานี้ไม่
ควรจะปริเทวนาการ กัวยว่า อันคนที่เกิดมาในวัฏสงสาร จะ

ได้เป็นพระพุทธรูปมารดาทั้งอาตมานัยกนกัหนา นับเป็นเวลานานกว่าพระพุทธรูปเจ้าจักมาครัดแต่ละพระองค์ พระพุทธรูปมารดาก็มีแต่องค์เดียวเท่านั้นไม่มีสอง อาตมานี้แลก็ได้เป็นพุทธรูปมารดา”

สมเด็จพระบรมศาสดา จึงเหยียดพระหัตถ์เบื้องขวาครัดเรียกพระสิริมหามายาเทพบุตร ซึ่งเป็นพุทธรูปหนึ่งว่า “พระพุทธรูปมารดาจงมาสิ พระพุทธรูปมารดาจงมาทีนี้ จะทอดพระเนตรดูไปโย ซึ่งสรีระรูปโฉมอันเป็นอนิจจัง” พระสิริมหามายาได้ทรงฟังก็เสด็จเข้ามาใกล้ ประทับนั่งข้างหน้าเป็นประธานแห่งหมู่เทพยดาทั้งหลาย พระพุทธรูปองค์จึงโปรดประทานพระสัทธรรมเทศนา คือ พระสัททปกรณานิธรรมทั้งเจ็ดพระกัมภีร์ พอได้สัทธรรมของสมเด็จพระชินสีห์จบลง องค์สิริมหามายาเทพบุตรพุทธรูปนั้นก็สำเร็จพระโศกปฏิบัติผลในพระพุทธรูปศาสนา

บัดนี้ พระสิริมหามายาเทพบุตร ก็ยังเสวยทิพยสมบัติอยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิตอย่างสุขสำราญ ถ้วยบุญญาธิการที่สร้างสมอบรมไว้แก่ปางบรรพ์ ก็สวรรค์ชั้นดุสิตนี้ ย่อมเป็นที่ประทับอยู่ของสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์เจ้าที่ทรงรอคอยโอกาสจะมาตรัสในโลก เช่น องค์สมเด็จพระบรมครูศรีศากยมุนีโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย ก่อนที่จะมาอุบัติตรัสเป็นพระพุทธรูปเจ้า

พระองค์ก็ประทับอยู่ ณ สรวงสวรรค์ชั้นดุสิตนี้ ในพระนามว่า
พระเศศเอกุเทพบุตร ผู้ทรงพุทธบารมี จนถึงกาลที่เทพทั้ง
หลาย ในหมื่นจักรวาลไปทูลอาราธนา พระองค์จึงจุติมาอุบัติ
ในมนุษยโลก แล้วทรงกระทำความเพียร จนสำเร็จพระปรมา
ภิเชกสัมโพธิญาณ

พระศรีอริยเมตไตรย

ในปัจจุบันนี้ สมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ คือ พระศรีอริย
เมตไตรยเจ้า ซึ่งจักมาตรัสเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์สุด
ท้ายในภัทรกัปนี้ ก็เสด็จสถิตอยู่ ณ ดุสิตพิภพสวรรค์ ด้วยว่า
สวรรค์เทวโลกชั้นนี้ เป็นที่สำราญผาสุกสมควรแก่พระบรมโพธิ
สัตว์ผู้ทรงสร้างพระบารมีมามาก จะเสด็จอาศัยอยู่ จนกว่าจะถึง
กาลกำหนดตรัสรู้ ตามเยี่ยงอย่างหน่อพุทธางกูรทั้งหลาย แต่
กาลก่อนสืบมา

ด้วยว่าพระบรมโพธิสัตว์หน่อพุทธางกูร ผู้สร้างพระบารมี
หมายพระโพธิญาณนั้น หาพอพระทัยที่จักไปอุบัติเกิดในเทว-
โลกที่สูงกว่านี้ หรือพรหมโลกไม่ เพราะหากไปอุบัติเกิดในโลก
ที่มีอายุยืนนับเป็นกัปแล้ว ก็จะเป็นการเนิ่นนานชักช้าเสียเวลา
สร้างพระบารมีไปเปล่าๆ ฉะนั้น จึงยอมจะพอพระทัยที่จัก

บังเกิดอยู่ ณ กุสติกพิภพนี้ เพราะสะดวกแก่การที่จะทรงอธิษฐาน
ให้จุติมาเกิดในโลกมนุษย์ เพื่อสร้างพระบารมีในคราวที่ต้อง
พระประสงค์ ได้ทราบว่า พระโพธิสัตว์หน่อพุทธางกูรทั้งหลาย
เมื่อเสวยทิพยสมบัติในสวรรค์ชั้นกุตินี้แล้ว มีน้ำพระทัยว่าพึง
ถึงพระโพธิญาณใคร่สร้างพระบารมีให้ภิญโญ ย่อมเสด็จเข้าสู่ที่
บรรทมในปราสาทพิมานแต่ลำพังพระองค์เดียว แล้วทรงหลับ
พระเนตรลงทรงอธิษฐานว่า “เราจักจุติในกาลบัดนี้” โดยน้ำ
พระทัยรักในพระโพธิญาณมิได้อาลัยในสวรรค์สมบัติ พอทรง
อธิษฐานขาดคำลง ก็ทรงจุติจากสวรรค์มาอุบัติเกิดในมนุษย์โลก
เพื่อสร้างพระบารมีต่อไป การอธิษฐานให้จุตินี้ จะกระทำได้
แต่เฉพาะเทพยดาผู้เป็นพระบรมโพธิสัตว์จำพวกเดียว จะได้ทั่ว
ไปแก่สามัญสัตว์ทั้งหลายนั้นหามิได้

สมเด็จพระศรีอริยเมตไตรยบรมพงษ์โพธิสัตว์ ซึ่งเสด็จ
สถิต ณ กุสติกพิภพขณะนี้ พระองค์มีพระอัชฌาตย์ พอจะประ
มวลมากล่าวไว้ เพื่อเป็นเกรียงเรื่องปัญญาแก่พวกเราทั้งหลาย
สิริรวม ๖ ประการ คือ

๑. เนกขัมมัตถฌาตย์ พอใจบรรพชา รักเพศบวรชีวิต
ยิ่งนัก

๒. วิเวกขันธ์ พอใจอยู่ในที่เงียบสงัด

๓. อโลภขันธ์ พอใจบริจาทาน ชอบใจคนไม่
โลกไม่กระหน่ำ

๔. อโทษขันธ์ พอใจความไม่โกรธ ชอบใจเสพ
สมาคมกับคนไม่มักโกรธ

๕. อโมหขันธ์ พอใจความไม่หลง ชอบเสพสมาคม
กับคนมีสติปัญญาเป็นนักปราชญ์

๖. นิสรณขันธ์ พอใจความสลัดออก ชอบเสพ
สมาคมกับผู้มีความเบือหน่ายในสังสารวัฏ

เมื่อพระองค์ทรงมีพระอชฌาสัย ๖ ประการดังนี้ จึงทรง
ยินดีในธรรม แลปรากฏว่าขณะนั้น พระองค์ย่อมทรงแสดงธรรม
ให้ปวงเทพเจ้าเหล่าชาวสวรรค์ชั้นกุตติพึงอยู่เสมอมิได้ขาด โดย
การอัญเชิญอาราธนาของปวงเทพเจ้าชาวสวรรค์ชั้นกุตติ ซึ่งมี
องค์ต้นกุตติเทวราชเจ้าเป็นประธาน

การสร้างพระบารมี

เมื่อกล่าวถึงการสร้างพระบารมี สมเด็จพระศรีอริยเมต
ไตรยบรมโพธิสัตว์นี้ ได้ทรงสร้างสมมานานนักหนา เพราะทรง

สร้างพระบารมีเป็นพระวิริยาละพุทธเจ้า ซึ่งยิ่งกว่าพระวิริยะ
แต่กองพระบารมีประการหนึ่ง เมื่อแรกจะทรงปรารภนาเป็น
พระพุทธานั้น ได้ทรงทำปรมัตถบารมีอันประเสริฐ หาผู้ใด
ผู้หนึ่งเสมอเหมือนมิได้ มีเรื่องที่จะจารึกไว้ดังต่อไปนี้

กาลนานแสนนานมาแล้ว ปรากฏว่ามีพระพุทธเจ้าพระ
องค์หนึ่งทรงพระนามว่า สมเด็จพระสิริมามิงโมฬีสัมพัฑฺฒ ทรง
อุบัติขึ้นในโลก คราวนั้นสมเด็จพระศรีอริยเมตไตรยบังเกิดเป็น
พระเจ้าจักรพรรดิราช ทรงพระนามว่าพระเจ้าสังฆจักรจอม
จักรพรรดิ เป็นอิสสวาริบัติในพระนครอินทปัตถราชธานี ไม่
ทรงทราบว่าพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแต่อย่างใด

ต่อมาเมื่อสามแสนปีหนึ่ง ไปเที่ยวหาทรัพย์เพื่อจะไถ่ถอน
มารดา ซึ่งเป็นทาสอยู่ในตระกูลหนึ่งให้เป็นไท ครั้นไปถึงกรุง
อินทปัตถ ชาวเมืองเข้าใจผิดคิดว่าเป็นยักษ์ เพราะเห็นว่านั่งหม่น
แปลกประหลาด จึงช่วยกันกลุ้มรุมตีต่อยสามแสนปีเป็นการใหญ่
สามแสนปีตกใจกลัวจึงวิ่งหนีเข้าไปทูลพระโรง ขณะกำลังเสด็จ
ออก ทรงไต่ถามได้ทราบความว่าเป็นสามแสนปีบรรพชาในศาสนา
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิริมามิงโมฬี จึงมีความยินดีสุดหัวใจ
ได้ทรงจัดการราชาภิเษกสามแสนปีครองราชสมบัติแทนตน แต่
พระองค์เดียวดำเนินไปในทิศที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ โดยเหตุ

ที่พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์สุขุมลชาติ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไป
 ถวายพระบาทไถวันหนึ่ง พระบาททั้งสองจึงแตกชำ ครั้นล่วง
 มรรคาไปอีกสามวันพระขงษ์และพระบาทก็แตกยับ โสหินทไหล
 ในวันที่สี่ ก็สุดที่จักทรงพระดำเนินไปได้ แต่ก็ทรงพระดำริว่า
 “เราจักไปให้ถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้จงได้” แล้วนอน
 พังพาบ ค่อยๆ กระเถิบไปโดยพระอุระ ถวายกำลังพระอุทสาหะ
 อันแรงกล้า ได้เสวยทุกขเวทนาแสนสาหัส ก็มีได้ทรงย่นย่อ
 ท้อถอย

สมเด็จพระสิริมามิงโมฬีศัพพะปัญญ ทรงเล็งแลคุณ
 เหวไนยสัตว์ด้วยศัพพะปัญญญาณ ทรงเห็นกำลังวิริยะแห่งพระ
 เจ้าสังฆจักรนั้นมาก ก็ทรงทราบว่าเป็นหน่อพุทธางกูร ก่อ
 สร้างพระบารมีตามวงศ์พระบรมโพธิสัตว์ จึงเสด็จพระพุท
 ดำเนินถวายพระพุทธรูปสี่ลาคอนงามเพื่อหวังจักทรงโปรด ครั้น
 ใกล้จะถึงจึงทรงแปลงเพศเป็นมาณพขับเกวียนมาในมรรคา แล้ว
 ร้องถามว่า “กูรท่านผู้เจริญ! ท่านจงหลีกไปให้พ้นทางเกวียน
 มิฉะนั้นเกวียนจะทับ” พระเจ้าสังฆจักรจึงทรงตอบว่า “กูร
 นายสารดี! การที่เราจะหลีกทางนั้น เราหลีกไม่ได้ เราจักไป
 เฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดินทางมาหมดแรง ทั้งบาท
 แข็งชากับบอบช้ำนักหนา ชอบแต่ท่านจะขับเกวียนหลีกทางเรา

จึงจะควร” พระสิริมามิ่งโมฬีซึ่งทรงมีน้ำพระทัยประกอบด้วย
มหากรุณาจึงตรัสว่า “ท่านจักไปเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
จงขึ้นเกวียนเราในบัดนี้เถิด เราจักพาไปส่งให้ถึงสำนักของ
สมเด็จพระสัพพัญญูผู้ประเสริฐ” แล้วก็ทรงให้สมเด็จพระเจ้า
สังขจักรเสด็จขึ้นเกวียน จนใกล้ถึงที่ประทับแล้วจึงทรงให้หยุด
อยู่ ณ ที่นั้น สมเด็จพระอมรินทราบหาราชเป็นเจ้าในไตรทรีนัย
สวรรคพร่วมด้วยพระเทวี ได้แปลงเพศเป็นบุรุษและสตรี มีมือ
ถือห่อข้าวทิพย์และกระต่อน้ำ เดินสะพายมาถวายแบ่งปันให้
พระเจ้าสังขจักร พระองค์ทรงบริโภคนาหารเป็นที่สบาย
หายบอบช้ำแล้ว ก็ทรงดำเนินเข้าไปในพระวิหารใหญ่

ครั้นเสด็จเข้าไปถึง ทอดพระเนตรเห็นสมเด็จพระสิริมา
มิ่งโมฬี เสด็จอยู่ในพระวิหาร มีพระรัศมีสว่างรุ่งเรือง ก็ทรง
เกิดปีติยินดีล้นพระทัย จนถึงแก่วิษณุภาพสลดลงไป พอ
ทรงฟื้นได้สติสมปกติขึ้นมาแล้ว ก็น้อมพระองค์เสด็จเข้าไปใกล้
ยกอัญชลีกราบประณมเหนือพระเศียรเกล้า ตรัสว่า “ข้าแต่พระองค์
ผู้ทรงเป็นโลกนาถ” แท้จริงได้เพียงคำหนึ่งวาทะเกี่ยวเท่านั้น
ก็ทรงนิ่งอึ้ง มีอาภรณ์สอออกมาได้ซึ่งคำอื่น ด้วยความตื่นตันปีติ
ปราโมทย์ในพระทัย

สมเด็จพระสิริมามิ่งโมฬี จึงมีพระพุทธรูปภาตรัสว่า “อุม
มหาบพิตรผู้ประเสริฐ! ขอพระองค์จงตั้งพระมนต์กำหนด
คณาคตจักแสดงธรรมแก่ท่าน ขอจงกำหนดในใจด้วยดีเถิด”
แล้วพระองค์ก็ทรงแสดงพระสัทธรรมเทศนาอันว่าด้วยคุณแห่ง
พระนิพพาน แต่พอทรงแสดงได้ประมาณบทเดียวเท่านั้น
พระเจ้าสังขจักรก็ทรงฟังไม่รู้เรื่อง เพราะทรงดำริว่า “ถ้าหาก
พระพุทธรูปแสดงพระธรรมเทศนาไปมาก เครื่องไทยธรรม
ที่สมควรแก่พระธรรมเทศนานั้น หาเห็นสิ่งใดจะสมควรไม่
กับคณนี้ พระพุทธรูปแสดงคุณแห่งพระนิพพานบทเดียวเท่านั้น
พอควรแก่เครื่องสักการะบูชาที่เรา มีอยู่ ด้วยพระนิพพานเป็น
ที่สุดแห่งโลก เคียรเกล้าของเราพร้อมทั้งมหามงกุฎก็เป็นสุดที่
แห่งโลก ควรที่เราจะกระทำสักการะบูชา พระธรรมเทศนาของ
พระองค์” ครั้นทรงพระดำรินี้ จึงกราบทูลแก่สมเด็จพระ
สิริมามิ่งโมฬีว่า

“ข้าแต่สมเด็จพระพุทธรูปเจ้า! ขอจงทรงหยุดพระธรรม
เทศนาแต่เพียงเท่านี้เถิด พระธรรมเทศนาทั้งปวงนั้น ก็มี
พระนิพพานสิ่งเดียวเป็นที่สุด บัดนี้ ข้าพระบาทจะตั้งเคียรเกล้า
กับมงกุฎ กระทำสักการะบูชาพระธรรมเทศนาของพระองค์...
ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงพระนามว่าสิริมามิ่งโมฬีผู้ประเสริฐ! ขอ

พระองค์จึงเสด็จสำราญในอมตมหานิพพานไปก่อนเถิด ข้าพระ
บาทจะตามเสด็จพระองค์ไปแต่ภายหลัง ด้วยเคหะแห่งผลสักการะ
บูชาของข้าพระบาทนี้” พอซาคำปณิธานปรารภแล้ว ก็ทรงชัก
พระขรรค์ตัดพระศอกซาค แล้วถือขลุ่ยซาวไว้ ตั้งพระชนมายุ
เสด็จมาสู่พิภพกุสุมิตตสวรรค์นี้

ทรงท่องเที่ยวในวัฏสงสาร สร้างสมอบรมพระบารมี
สิ้นกาลช้านาน มาถึงศาสนากาลแห่งสมเด็จพระศรีตากยมุนีโคตม
บรมครูของเราทั้งหลาย พระศรีอริยเมตไตรยบรมโพธิสัตว์ก็ได้
จุติมาบังเกิดในพระครรภ์ของพระนางกาญจนเทวี มเหสีของ
พระเจ้าอชาตศัตรู ทรงพระนามว่าพระอชิต कुमार พอพระชน
มายุได้สิบหกปีก็ทรงผนวชมีปัญญามากรอบรู้ในพระปริยัติธรรม
เชี่ยวชาญในพระไตรปิฎกอย่างยอดเยี่ยม ได้ลัทธิยาเทศคำพยา
กรณ์จากพระบรมครูแห่งเราว่า “พระอชิตภิกษุผู้บวชใหม่นี้
จักได้ครีดีเป็นพระพุทธเจ้านามว่าพระศรีอริยเมตไตรย ในที่
สุดแห่งภพภพนี้” พอครบเบญจขันธ์ถึงแก่มรณภาพแล้ว ท่าน
อริยภิกษุก็มาอุบัติเกิดในสวรรค์ชั้นกุสุมิต เป็นพระศรีอริยเมต
ไตรยบรมโพธิสัตว์ซึ่งทรงพระปัญญา กำลังเทศนาโปรดปวง
เทพเจ้า ซึ่งมีท่านท้าวสันกุสุมิตเทพยราชเป็นประธาน ตามกาล
เวลาอยู่ในขณะนี้

อายุ ทวยเทพที่สถิตเสวยทิพย์สมบัติ ณ สรวงสวรรค์ชั้น
 กุติกาภูมินี้ มีอายุยืนนานได้ ๔,๐๐๐ ปีทิพย์ นับได้ห้าสิบเจ็ด
 โกฏิหกล้านปี ด้วยการคำนวณปีแห่งมนุษย์โลกเรา

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดในสวรรค์ชั้นกุติกา
 โดยมากเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เขามีจิตบริสุทธิ์ทรงธรรมชอบสดับ
 รับฟังพระธรรมเทศนา มีปัญญาดี หรือเป็นพระโพธิสัตว์
 รู้ธรรมมากมีความสุขเกษมยินดี ครั้นสิ้นชีวิตดับชีพแล้ว ก็ตรง
 มาอุบัติเกิดในสวรรค์ชั้นนี้ เสวยทิพย์สมบัติเป็นที่สำราญตาม
 ปราารถนา

พรรณนาในกุติกาภูมิ เห็นว่าสมควรที่จะยุติได้แล้ว จึงขอ
 ยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

นิมมานรดีภูมิ

สวรรค์ชั้นที่ ๕

สวรรค์แดนสุขาวดีชั้นที่ ๕ มีนามปรากฏว่า นิมมานรดีภูมิ ที่ได้ชื่อว่านิมมานรดีภูมิ ก็เพราะว่า สวรรค์ชั้นนี้เป็นที่อยู่ของ เทพเจ้าพวกหนึ่ง ซึ่งมีความยินดีเพลิดเพลินในกามคุณอารมณ์ที่ เนิรมิตขึ้นตามความพอใจของตนเอง สวรรค์ชั้นนี้มีเทวราช ผู้ยิ่งใหญ่ทรงพระนามว่าท่านท้าวนิมิตเทวราช ทรงเป็นอธิบดี ผู้ยิ่งใหญ่ปกครอง ฉะนั้น จึงได้ชื่อว่า นิมมานรดีภูมิ = ภูมิ เป็นที่อยู่ของเทวเจ้าผู้มีความยินดีด้วยกามคุณที่ตนเองเนรมิตขึ้น

สวรรค์ชั้นนิมมานรดีนี้มีปราสาทแก้ว ปราสาทเงินและ ปราสาททองเป็นวิมานที่อยู่ ทั้งมีกำแพงแก้วกำแพงทองล้อม รอบ มีพื้นภูมิภาคนั้นเป็นทองราบเรียบเสมอกัน มีสระโบกขรณีแสน อุดมอุทยาน สำหรับเป็นที่สำราญของเหล่าเทพยดาเช่นเดียวกับ สวรรค์ชั้นคุสิตทุกประการ แต่ทว่าทุกสิ่งในนิมมานรดีพิภพนี้ สวยสดงดงามประณีตกว่าคุสิตพิภพเท่านั้น

เทพเจ้าทั้งหลายผู้สถิตอยู่ ณ สวรรค์ชั้นนี้ ย่อมมีรูปทรง สวยงาม น่าดูน่าชมยิ่งกว่าชาวสวรรค์ชั้นต่ำ และมีรัศมีรุ่งเรือง

ยิ่งนัก หากเขามีความปรารถนาในกามคุณอารมณ์สิ่งใด เขาย่อม
 เนรมิตเอาได้ตามความพอใจชอบใจของตนทุกสิ่งทุกประการ
 เสวยทิพยสมบัติโดยมีท้าวnimิตเทพยราชเจ้าปกครองให้ได้รับ
 ความสุขสำราญทุกถ้วนหน้าเหล่าชาวฟ้า สมกับกุศลกรรมที่ตน
 อุตสาหสร้างสมอบรมมาแต่ชาติปางก่อน เทพเจ้าผู้มาบังเกิดอุบัติ
 ในสวรรค์ชั้นนี้ โดยมากเมื่อเป็นมนุษย์ เขาเป็นกษัตริย์
 บริสุทธิ ได้สร้างกุศลบุญราศีที่มีผลใหญ่ เช่น เทพเจ้านามว่า
 สุภัทธา ซึ่งมีประวัติควรจารึกไว้ ดังต่อไปนี้

สุภัทธาเทพเจ้า

สมัยที่พระอรหันต์ผู้วิเศษเจ้า ยังปรากฏอยู่ในโลกมาก
 มายนั้น มีคหบดีผู้หนึ่ง เขาถึงพระรัตนตรัยและมีความเลื่อมใส
 ในพระบรมพุทธานุศาสนายิ่งนัก นิมนต์พระเรวตะเถระเจ้าองค์
 อรหันต์ ให้มาฉันอาหารบิณฑบาตที่บ้านของตนเสมอเป็นนิตย
 คหบดีนั้นมีธิดาสองคน ธิดาคนพี่มีนามว่าภัทธา ส่วนธิดาคน
 น้อยนามคล้ายกันว่าสุภัทธา นางภัทธากุลธิดาคนพี่นั้นมีปัญญา
 ด้ว้ รู้หลักนักปราชญ์ ทั้งจิตใจก็เลื่อมใสในพระพุทธานุ
 เพราะท่านบิดาเป็นผู้อบรม ต่อมาไม่ช้า นางก็ไปสู่ตระกูลผู้
 ไม่มีบุตร จึงบอกแก่สามีให้ไปรับเจ้าสุภัทธาน้องสาวมาอยู่ร่วม

กับนาง จักได้บุตรสืบสกุลต่อไป ครั้นสามิไปรับน้องสาวมา
อยู่ด้วยกันแล้ว นางก็ให้โอวาทน้องสาวเสมอว่า “เจ้าสุภักทา
น้องเอ๋ย! เจ้าจงยินดีในการจำแนกทาน จงประพฤติธรรมอย่า
ได้ประมาท ชีวิตของเราใช้ว่าจะยั่งยืน แม้เจ้าปรารถนาจักได้
ทิพยสมบัติในกายภาคนั้น จงเชื่อฟังเถิด สมบัตินั้นจักอยู่ในมือ
ของเจ้าเป็นแน่แท้” พี่สาวเผ่าตกเตือนน้องรักอยู่อย่างนี้เป็น
นิตย์

สุภักทาสาวคนนั้น เธอเป็นคนเชื่อถือโอวาทแห่งพี่
ทั้งที่ตนเป็นคนรู้น้อยไม่ค่อยพุดจา แต่มากด้วยศรัทธาเลื่อมใส
มีจิตใจมั่นคงบริสุทธ์ ก็ประพฤติตามคุจฉาพี่สอน วันหนึ่งจึง
ให้คนไปนิมนต์ พระเวรณะเดระ องค์อรหันต์ ให้เข้ามาฉันภายใน
เคหสถานแห่งตน ฝ่ายพระคุณเจ้าเวรณะ ผู้มีจิตกรุณา
ปรารถนาจะยังกุศลให้เกิดแก่สุภักทาสาวโดยยิ่ง จึงพาพระภิกษุ
๗ องค์ ล้วนแต่ทรงคุณเป็นพระอรหันต์ชีนาสพไป เพื่อจะให้
นางถวายอุทิศแก่สงฆ์ถวายเป็นสังฆทาน สุภักทาเธอดีใจนัก
หนาอาราธนาให้นั่งบนอาสนะ แล้วอังกาสถวายขาทนียโภชนียา
หารอันประณีตบรรจงด้วยน้ำมือตน แก่พระเดระองค์อรหันต์
ทั้งหลายถวายดวงใจที่เลื่อมใสศรัทธา และต่อมาก็มีโอกาสดำ
บำเพ็ญมหากุศลขึ้นอรหันตทานอีกมากมาย ฝ่ายภักทาพี่นางก็

ประกอบกองการกุศลตามศรัทธา พอถึงอายุชั้ย ทั้งสองนางก็
ทำกาลกิริยาตายไปตามธรรมชาติสังขาร

ภักทอาบุชาติกาซึ่งเป็นพี่สาว ไปอุบัติเกิดเป็นบาทบริจาริกา
แห่งท้าวโกสีย์อมรินทราราชในไตรตรึงษ์สวรรค์ ฝ่ายสุภักทา
อาบุชาติกาซึ่งเป็นน้องนั้น มาบังเกิดในปราสาททองอันเป็นวิมาน
ณ สรวงสวรรค์ชั้นนิมมานรดีนี้เป็นเทพนารีทรงรักมีรุ่งเรือง
งดงามนักหนา จึงมาพิจารณาคุณสมบัติแห่งตนว่าได้ด้วยบุญกุศล
อันใด ครั้นดูไปรู้แจ้งว่า เพราะได้ถวายทักษิณาแก่พระอริย
สงฆองค์อรหันต์ซึ่งมีพระเรวตะเถรเจ้าเป็นประธาน ตามโอวาท
ของภักทาพี่สาวจึงได้เสวยสมบัติเห็นปานนี้ ครั้นพิจารณาต่อไป
ก็ทราบว่ บัดนี้ ภักทาพี่นางไปบังเกิดในไพชยนต์ปราสาท
เป็นบาทบริจาริกาแห่งท้าวโกสีย์ จึงลงมาจากสวรรค์ชั้นนิม
มานรดีแล้วเข้าไปหา ภักทาเทพกัญญาประหลาดใจนัก จึงถามว่า

“อัครท่านผู้เจริญ ! ตัวท่านรุ่งเรืองโอกาสไปด้วยรัศมี
ประจักษ์พระสุริยันเมื่อตะวันเที่ยง มียศและอานุภาพยิ่งกว่าปวง
เทพในไตรตรึงษ์ ข้านี้มิเคยเห็นท่านมาก่อน ท่านมาแต่ประชุม
เทวโลกใด ทำไฉนข้าจะรู้จักนามของท่าน ขอท่านจงได้บอก
แก่ข้าในกาลบัดนี้” สุภักทาเทพนารี จึงมีสุนทรวาทิตอบว่า

“ดูกรนางฟ้าทรงโฉมโฉม ! ตัวข้านี้นามว่าสุภักทา เป็นน้องสาวของท่านในชาติก่อน ท่านได้คอยพรวาสอนให้ข้าทำทาน การกุศล กรันแตกกายทำลายตน ก็ได้ไปอุปบัติบังเกิด ณ สวรรค์ชั้นนิมมานรดี ข้านี้มาถึงคุณแห่งนางฟ้าพี่สาว จึงลงมา ณ ที่นี้” แล้วนางฟ้าทั้งสองก็สนทนากันเรื่องบุญกุศลที่ท่านทำมาซึ่งให้ผลแตกต่างกัน ในที่สุด ภักทานางฟ้าจึงว่า

“ดูก่อนเทพนารีน้องรัก ! แต่ก่อนนี้พี่มิรู้เลยว่า การถวายทานแก่พระอริยสงฆ์องค์อรหันต์ จักมีานิสงส์มากเห็นปานนี้ ที่นี้เรารู้แล้ว เราลงไปเกิดเป็นมนุษย์เมื่อใด ก็จักตกเสียซึ่งมัจฉริยะไม่มีความประมาท จักอุทิศสังฆทานแก่พระอริยสงฆ์เนื่อง ๆ” พอสนทนากันสมควรแก่กาลแล้ว เทพนารีสุภักทาก็อำลานางฟ้าพี่สาวซึ่งเป็นบาทบริจาริกแห่งท้าวโกสีย์ กลับขึ้นไปสรวงสวรรค์ชั้นนิมมานรดี เสวยสุขทิพย์สมบัติอยู่ ณ ปราสาททองอันเป็นวิมานของตน

อาฮุ ทวยเทพที่สถิตเสวยสมบัติอยู่ ณ สรวงสวรรค์ชั้นนิมมานรดีนี้ มีอายุยืนนานนับได้ ๘,๐๐๐ ปีทิพย์ นับได้สองร้อยสามสิบโกฏิสี่ล้านปี ถ้วยการคำนวณปีแห่งมนุษย์โลกเรา

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดเป็นเทพในสวรรค์ชั้นนิมมานรดีภูมินี้ โดยมากเมื่อครั้งเป็นมนุษย์เขามีจิตบริสุทธิ์พยายามรักษาศีลไม่ให้ขาดได้ สมบูรณ์ด้วยศีล มีวิริยะอุตสาหะในการบริจาคทานเป็นอย่างมาก ประพฤติธรรมสม่ำเสมอเป็นนิตย์ ครั้นถึงขั้นธัมมชิวาลง จึงตรงมาอุบัติเกิดในสวรรค์ชั้นสูง คือนิมมานรดีนี้ เสดยทิพย์สมบัติได้ตามจิตปรารถนา

พรรณนาในนิมมานรดีภูมิ เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

ปรินิมิตวสวัตตีกุมิ

สววรรคชั้นที่ ๖

สววรรคแสนสุชาวทีชั้นที่ ๖ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดแห่งแสนสุชาวที มีนามปรากฏว่าปรินิมิตวสวัตตีกุมิ ที่ได้ชื่อว่าปรินิมิตวสวัตตีกุมิ ก็เพราะว่า สววรรคชั้นนี้เป็นที่อยู่ของเทพเจ้าพวกหนึ่ง ซึ่งเสวยกามคุณอารมณ์ ที่เทวดาอื่นรู้ความต้องการของตนแล้วเนรมิตให้ เป็นที่อยู่อันประเสริฐด้วยสุขสมบัติยิ่งกว่าสววรรคชั้นฟ้าทั้งหมด โดยมีท่านปรินิมิตเทวาริราชทรงเป็นอธิบดี ฉะนั้นสววรรคชั้นนี้ จึงได้ชื่อว่า **ปรินิมิตวสวัตตีกุมิ** = กุมิเป็นที่อยู่ของเหล่าเทวดาที่มีท้าวปรินิมิตเทวาริราชทรงเป็นอธิบดี

ปรินิมิตวสวัตตีสววรรคนี้ นอกจากจะมีทิพยสมบัติเช่นปราสาททองเป็นต้น สวยงามประณีตวิจิตรบรรจงกว่าสววรรคชั้นอื่นแล้ว การเป็นอยู่ของผู้ที่อยู่เกิดในสววรรคชั้นนี้ ก็ยังแบ่งเป็น ๒ ฝ่าย คือ

๑. ฝ่ายเทพยดา มีเทวาริราชผู้ยิ่งใหญ่ทรงพระนามว่า

“ท่านท้าวปรนิมมิตเทวราช” ทรงเป็นพญาเจ้าปกครองเหล่า
เทพยดาทั้งหลาย ให้ได้รับความสุขสำราญขึ้นบานบันเทิงจิต

๒. ค่ายมาร มีมาราธिरาชผู้ยิ่งใหญ่ ทรงพระนามว่า
“ท่านท้าวปรนิมมิตวสวัตตีมาราธिरาช” เป็นพญาเจ้าฟ้าปกครอง
หมู่มารทั้งหลาย ให้ได้รับความสุขสำราญตามควรแก่อัธยาศัย

จึงเป็นอันว่า สวรรค์เมืองฟ้าปรนิมมิตวสวัตตีมีการปก
ครอง แบ่งเป็น ๒ ภาค คือ ภาคเทพยดาฝ่าย ๑ ภาคหมู่มารฝ่าย ๑
มีเขตแดนกันระหว่างทั้งเทพยดาแลมาร ต่างฝ่ายต่างก็เสวยสุข
สมบัติ ณ ทิพยสถานวิมานแห่งตน ด้วยความสุขอันประณีตยิ่ง
ล้ำกว่าสวรรค์ชั้นฟ้าอื่น ๆ เพราะเป็นสวรรค์ชั้นสูงสุดในมณฑล
จักรวาล

การพรรณนาปรนิมมิตวสวัตตีภาคเทพยดาจักขอยกไว้ ใน
ที่นี้ จักขอกล่าวถึงบรมโพธิสัตว์พระองค์หนึ่ง ซึ่งขณะนั้นประทับ
อยู่ ณ สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตีภาคหมู่มาร พระบรมโพธิสัตว์
พระองค์นั้น ก็คือพญาเจ้าฟ้าแห่งหมู่มารนั่นเอง สังเขปประวัติ
การสั่งสมอบรมพระบารมี เพื่อพระปรมาภิเษกสัมโพธิญาณ

ของท่านพญาเจ้าฟ้าหม่อมารนั้น ปรากฏมีในกัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

วสวัตติมาราธิราช

พญาวสวัตติมาราธิราช ซึ่งบัดนี้เป็นประธานาธิบดียิ่งใหญ่ในภาคหม่อมาร แห่งปรมินมิตวสวัตติสวรกัน เป็นพระโพธิสัตว์ได้ทรงก่อสร้างพระบารมีเช่นทานศีลเป็นอาทิมามากต่อมาก แต่กองพระบารมีอันหนึ่ง ซึ่งปรากฏยอดเยี่ยมกว่าพระบารมีทั้งหลายเรียกว่าปรมัตถบารมี ควรที่จะยังพุทธสมบัติให้สำเร็จ ก็คือพระบารมีที่สร้างแต่ครั้งอดีตกาลนับเป็น อสงไขย

สมัยที่สมเด็จพระพุทธกัสสปะทศพลญาณบรมโลกุตมาจารย์ ทรงอุบัติขึ้นในโลก พญามาราธิราชผู้นี้เกิดเป็นมนุษย์ มีนามว่า โพธิอำมาตย์ ดำรงตำแหน่งอรรคมหาเสนาบดีของพระเจ้ากิงกิสสะมหาราช เป็นที่โปรดปรานไว้วางพระราชหฤทัยนักหนา

กาลวันหนึ่งพระเจ้ากิงกิสสะมหาราช ผู้มีพระทัยเลื่อมใสในพระบวรพุทธศาสนา ได้ทรงทราบว่สมเด็จพระกัสสปะตัพพัญญูเจ้า ทรงเข้านิโรธสมาบัติ เสดยวิมุกตिसุขอยู่กำรบ

๗ วัน ณ ภายใต้อันไทรใหญ่ และใกล้จะออกจากนิโรธอยู่แล้ว
จึงทรงพระราชดำริว่า “พระมหากษัตริย์คุณเจ้าเสด็จออกจาก
นิโรธสมบัติใหม่ ๆ ถ้าผู้ใดได้ถวายทาน จักบังเกิดผลานิสงส์
ผลบุญมหาศาลล้นเลิศ บัดนี้เรাজักถวายทานแก่พระองค์” แล้ว
จึงทรงให้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศแก่ชาวเมืองทั้งปวงว่า

“ถ้าบุคคลผู้ใด ลอบไปถวายทานแก่สมเด็จพระพุทธเจ้า
ก่อนเราแล้ว เราก็จักให้ลงอาญาแก่ผู้นั้น” แล้วตรัสสั่งให้ตั้ง
กองรักษาการณที่ใกล้อันไทรใหญ่บริเวณพระวิหารไว้อย่างกวด
ขัน หากผู้ใดล่วงละเมิดพระราชกฤษฎีกาแล้ว ก็ให้จับตัวไป
ประหารชีวิตเสีย

ท่านโพธิอำมาตย์ แม้ได้ทราบพระราชกฤษฎีกาก็น่าจะมี
ความปรารถนาอย่างแรงกล้า ที่จะถวายทานแก่สมเด็จพระผู้มี
พระภาค มิได้อาลัยในชีวิต พอรุ่งเช้าจึงถือเครื่องไทยทาน
ของตนกับภรรยา รวมเป็น ๒ ห่อ ตรงไปยังวิหาร พวกรักษากา
रणเห็นเช่นนั้น จึงถามด้วยความเคารพว่า “ข้าแต่ท่าน
เสนาบดี ! เหตุไฉนท่านจึงฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกาที่ทรงห้ามไว้”
ท่านอำมาตย์ได้ฟังแล้วดำริว่า

“ถ้าเราจับบอกแก่เจ้าพวกนี้ : ด้วยถ้อยคำอันเป็นเท็จว่า พระเจ้าแผ่นดินรับสั่งใช้ให้อารธนาพระพุทธเจ้าเข้าไปในวังก็จะได้อยู่ แต่ทว่าหาควรที่เราจะกล่าวคำมั่วสาваทไม่ เมื่อเราตั้งใจจะถวายทานแก่องค์พระโลกนาถเจ้า แต่กล่าวคำมั่วสาваทแล้ว ทานของเราจักมีผลไม่ยิ่งใหญ่ ควรที่เราจะบอกตามความเป็นจริง แม้จักตายก็ตามที่เด็ก เราหาตายชีวิตไม่” แล้วจึงบอกไปว่า “เราจะเข้าไปถวายทานแก่องค์สมเด็จพระพุทธเจ้า” พวกทหารจึงจับท่านเสนาบดีมัดมือไขว่หลังนำไปถวายพระราชาเพื่อให้ทรงพิจารณาโทษ พระราชาทรงพระพิโรธเป็นอันมาก รับสั่งให้นำตัวไปทักตี่ระประหารชีวิตเสียทันที

สมเด็จพระชินสีห์สัพพัญญูกตสปะพุทธเจ้า ทรงมีพระมหากรุณาแก่โพธิเสนาบดี จึงเนรมิตพระพุทธนิมิตให้สถิตอยู่แทนพระองค์ในพระวิหารใหญ่ ส่วนพระองค์เสด็จปาฏิหารย์ไปประทับฐาน ณ สถานที่ประหารท่านเสนาบดีไม่มีผู้ใดเห็น จะเห็นได้แต่เฉพาะเสนาบดีผู้เดียว แล้วมีพระพุทธปฏิภาณว่า

“อูกรโพธิเสนาบดี ! ท่านจงมีศรัทธา อย่าได้อาลัยในชีวิต อันเครื่องโทษทานของท่านมีประการใด ท่านจงกระทำจิตให้เลื่อมใสในตถาคตเถิด”

โพธิเสนาบถก็ได้พบกับพระพุทธเจ้าแล้ว ก็บังเกิดความ
เลื่อมใสศรัทธาหัวใจ จึงนำห่อภัตตาหารทั้งของตนกับภรรยาอัญชลี
น้อมเกล้าเข้าถวายแก่องค์พระกัสสปะสัพพัญญูเจ้า โดยการวะ
เลื่อมใสอย่างสุดซึ้ง แล้วจึงตั้งปณิธานว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นทพธัมมกัณฑ์แห่งปวง! ชีวิต
ของข้าพระบาทก็ได้ล่วงแล้วในครัน ^{๕๔} ด้วยเศษะผลทานน ^{๕๕}
เป็นปัจจัยให้ข้าพระบาทได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกับ
พระองค์ ในอนาคตกาลโน้นเถิด”

สมเด็จพระกัสสปะพุทธเจ้า ทรงมีพระมหากรุณายกพระ
หัตถ์ขึ้นลูบศีรษะท่านเสนาบถ แล้วทรงพยากรณ์ว่า

“ท่านปราถนาสิ่งใด ความปรารถนาของท่านจงพลัน
สำเร็จเถิด... อุตฺรท่านเสนาบถ! ท่านจงตั้งมั่นไว้ในใจด้วยดีเถิด
ในอนาคตเบื้องหน้าโน้น ท่านจักได้อุบัติเกิดเป็นพระพุทธเจ้า
ได้ตรัสแก่พระปรมาภิเชกขมโพธิญาณพระองค์หนึ่ง”

เวียนว้ายกายเกิดในวัฏสงสารช้านานนักหนา มาในชาตินี้
บังเกิดเป็นเจ้าแห่งหมู่मार ในชั้นปรนิมมิตวสวัตตีด้วยอำนาจ
บุญนำกรรมแต่ง เพราะยังอยู่ในห้วงแห่งกิเลสเหตุยังเป็นปุถุชน
จึงเกิดความเห็นสับสนวิปริต มีจิตคิดแข่งก็ใคร่ทดลองบารมี
สมเด็จพระบรมศาสดาสสมณโคดมของเรา เผ้าถามประจักษ์ด้วย

ประการต่าง ๆ แต่มิได้ล่วงเกินทำบาปหนักประการใด สุดท้าย
ภายหลังมีความเศร้าเสียใจอย่างหนัก ถึงกับออกปากเอ่ยความ
ปรารถนาพุทธภูมิซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเรื่องปรากฏต่อมาว่า

เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติล่วงได้ ๒๐๐ ปีเศษ พระเจ้าศรี
ธรรมโศกราช บรมกษัตริย์ในชมพูทวีป ทรงมีพระราช
ศรัทธาอุทิศสาหัสสร้างพระสถูปเจดีย์แปดหมื่นสี่พันองค์ ทรง
ปรารถนาจะกระทำการฉลองเป็นการใหญ่มโหฬารถึงกาลที่ทรง
ประมาณไว้ ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน ให้สมกับพระราชศรัทธา
ซึ่งฝังแน่นอยู่ในพระทัย ทรงใคร่จะหาทางป้องกันอันตราย
ในเวลาประกอบการพระราชกุศลอันมโหฬารช้านานนั้น จึง
เสด็จเข้าไปหาหมู่พระสงฆ์ทรงปรึกษาได้ความว่า พญามารา
ธิดาจะกระทำอันตรายในการกุศลเป็นแน่แท้ จึงอาราธนาพระ
ภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย ให้ช่วยกระทำปฏิเสณกรรม คือ การป้องกัน
อันตรายอันจะเกิดจากพญามารนั้น

พระกีสนาคนูปคุต

พระภิกษุทั้งหลายในสังฆมณฑล แม้บางองค์จะทรงฤทธิ์
อยู่ แต่ก็รู้กันว่าสู้พญามารมิได้ จึงไปเกณฑ์เอาพระกีสนาคน

อุปคุตเถระ ซึ่งมีพระพุทธรูปยวกรณ์ตรัสไว้ว่า “สืบไปในภายหน้า
จะมีภิกษุรูปหนึ่งนามว่าอุปคุตเถระ จักปราบพญามารให้ตะพึด
อันร้ายพ่ายแพ้แก่อานุภาพ แล้วจะกล่าวปฏิญญาปรารธนา
พุทธรูมิ”

ก็พระอุปคุตเถระเจ้านั้น ท่านเป็นผู้มีปรกตสันโดษลำพัง
องค์เดียว ชอบเที่ยวทำลายอุทกชั้นรกกองน้ำอันใหญ่กว้างลงไป
ในมหาสมุทร แล้วเนรมิตปราสาทล้วนด้วยแก้ว ๗ ประการ
ประคิษฐานในท้องมหาสมุทร นั่งเหนือรัตนบัลลังก์ซึ่งตั้ง
อยู่ ณ ภายในท่ามกลางสถิตรัตนปราสาท ยัวยังอยู่ด้วยฉนวน
สมบัติ สิ้นทิวาวารเป็นอันมาก เว้นจากภัตตาหารมิได้นั่ง
ภาวนาน จนมีร่างกายผ่ายผอมนักหนา จึงได้นามว่า พระกีนาค
อุปคุตเถระ

ครั้นพระภิกษุสองรูปผู้ได้อภิญญาสมาบัติมาเกณฑ์ตัวถึงที่
อยู่ ด้วยอาณาสงฆ์ลงทัณฑ์กรรมแจ้งโทษว่า “อูกรอาวุโส
อุปคุต! ตัวท่านนี้มิได้อยู่ตามัคคีอุโบสถกับด้วยสงฆ์เลย มาอยู่
หาความสบายแต่ผู้เดียว มิได้เจตียวใจว่าพระบรมศาสดาทรง
กำหนด เพราะมิได้เคารพในสงฆ์ กิ่วที่สงฆ์จะลงทัณฑ์กรรม
แก่ท่าน คือ ให้ท่านจงเป็นภาระถูกระบ้องกันพญามารอย่าให้อาจ

หาญมากระทำอันตรายในกองการกศลแห่งบรมกษัตริย์ได้” ท่าน
ก็อ่อนศิระลงรับซึ่งทัณฑ์กรรมนั้น รับคำมั่นที่จะป้องกันพญา
मार มิให้อาหาญมาชั้ชวางงานของสมเด็จพระบรมกษัตริย์ ผู้จะ
ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่ ในพระบวรพุทธศาสนา

ครั้นถึงวันเป็งงาน สมเด็จพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชทรง
มีพระทัยผ่องแผ้ว แล้วเสด็จมาพร้อมด้วยอเนกนิกรราชบริษั
ทงามนักราช มีครุฑนาคราชสมเด็จองค์อมรินทร์ทวาราช แวด
ล้อมด้วยเทพบริวาร เสด็จมาสู่ลานพระเจดีย์ และมีพระภิกษุ
สงฆ์เป็นอันมากมาสโมสรสนนิบาตพร้อมกัน เพื่อจะวันทาพระ
มหาเจดีย์ฐาน ในขณะนั้น พญาวสวัตติมารผู้มีจิตริษยาทราบ
ว่าพระเจ้าธรรมมาโคกราชจะทำการบูชาใหญ่ ออใจมิได้ จึงลง
มาจากสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตีเทวโลก แล้วบันดลด้วย
ฤทธิ์อำนาจ ให้เกิดพายุใหญ่พัดมา ปรรณนาจะกับเสียซึ่งประ
ทีปบูชา

ครานั้น พระอุปคุตผู้ต้องโทษจึงออกโอษฐ์อธิษฐาน
ด้วยอิทธิฤทธิ์ บันดาลให้พายุใหญ่แห่งพญามารอันทรานหายไป
เมื่อพญามารบันดลซึ่งฤทธิ์สิ่งใดให้ปรากฏมา พระมหาเถรเจ้า
ก็เข้าทำลายล้างเสียสิ้น จอมมารมีจิตพิโรธมากมาย จึงนฤมิตกาย
เป็นโคใหญ่ แล่นจะไปชนประทีปโรงพิธีให้ทำลาย พระเถระ

ก็เนรมิตรกายเป็นมหาพญักษ์เสื่อใหญ่แล่น ไปจะชบกัดซึ่ง โคติก
 โคนั้นก็ร้องท้วงสำเนียงพิลึกกกลกใจแล้ว เห็นทั่วกันตื่น ทั้งภูมินทร์
 บรมกษัตริย์ราชวงศ์แลพระภิกษุสงฆ์ กับทั้งมหาชนในสมัยนั้น
 เมื่อสัตว์ทั้งสองยุทธนาการแก่กัน แลโคนนั้นก็ล้มลงถึงซึ่งปราชัย
 กลับกลายเป็นนาคราชมีศีรษะได้ ๗ เศียร เข้าคาบกายพญักษ์
 ใหญ่ ๆ ก็กลับกลายเป็นพญาสุบรรณราชตัวอาจหาญ คาบกัน
 เอาศีรษะพญานาค ลากไปมาให้งถึงซึ่งปราชัย มารใหญ่ก็ละเสีย
 ซึ่งเพศนาค แปรภาคเป็นยักษ์กร้ายนัยน์ตาพอง ถือกระบองทอง
 แดงใหญ่เท่าลำตาล กวักแกว่งเข้าประหารพญาครุฑ มหาเถระ
 จึงรีบรุดแปลงกายเป็นยักษ์ใหญ่ขึ้นไปกว่านั้นอีกสองเท่าเข้าทุบตี
 ประหารซึ่งเศียรแห่งมารด้วยกระบองทั้งสองหัตถ์เป็นอัศจรรย์
 พญามารสิ้นฤทธิ์ จึงแสดงองค์ให้ปรากฏยืนอยู่ตรงนั้น องค์
 อรหัตต์ก็กลับกลายเป็นพระมหาเถระตามเดิม แล้วนฤมิตอสุภ
 สุนัขเนา กอปรด้วยทนต์ชาติเหี้ยมฟุ้งจรรเต็มไปด้วยหมู่หนอน
 กุหน้าเกลียดกึ่งนักหนา เอาเข้าผูกพันคอพญามารมิชักช้า แล้ว
 กล่าวประกาศว่า “ผู้ใดใคร่ผู้หนึ่งถึงแม้มาครว่าเป็นเทวดา
 อินทร์พรหม จงอย่าได้ปลดปล่อยแก้ออกได้” แล้วก็จับได้
 ใสส่งพญามารไปให้พัน อย่างมากวน

พญามารวสวัตติมาราธิราช ซึ่งมีซากอสุกสุนัขพันธุการ
กับศอ จะปลดเปลื้องตนบมิได้ จักแก้ไขก็สิ้นความคึก ให้มีจิต
ละอายไก่อัยศแก่เทพยดาแลมนุษย์ทั้งปวง จึงเหาะไปสู่วิมาน
ท้าวมหาราชทั้ง ๔ มีวจากล่าวังวอนให้ช่วย ท้าวเธอทั้งหลาย
ก็อัญชูลีกร้วยการะกล่าว่า “ข้าแต่พญามาราธิราช ! ข้า-
พระบาทช่วยมิได้” จึงเหาะไปหาท้าวสหตสนัย ยามาทวาราช
สันตติศเทวราช นิรมิตเทวราช แลท้าวสหัมบดีพรหมผู้เป็น
ใหญ่ ท่านเหล่านั้นก็ได้แก่กล่าว่า “พระภิกษุของคณั้น เธอเป็น
พระอรหันต์ทรงไว้ซึ่งฉฬภิญญาสัมมาสัมพุทธสาวก กอปรค้วย
มเหศักดิ์กานภาพมาก เราทั้งหลายมีอาจแก้ไขซึ่งพันธุการแห่ง
ท่านได้ ถ้ากระไรท่านจงกลับลงไปหาพระภิกษุของคณั้นเถิด แล้ว
จงกล่าวังวอนค้วยสุนทรมธุรสวาจา เธอมีจิตกรณาก็จะปลด
เปลื้องซากอสุกนี้ค้วยหัตถ์ของท่านเอง เราเกรงกลัวอานุภาพ
แห่งเธอ ใครเลยจะแก้บอกได้”

พญามารได้สกับก็มีเหตุยทกท้อฤทธิสันคึกสันที่ฟังจึงกลับ
มาสู่สำนักพระเถรเจ้า เข้าไปวังวอนให้ช่วยปลดเปลื้องซึ่งอสุจ
พันธุา พระมหาเถระกลับสั่งบังคับข้าให้ไปยังภูผาบรรพตซึ่ง
อยู่ในที่ใกล้ แล้วเปลื้องเอากายพันธุะประคตเอวของท่านผูก

พันศอพญามารเข้าอีก แล้วเนรมิตประกาศเหวนั้นให้ยาวเหนียว
แน่น รวบรวมเข้าไว้กับภูเขาให้มั่นคงแล้วส่ายซ้างลงไปว่า
“ท่านจงอยู่ที่นี้จนกว่าสมเด็จพระบรมนราธิปคีรีธรรมาโศกราช
จะกระทำการฉลองพระศตูปเจดีย์ถ้วน ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน
อันเป็นงานใหญ่สำเร็จทราบโค ท่านจงอยู่ที่นี้ตราบนั้น” กล่าว
แล้วก็ดำเนินไม่เหลียวหลัง ไปยังยังสำราญอริยาบถอยู่โดยควร
แก่ผาสุกวิหาร

มารรำพัน

ทิวาวารผ่านพ้นไปนานนับไม่น้อย เคลื่อนกล้อยไปจน
ครบถ้วน ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี เมื่อพระเจ้าศรีธรรมาโศก
ราชทรงกระทำการฉลองมหาศตูปอันโอฬารนั้นสำเร็จลงแล้ว
พระอุปคุตเถระเจ้าจึงเข้าไปสู่ที่ใกล้พญามาร แต่แอบกำบังอยู่
เพื่อจะสดับกู่ร้ายเสียงจอมมารว่าจะกล่าวขานประการใดบ้าง ฝ่าย
พญามาราริราช แต่ต้องทนทุกข์เวทนาแสนสาหัส ต้องถูกผูกมัด
ติดกับภูผาบรรพต ใจก็ร้อนทกเศร้าสรว้อยละห้อยหาถึงทิพยวิมาน
สถานอันเป็นบรมสุขแห่งตน ณ สรรวสวรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตที
ไกลโพน ต้องจากมานั่งกร่ำแค้นกร่ำฝนทนทุกข์ทรมานนานนัก
หนา ก็ละเสียดซึ่งพยานร้ายในต้นคาน จอมมารมาหวนนึกถึง
พระศัพพิณูญบรมศาสดา จึงกล่าววาจารำพันออกมาว่า

“กาลเมื่อพระพุทธองค์ ทรงสถิตเหนือรัตนบัลลังก์ภายใต้
 พุทฺธชาสมาพาโพธิ์ ข้าพระบาทวางโตด้วยน้ำใจริษยาขว้างไปซึ่ง
 จักรวรุณอันคมกล้า สามารถท้าวชีวิตบรรพตอันแข็งให้ซากคุงคัก
 เวชชาติหน่อไม้ไผ่ แต่ทรงอาศัยพระบารมีญาณ จักรนั้นก็ถลาย
 เป็นกุสมุพพานพวงคอกไม้บุชา นานาวิธที่ปวงบริวารของข้า
 พระบาทขว้างไป ก็กลับกลายเป็นพวงบุปผชาติตกลงมายังพื้น
 พสุธา แต่ในคราวนั้น ข้าพระบาทผู้ชื่อว่ามาราธิราช ก็ถึงความ
 พ่ายแพ้แก่พระองค์ ซึ่งทรงมีพระมหากรุณาเป็นที่พึงพำนักแก่
 เหล่าสรรพสัตว์เป็นนิยน์นิรันดร์ ขอสมเด็จพระชินสีห์พระองค์
 นั้น จงทรงมาเป็นที่พึ่งที่พำนักแห่งข้าในกาลบัดนี้ แต่ปางก่อน
 ข้าผู้ชื่อว่าวสวัตตี กระทำอันตรายแก่พระชินสีห์เป็นอันมาก พระ
 ผู้มีพระภาคจะทรงทำโทษตอบแก่ข้า มาครว่าสิ่งใดน้อยหนึ่งมีมิ
 เลย กาลบัดนี้ ตาวกแห่งพระองค์ กระไรเลย ข้ายังไม่มี ความ
 กรุณา กระทำแก่อาตมาให้เสวยทุกข์สาหัสเห็นปานนี้” ท่านพญา
 วสวัตตีจึงคิดว่าพัน ก็โศกคัลย์แล้วโกรธาเอาบาปาเทะดิบบรรพ
 ภาวเสียดังสนั่น แล้วจึงออกอุทานกล่าว

“คืออาคมมฤคัลลสมภารไค้ดังสมไว้ เบื้องว่า พระศัพ
 พัญญูเจ้าจะมีในอนาคตกาลแล้วไซ้ร ขอจงอาคมไค้เป็นพระ
 ศัพพัญญูเดิย จะไค้เกิดมีความกรุณาเป็นที่พึ่งแก่สัตว์ทั้งหลาย”

เมื่อพญามาราริราช ออกวาจาปรารธนาพุทธภูมิด้วย
 ประการดังนี้ พระมหาเถระจึงแสดงกายอินทรีย์ให้ปรากฏแล้ว
 มาโดยคั่นเข้าแก้พญามารด้วยฉับพลัน ส่วนโอรสนั้นก็ขอมา
 โทษไปพลางว่า “กฤตมาราริราช ! ท่านจงอกโทษแก้อาตมา
 อันว่าประโยชน์แห่งท่านคือการปรารธนาพุทธภูมิ อาตมาก็ให้
 บังเกิดขึ้นแล้ว บัดนี้ ท่านก็ถือเอาปฏิญาณซึ่งภาวะที่จะควร
 เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ทั้งแต่บัดนี้ ถ้าวท่านเป็นปุชนีย
 บุคคลบรมพงษ์โพธิสัตว์ควรที่โลกทั้งหลายจะทำนุบำรุงบูชา”
 พญามาราริราชจึงกล่าวว่า “พระผู้เป็นเจ้าเป็นพุทธสาวกช่าง
 กระไร ไม่มีใจกรุณาปรานี มาทำโทษแก้ข้าพเจ้าผู้เป็นมารแสน
 ตาหัตถ์กรรจ์เห็นปานนี้” สาวกพระชินสีห์จึงตอบว่า “เรากับ
 ท่านเป็นคู่ทรمانกัน เหตุนี้จึงกรุณามีได้ กระทำโทษแก้ท่าน
 ครั้นนี้ เพื่อให้ท่านมีจิตยินดีปรารธนาพุทธภูมิबारมีญาณ บัดนี้
 ถ้าวท่านก็เที่ยงที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัพพัญญูเจ้า ก็จงได้สงเคราะห์
 แก้อาตมาเถิด ถ้าวว่าอาตมาเกิดมาเมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าเข้าสู่
 ปรีนิพพานเสียแล้วมิทันเห็น ถ้าวท่านลืออยู่มานานเข้า จงสงเคราะห์
 เหนริมิตพระรูปกายแห่งพระบรมศาสดาจารย์ กับอัครสาวกทั้ง
 หลายให้เราได้ชมด้วยฤทธิ์แห่งท่านในกาลบัดนี้ด้วยเถิด” พญา

มาราธิดาจึงว่า “เมื่อว่าข้าพเจ้านฤมิตกายเป็นพระชินสีห์
พุทธเจ้าแล้ว พระผู้เป็นเจ้าอย่าได้ไหว เพราะจะเป็นบาปแก่
ข้าพเจ้า” กล่าวแล้วจึงเข้าไปในพนาสณฑ์ตำบลหนึ่งโดยไว

พระอุปคุตเถระเจ้า จึงให้บ่าวร้องประกาศแก่ภราวาสและ
พระภิกษุทั้งหลาย บรรดาผู้ใคร่จะได้ทอดกัศณาสมเด็จพระสัมมา
สัมพุทธเจ้า ให้มาสนนิบาตประชุมกันทั้งหมดมากมายนักหนา
รวมทั้งพระเจ้าศรีธรรมโศกราชบรมกษัตริย์—บัดนั้นพญามาร
นฤมิตกายเป็นองค์พระศัพพะปัญญเจ้า ซึ่งประทับด้วยมหาปฐ
ลักษณะและอนุพยัญชนะวิจิตร โสภิตโอภาสด้วยประภาฉัพพิ
พรรณรังษี มีพระอัครสาวกอยู่เบื้องซ้ายขวา แวดล้อมด้วย
มหาสาวกทั้งหลายเป็นบริวาร เสด็จพระพุทธรูปเสด็จอย่างออกมา
จากป่า แลดูงามสุดซึ่งจักพรรณา พระมหาเถระอุปคุตกับ
พุทธบริษัท แต่พอได้ทัศนาก็เกิดโลมราติชู้ช้วนด้วยประสาธน์
เลื่อมใสในดวงใจ จึงพร้อมกันถวายนมัสการด้วยเบญจางค
ประคิษฐ์ตักการบูชาทั้งสี่ด้านด้วยกัน ขณะนั้น พญามารก็ทำพระ
รูปนฤมิตนั้นให้อันตรธานไป กลับกลายเป็นพญามาราธิดา
สถิตอยู่ในที่ประชุมซึ่งมีพระบรมกษัตริย์เป็นประธาน แล้วว่า
ขานแก่พระมหาเถระว่า “โชนพระผู้เป็นเจ้าจึงผิดสัญญา มาวันทา

ข้าพเจ้าให้เป็นบาปเล่า ?” พระคุณเจ้าอุปคุตจึงตอบว่า “อาตมามีไต่ให้วซึ่งท่าน แต่ได้กระทำอภิวันทนาการสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรมครูกับหมู่สาวกทั้งปวงต่างหาก บาปจะได้ตกอยู่แก่ท่านนั้นไม่มีไต่ อุกุรพญามาร ! ท่านจงกลับไปทักขสถานโดยควรแก่ความสุขเถิด” พญามารก็ถวายนมัสการลาณิวัตนาการสู่สถานเทวพิภพแห่งตน จำเริญเท่านั้นมาจนทุกวันนี้ พญาวสวัตติมาราธิราช ก็มีจิตอ่อนน้อมยินดีเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ในกาลอนาคตกเบื้องหน้าอีกนานแสนนาน พญามารซึ่งสถิตเป็นสุขอยู่ ณ สรวงสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติขณะนั้น จักได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระพุทธธรรมสามิ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์เดียวในภavnัน (ภavnันที่เรากำลังอยู่นี้มีพระพุทธเจ้ามากที่สุดถึง ๕ พระองค์) มิไ้ร้างเป็นมหาโพธิ์สถานทีศวรวัฏ พระบรมครูธรรมสามิสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น จักเป็นพระบรมศาสดาสั่งสอนให้เวไนยนิกรบรรลุมรรคธรรมเป็นอันมากนี้แลเป็นเรื่องของบรมพงษ์โพธิ์สัทว ซึ่งในปัจจุบันนี้เป็นเจ้าแห่งหมู่มาร สถิตอยู่ ณ โลกสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติภูมิ

อาสุ ทวยเทพทีสถิตเสวยทิพยสมบัติ ณ สรวงสวรรค์ชั้นสูงสุด ก็อปรนิมมิตวสวัตติภูมินี้ มีอายุยืนนานได้ ๑๖,๐๐๐ ปี

ทิพย์ นับได้เก้าร้อยสี่สิบเอ็ดโกฏิหกล้านปี ด้วยการคำนวณปี
แห่งมนุษย์โลกเรา

บุรพกรรม ผู้ที่จักมาอุบัติบังเกิดในสวรรค์ชั้นปรนิมมิต
วสวตักกิมินี โดยมากเมื่อครั้งเป็นมนุษย์เขามีจิตบริสุทธิ์
สทฺธธาคุณาธิการ มีศรัทธาเลื่อมใสในการบริจาทาน รักษาศีล
ยังด้วยคุณธรรม มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ กระทั่งชีพิตักษัย
กุศลกรรมชักนำให้มาอุบัติเกิดในสวรรค์ชั้นสูงที่สุดนี้ เสดวยเทว
สมบัติอยู่ตลอดกาลนาน ได้เสวยรสแห่งความสำราญตามจิต
ปรารถนา

พรรณนาในสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวตักกิมินี เห็นว่าสมควร
ที่จะยุติลงได้แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้

เทพจติ

หวนเพนซึ่งสถิตเสวยสุขอยู่ ณ สรวงสวรรค์ทุกชั้นฟ้า ย่อม
มีการจุติ ก็ต้องตายจากเทวโลก เช่นเดียวกับมนุษย์เราที่เกิด
มาแล้วก็จำเป็นต้องตาย ไม่ว่าเทวคาในสรวงสวรรค์ชั้นไหน
ย่อมต้องมีการจุติทั้งสิ้น เหตุที่ทวยเทพจักจุตินั้นมี ๔ ประการ
คือ

๑. **อายุขัย จุติเพราะสิ้นอายุ!** ได้แก่เทพยดาองค์ใด
ได้เคยสร้างกุศลมามากช้านาน ครั้นมาอุบัติบังเกิดเป็นเทพใน
สวรรคเทวโลก ด้วยพระบุญกุศลที่ตนได้ทำไว้เท่านั้นหลังก็เสวย
สมบัติทิพย์ตั้งอยู่นาน จนครบอายุทิพย์ในเทวโลกชั้นที่ตนอยู่นั้น
ครั้นหมดอายุแล้วก็จุติ การจุติเช่นนี้เรียกว่าอายุขัย คือ จุติ
เพราะสิ้นอายุ

๒. **บุญบุญขัย จุติเพราะสิ้นบุญ!** ได้แก่เทพยดาที่สร้าง
สมบุญกุศลได้น้อย เมื่อกุศลผลบุญที่ได้กระทำไว้มาหมดสิ้นลง
เสียแต่ในระหว่างยังไม่ถึงอายุขัย ก็จำต้องจุติไปเกิดที่อื่นเพราะ
หมดบุญแล้ว จักเป็นเทวดาอยู่ได้อย่างไรเล่า ด้วยเขาเป็นเทวดา
อยู่ได้ ก็เพราะอำนาจบุญกุศลที่ทำได้เท่านั้น เมื่อหมดบุญก็พลัน
จำต้องจุติ การจุติเช่นนี้เรียกว่าบุญขัย คือ จุติเพราะสิ้นบุญ

๓. **อาหารขัย จุติเพราะสิ้นอาหาร!** ได้แก่เทพยดา
บางจำพวก ครั้นได้เสวยทิพย์สมบัติก็มีความชื่นชมยินดีนักหนา
เพราะว่าตนไม่เคยได้พบเห็นสมบัติเช่นนั้นมาก่อน จึงเพลิดเพลิน
ไปด้วยเบญจกามคุณอารมณ์ จนลืมหลงบริโภคนุสราโภชนาหาร
ทิพย์ อันเป็นปัจจัยแก่รักษายและชีวิต ถ้าแม้ว่าเขาลืมบริโภคนุ
แต่เพลเดียว เขาย่อมมีกายทิพย์อันเหี่ยวแห้ง จะบริโภคนุสรา

แม้สักกร้อยครั้งพันครั้ง ก็มีอาจจะให้ชีวิตคืนคงได้ ความจริง
เนื้อตัวของเหล่าเทพทั้งหลายนั้น มีสภาพสุ่มอ่อนละเอียดคนก็
หากขาดโภชนาทิพย์เสียแล้ว ก็ไม่แฉะตัวที่จกแตกทำลายได้ง่าย
และจะซ่อมแซมให้ดีขึ้นมาใหม่ ก็เป็นการยากนักหนา มีอุปมา
กึ่งคอกบัวสวยสดงดงาม เอาไปตากไว้บนผืนแผ่นดินอันร้อนแรง
ด้วยแสงอาทิตย์เวลาเที่ยงวัน ก็จะพลันเหี่ยวแห้งชอกช้ำเกรียมดำ
แม้ว่าเอามาแช่น้ำสักกร้อยหนพันหน คอกบวบนั้นก็มิอาจสดชื่น
คืนคงเป็นดังเก่าเลย เทพยคาที่หลงลืมสูตรโภชนาทิพย์ก็เป็น
เช่นกัน การจุติเช่นนี้แลเรียกว่าอาหารขัย คือ จุติเพราะสิ้น
อาหาร

๔. โภธพลขัย จุติเพราะความโกรธ ! ใต้แก่เทวคาบาง
จำพวก เห็นลัทธิสมบัติของเทพองค์อื่น ซึ่งมียศและมีรัศมียิ่งกว่า
ตน ก็มีน้ำจิตริษยาหาเหตุพาลวิวาทก่อเรื่องทู่เถียงกันอยู่ เทพ
ทั้งสองนั้น ถ้าผู้ใดมีขันทีอคทนก่อความโกรธได้ไซ้ร้ เขา
ทั้งหลายย่อมรักษาชีวิตซึ่งกันและกันไว้ได้ เพราะใจของเทพ
ผู้โกรธเป็นไฟ ส่วนใจของเทพผู้ไม่โกรธนั้นเย็นน้ำ ย่อมเป็น
เครื่องดับไฟ คือใจของเทพผู้โกรธนั้นได้ เขทั้งสองจึงไม่ต้อง
จุติตายจากสวรรค์ ถ้าเขทั้งสองนั้นต่างผู้ต่างโกรธมีใจเป็นไฟ

ด้วยกัน อันว่าเทพผู้เป็นบริวารของเขาทั้งสองฝ่าย ย่อมสยาย
เกศาตงแลรื่องให้เสียใจทุก ๆ องค์ เพราะเชื่อแน่ว่าตนจักสิ้นนาย
เสียครั้งนั้น คราที่นั้นหัวใจของเทพผู้เฝ้าทั้งสองก็เป็นไฟไหม้ตัว
ตนเขาทั้งหมดถึงแก่ความสิ้นชีวิตต้องจุติ การจุติเช่นนี้เรียกว่า
โกธพลชย คือ จุติเพราะกำลังแห่งความโกรธ

เหตุที่เทพตัจจุติ สิริรวมเป็น ๔ ประการ ดังว่ามานี้
กัวยัสของทวยเทพทั้งสนั่นนั้น ครั้นบริโกลธธาโภชนาหารทิพย์
แล้ว จักได้มีลามกอาจรมุตรกุดกัณมนุษย์เวลานี้ก็ห้ามมิได้ นี่
ประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่ง เทพยคาที่จุติจากสวรรค์ จัก
ได้มีอสุภซากศพปรากฏอยู่ก็ห้ามมิได้ ฉะนั้น ก็จกด้วยการบอกกล่าว
ให้ช่วยกันฉนาศนกิจ คือ เผาศพ ให้วุ่นวายหนักอกหนักใจไปทั่ว
อย่างมนุษย์เราทุกวันนี้ก็ดี หรือต้องกระทำตามพิธีให้ชุลมุน
วุ่นวาย หมกตื้นทรพยัตินพอสสมควรแก่การแล้ว ก็พากันไปฝัง
ให้รกพื้นปฐพีเนื้อที่สวรรค์ไปโดยไรเหตุอย่างนี้ก็ดี ในเทวโลก
ไม่มีเลย เพราะเทวคาพอจุติสิ้นชีวิตแล้ว ก็หายวับไปทั้งร่าง
ไม่ปรากฏสังขารร่างกายอะไรเหลืออยู่เลย ก็แลเทวคาทั้งหลาย
นั้น ครั้นยังอีก ๗ วัน เขาจะจุติ ย่อมบังเกิดบุรพนิมิตมา
ปรากฏก่อนเป็นธรรมดา

จุดนี้มีคของเทพยดา

นิมิตดวงหน้า ซึ่งอุบัติเกิดแก่เทพยดาผู้จะต้องจุตินั้น มี ๕ ประการ คือ

๑. เทพนั้นย่อมเห็นดอกไม้ทิพย์เครื่องประดับสำหรับองค์อันอยู่ในวิมานของตนนั้นเขียวแห้ง และไม่หอมเลย ซึ่งตามธรรมชาติดอกไม้ที่หอมมักหอมหนา ตลอดเวลาหอมกลบอบอวล ชื่นใจนัก แต่เมื่อถึงคราวจกวิบัติในขณะนั้น ก็ให้มีอันเป็นเขียวแห้งแลไร้กลิ่น

๒. ผ้าทิพย์เครื่องประดับสำหรับองค์ ก็เศร้าหมองลงเหมือนดอกไม้ ไม่รุ่งเรืองสดใสปริ้วรัศมีงงามดังที่เคยเป็นมาทุกวัน

๓. เกยสุรีนเริงบันเทิงใจ ถ้วยการเสวยทิพย์สมบัติ แต่เมื่อถึงคราวจะพลัดพราก ก็ให้มีอันเป็นหาสุรมิได้ มีเหวื่อไหลออกมาจากรักแร้ ซึ่งแต่ก่อนร้อนระไรไม่เคยมีเหวื่อเลยนับเป็นเวลานาน

๔. อาสนะที่นั่งเล่นแลแท่นที่บรรทมอันแสนสุขก็ให้ร้อนทุรมีไฟลุกอยู่ภายใต้ ให้แจ้งครั่งก้างปรากฏแก่ใจหาความสุขสบายมิได้

๕. กายของเทพนั้น ย่อมเหี่ยวแห้งเศร้าหมองลงหารัศมี
 กังก่อนมิได้ ให้เห็นคเห่น้อยเมื่อยเนื้อตัวคั้นมือ มีความกระวน
 กระวายใจ เพราะว่าแต่ก่อนนี้ไซ้ ตัวเขามีรัศมีรุ่งเรืองงดงาม
 ทุกเมื่อ แสนจะสุขสบาย จะค้มีอาเพศเหตุวปริตณะนี้ ก็หาไม่

กาลเมื่อนิมิตทั้ง ๕ ปรากฏค้งนี้แล้ว อันว่าเทพยคทั้ง
 หลายที่มีวิสาสะรักใคร่กันเป็นอันค้ และเทพนารีที่เป็นบาทบริ
 จาริกาสุดที่รักค้งดวงใจทั้งใกล้และไกลย่อมจะมาสู่หาตลอดทั้ง
 ๗ วันนั้น ให้มีความศอกศัลย์ทุกซ์โหมนสนักหนา แล้วก็ชักชวน
 พากันไปเล่นที่สระโบกขรณีแลสวนสวรรัคอันเป็นที่สนุก เพื่อ
 ให้เทพยคานั้นเคลื่อนกลายหายจากทุกซ์ เมื่อค้ค้อาลัยมิได้ เขา
 ึ่งหลายก็พากันร้องให้ค้อหน้าแล้วสะอื้นวอนด้วยค้ว่า “ข้าแต่
 ท่านผู้เป็นศุดที่รักปานดวงใจ จุคิไปแล้วไซ้ ขอจงค้กลับม
 เกิดในวิมานอันแสนตำราญนี้อีกเถค” แต่เผ้าศอกศัลย์สังเสียด้วย
 ความรักกันค้งนี้ พอครบถ้วนวันที่ ๗ ก็มีเหตุให้เทพยคานั้นจุคิ
 ถึงแก่พิราลัยตายจากเทวโลกไม่มีเหลือ แม้แต่เสนเกศาสักเสน
 หนึ่งก็ไม่เหลือปรากฏหายวับไปหมดสิ้น แลจักไปอุปคิบังเกิดใน
 ถิ่นไหน ก็ศุดแต่บุญแลบาปกรรมของเทพยคานั้นจักชักนำ
 ไปเอง

พรรณาเรื่องจุติและนิมิตซึ่งบังเกิดขึ้นก่อนจุติของทวยเทพ
 ในสวรรณกเทวโลกทั้ง ๖ ชั้น ขอยุติลงเพียงแค่นี้ ขอให้ท่านผู้มี
 ปัญญาทั้งหลายจงติดตามเรื่องพรหมโลก ซึ่งเป็นภูมิที่สูงกว่า
 สวรรณกเทวโลกต่อไปอีกเถิด

พรหมปาริวัชชาภูมิ

พรหมโลกชั้น ๑

บัดนี้ จักพรรณนาถึงพรหมภูมิซึ่งเป็นที่สถิตอยู่ของพระพรหมทั้งหลายเป็นลำดับไป ตั้งแต่ชั้นต้นจนถึงชั้นสูงสุด ขอเชิญท่านทั้งหลายจงตั้งใจศึกษา ดังต่อไปนี้

พรหมโลกชั้นแรกมีนามปรากฏว่า พรหมปาริวัชชาภูมิ ที่ได้อธิบายนี้ ก็เพราะว่าพรหมโลกชั้นนี้ เป็นที่สถิตอยู่ของพระพรหมทั้งหลาย ผู้เป็นบริษัทบวรารของพระพรหมซึ่งสถิตอยู่ในชั้นมหาพรหมภูมิ

พรหมโลกชั้นนี้ถึงแม้จะเป็นชั้นต่ำที่สุด แต่ก็ตั้งอยู่เบื้องบนสูงกว่าสวรรคเทวโลกชั้นปรินิรมิตวสวัตตีเหลือคณนา ฉะนั้นจึงไกลจากมนุษย์โลกเรานักหนา ฟังทราบโดยอนุมานกันว่า

มีศิลาก้อนหนึ่ง ซึ่งมีความใหญ่เท่าโลหะปราสาท ทอกลึงตั้งลงมาจากพรหมชั้นต่ำลอยละลือลงมาไม่ได้คึกขักที่ใดเลยกว่าจะถึงมนุษย์โลกเรา นี้กินเวลานานถึง 4 เดือนจึงจะตกมาถึง ฟังพิจารณาคุณเดิคว่าอยู่ไกลจากมนุษย์โลกนี้เพียงไร ก็ในพรหมโลกนี้ย่อมมีปราสาทแก้วเป็นพรหมวิมาน และมีเครื่องอสังการ

ประทับสำหรับพรหมโลกสวยงามประณีตนัก ก็กว่าสมบัติของเหล่าเทพยดา อันเป็นเทวสมบัติหลายร้อยหลายพันเท่า เพราะ
ว่าสมบัติเหล่านั้น เป็นพรหมสมบัติประเสริฐนักแล

พรหมอุบัติ

ท่านผู้มีเพียรกล้า อุทิศหาพยายามกระทำสมณภาวนาจน
ได้สำเร็จฉะฉาน ครั้นถึงกาลกิริยาตายจากโลกนี้ ก็ไปอุบัติบังเกิด
ในพรหมโลกตามอำนาจฉะฉานนั้น เป็นพระพรหมล้วนแต่บุรุษ
เพศทั้งสิ้น ไม่ต้องกินไม่ต้องบริโภคนิยมเหมือนสัตว์ในภูมิอื่น แะ
ขึ้นด้วยมีฉะฉานสมาบัติเป็นอาหาร จึงไม่มีมูตรอุจจาระปัสสาวะ
อันลามกเหม็นร้ายต่างๆ ร่างกายเนื้อตัวหน้าตาแห่งพรหมทั้งหลาย
นั้น กลมเกลี้ยงสวยงามนัก มีรัศมีออกจากกายตัวรุ่งเรืองกว่า
พระอาทิตย์พระจันทร์หลายพันเท่า แต่เพียงหัตถ์หนึ่งเล่าอัน
พรหมเหยียดยื่นออกไป หวังให้ส่องรัศมีไปทั่วทั้งจักรวาลก็ยอม
ทำได้ อวัยวะร่างกายที่ร่างกายที่ต่อกัน คือ หัวเข่าก้น แขนก้น
ก็กลมเกลี้ยงเรียบงามนัก จักได้เห็นที่ต่อนั้นหาไม่ได้ อนึ่ง เกษ
เกล้าแห่งองค์พรหมนั้นงามนักหนา โดยมากมีหัวเป็นชฎา เช่น
เดียวกับชีป่าคาบส ฤาษี โยคีผู้มีฤทธิ์ สถิตเสวยสุขอยู่ ณ พรหม-
โลกที่ตนอุบัติบังเกิด ทราบจนกว่าจะสิ้นอายุ

อาตุ เมื่อกล่าวถึงอายุ ในพรหมโลกนี้มีอายุยืนนาน
นักหนา จะคำนวณนับด้วยวันเดือนปีนั้นมิได้ ต้องนับเป็นกัป
สำหรับพรหมทั้งหลายที่สถิตเสวยสุขอยู่ ณ พรหมโลกชั้นแรก
คือ ชั้นพรหมปาตัสสาภูมินี้ มีอายุยืนได้ หนึ่งในสาม ของ
วิวัฏฐายีอสงไขยกัป

เรื่องกัป

เมื่อ ตอนกล่าวถึงนิรยภูมิ ซึ่งว่าด้วยอายุของสัตว์นรก
ได้บอกไว้ว่า จักกล่าวถึงเรื่องกัปในโอกาสข้างหน้า ครั้นถึง
ตอนนี้จักหลบไม่อธิบายปล่อยให้หายไปเสียเฉยๆ ก็ถูกระไรอยู่
นัก จึงจักกล่าวถึงเรื่องกัปตามที่กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

กาลสมัยเริ่มแรกที่เคี้ยว คือ ในยุคต้น คนเราไม่ใช่มีอายุ
น้อยนักหนาเพียง ๗๐-๘๐ ปี แล้วก็ตายลงอย่างทุกวันนี้เลย
ความจริง มนุษย์ในยุคนั้น เขามีอายุยืนนานถึง อสงไขยปี ที่ว่า
อสงไขยปีนั้น ก็คือจำนวนปีมนุษย์ที่มีเลขหนึ่งขึ้นหน้า แล้วต่อ
ด้วยเลขศูนย์หนึ่งร้อยสี่สิบตัว หรือจะว่าเป็นจำนวนปีที่นับด้วย
เลขหนึ่งร้อยสี่สิบเอ็ดหลักก็ได้ อยากรู้ว่าเป็นจำนวนเท่าใด ก็ลอง
คำนวณดูเถิด คือ ทั้งเลขหนึ่งเข้าแล้วเติมศูนย์ลงไปให้ได้หนึ่งร้อย
สี่สิบศูนย์นั้นแหละเป็นจำนวนอสงไขยปี เพราะมันเป็นจำนวนปี

ที่มากมายเกือบจะนับไม่ได้แบบนี้ จึงมีชื่อเรียกว่า **อสงไขยปี** =
จำนวนปีที่นับไม่ได้

ในยุคต้น มนุษย์มีอายุนานได้อสงไขยปีนี้แล แล้วก็ค่อย ๆ
ลดลงมา ร้อยปีลดลงมาปีหนึ่ง ลดลงมาเรื่อย ๆ ค่อยลดลงด้วย
อาการอย่างนี้ จนกระทั่งอายุของมนุษย์เหลือเพียงสิบปี อาการที่
อายุลดลงนี้ พึงเห็นตัวอย่าง เช่น ในสมัยที่สมเด็จพระพุทธเจ้า
ของเรายังทรงพระชนม์ชีพอยู่ มนุษย์ในสมัยนั้นมีอายุหนึ่งร้อยปี
ตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงกาลทุกวันนี้ นับได้สองพันห้าร้อยปีเศษ
หรือจะพูดอีกทีก็ว่านับได้สี่สิบห้าร้อยปีเศษแล้ว ที่นี้ ร้อยปีลดลง
เสียปีหนึ่งก็คงเหลือเจ็ดสิบห้า ($100 - 25 = 75$) จึงเป็นอันยุติ
ได้ว่า ในสมัยทุกวันนี้ อายุมนุษย์มี ๗๕ ปี เป็นประมาณเท่า
นั้นเอง เมื่อลดลงไปจนกระทั่งเหลืออีกหน้อยเพียงสิบปีแล้ว
คราวนี้ไม่ลดอีกต่อไปละ แต่จะเพิ่มขึ้น คือ ค่อยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ
ร้อยปีเพิ่มขึ้นปีหนึ่ง เช่นเดียวกับตอนที่ลดลงนั่นเอง เพิ่มขึ้น
ไปเรื่อยไม่หยุดยั้ง จนกระทั่งมนุษย์มีอายุยืนนานถึงอสงไขยปีอีก
ตามเดิม เวลานั้นหนึ่งรอบอสงไขยปีนี้แล เรียกว่า **อันตรกัป**

หากนับอันตรกัปที่วามานี้ได้หกสิบสี่อันตรกัป จึงเป็น
หนึ่งอสงไขยกัป ก็อสงไขยกัปนี้มีอยู่ ๔ อสงไขยกัป คือ

๑. สัງวัญญอสงไขยกัป ได้แก่ก่อนที่โลกกำลังถูกทำลาย
ซึ่งได้แก่คำว่า สัງวัญญุคคิ สัງวัญญุ = กัปที่กำลังพินาศอยู่
เรียกว่า สัງวัญญอสงไขยกัป

๒. สัງวัญญุรายิอสงไขยกัป ได้แก่ก่อนที่โลกถูกทำลาย
เสร็จแล้ว ซึ่งได้แก่คำว่า สัງวัญญุ หุตฺวา คิณฺฐคคิ สัງวัญญุรายิ
= กัปที่มีแต่ความพินาศทั้งอยู่ เรียกว่าสัງวัญญุรายิอสงไขยกัป

๓. วิวัฏฏอสงไขยกัป ได้แก่ก่อนที่โลกกำลังพัฒนาคือ
กำลังจะกินสู่ปรกติ ซึ่งได้แก่คำว่า วิวัฏฏคคิ วิวัฏฏุ = กัปที่
กำลังเจริญขึ้น เรียกว่าวิวัฏฏอสงไขยกัป

๔. วิวัฏฏุรายิอสงไขยกัป ได้แก่ก่อนที่โลกพัฒนาเรียบ
ร้อยเป็นอันต์แล้ว ซึ่งได้แก่คำว่า วิวัฏฏุ หุตฺวา คิณฺฐคคิ
วิวัฏฏุรายิ = กัปที่เจริญขึ้นพร้อมแล้วทุกอย่าง ทั้งอยู่ตามปรกติ
เรียกว่าวิวัฏฏุรายิอสงไขยกัป

สัตว์โลกทั้งหลายเช่นมนุษย์เรานี้เป็นต้น จะมีชีวิตอยู่ใน
โลกนี้ได้ ก็เฉพาะตอนอสงไขยกัปสุดท้าย คือ วิวัฏฏุรายิ

อสงไขยกัป นี่เท่านั้น ส่วนตอนทั้งสามกับข้างต้นนั้น ไม่มี
 สิ่งที่มีชีวิตอาศัยอยู่เลย ก็จะอยู่ได้อย่างไรเล่า เพราะเป็นตอนที่
 โลกกำลังถูกทำลายพังพินาศ และผลแห่งการทำลายยังคุกรุ่นอยู่
 มาเป็นปรกคิเอาเมื่อตอนอสงไขยกัปสุดท้ายนี้เอง

อสงไขยกัป หนึ่ง ๆ นับเป็นเวลานานมาก ดังกล่าว
 แล้ว ก็

๑. สัณวัฏฏอสงไขยกัป	นานถึง	๖๔	อันตรกัป
๒. สัณวัฏฏฐายีอสงไขยกัป	„	๖๔	„
๓. วิวัฏฏอสงไขยกัป	„	๖๔	„
๔. วิวัฏฏฐายีอสงไขยกัป	„	๖๔	„

รวมทั้ง ๔ อสงไขยกัป ก็เป็น ๒๕๖ อันตรกัป
 เวลาทั้งหมดนี้ เรียกว่า หนึ่งมหากัป

ที่พรรณนามาทั้งหมดนี้ รู้ดีว่าจะเข้าใจยากอยู่สักหน่อย
 แต่ก็เป็นภาระงานใจเหลือวิสัยแท้ ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรจึงจะ
 อธิบายให้ง่ายกว่านี้ได้อีกแล้ว ความจริง การรจนาเรียบเรียง
 หนังสือเรื่องนี้ ตั้งใจจะให้อ่านเข้าใจได้ง่าย ๆ เพราะโดยมาก
 เป็นเรื่องราวนอกโลกมนุษย์ ใครที่เป็นคนเชื่องช้า เป็นผู้มากไป
 ด้วยจินตตามยปัญญา ก็อาจทักท้วงเอาว่าเป็นเรื่องไม่เข้าท่า ไม่น่า

เชื่อฟัง แก่ความจริงไม่ใช่ เพราะเป็นเรื่องที่ควรรู้ไว้รักษา
รับฟังไว้พิจารณาเถิด วันนี้ไม่ศรัทธา แก่ว่าภยันตรายจะต้องเชื่อ
ในเมื่อจิตใจเจริญขึ้นด้วยธรรมปฏิบัติ ฉะนั้น ไม่ต้องคิด
อะไรมาก อ่านฟังกันต่อไปดีกว่า...ลำดับนี้จะว่าด้วยเรื่องกัปซ้ำ
อีกที เพราะเท่าที่เข้ามาแล้วรู้สึกว่ายาก ๆ อยู่ยังไม่ลงใจนัก
เรื่องกัปนี้ เมื่อจะว่าซ้ำอีกที ก็นับได้ดังนี้

๑ มหากัป เท่ากับ ๔ อสงไขยกัป

๑ อสงไขยกัป .. ๖๔ อันตรกัป

๑ อันตรกัป .. หนึ่งรอบอสงไขยปี

หรือ

๑ รอบอสงไขยปี เป็น ๑ อันตรกัป

๖๔ อันตรกัป .. ๑ อสงไขยกัป

๔ อสงไขยกัป .. ๑ มหากัป

เอาละ.. หวังว่าคงเป็นที่เข้าใจกันขึ้นได้ง่ายแล้ว บัดนี้เรา
จะพากันย้อนกลับไปหาเรื่องเดิม คือ อายุของพระพรหมชั้น
พรหมปาริธราภุมิต่อไป

พระพรหมชั้นนี้ ได้กล่าวไว้แล้วว่ามีอายุนานถึงหนึ่งใน
 สามของวิวัฏฐายีอสงไขยกัป ก็อันว่ากาลเวลาที่เรียกว่าวิวัฏฐา
 ยีอสงไขยกัปนั้น ท่านผู้มีปัญญาคงทราบแล้วว่า นานถึงหกสิบสี่
 อันตรกัป ที่นี้ หนึ่งในสามของหกสิบสี่เป็นเท่าไรเล่า ? ก็คง
 เป็นยี่สิบเอ็ดเศษ ฉะนั้น จึงเป็นอันยุติได้ว่า พระพรหมทั้งหลาย
 ผู้สถิตเสวยพรหมสมบัติอยู่ในพรหมปาริच्छราภุมินี มีอายุยืนนาน
 ได้ ๒๑ อันตรกัปเศษ

นุพกรรม ท่านผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดเป็นพรหมชั้นนี้ได้แก่
 ท่านที่เป็นพราหมณ์ก็ดี โยคีถาษีก็ดี ภายนอกพระพุทธศาสนา
 ซึ่งได้เจริญสมถภาวนาบำเพ็ญพรตทำทบะ จนได้เป็นฌานลาภี
 บุคคลสำเร็จปฐมฌาน หรือสมณะพระภิกษุสามเณรในพระพุทธ
 ศาสนา ผู้อุทิศสละกระทำสมถกรรมฐานภาวนา จนได้สำเร็จ
 ปฐมฌานเช่นเดียวกัน แต่เป็นปฐมฌานชั้นเล็กน้อยมีอำนาจ
 อ่อน ซึ่งเรียกว่าปริตตปฐมฌาน ครั้นดับจิตตายในขณะฌาน
 ยังไม่เสื่อม ย่อมมาอุบัติบังเกิดในพรหมโลกชั้นนี้ เสวยพรหม
 สมบัติอย่างสุขสำราญสมกับภาวนากรรมที่ทำได้

เรื่องฉาน

ตามธรรมชา ทำหน้าที่เจริญสมถกรรมฐาน จนได้ฉานสมบัตินั้น ฉันทะ วิริยะ จิต และปัญญา ของท่านผู้นั้น อย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องเข้าถึงความเป็นอธิปัตติ ในขณะที่ฉานจะเกิดขึ้น ก็ความเป็นอธิปัตติของธรรมทั้งสี่ที่เกิดขึ้นนั้น

- ถ้าเป็นไปในขณะนั้นอย่างสามัญมีกำลังอ่อน ฉานที่เกิดขึ้นนั้น ก็เป็น ปรีกตฉาน

- ถ้าเป็นไปมากปานกลาง มีกำลังปานกลาง ฉานที่เกิดขึ้นนั้น ก็เป็น มัชฌิมฉาน

- ถ้าเป็นไปมากเข้มแข็ง มีกำลังเข้มแข็ง ฉานที่เกิดขึ้นนั้น ก็เป็น ปณีตฉาน

ฉานที่เกิดขึ้น ย่อมแบ่งเป็นสามชั้น คือ ชั้นปรีกตะ ชั้นมัชฌิมะ ชั้นปณีตะ มีอำนาจสูงต่ำต่างกัน ฉะนั้น เมื่อจะให้ผลไปบังเกิดในพรหมโลก จึงให้ผลแตกต่างกัน เช่น ท่านผู้ได้ปฐมฉานชั้นปรีกตะ ย่อมมีโอกาสได้เกิดเพียงพรหมชั้นต่ำ คือพรหมปรีตัสสชาติเท่านั้น เพราะฉานมีกำลังอ่อนเป็นไปอย่างสามัญ

เพื่อป้องกันความสงสัยของปราชญ์ทั้งหลาย จึงขอ

กล่าวไว้ล่วงหน้าอย่างรวบรัดในที่นี้ว่า ตั้งแต่บัดนี้ไป การกล่าวถึง
ฉานและฉานวิบาก จักกล่าวโดยจตุกถนัย ทั้งนี้ก็เพื่อไม่ให้ยุ่ง
ยากเป็นการก่อกวนความลำบากที่จะต้องกล่าวเยิ่นเย้อมากมาย ขอ
ปราชญ์ทั้งหลายพึงทราบตามนี้

พรรณนาในพรหมปาริสุทธิชาภูมิ หรือ พรหมโลกชั้น
ที่ ๑ ซึ่งเป็นการพรรณนาโดยสังเขปกถา เห็นว่าสมควรยุติลง
ได้แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

พรหมปุโรหิตาณุมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๒

พรหมโลกชั้นที่ ๒ นี้ มีนามปรากฏว่าพรหมปุโรหิตาณุมิ
ที่ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่า เป็นที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลาย ผู้
ทรงฐานะประเสริฐกว่าพรหมชั้นปาริธัสชา เพราะเป็นผู้นำใน
กิจการของมหาพรหม

พรหมปุโรหิตันั้น ประเสริฐกว่าพรหมชั้นแรก ทั้งในค้ำน
พรหมสมบัติ เช่น ปราสาทวิมาน เป็นต้น กับทั้งในค้ำนสรีระ
ร่างเพราะมีรูปร่างใหญ่กว่า คือกว่า เป็นอาทิ เมื่อกล่าวโดย
สถานที่ก็ตั้งอยู่ ณ พื้นทีระคับเดียวกับพรหมปาริธัสชณุมิ แต่ว่า
อยู่กันภูมิละเขตเท่านั้น

อาตมาเมื่อกล่าวโดยอายุ พรหมปุโรหิตันั้นมีอายุยืนนานนับได้
ครึ่งหนึ่งของวิวัฏฐฐายีอสงไขยกับ ก็วิวัฏฐฐายีอสงไขยกับนั้น
มีหกสิบสี่อันตรกับ ครึ่งหนึ่งก็คงเป็น ๓๒ อันตรกับ

บุรพกรรม ผู้ที่มาอุบัติบังเกิดเป็นพระพรหมชั้นนี้ โดย
มากเคยเป็นโยคีฤาษีสัทธิ ที่ทำนบือหน้าในโลกียวิสัย จึงบอก
บำเพ็ญพรตภาวนา หรือพระสมณะในพระพุทธศาสนาบำเพ็ญ

สมถกรรมฐานจนได้มรรคมีสามชั้น คือ ปฐมฌานชั้นกลาง
เมื่อจะดับจิตกายไปจากโลกนี้ ฌานที่ได้ไว้ไม่เสื่อมคลาย ก็เป็น
เหตุบังจัญให้มีอุปบัติเกิดเป็นพรหมชั้นพรหมปุโรหิตา เสดยสุข
สมบัติอยู่นานนักหนา สมกับภาวนากรรมที่พยายามทำไว้

พรรณนาในพรหมปุโรหิตาภูมิ หรือ พรหมโลกชั้นที่ ๒
ซึ่งเป็นการพรรณนาโดยสังเขปปกดา เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้
แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

มหาพรหมภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๓

พรหมโลกชั้นที่ ๓ มีนามว่ามหาพรหมภูมิที่ได้ชื่อเช่น
นี้ ก็เพราะว่า ภูมินี้เป็นที่อยู่ของพระพรหมผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย คือ
ยิ่งใหญ่มากกว่าพรหมปาริธชาและพรหมบุโรหิตากันเอง เมื่อว่าโดย
สมบัติความเป็นอยู่ มหาพรหมมานี้ ย่อมจะมีพรหมสมบัติและ
ความเป็นอยู่ประเสริฐล้ำเลิศกว่าพรหมทั้งสองชั้นนั้นเป็นธรรมดา

อาฮู เมื่อว่าโดยอายุ เหล่ามหาพรหมมานี้ยาวนานนัก นับ
ได้ประมาณ ๑ มหากัปพอดี เพราะเหตุที่มีอายุยืนนานเช่นนั้น
บางทีก็ทำให้ท่านผู้ไปเกิดเป็นพระพรหมเกิดความเข้าใจ ไขว้เขว
ไปต่าง ๆ บ้างก็มี ตัวอย่างเช่นท่านท้าวพกาพมหาพรหม ซึ่งเกิด
ความเข้าใจผิดคิดว่าตนเองเป็นผู้ยิ่งใหญ่ โดยมีเรื่องเล่าไว้ในศาสน
กัมภีร์ ดังต่อไปนี้

พกาพมหาพรหม

ท่านท้าวพกาพมหาพรหมผู้นี้ มีโอกาสอยู่ในพรหมโลกนาน
นักหนา คราวหนึ่งพญามาราริราชเข้าไปยกยอเอาว่า “ธรรมดา
ว่ามหาพรหม ย่อมเป็นผู้ล้ำเลิศประเสริฐยิ่งนัก เป็นที่เคารพสัก

การของปวงชนชาวโลกทั่วไป เป็นผู้มีศักดิ์อำนาจยิ่งใหญ่ เป็นผู้สร้างสัตว์น้อยสัตว์ใหญ่ให้เกิดขึ้นในโลก ทั้งคนแก่มนุษย์ ญิงชาย และสัตว์เครื่องนุ่งห่มอื่น ๆ เป็นอันมาก นอกนั้นยัง สร้างภูมิประเทศ ภูเขา ถิ่นไม้ ทั้งมหาสมุทรไว้ในโลกมนุษย์ อีกมากมาย ท่านท้าวมหาพรหมเป็นผู้มีอำนาจทบตะบะยิ่งนัก มีอำนาจเหนือสิ่งทั้งปวง” ทั้งที่ไม่เป็นจริง เป็นสิ่งหาสาระมิได้ พญามารกล่าวขึ้นลอย ๆ ถึงกระนั้นท้าวพกาพหพรหมก็หลง เพลินมีจิตกึกก้องปลื้ม เกิดทิฐิวิบัติปรากฏแก่ใจว่า “อาตมานี้ไม่ ต้องแก่ต้องตาย เป็นผู้ยิ่งใหญ่กว่าใครที่ไหนทั้งปวง อนึ่งเล่า ที่ว่าพระนิพพานนั้นก็เป็นสิ่งกล่าวกันเล่น หาสาระความจริงอัน ไกมิได้” เป็นอันว่าท้าวมหาพรหมนี้เข้าใจผิดคิดว่าพระนิพพาน เป็นของไม่จริง ซึ่งเป็นความเข้าใจที่หยาบช้านัก

สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสสัมพุทธเจ้า ทรงทราบวาระ หน้าที่ของท้าวเธอ จึงทรงลุกจากคันธรงใหญ่มีใบหนาทึบซึ่งอยู่ ณ บ่าสกุวัน เสร็จไปยังพรหมโลกโดยเร็วพลัน ชั่วระยะกาล มาตรว่าบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนของตนออกไปแล้วงอกกลับมาเท่า นั้น กรันพกาพหพรหมเห็นเข้า จึงกล่าวขึ้นว่า “ดูกรท่านผู้ เข่นกับเรา ! การที่ท่านมาถึงที่นี่ก็แล้ว จะได้ปรากฏกัน

ข้าพเจ้ามีความเห็นอย่างหนึ่งว่า บรรดาสรรพสิ่งทั้งปวง ล้วน
 แต่เป็นของเที่ยงแท้ ทั้งมันยังยืนถาวรอยู่ตลอดกาล ไม่รู้จักแก่
 ไม่รู้จักตาย ไม่มีอะไรจะมากำจัดความทุกข์ที่เกิดแก่ผู้ใดได้” สมเด็จพระ
 ผู้มีพระภาคเจ้าจึงมีพุทธฎีกาเตือนสติมหาพรหมว่า “อูกร
 มหาพรหม ! ความภิกขของท่านนี้น่าอนาถยิ่งนัก บัดนี้ตัวท่าน
 เป็นมิชฌาภิรมีมีความเห็นวิปริตผิดเคลื่อนไปเสียแล้ว เพราะถูก
 อวิชชาความมืดมนเข้าหุ้มห่อดวงจิตจึงเห็นผิดจากธรรมไปเช่นนั้น
 ท้าวพกาพมหาพรหมจึงมีวาทีทูลตอบว่า “อูกรสละสมณโคตม !
 โลกที่ข้าพเจ้าอยู่นี้มีแต่ความสุขความเบิกบาน หากความทุกข์มี
 ประการ คือ ชาติทุกข์ พยาธิทุกข์ ชราทุกข์ แลมรณทุกข์มี
 ได้เลย เช่นนี้จักไม่เที่ยงแท้ได้อย่างไรกัน” สมเด็จพระภควันต์
 จึงตรัสว่า “อูกรมหาพรหม ! เราทั้งสองอยู่ว่า ตัวท่านนี้มีเตชานภาพ
 มาก แม้แต่พระอาทิตย์พระจันทร์ซึ่งมีรัศมีรุ่งเรืองแก่กล้า ก็หา
 ส่องแสง ให้สว่างไปทั่วหมื่นโลกธาตุเหมือนกับรัศมีแห่งท่าน ไม่
 แต่เราก็แจ้งอยู่ว่า พกาพรหมตัวท่านนี้ มีอัครไฟคือกิเลสคอย
 เผาผลาญในสันดาน อย่างนี้จักกล่าวว่ายศตำราญได้อย่างไร อีก
 ประการหนึ่ง เราก็ทราบสิ้นแล้วว่า ตัวท่านนี้มีศักดิ์านภาพมาก
 มานักหนา แต่ก็มีารู้ดีกว่า อันพกาพรหมตัวท่านนี้ จักได้
 รู้ที่อยู่แห่งพรหมชั้นสูง เช่น อาภัสราพรหม สุภกิณห์พรหม

และเวทปผลพรหมก็หาไม่ และสัตว์จักไปเกิดในชั้นนั้น ๆ ได้
 อย่างไรบ้าง ท่านก็มีรู้” ท้าวพกาพรหมจึงตอบพระบรมครูว่า
 “อูกรท่านผู้เนียรทุกข์! ท่านมากล่าวกับข้าพเจ้าเป็นท่านองว่า
 ท่านผู้เดียวเท่านั้นรู้จักกรรมวิบากของสัตว์ทั้งปวง ข้าพเจ้ายังมี
 เชือก่อน แต่ตัวข้าพเจ้านี้ มีศักดิ์กานภาพยิ่งกว่าใคร ๆ ยังมี
 ทราบได้เลย” พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า “อูกรท้าวพกา
 พรหม! ตัวท่านมาขออภัยกับเราว่า เป็นผู้มียุทธธาคักกานภาพหา
 ผู้ใครจะเสมอมิได้ ถ้าเช่นนั้นท่านจงแสดงฤทธิ์ให้เราดูเดี๋ยวนี้เถิด
 ท่านจงแสดงตนให้อันตรธานอย่าให้เราเห็นได้ ในกาลบัดนี้”

พกาพรหม พอได้สกับพระพุทธรูฏิกจึงแสดงฤทธิ์
 เพื่อให้กายาของตนหายไปด้วยประการต่าง ๆ ฝ่ายพระผู้มีพระ
 ภาค ก็ทรงบันดาลพระฤทธิ์มิให้พกาพรหมนั้นหายไปได้ แม้จัก
 ชอนเร้นในที่ไหน สมเด็จพระพุทธรองค์เจ้าก็ทรงเห็น ณ ประเทศ
 นั้น เมื่อพกาพรหมพยายามชอนเร้นนักหนา กายาแห่งท่าน
 ก็มีได้ลับพระเนตรสมเด็จพระพุทธรองค์ จนบัญญัติลงก็ตรงไปนั่ง
 กอดเข้าเจ้าจุกอยู่ ณ วิมานของอาตมา ฝ่ายว่าหมู่พรหมทั้งหลายทั้ง
 หลายก็พากันเยาะเย้ยยิ้มแ้มโยโยอยู่ไปมา พกาพรหมจึงออกมา

แล้วกล่าวว่า “อูกรพระสมณะโคทม! ท่านจงแสดงฤทธิ์ของท่านบ้าง ในกาลบัดนี้”

สมเด็จพระชินสีห์เจ้า จึงทรงกระทำพระฤทธิ์บันดาลให้พระวรกายอันตรธานหายไป จะได้ปรากฏแก่จักขุทั่วมหาพรหมองค์ใดองค์หนึ่งก็หามิได้ และครั้นพระธรรมเทศนาในท่ามกลางหมู่มหาพรหมทั้งสิ้น ให้ได้ยินแต่พระสุรเสียงเท่านั้น ครั้นพอควรแก่กาลเวลาแล้ว ก็ทรงสั่งแกลงพระวรกายให้ปรากฏตามเดิม เมื่อจะทรงทรมานให้พวกพกาพรหมละจากมิฉันทริฐ จึงมีพระพุทธุฎกาทรัสว่า “อูกรพกาพรหม! ตัวท่านนี้เป็นผู้มีกมนต์ช่วยอวิชาหาบุญญามิได้ แต่มาเข้าใจว่าตัวนี้เป็นผู้มากไปด้วยปริชา ถ้าจะเปรียบตัวท่านนี้ก็อุปมาเหมือนบุรุษเขื่องใจ ได้ผ้าแต่เพียงประมาณเตี๊ยนก็มีน้ำใจซิกซักหักเอาว่าตัวนี้มียศศักดิ์หาผู้ใดเสมอมิได้ รู้ว่า ตัวท่านนี้มาแต่ไหน จึงได้มาบังเกิดในชั้นพรหมโลกนี้ รู้หรือว่า หามิได้?” พกาพรหม ก็ยอมรับ สารภาพว่า “ข้าแต่พระสมณะ! อันที่จุติแลปฏิสนธินั้น ข้าพระบาทนี้มีได้แจ้ง พระสมณะรู้และเข้าใจก็ขออาราธนาวิสัยนาไป ในกาลบัดนี้เถิด” สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงมีพระพุทธุฎกาทรัสในที่ประชุมแห่งหมู่พรหมนั้นว่า

ครั้งหนึ่ง โลกยังว่างจากพระพุทธานุสาสนา พกาพรหม
 ผู้นี้บังเกิดเป็นมนุษย์คหบดีผู้มีทรัพย์แก่กล้าเห็นโทษของภวาวาส
 ว่าการครองเรือนนี้มีแก่ทุกข์ระกำใจ ไหนจะต้องกาย ไหนจะต้อง
 แก่ จึงตัดใจแน่วแน่ออกบวรพราเป็นกาสบ ประพฤติพรตบำ
 เพ็ญบะจนสำเร็จทุกกตณาน เมื่อทำกาลกิริยาก็ได้มาบังเกิดเป็น
 พรหมในชั้น เวทีปสละ อยู่ยาวนานักหนา แล้วฉวยถอยหลัง
 มาอยู่ในห้อง ทศกัณณาน จึงจุติ มาบังเกิด ใน พรหมโลก ชั้น
 สุกกัณณะ แล้วฉวยถอยหลังลงมาอยู่ในห้องทศกัณณาน จึงจุติมา
 บังเกิดในชั้น อาภัสสรพรหม กรันจุติจากชั้นอาภัสสรพรหม
 เพราะฉวยถอยหลังลงมาในท้องปฐมณาน จึงได้มาบังเกิดในชั้น
 มหาพรหม กว้างเหตุนั้นพกาพรหมจึงรู้จักที่บังเกิดแต่ในพรหมโลก
 ไพร่าทนท้องเทียมเวียนว่าอยู่ยาวนานักหนา จึงเข้าใจว่าตนและ
 สรรพสิ่งทั้งปวงแท้ ไม่แปรเปลี่ยน ไม่แก่ตาย” พกาพรหม
 เมื่อได้สดับก็คึกอยู่แต่ในใจว่า “พระสมณโคตมเจ้าทรงรู้หนักหนา
 มีพระปัญญาหยั่งกว้างกว่าบุคคล รู้เหตุรู้ผลนำสรรพเสริญนัก” กิด
 กันนี้แล้ว ก็ละจากมิจนาทิจริยความเห็นผิดของตนเสียได้ กล่าวสรร
 เสริญพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยถ้อยคำเป็นอันมาก

บุรพกรรม ผู้ที่มาอุบัติบังเกิดในพรหมโลกชั้นมหาพรหม
นี้ ได้แก่พวกคาบสโยคและมีผู้มาเพ็ญตบะ และสมณะในพระ
พุทธศาสนาซึ่งทำสมถกรรมฐานจนได้ปฐมฌานชั้นประณีตครั้ง
ดับจิตตายจากมนุษย์โลกแล้ว ก็มาอุบัติบังเกิดเป็นมหาพรหม
ในมหาพรหมภูมินี้

อนึ่ง มีข้อควรจำง่าย ๆ ว่า พรหมภูมิ ๓ ชั้นนี้ตั้งอยู่พื้น
เดียวกัน แยกแยกกันอยู่ ๓ เหล่า มีอาณาเขตอยู่เป็นพวก ๆ เพราะ
กำลังฌาน แม้จะได้ปฐมฌานเหมือนกัน แต่ว่ามีประเภทต่างกัน
คือ

๑. ปฐมฌานชั้นสามัญ ส่งผลให้เกิดใน พรหมปาริฉัลยา
ปฐมฌานภูมิ
๒. ปฐมฌานชั้นกลาง ส่งผลให้เกิดใน พรหมปุโรหิตา
ปฐมฌานภูมิ
๓. ปฐมฌานชั้นประณีต ส่งผลให้เกิดใน มหาพรหม
ปฐมฌานภูมิ

พรรณนาในมหาพรหมภูมิ หรือพรหมโลกชั้นที่ ๓ ซึ่ง
เป็นการพรรณนาโดยสังเขปปกดา เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้แล้ว
จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

ปริตทาภาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๔

พรหมโลก ชั้นที่ ๔ มีนามปรากฏว่า ปริตทาภาภูมิ ที่
ได้ชื่อเช่นนั้นก็เพราะว่า ภูมินี้เป็นที่อยู่ของพระพรหมที่มีรัศมีน้อย
กว่าพระพรหมที่อยู่เบื้องบนทชั้นไป

อายุ พรหมชั้นปริตทาภาภูมินี้มีอายุยังยืนถึง ๒ มหากัป
บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุปบัติบังเกิดในพรหมโลกชั้นปริตทา
ภาภูมินี้ได้ ต้องสำเร็จทุกุศลงานประเภทปริตตะ คือเล็กน้อยหรือ
สามัญ

พรรณนาในปริตทาภาภูมิ หรือ พรหมโลกชั้นที่ ๔ ซึ่ง
เป็นการพรรณนาโดยสังเขปกถา เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้แล้ว
จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

อัปป์มาณาภาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๕

พรหมโลก ชั้นที่ ๕ มีนามปรากฏว่า อัปป์มาณาภาภูมิ
ที่ชื่อเช่นนี้ ก็เพราะว่า เป็นที่อยู่ของพรหมทั้งหลายที่มีรัศมี
มากมายหาประมาณมิได้

อาตุ พระพรหมชั้นอัปป์มาณาภาภูมินี้ มีอายุยืนนาน
ถึง ๔ มหากัป

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดในพรหมโลกชั้นอัปป์
มาณาภาภูมินี้ได้ ต้องสำเร็จกุศยานประเภทมัชฌิมะ คือปาน
กลาง

พรพณาในอัปป์มาณาภาภูมิ หรือ พรหมโลกชั้นที่ ๕
ซึ่งเป็นการพรพณาโดยสังเขปกذا เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้
แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

อาภัสสราภุมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๖

พรหมโลก ชั้นที่ ๖ มีนามปรากฏว่า อาภัสสราภุมิ ที่
ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่าเป็นภูมิที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลายที่มี
ประกายรุ่งโรจน์แห่งรัศมีนানাแสง กุจแสงฟ้าแลบอยู่ตลอดกาล
ฉะนั้น

อาตุ พระพรหมชั้นอาภัสสราภุมินี้ มีอายุยืนนาน ๘ มหา
กัป

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดในพรหมโลกชั้นนี้ได้ต้อง
สำเร็จกุศิณยานประเภทปณีตะ คือ ประณีตยอดเยี่ยม

อนึ่ง พึงทราบว่า กุศิณยานภูมิทั้ง ๓ ชั้นนี้ อยู่พันเกี่ยว
กัน แต่แยกกันอยู่ ๓ เหล่า คือ ปรีตภาภาภูมิเหล่าหนึ่ง อัมปมา
นาภาภูมิเหล่าหนึ่ง อาภัสสราภุมิเหล่าหนึ่ง มีอาณาเขตอยู่เป็น
พวก ๆ กันเช่นปฐมณานภูมิที่กล่าวแล้ว

พรรณนาในอาภัสสราภุมิ หรือ พรหมโลกชั้นที่ ๖ ซึ่ง
เป็นการพรรณนาโดยสังเขปกถา เห็นสมควรที่จะยุติลงได้แล้ว
จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้

ปริตตสุภาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๑

พรหมโลกชั้นที่ ๑ มีนามปรากฏว่า ปริตตสุภาภูมิ ที่ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่า เป็นภูมิที่อยู่ของพวกพระพรหมทั้งหลายที่มีความสง่าสวยงามแห่งรัศมีเป็นเพียงส่วนน้อย

อายุ พระพรหมชั้นปริตตสุภาภูมินี้ มีอายุยืนนานถึง ๑๖ มหาปี

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาบังเกิดในพรหมโลกชั้นนี้ได้ ต้องสำเร็จกตียานประเภทปริตตะ คือเล็กน้อยหรือสามัญ

พรรณนาในปริตตสุภาภูมิ หรือ พรหมโลกชั้นที่ ๑ ซึ่งเป็นการพรรณนาโดยสังเขปกตา เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

อัปปมาณสุภาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๘

พรหมโลก ชั้นที่ ๘ มีนามปรากฏว่า อัปปมาณสุภาภูมิ
ที่ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่า เป็นภูมิที่อยู่ของพระพรหมพวกที่มี
ความสง่าสวยงามของรัศมีโดยไม่มีประมาณ

อาตุ พระพรหมชั้นอัปปมาณสุภาภูมินี้ มีอายุยืนนานถึง
๓๒ มหากัป

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดในพรหมโลกชั้นนี้ได้ต้อง
เป็นผู้สำเร็จกตียานประเภทมัชฌิมะ คือชั้นกลาง

พรรณนาในอัปปมาณสุภาภูมิ หรือ พรหมโลกชั้นที่ ๘
ซึ่งเป็นการพรรณนาโดยสังเขปกถา เห็นว่าสมควรที่จะยุดึงได้
แล้ว จึงขอยุดึง ถวายประการฉะนี้.

สุกถินหาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๕

พรหมโลก ชั้นที่ ๕ มีนามปรากฏว่า สุกถินหาภูมิ ที่ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่า เป็นภูมิที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลายซึ่งมีความสง่าสวยงามของรัศมีที่ออกสุกตบปะปนกันเสมอตลอดทั่วร่างกาย

อายุ พระพรหมชั้นสุกถินหาภูมิ มีอายุยืนนานถึง ๖๔ มหากัป

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดในพรหมชั้นนี้ ต้องเป็นผู้สำเร็จกตียณานประเภทปณีตะ คือ ประณีตสูงสุด

อนึ่ง ฟังทราบว่ กตียณานภูมิทั้ง ๓ นี้ ตั้งอยู่ ณ พื้นระดับเดียวกัน ในท่ามกลางอากาศ แต่แยกกันอยู่เป็น ๓ เหล่า คือ ปริตตาสุภาภูมิเหล่าหนึ่ง อัปปมาณสุภาภูมิเหล่าหนึ่ง สุกถินหาภูมิเหล่าหนึ่ง มีอาณาเขตอยู่เป็นพวก ๆ ดังเช่น ปฐมณานภูมิและทุติยานภูมิที่กล่าวแล้วนั้นแล

พรรณนาในสุกถินหาภูมิ หรือ พรหมโลกชั้นที่ ๕ ซึ่งเป็นการพรรณนาโดยสังเขปกถา เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

เวทย์ผลาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๑๐

พรหมโลก ชั้นที่ ๑๐ มีนามปรากฏว่า เวทย์ผลาภูมิ ที่
ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่า เป็นที่อยู่ของพวกพระพรหมทั้งหลาย
ที่มีผลไพบูลย์ คือ มีผลที่ได้รับอย่างไพบูลย์เต็มที่ ยิ่งกว่าพรหม
ชั้นอื่นใดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะพรหมภูมิเหล่านั้นยังต้อง
ถูกทำลายล้าง ด้วยไฟบ้าง ด้วยน้ำบ้าง ด้วยลมบ้าง เมื่อถึง
โอกาสที่จะต้องถูกทำลาย แต่พรหมชั้นเวทย์ผลาภูมินั้นพ้นจากการ
ถูกทำลายทุกอย่าง ฉะนั้น พรหมทุกองค์ที่มาเกิดอุบัติขึ้นในภูมินี้
จึงได้เสวยผลแห่งกุศลกรรมที่ตนทำไว้เต็มที่ไพบูลย์

อายุ พระพรหมชั้นเวทย์ผลาภูมินี้ มีอายุยืนนานมาก
ถึงนานถึง ๕๐๐ มหาปี

บรรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดในพรหมชั้นนี้ได้ จะต้อง
เป็นผู้สำเร็จกุศลคุณาณ จึงจะมาอุบัติที่นี่ได้

พรรณนาในเวทย์ผลาภูมิ หรือ พรหมโลกชั้นที่ ๑๐ ซึ่ง
เป็นการพรรณนาโดยสังเขปทุกา เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้แล้ว
จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

อสังกตคาถา

พรหมโลกชั้นที่ ๑๑

พรหมโลก ชั้นที่ ๑๑ มีนามปรากฏว่าอสังกตคาถา
ที่ได้ชื่อเช่นนี้ ก็เพราะว่า เป็นที่อยู่ของอสังกตพรหม ที่เกิดขึ้น
ด้วยอำนาจสัญญาวิราภาวนา มีแต่รูป ไม่มีนาม คือจิตและ
เจตสิก

พรหมโลกชั้นนี้ตั้งอยู่ ณ ภาควิษณุภพเกี่ยวกับพรหมโลก
ชั้นเวทปผลภูมิ ในท่ามกลางอากาศ พระพรหมแต่ละองค์ย่อม
อยู่ในปราสาทแก้วอันกว้างขวาง มีดอกไม้คันธรสประดับเรียบ
เรียงเป็นระเบียบทั้งบุคคลมาแสวงจัตุสรวี ไม่รู้แห่งเหี่ยว ไม่
รู้ร่วงโรย มีอยู่รอบพรหมวิมานนั้นทุกทิศ และผู้ที่ไปอุบัติบัง
เกิดอยู่ในพรหมชั้นนี้ มีมากมายนักหนาจนหาไม่ถ้วน ล้วนแต่
มีหน้าตาเนื้อตัวสวยงามสง่า ทั้งรูปพระปฏิมากรพระพุทธรูป
ทองคำที่นายช่างผู้ชำนาญจัดสร้างใหม่ ๆ แลดูงามซึ่งจริงใจสุด
พรรณา แต่ว่าพระพรหมทั้งหลายเหล่านี้ มีอิริยาบถไม่เหมือน
กัน บางองค์นั่ง บางองค์นอนและบางองค์ยืน มีอิริยาบถอย่าง
ใดก็เป็นอยู่อย่างนั้นไม่เคลื่อน ไม่ไหวคอง ทั้งจักขุทั้งสองก็มีได้
กระพริบเลย เป็นประจักษ์รูปนั้นอยู่อย่างนั้นชั่วกาลนาน

อาฮุ พระพรหมผู้วิเศษคิดแปลกว่าพรหมพวกอื่นนี้ มี
อายุอยู่ในอสัญญตัตตาทุมิ นานถึง ๕๐๐ มหากัป เช่นเดียวกับ
พรหมชั้นเวทปัสลาทุมิ

บรรพกรรม มนุษย์บุคคลทั้งหลายแต่ปางก่อน ครั้นโลก
ยังว่างจากพระบวรศาสนา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธพระองค์ใด
พระองค์หนึ่งมิได้ทรงอุบัติตรัสในโลกเรานี้เลย เขาเหล่านั้นได้
บวชเป็นพระฤาษีแล้ว บำเพ็ญตบะกระทำซึ่งวโยกสณบภิกรรม
พยายามกระทำจนได้สำเร็จทุกถณาน ครั้นนี้อาจจากทุกถณาน
แล้วก็มาร่ำพึงในใจว่า

“กัณเฑาะฐิตีเยน ! จิตนั้นนักปราชญ์พึงติเตียนเป็นแท้ อันว่า
สัตว์ทั้งหลายไปทนทุกข์เวทนาอยู่ในจตุราภายทุมิโพ้น ก็เพราะ
จิตเพราะใจเป็นเหตุ ความทุกข์ทั้งปวงอันจะเกิดมีนั้น ก็เพราะ
อาศัยจิตนี้เอง จิตนี้รู้คิดรู้นึกรู้รำพึงนึกหนา ทำให้เป็นบ้าเพราะ
ใจรักใจชังคลั่งไคล้ไหลหลง เมื่อถึงคราวถูกลงทัณฑ์ทรมานถูก
โบยถูกตี มีจิตแล้วก็ได้รับความเจ็บปวด เมื่อไม่มีจิตแล้วความ
ทุกข์จักมีมาแต่ที่ไหน ผิดเมื่อใดใจนี้หายไปจากตน มีรู้คิดมีรู้
รำพึงอันใดอันหนึ่ง จักเป็นการตื่นนักแล” แต่เผื่อชอบใจอยู่อย่าง
นี้ ก็รักษาทุกถณานไว้มิให้เสื่อมกลาย ครั้นนี้ออกจากถณานแล้ว
ก็เกลียดชังจิต ให้เบือนหน้าจิตใจเป็นอันมาก ด้วยความอยาก

ขอบใจในกิริยาที่ไม่มีจิต เขาจึงเฝ้าแต่คิดปรารภณา เฝ้าภาวนา
 อยู่ว่า อตฺตญฺญิโน อตฺตญฺญิโน ขอจกฺขุอย่ามีตัณญา ๆ ขอจกฺขุอย่า
 ได้มีใจเลย เขาปรารภณาภาวนาอยู่ทั้งนี้แล ครั้นถึงแก่กาลกิริยา
 ตายลง ก็ตรงมาอุบัติเกิดในพรหมโลกชั้นอตฺตญฺญตฺตาทากุมินี ฤาษี
 องค์ใด เมื่ออยู่ในเมืองมนุษย์ ยับยั้งอยู่ด้วยอิริยาบถใด ครั้นจุติ
 ฤาษีองค์นั้นก็ขึ้นไปเกิดในอตฺตญฺญิภพด้วยอิริยาบถนั้น ถ้านั่ง
 ตายก็ขึ้นไปนั่งนั่งอยู่ ถ้ายืนตายก็ขึ้นไปยืนยืนอยู่ในพรหมวิมาน
 ของตน ประจุรูปแห่งพระพุทธรูปปั้นอันช่างวิจิตรศิลป์ ผู้มี
 ศีลมือประเสริฐบรรจงปั้นสลักไว้สวยงามนักหนา ประคิษฐานอยู่
 ณ พรหมวิมานนั้น ๆ สิ้นกาล ๕๐๐ มหากัปเป็นกำหนด ซึ่งคำ
 โลกสมมติเรียกชื่อว่า พรหมลูกพี่ เพราะเมื่อขึ้นไปนั่งอยู่ใน
 พรหมวิมานประมาณถึง ๕๐๐ มหากัปนั้น ก็ปรากฏเหมือนว่า
 บุคคลนอนหลับอยู่ จักได้รู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นหามิได้ เพราะว่าไม่
 มีจิต มีแต่รูปเปล่า ๆ อนึ่งเล่าเมื่อใดถึงอายุชัย จำต้องจาก
 เมืองพรหมบรมโลกเบื้องสูง คือ อตฺตญฺญตฺตาทากุมินี เขาก็มีจิต
 ใจคืนมาเป็นปรกคิกังเช่นสัตว์เหล่าอื่น และไปเกิดตามอำนาจกุศล
 กุศลกรรมที่ทำไว้อีกต่อไป เพราะว่ายังไม่ได้ไปถึงซึ่งพระนิพพาน
 พรรณนาในอตฺตญฺญตฺตาทากุมิ หรือพรหมโลกชั้นที่ ๑๐ ซึ่ง
 เป็นการพรรณนาโดยสังเขปให้เห็นว่าสมควรที่จะยุติได้แล้ว จึง
 ขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

อวิหาสุทธาวาสกัมมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๑๒

พรหมโลกชั้นที่ ๑๒ มีนามปรากฏว่าอวิหาภูมิ ที่ได้อธิบาย
เช่นนั้น ก็เพราะว่า เป็นภูมิที่อยู่แห่งพระพรหมอริยบุคคลอนาคามี
ทั้งหลาย ที่ทรงอยู่ด้วยความไม่เสื่อมคลายในสมบัติของตน อีก
ประการหนึ่ง ที่ชื่อว่าอวิหาภูมิ เพราะเป็นที่อยู่ของพระพรหม
อนาคามีที่ไม่ละทิ้งสถานที่ของตนโดยเวลาเพียงเล็กน้อย หมายความว่า
พระอริยบุคคลชั้นอนาคามีที่ไปอุบัติเกิดในอวิหาภูมิ
นี้ ย่อมไม่จุติก่อน จนกว่าจะมีอายุครบกำหนดจึงจะจุติ

อายุ พระพรหมอนาคามีในอวิหาภูมินี้ มีอายุยืนนาน
ยิ่งนัก ภูณนาได้ ๑,๐๐๐ มหากัป

บรรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดในพรหมชั้นนี้ ต้องเคย
เป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พบพระบรมพุทธรูป
ศาสนา และเจริญวิปัสสนากรรมฐานจนกตियมรรคบังเกิด สำเร็จ
เป็นพระอนาคามีอริยบุคคล และขณะที่เจริญวิปัสสนาอยู่นั้น
ปรากฏว่ามี อัธยาศัย คือศรัทธาแก่กล้ามากกว่าอินทรีย์อย่าง

อื่น ท่านผู้ทรงคุณอันประเสริฐเหล่านี้ ประเภทเดียวเท่านั้น
จึงจักมาอุบัติเกิดในอวิหภูมินี้ได้

พรรณนาในอวิหาสุตทาวาสภูมิ หรือพรหมโลกชั้นที่ ๑๒
ซึ่งเป็นการพรรณนาโดยสังเขปกถา เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้
แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

อตฺปปาสุทฺทาวาสกฺมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๑๓

พรหมโลกชั้นที่ ๑๓ ปราบกฏนามว่าอตฺปปาสุทฺทมิ ที่ได้ชื่อ
เช่นนั้น ก็เพราะว่า เป็นภุมิที่อยู่แห่งพระพรหมอนาคามีทั้งหลาย
ผู้ไม่มีความถือคร้อนทั้งกายวาจาและใจเลย ที่ว่าไม่มีความถือค
ร้อน ก็เพราะว่า พระพรหมอนาคามีที่อุปบัติในอตฺปปาสุทฺทมิ ย่อม
เข้าฌาน หรือเข้าผลสมาบัติอยู่เสมอ นิ वर्ณธรรมซึ่งเป็นกิเลส
อันเป็นเหตุทำจิตให้ถือคร้อน ไม่มีโอกาสจะเกิดขึ้นได้ ฉะนั้น
จิตใจจึงมีแต่ความสงบเยือกเย็น ไม่มีความถือคร้อน

อายุ พระพรหมอนาคามีในอตฺปปาสุทฺทมินี้ มีอายุยืนนาน
กณนาได้ ๒,๐๐๐ มหากัป

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุปบัติบังเกิดในพรหมชั้นนี้ ต้อง
เป็นผู้ที่เคยเป็นพระสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พบพระพุทธศาสนา และเจริญวิปัสสนากรรมฐานจนตถิยมรรค
บังเกิด สำเร็จเป็นพระอนาคามีอริยบุคคล และในขณะที่เจริญ

วิบัติสถานอยู่นั้น ปรากฏว่ามี วิริณหรือ คือมีวิริยะแก่กล้ามากกว่าอินทรีย์อย่างอื่น ท่านผู้ทรงคุณประเสริฐนี้เท่านั้น จึงจักมีโอกาสมากขึ้นเกิดในอภิปาณินได้

พระรณนาในอภิปาณินทราฐาตมภูมิหรือพรหมโลกชั้นที่ ๑๓ ซึ่งเป็นการพระรณนาโดยสังเขปกถา เห็นว่าสมควรที่จะยุดึงได้แล้ว จึงขอยุดึง ด้วยประการฉะนี้.

สุกัธสาสุทธาวาสกัมมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๑๔

พรหมโลกชั้นที่ ๑๔ มีนามปรากฏว่าสุกัธสาสุกัมมิ ที่ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่า เป็นภูมิที่อยู่ของพระพรหมอนาคามี ผู้ทรงไว้ซึ่งความเห็นอย่างแจ่มใส ที่ว่าเห็นอย่างแจ่มใส ก็เพราะว่า พระพรหมที่อุปบัติเกิดอยู่ในสุกัธสาสุกัมมินี้ สามารถเห็นสภาวะธรรมได้โดยแจ้งชัด เพราะบริบูรณ์ด้วยประสาทจักขุ ทิพยจักขุ ธรรมจักขุ และปัญญาจักขุ

อาสุ พระพรหมอนาคามีในสุกัธสาสุกัมมินี้ มีอายุยืนนานถึง ๔,๐๐๐ มหากัป

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาบังเกิดในพรหมโลกชั้นนี้ ต้องเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พบพระบวรพุทธศาสนา และเจริญวิปัสสนากรรมฐานจนตักขิณมรรคบังเกิดสำเร็จเป็นพระอนาคามีอริยบุคคล แต่ในขณะที่เจริญวิปัสสนานั้น ปรากฏว่า สตินทริย ก็มีส่วนสำคัญมากกว่าอินทริยอย่างอื่น

ท่านผู้ทรงคุณอันประเสริฐนี้เท่านั้น จึงจักมีโอกาสดำรงบังเกิด
ในสุกัสนาภูมินี้ได้

พรรณนาในสุกัสนาสัทธาวิธานภูมิ หรือพรหมโลกชั้นที่ ๑๔
ซึ่งเป็นการพรรณนาโดยสังเขปภา เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้
แล้ว จึงขอยุติลง กว้ยประการฉะนี้.

สุทธสัสมุททาสกัม

พรหมโลกชั้นที่ ๑๕

พรหมโลกชั้นที่ ๑๕ มีนามปรากฏว่าสุทธสัสมุททาสกัม ที่ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่า เป็นภูมิของพระพรหมอนาคามีทั้งหลาย ผู้ทรงไว้ซึ่งความเห็นอย่างแจ่มใสมากกว่า ๑ มากกว่าใคร ๆ ก็มากกว่าพรหมชั้นสุทธสัสสากี่กล่าวมาแล้วนั่นเอง ในที่นี้ สระอิ ในศัพท์ว่า สุทธสัสมุ หมายถึงเอา อคิณ ซึ่งแปลว่ามากกว่า ฉะนั้น ท่านจึงเรียกว่า สุทธสัสมุททาสกัม = ภูมิเป็นที่อยู่ของพรหมผู้มีความเห็นอย่างแจ่มใสมากกว่า คือ ท่านที่อุปบัติบังเกิดในสุทธสัสสพรหมนี้ สามารถเห็นสภาวะธรรมแจ้งชัดยิ่งนัก เพราะมีจักษุทั้ง ๓ คือ ประสาทจักษุ ทิพยจักษุ และปัญญาจักษุ มีกำลังมากยิ่งขึ้นกว่าพรหมในสุทธสัสสภูมิ เว้นแต่ว่าธรรมจักษุเท่านั้นที่มีกำลังเสมอกัน

อาฬุ พระพรหมอนาคามีในสุทธสัสมุททาสกัมนี้ มีอายุยืนนานถึง ๘,๐๐๐ มหากัป

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุปบัติบังเกิดในพรหมโลกชั้นนี้ ต้องเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พบพระบวร

พุทธศาสนา และเจริญวิปัสสนากรรมฐานจนกตियมรรคบังเกิด
สำเร็จเป็นพระอนาคามีอริยมุคคต และในขณะที่เจริญวิปัสสนา
อยู่นั้นปรากฏว่ามี สมานินทรีย์ คือ มีสมาธิแก่กล้ามากกว่า
อินทรีย์อย่างอื่น ท่านผู้ทรงคุณอันประเสริฐท่านนั้น จึงจักมี
โอกาสได้มาบังเกิดในสุกตสัทธุมิได้

พรรณนาในสุกตสัทธอวาสภูมิ หรือพรหมโลกชั้นที่ ๑๕
ซึ่งเป็นการพรรณนาโดยสังเขปกदा เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้
แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

อนึ่ง ในที่นี้ขอเรียนว่า การปฏิบัติธรรมของพระอริยสงฆ์
นั้น มิใช่เพียงแต่ปฏิบัติแต่อย่างเดียวเท่านั้น แต่จะต้องมี
ความรู้ประกอบด้วย การปฏิบัติธรรมนั้น จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง
ตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ มิฉะนั้นแล้ว การปฏิบัติ
นั้น ก็จะไม่มีผลอันใดเลย การปฏิบัติธรรมนั้น จะต้องปฏิบัติ
ให้ถูกต้องตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ มิฉะนั้นแล้ว
การปฏิบัตินั้น ก็จะไม่มีผลอันใดเลย การปฏิบัติธรรมนั้น จะต้อง
ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ มิฉะนั้น
แล้ว การปฏิบัตินั้น ก็จะไม่มีผลอันใดเลย การปฏิบัติธรรมนั้น
จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้
มิฉะนั้นแล้ว การปฏิบัตินั้น ก็จะไม่มีผลอันใดเลย

อกนิฏฐาสุตทวาราสกฺขิ

พรหมโลกชั้นที่ ๑๖

พรหมโลก ชั้นที่ ๑๖ มีนามปรากฏว่าอกนิฏฐาสกฺขิ ที่ได้ชื่อเช่นนี้ ก็เพราะว่า เป็นภูมิที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลาย ซึ่งทรงคุณโดยไม่มีการเป็นรองกัน คือ ไม่ได้เป็นผู้ต่ำกว่าทั้งในก้านความสุขและความรู้ เพราะเป็นพระพรหมที่เป็นพระอนาคามีอริยบุคคล ซึ่งต่างก็จะได้เป็นพระอรหันต์ต่อไปทั้งหมดทุกองค์ พระพรหมที่เกิดในอกนิฏฐาสกฺขินี้มีคุณสมบัติยิ่งกว่าพรหมทั้งหมดในพรหมโลก พระพรหมอนาคามีที่อุบัติเกิดในสุทธาวาสภูมิที่กล่าวมาแล้ว คือ ชั้นอวิหา-อคัปปา-สุกัธธา-สุกัธสี หากยังไม่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในชั้นนั้น ๆ ก็จะต้องมาอุบัติเกิดในชั้นนี้ พอมาบังเกิดในชั้นอกนิษฐนี้แล้ว ย่อมไม่ไปอุบัติบังเกิดในภูมิอื่นอีกเลย จะต้องได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์และปรินิพพานอยู่ในชั้นอกนิษฐนี้เอง ฉะนั้น พรหมโลกชั้นอกนิษฐนี้ จึงมีศีลคุณ สมาธิคุณ และปัญญาคุณ ประเสริฐล้ำเลิศยิ่งกว่าพรหมชั้นอื่นทั้งหมด

พุทธเจดีย์

พรหมสถาน สุธาวาสพรหมโลกอกนิษฐ์นี้ มีพระเจดีย์องค์สำคัญประดิษฐานอยู่ ประวัติความเป็นมาแห่งพระเจดีย์องค์นี้ว่า

พระพรหมทั้งหลายซึ่งสถิตอยู่ในชั้นอกนิษฐ์นี้ ผิ่วเมื่อใด พระบรมพงษ์โพธิสัตว์จะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าไซ้ ในวันที่พระบรมโพธิสัตว์เจ้า เสด็จออกเพื่อปรมาภิเชกสัมโพธิญาณทรงผนวชนั้น พรหมทั้งหลายก็พากันถือเครื่องบริวารแลไตรจีวร ถ้วนจรตมาแต่อกนิษฐ์พรหมโลก แล้วน้อมเข้าไปถวายแก่พระโพธิสัตว์เจ้า พระองค์รับเอาไตรจีวรจากพระพรหมแล้ว เมื่อจะทรงไตรจีวรนั้น จึงทรงดอผ้าขาวที่พระองค์ทรงออกจากพระวรกายแล้ว ก็ทรงยื่นให้แก่พระพรหม ๆ นั้นจึงรับเอาแล้วค่อยประคองพามาจนถึงอกนิษฐ์พรหมโลกนี้ จึงนฤมิตพระเจดีย์แก้วอันสูงใสงามนักหนา สูงได้เท่าหมื่นหกพันวา เสร็จแล้วจึงเอาผ้าขาวทรงของพระบรมพงษ์โพธิสัตว์บรรจุเข้าไว้สำหรับเป็นที่สักการบูชา ตั้งนามว่า พระพุทธเจดีย์ ในปัจจุบันนี้มีปวงพรหมพากันมาอุปัฏฐากบูชาวันละหลายแสนมิได้ขาดเลย

อาตุ พระพรหมทั้งหลายในชั้นนอกนิษฐานนี้ มีอายุยืนนานถึง ๑๖,๐๐๐ มหากัป ในระยะเวลาอันยาวนานนี้ ท่านจักต้องได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และปรินิพพานในระหว่างนี้แน่นอน เพราะพรหมชั้นนี้จักไปอุบัติบังเกิดในที่ไหน ๆ ไม่ได้อีกแล้ว

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาบังเกิดในพรหมชั้นนอกนิษฐานนี้ได้ ต้องเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พบพระบวรพุทธศาสนา แลเจริญวิปัสสนากรรมฐานจนกตियมรรคบังเกิดในสันดาน สำเร็จเป็นพระอนาคามีอริยบุคคล และในขณะที่เจริญวิปัสสนาอยู่นั้น ปรากฏว่ามี บัณฑิตหรือ บัณฑิตก็มิ บัณฑิตมากกว่าอินทรีอย่างอื่น ท่านผู้ทรงคุณอันประเสริฐวิเศษนี้เท่านั้น จึงจักมีโอกาสมารูบังเกิดในอกนิษฐานนี้ได้

พรณาในอกนิษฐานสุทธาวาสภูมิ หรือพรหมโลกชั้นที่ ๑๖ ซึ่งเป็นการพรณาโดยสังเขปกล่าว เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้

อากาธานัญจายตนภุมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๑๗

พรหมโลก ชั้นที่ ๑๗ นี้ มีนามปรากฏว่าอากาธานัญจาย
ตนภุมิ ที่ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่า เป็นภุมิที่อยู่ของพระพรหม
พวกหนึ่ง ซึ่งมีแต่นาม คือจิตแลเจตสิกเท่านั้น รูปพรรณ
สถานไม่มีเกิดจากฌานซึ่งมีอากาสนัญญิตีไม่มีที่สุดเป็นอารมณ์
หมายความว่า พรหมภุมินี้เป็นที่อยู่ของพวกอรูปพรหมที่ปฏิสนธิ
ด้วยอากาธานัญจายตนวิบากจิต

ที่ว่ามาอย่างนี้ บางทีท่านอาจจะรู้สึกว่่าเข้าใจยาก ถูก
แล้ว ต้องเข้าใจยากเป็นธรรมดา เพราะเป็นการว่าด้วยเรื่องนอก
โลกไกลลึกลับ อ่านไปหัวไปตั้งนาน ก็จับความไม่ค่อยจะ
ได้ว่า พรหมชั้นที่ว่่านี้อะไรกันแน่! ที่เป็นดังนี้ก็เพราะ
ว่า พรหมโลกตั้งแต่ชั้นนี้เป็นต้นไป จนถึงชั้นสุดท้าย เป็น
พรหมชั้นสูงมาก สูงขนาดที่ว่่าไม่มีรูปไม่มีร่างเอาที่เดียว แต่
เพียงเทวโลกสวรรค์ ๖ ชั้นก็คี่ พรหมโลกที่มีรูป ๑๖ ชั้นก็คี่
ที่กล่าวมาแล้วนั้น ทั้ง ๆ ที่มีรูปปรากฏยังเข้าใจยาก เห็นได้
โดยยาก กราวนี้เมื่อพูดถึงอรูปพรหม ซึ่งไม่มีรูป จักเข้าใจเห็น

ได้โดยไม่ยากได้อย่างไร? ฉะนั้น พึงค่อย ๆ เข้าใจคำว่า
“อรุณพรหม” ก่อน กังต่อไป

อรุณพรหม แปลว่าพรหมที่ไม่มีรูปร่าง เหตุที่จะไม่มี
รูปร่างนั้น มีความเป็นมาตามบุรพกรรม คือ

บุรพกรรม โยคีถาษิตีรท์ทั้งหลาย ในสมัยที่พระพุทธ
ศาสนายังว่าง อยู่ในโลก เขาเหล่านั้น ได้อนุโยค พยายาม ทำตะบะ
เคชะบำเพ็ญภาวนาตามทีสืบทอดกันมาช้านาน ครั้นได้สำเร็จจตุ-
ตถฌานแล้วก็ยังไม่พอใจ หวังจะได้ฌานชั้นสูงยิ่งขึ้นไป โดยมา
คำนึงในใจว่า “อันตัวตนอภิปาพรางกายนี้ไม่คืบคันทนา กอปร
ไปด้วยทุกข์โทษ หาประมาณมิได้ เช่น มนุษย์บุคคลจะทำ
โทษทำร้ายกันประหนึ่งเป็นบ้า ฆ่าฟันประหัตประหารซึ่งกันและ
กัน ก็เพราะยังมีตัวตนเป็นสำคัญ ก็แลตัวตนนั้น ไม่มีแล้วไซ้
ตนก็จะทำร้ายแก่ท่านมิได้ ฝ่ายท่านก็จะทำร้ายแก่ผู้มีได้เช่นกัน
อย่างนี้จะเป็นการดี ควรที่จะปรารธนาทำตัวตนนั้นให้หาย
ไปเสียเถิด” ราพึงอยู่ดังนี้ ก็เกิดความพอใจปรารธนานักหนา
ในภาวะที่ไม่มีตนไม่มีรูปกาย มิได้อาศัยในสรีระร่างกาย พลัง
ออกจากจตุตถฌานแล้ว ก็ปรารธนาอยู่แต่ว่า “จำคุจักเอาฮา
กาศอันว่างเปล่าไม่มีที่สิ้นสุด ในอรุณพรหมโลกเป็นที่อยู่แห่ง

ๆ” แล้วก็เอากากาศบัญญัติเป็นอารมณ์ เฝ้านภาวนาอยู่แต่ว่า
 อาคาโธ อนนุโธ....อาคาโธ อนนุโธ ภาวนาอยู่อย่างนี้เรื่อยไป ไม่
 ทิ้งเพียรตามที่ว่าเรียนมา คราต่อไปไม่นาน เขาก็ได้สำเร็จอากา
 ธานัญจายตนฌาน

เมื่อได้สำเร็จอากาธานัญจายตนฌานแล้ว เขาก็มีใจ
 ผ่องแผ้ว เต็มไปด้วยความปรารถนาหนักแน่นในดวงใจอยู่
 ตามเดิมว่า “อากาศอันมากมายนักหนาหาสิ้นสุดมิได้ ผล
 อันกูได้กระทำแต่ใฝ่ใจปรารถนา ขอจงอย่าได้มีรูปเลย”

ครั้นว่าทำกาสติริยาตายลง ก็ตรงมาอุบัติบังเกิดเป็นพรหม
 อยู่ในอากาธานัญจายตนภูมินี้ จิตใจนั้นยังมีอยู่ แต่ว่าหัวหูกาทิน
 มือ แม้แต่น้อยหนึ่งไม่มีเลย เสวยสุขอยู่ด้วยภาวะที่ไม่มีรูปเป็น
 อรูปพรหมตามจิตปรารถนา

อาสุ พระพรหมผู้วิเศษ ซึ่งอยู่ในชั้นอากาธานัญจาย
 ตนภูมินี้ อายุยืนนักหนา คือ มีอายุยืนนานถึง ๒๐,๐๐๐
 มหากัป

พรพณาในอากาธานัญจายตนภูมิ หรือ พรหมโลกชั้น
 ที่ ๑๗ ซึ่งเป็นการพรพณาโดยสังเขปกถา เห็นว่าสมควรที่จะ
 ยุติลงได้แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

วิญญาณัญจายตนภุมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๑๘

พรหมโลก ชั้นที่ ๑๘ นี้ มีนามปรากฏว่าวิญญาณัญ-
จายตนภุมิ ที่ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่า เป็นภุมิที่อยู่ของพระ
พรหมที่ไม่มีรูปทั้งหลาย ซึ่งเกิดจากฌานที่อาศัยวิญญาณบัญญัติ
อันไม่มีที่สิ้นสุดเป็นอารมณ์ หมายความว่า พรหมโลกชั้นนี้ เป็น
ที่อยู่ของอรุปรพพรหมผู้อุบัติเกิดด้วยวิญญาณัญจายตนวิบากจิต !

บรรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดเป็นพรหมอยู่ในวิญญา
ณัญจายตนภุมิได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่สำเร็จวิญญาณัญจายตนฌาน
คือ พวกโยคีฤาษีผู้บำเพ็ญพรตภาวนาจนได้อากาสาณัญจายตน
ฌานแล้ว ต่อมาพิจารณาเห็นว่าอากาสาณัญจายตนฌานนั้นยัง
ไม่สิ้นกัมม ยังเป็นชั้นต่ำ ยังใกล้เคียงกับรูปฌาน จึงมีพอใจ ถลาย
ความนิยมนั้น ใญ่จะได้ฌานชั้นสูงขึ้นไป จึงพยายาม
ทำความเพียรเจริญภาวนายิ่งขึ้น ถือเอาวิญญาณอันแผ่ไปทั่ว
อากาศไม่มีที่สิ้นสุดเป็นอารมณ์ แล้วก็ตั้งหน้สูตสหะภาวนา
อยู่ว่า วิญญาณํ อนนตํ...วิญญาณํ อนนตํ เมื่อภาวนาอยู่อย่างนั้นนาน

นักหนา กราทีนั้นนิวรรณ์ธรรมย่อมสงบ สติย่อมตั้งมั่น จิตย่อม
มีความมั่นคงแนบแน่นในวิญญาณบัญญัติ ก็พ้นจากอากาสาณัญญ
จายตนฌาน ก้าวขึ้นสู่วิญญาณัญญจายตนฌาน

เมื่อเขาผู้นั้นสำเร็จวิญญาณัญญจายตนฌานแล้ว จิตใจก็ผ่อง
แผ้ว เพราะสำเร็จสมประสงค์ ครั้นทำกาตกริยาตายลง จึงทรง
มาเกิดในอรุปรพพรหมชั้นวิญญาณัญญจายตนภูมินี้ เป็นพรหมไม่มีรูป
มีแต่นามคือจิต สถิตเสวยสุขจนกว่าจะสิ้นอายุ นับเป็นเวลา
นานนักหนา ด้วยผลวิบากแห่งภาวนากรรมที่ตนได้กระทำไว้
ทั้งมีความปรารถนาใส่ใจในวิญญาณัญญจายตนภูมิ

อายุ พระพรหมผู้วิเศษ ซึ่งอุบัติบังเกิดอยู่ในชั้นวิญญา-
ณัญญจายตนภูมินี้มีอายุที่ยืนนักหนา ถิ่นนาได้ ๔๐,๐๐๐ มหากัป

พรรณนาในวิญญาณัญญจายตนภูมิ หรือ พรหมโลกชั้นที่
๑๘ ซึ่งเป็นการพรรณนาโดยสังเขปกถา เห็นว่าสมควรที่จะยุติ
ลงได้แล้ว จึงขอยุติลง ด้วยประการฉะนี้.

อาภิญญัญญาตนภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๑๕

พรหมโลกชั้นที่ ๑๕ มีนามปรากฏว่าอาภิญญัญญาตนภูมิ
ที่ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่า เป็นภูมิที่อยู่ของอรุปรหมพวกหนึ่ง
ซึ่งมีแต่นาม คือจิตและเจตสิก ไม่มีรูป เกิดจากฌานที่อาศัย
อารมณ์ นคฺติ ภิญฺจติ ซึ่งเป็นนคฺติภาวะบัญญัติ ไม่มีวิญญาณ
เหลืออยู่แม้แต่น้อย หมายความว่า พรหมโลกชั้นนี้ เป็นที่อยู่
ของอรุปรหม ที่ปฏิสนธิด้วยอาภิญญัญญาตนวิบากจิต

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดเป็นพระพรหมอยู่ในอา
ภิญญัญญาตนภูมิได้นั้น ต้องเป็นผู้สำเร็จอาภิญญัญญาตนฌาน
คือ พวกโยคีฤาษีบางท่าน บำเพ็ญพรตภาวนาจนได้วิญญาณัญ
จายตนฌานแล้ว ก็ยังไม่พอใจ พิจารณาเห็นไปว่าตนยังไม่
สงบยังไม่ประณีตเพียงพอ ต้องก่อความอุทสาหะให้มากขึ้นอีก
เพื่อจะได้ฌานที่สูงประณีตกว่านี้ จึงมิได้ยินดีพอใจอยู่เพียงแก่
วิญญาณัญจายตนฌานนั้น พยายามบำเพ็ญต่อไปยิ่งขึ้นถือเอา

ความไม่มี ความว่างเปล่าเป็นอารมณ์ ซึ่งเรียกว่า นัตติภาวะ
บัญญัติ ผีกัดเอาแต่ความไม่มีเป็นที่หมาย ใฝ่ใจภาวนาอยู่แต่
ว่า นคติ ลินฺธิ..นคติ ลินฺธิ เมื่อภาวนาอยู่อย่างนี้นานนักหนา
คราที่นั้น นิรวรณธรรมย่อมสงบ สติย่อมตั้งมั่นจิตย่อมมีความ
มั่นคงแนบแน่นในนัตติภาวะบัญญัติ ก็พ้นจากวิญญาณัญญาตน
ฉาน ก้าวขึ้นสู่อากิญจัญญายตนฉาน

เมื่อเขาสำเร็จอากิญจัญญายตนฉานแล้ว จิตใจก็ผ่องแผ้ว
เพราะสำเร็จสมมาตปรารธนา ครั้นทำกาลกิริยาตายลง ก็ตรง
มาเกิดในอรุปรพหมชั้นอากิญจัญญายตนภูมินี้ เป็นพรหมไม่มีรูป
มีแต่นามคือจิต สถิตเสวยสุขอยู่จนกว่าจะสิ้นอายุ นับเป็นเวลานาน
การเสวยสุขอยู่นาน ๆ เช่นนี้จะว่าก็ก็อยู่เหมือนกัน แต่ครั้น
หันมาพิจารณาถึงภัยในวัฏสงสาร การไปเกิดเป็นพรหมมีอายุนาน
อยู่ในอรุปรพหมนี้ ไม่มีโอกาสที่จะได้พบสมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้า จึงพลาดโอกาสที่จะได้บรรลุมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็น
ธรรมมีอยู่แต่เฉพาะในพระบรมพุทธศาสนาเท่านั้น ต้องรอไปอีก
นานนักกว่าจะได้บรรลุธรรมมาภิสมัย และจะได้บรรลุในภายหน้า
หรือไม่ก็ไม่แน่ คุณแต่เรื่องต่อไปนี้เถิด

อาหารคาบศกาลามโคตร

กาลเมื่อ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงพระกรุณาโปรด
 ประทานปฏิญาณแก่ท้าวสหัมบดีมหาพรหม เพื่อจะแสดงพระ
 ธรรมเทศนาโปรดเวไนยสัตว์แล้ว จึงทรงพระดำริว่า “ตถาคต
 จะไปสั่งแวงพระสัทธรรมเทศนาโปรดผู้ใดก่อน บุคคลผู้ใดจะ
 ตรัสรู้พระโลกุตรธรรมโดยพลัน” ลำดับนั้น ก็ทรงพระพุท
 ธิวิตถก่า “อาหารคาบศกาลามโคตรผู้เป็นครูแห่งตถาคต เป็น
 บัณฑิตชาติทั้งสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีต้นกำเนิดมาจากธู
 ติบาปธรรม กวาทที่ตถาคตจะไปแสดงพระธรรมเทศนาโปรดคาบศ
 กาลามโคตร เห็นจะพลันได้ตรัสรู้มรรคผลโดยง่าย” แต่เมื่อทรงสอ
 ค่องด้วยทิพยจักขุญาณ ก็ทรงเห็นแจ้งประจักษ์ว่า คาบศอาพา
 รกาลามโคตร ทำกาลกิริยาตายไป ๗ วันแล้ว บัดนี้ ขึ้นไปบังเกิด
 ใน **อากิญจัญญายตนภูมิ** (คือภูมิที่เรากำลังพูดถึงกันอยู่นี้)
 เสียกายอาพาธคาบศมาพลากโอกาสสำคัญ จึงเป็นหมั่นเสียมเสียด
 จากเอกัณตบรมสุขในครั้งนั้น

อายุ พระพรหมผู้วิเศษ ซึ่งอุปบัติบังเกิดอยู่ในชั้นอากิญ
 จัญญายตนภูมินี้ มีอายุยืนนานกำหนดได้ ๖๐,๐๐๐ มหากัป
 พรวรณาในอากิญจัญญายตนภูมิ หรือพรหมโลกชั้นที่ ๑๔
 ซึ่งเป็นการพรวรณาโดยสังเขปกถา ขอยุติลงด้วยประการฉะนี้.

เนวตัณณานาตัณณายตนกฺกมฺ

พรหมโลกชั้นที่ ๒๐

พรหมโลกชั้นที่ ๒๐ ซึ่งเป็นชั้นสุดท้ายก่อน มีนามปรากฏว่า เนวตัณณานาตัณณายตนกฺกมฺ ที่ได้ชื่อเช่นนั้น ก็เพราะว่าเป็นกฺกมฺที่อยู่ของอรูปพรหมผู้วิเศษ ซึ่งเกิดจากฌานที่อาศัยความประณีตเป็นอย่างยิ่ง ไม่มีตัณญาอย่างหยาบ มีแต่ตัณญาอย่างละเอียดประณีตเท่านั้น อรูปพรหมพวกนี้ ปฏิสนธิด้วยเนวตัณณานาตัณณายตนวิบากจิต

บุรพกรรม ผู้ที่จะมาอุบัติบังเกิดเป็นพรหมอยู่ในเนวตัณณานาตัณณายตนกฺกมฺได้นั้น ต้องเป็นผู้สำเร็จเนวตัณณานาตัณณายตนฌาน คือ พวกโยคีฤาษี คบสบางท่านบำเพ็ญพรตภาวนาได้สำเร็จอาภิญญายตนฌาน ภาวนาจนชำนาญคล่องแคล่วดีแล้ว ค่อยมาก็เกิดความไม่พอใจ ด้วยมาพิจารณาเห็นไปว่า “ยังใกล้อยู่กับรูปภาวะความมีรูปร่างปรากฏอยู่ อันการที่ดูพ้นจากรูปภาวะมาจนถึงอาภิญญายตนฌานนี้ ยังไม่ดีแท้ ยังมีไฉ่เย็นใจ ด้วยว่าการอยู่ใกล้กับรูปนั้น ก็เป็นเหตุคงอยู่ใกล้ข้าศึก บัณฑิตที่คิดประทุษซึ่งมีอาวุธคือหอกแลดาบ จะได้รับความเย็นใจสุขใจไม่มีได้ จ้ะเราจะหนีรูปให้ห่างไกลด้วยการบำเพ็ญ

ฉานให้สูงขึ้น” เมื่อรำพึงดังนี้ จึงคลายความนิยมโยคีใน
 อากิญจัญญายตนฉาน มีความปรารถนาอันกล้าหาญใครจะให้ถึง
 ฉานเบื้องสูงสุดยกออกไป ใฝ่ใจคำนึงประสงค์อยู่ว่า “แนวสณฺญา
 นาสณฺญา ภวิสสามิ = ขอให้ตุนงมีจิตใจเลื่อนน้อยนักหนา กุจตั้ง
 ว่าหายไปเสียเถิด จักเป็นการดีแล”

เท่านั้นก็เฝ้าภาวนาอยู่แต่ว่า เอคํ สณฺคํ เอคํ ปณฺธิคํ เอคํ สณฺคํ
 เอคํ ปณฺธิคํ แต่เฝ้าภาวนาอยู่ดังนี้ นานนักหนา กราบทันนั้น นีวรณ
 ธรรมทั้งหลายก็สงบ สติก็ตั้งมั่น จิตย่อมมั่นคงแนบแน่นในความ
 สงบประณีต ก็เป็นอันพ้นจากอากิญจัญญายตนฉาน ก้าวขึ้นสู่
 แนวสณฺญานาสณฺญายตนฉาน

เมื่อเขาผู้นั้นสำเร็จแนวสณฺญานาสณฺญายตนฉานแล้ว ก็มี
 จิตผ่องแผ้ว เพราะสำเร็จฉานชั้นสูงสุดยกอดสมประสงค์ ครั้น
 ทำภาลกิจรายลง ก็ทรงมาอุบัติบังเกิดในแนวสณฺญานาสณฺญาย
 ตณภุมินี เป็นพระพรหมผู้วิเศษไม่มีรูป ทั้งจิตใจก็เหลืออยู่
 น้อยเต็มที จึงมีโวหารเรียกชื่อของท่านเหล่านั้นว่า แนวสณฺญา
 นาสณฺญาอรูปพรหม = อรูปพรหมผู้มีสณฺญาก็ไม่ใช่ ไม่มีสณฺญา
 ก็ไม่ใช่! ถ้าจะสงสัยว่ามันเป็นอย่างไรกันแน่ พุทแต่ว่ามี
 สณฺญาก็ไม่ใช่ ไม่มีสณฺญาก็ไม่ใช่ ก็พึงไถ่อยู่หรือก แต่พอ

กล้อง ๆ หู แก่ที่จะให้รู้ให้เข้าใจนั้นรู้สึกจะยาก หากสงสัยอย่าง
นี้ ก็มีอธิบายว่า

แนวสัญญา ศัพท์ที่แปลว่ามีสัญญาก็ไม่ใช่ นั่น คือ ไม่มี
สัญญาหยาบ นาสัญญา ศัพท์ที่แปลว่าไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่ นั่น คือ
มีสัญญาละเอียดประณีต รวมกันเข้าเป็น แนวสัญญานาสัญญา
แปลว่า มีสัญญาก็ไม่ใช่ ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่ คือ พระพรหมพวก
นี้ไม่มีสัญญาอย่างหยาบ มีแต่สัญญาอย่างประณีตละเอียด หรือมี
สัญญาเล็กน้อยเต็มที ในกรณีนี้ ปราภภูมิอุปมาภคที่ท่าน
พรรณนาไว้ กังท้อไปนี้

น้ำมันทาบาตร

สามเณร รูปหนึ่ง เอน้ำมันทาบาตรแล้วเก็บไว้ วันหนึ่ง
พระเถระผู้เป็นอาจารย์เรียกสามเณรนั้นแต่ไกลว่า

“เณร! เอาบาตรมานี้”

“บาตรมีน้ำมัน ขอรับ” สามเณรรีบตอบ

“เอามาเถอะมีน้ำมันก็ดี เราจะเอน้ำมันใส่ชเวศเสีย”

“น้ำมันไม่มี ขอรับ” เจ้าสามเณรกลับตอบแสนซื่อ

ในเรื่องนี้พึงทราบอุปมาว่า...น้ำมันที่ทาชะโลมบาตรจน
ทั่วนั้นมีอยู่ สามเณรจึงตอบพระเถระว่ามี! ครั้นพระเถระเกิด
จะเอน้ำมันมาใส่ชเวศ เจ้าสามเณรกลับตอบว่า “ไม่มี” ก็จะไป

ตอบว่ามีได้อย่างไรกัน เพราะท่านอาจารย์เกิดความเข้าใจผิด
 คิดว่ามีมากดังกับจะเอามาถ่ายใส่ชวค จะเอาน้ำมันที่โหนดมาใส่
 กันเล่า เพราะมันมีอยู่เพียงคิด ๆ ภาครเท่าที่หาชะโลมไว้เท่านั้น
 เอง ฉะนั้น ตามเนรผุ้ซื้อจึงตอบว่าไม่มี ช้อนฉันใด เนวตัญญา
 นาตัญญาอรุปรหมนี้ก็เหมือนกัน จะว่ามีตัญญาก็ไม่ใช่ เพราะ
 มันเหมือนกับไม่มีโดยสุมตะเยือกประณีตยิ่งนัก คือ น้อยเต็มที
 ครั้นจะว่าไม่มีตัญญาก็ไม่ใช่ เพราะว่ายยังมีตัญญาเหลืออยู่ เหมือน
 กับน้ำมันทกติกบาครอยู่ฉะนั้น

อาตุ พรหมผู้วิเศษผู้อยู่ในเนวตัญญานาตัญญานาภุมินี
 มีอายุยืนมากกว่าสัตว์โลกทุกจำพวก เป็นเพราะพรหมชั้นสูงสุด
 ยอก คือ มีอายุยืนนานถึง ๘๔,๐๐๐ มหากัป
 การมีอายุยืนนานนี้ จะว่าเป็นการดีก็ไม่ขัด แต่เมื่อหวน
 นึกถึงภัยในวัฏสงสารแล้ว ก็เป็นการยึดความเวียนว่ายตายเกิดใน
 ห้วงวัฏฏะให้นานออกไปอีก เมื่อไรจะหลุดพ้นได้บรรลุมรรคผล
 ไม่มีผู้ใดจะพยากรณ์ได้ เพราะไปเกิดในอรุปรหมนี้แล้วไม่มี
 โอกาสได้พบพระพุทธศาสนาเลย เมื่อไม่พบพระพุทธศาสนา
 การบรรลุมรรคผลก็ไม่มี เป็นการเลื่อมจากประโรชนอันอุคมคือ
 อมฤตมทานิพพาน เช่น คาบสอาจารย์เก่าของสมเด็จพระพุทธ
 องค์ ซึ่งมีเรื่องควรจะนำมากล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

อุทการามบุตรคาบส

กาลเมื่อ พระบรมสกุคเจ้า ทรงพระพุทธานุภาพจะไปท
เวไนยสัตว์ ครั้นทรงทราบรัชด้วยทิพยจักขญาณว่า อาพา
คาบสทำกาลกิริยาตาย ไปอุบัติบังเกิด ในอาภิมุขญานภูมิเสีย
แล้ว จึงทรงพิจารณาต่อไปอีกว่า บุคคลผู้กัณฐา จะได้ตรัสรู้
มรรคผลโดยพลัน ลำดับนั้นก็ทรงพระพุทธานุภาพถึงอุทการามบุตร
คาบสว่า คาบสองค์นั้นก็เป็นมหาเมธาวิชาคินลาภหลักแหลม
และมีอชฌัตติกสันดานเบาบางจากกองอวิชชา ควรจักไปเทศนา
โปรดก่อนผู้อื่น สมัยนั้น มีเทพเจ้าองค์หนึ่งเข้ามากราบบังคม
ทูลว่า อุทการามบุตรคาบสกับชนธชาตชีพเสียแต่ในเวลาเมื่อพลบ
ค่ำนี้ จึงทรงส่งพระญาณเอาวชิรณาการไปก็เห็นแจ้งว่า พระ
คาบสถึงแก่มรณภาพในอุทโกทเวลา บัดนี้ขึ้นไปอุบัติเกิดใน
แนวสัญญานาณัญญาคณภูมิ คือภูมิที่เรากำลังกล่าวถึงกันอยู่นี้
ก็ทรงพระปรารภว่าพึงถึงอุทการามบุตรคาบสนั้นว่า “ถ้ามีชีวิต
ยืนยงคอยท่าคตาคตอยู่สักวันหนึ่ง ได้ฟังพระสัทธรรมเทศนาก็
จะพลันบรรลุดรรมาภิสมัย นี่ช่างกระไร มาเสื่อมสูญเสียจาก
เอกกันตบรมสุข น่าสงสารเสียกายแท้”

เหตุใดในสมเด็จพระบรมศาสดาจารย์จึงมาทรงจินตนาการ
ดังนี้ ก็ท่านคาบสได้อรุณสมาบัติ ไปอุบัติเกิดในอรุณพาทมชั้น

สูงสุกมิเป็นสุขแลหรือ? เป็นสุขอยู่ แต่ทว่าสิ้นอายุแล้วก็จะจติ
กลับเสวยซึ่งทุกข์ในภพใหม่สืบไปอีกเล่า เพราะยังมีละเสียได้ซึ่ง
กิเลสจากสันดาน ถ้วยปราศจากติกษญาณ โดยเหตุที่อรุณปาน
ไม่เป็นนียยานิกรรม นำสัตว์ออกจากทุกข์ในวัฏฏะไม่ได้ จึง
นำเสียค่าย่านคาบสมุทรอัชโศก เบื้องว่าพระสัทธรรมบังเกิดขึ้น
ในโลกก็มีได้สดับ เพราะมาหาชีวิตไปเสียก่อน จึงเป็นชนภาย
นอกพระพุทธศาสนา เสื่อมสูญจากอุมปะโยชน์ กล่าวคือ
มรรคผลพระอมฤตมหานิพพาน สมเด็จพระพิชิตมารจึงทรง
พุทธคำวิรังกล่าวมา

พรรณนา ใน เนวสัณญานา สัณญายตนภูมิ หรือ พรหมโลก
สูงสุกชั้นที่ ๒๐ ซึ่งเป็นการพรรณนาโดยสังเขปกदा เห็นว่า
สมควรที่จะยุติลงได้แล้ว จึงขอยุติลง ถ้วยประการฉะนี้.

วิภูตังสารวรรณนา

เรื่องวิภูตังสาร

บรรดาภูมิ ๓๑ ภูมิที่พรรณนามาทั้งหมดนี้ ยกเว้นสุทธาวาสภูมิ ๕ เสียแล้ว ย่อมเป็นอุภทิเป็นทียอยู่ และเป็นที่อาศัยของสัตว์ทั้งหลายทุกรูปทุกนามไม่มียกเว้น ไม่ว่าจะเป็นเราเป็นท่าน ย่อมจะต้องท่องเที่ยวเวียนตายเวียนเกิด อยู่ภายในภูมิเหล่านี้เรื่อยไป ด้วยเหตุนี้นานจึงเรียกอาการที่เวียนว่ายตายเกิดนี้ว่าวิภูตังสาร ซึ่งแปลว่าการท่องเที่ยวเพราะวิภูตวนเวียน ไม่มีการเกษียณสิ้นสุดลงได้ เมื่อจะจำแนกวิภูตังสารเป็นประเภทใหญ่ๆ เพื่อจำง่ายก็ได้ ๓ ประเภท คือ

๑. **เหตุภูมิตังสาร** = การท่องเที่ยวไปในโลกเบื้องต่ำซึ่งมีอยู่ ๔ โลก คือ

๑. นิรยภูมิ___	โลกนรก
๒. เปตวิสัยภูมิ___	โลกเปรต
๓. อสุรกายภูมิ___	โลกอสุรกาย
๔. ตีรจฉานภูมิ___	โลกเดียรฉาน

๒. นัทธิสงสาร = การท่องเที่ยวไปในโลกชั้นกลาง
ซึ่งมีอยู่ ๗ โลก คือ

๑. มนุสสภูมิ	โลกมนุษย์
๒. จาคุมหาราชิกาภูมิ	เทวโลกชั้นที่ ๑
๓. ดาวดึงสภูมิ	„ ๒
๔. ยามาภูมิ	„ ๓
๕. कुสินคาภูมิ	„ ๔
๖. นิมมานรตภูมิ	„ ๕
๗. ปริมมิตวสวัตติภูมิ	„ ๖

๓. อุปริมสงสาร = การท่องเที่ยวอยู่ในโลกเบื้องสูง ซึ่ง
มีอยู่ ๒๐ โลก คือ

๑. พรหมปาริสาชชาภูมิ	พรหมโลกชั้นที่ ๑
๒. พรหมปุโรหิตาภูมิ	„ ๒
๓. มหาพรหมภูมิ	„ ๓
๔. ปริตคาภาภูมิ	„ ๔
๕. อัปปมาณาภาภูมิ	„ ๕
๖. อาภัสสราภูมิ	„ ๖
๗. ปริตตสุภาภูมิ	„ ๗

๘. อัปปมาณสุภาภุมิ—พรหมโลกชั้นที่ ๘

๙. สุภิกิณหาภุมิ— „ ๙

๑๐. เวหัพผลาภุมิ— „ ๑๐

๑๑. อสัณฺณุตตตาภุมิ— „ ๑๑

๑๒. อวิหาภุมิ— „ ๑๒

๑๓. อตปฺปาภุมิ— „ ๑๓

๑๔. สุหัสสาภุมิ— „ ๑๔

๑๕. สุหัสสัภุมิ— „ ๑๕

๑๖. อกนิษฐภุมิ— „ ๑๖

ทั้ง ๑๖ ภุมิเป็นรูปภุมิ คือ เป็นที่อยู่ของพระพรหมชั้นรูป

๑๗. อากาสาณัญญาตนภุมิ—พรหมโลกชั้นที่ ๑๗

๑๘. วิญญาณัญญาตนภุมิ— „ ๑๘

๑๙. อาภิญญัญญาตนภุมิ— „ ๑๙

๒๐. เนวสัณฺณานาสัณฺณายตนภุมิ— „ ๒๐

ทั้ง ๔ ภุมินี้เป็นอรุภุมิ คือ เป็นที่อยู่ของพระพรหมไม่รูป

บรรดาสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งท่องเที่ยวอยู่ในวัฏสงสารนี้ ที่
จะได้ชื่อว่าเที่ยงแท้ยั่งยืนนั้นมิได้มีเลย จงเชื่อเถิด แม้จะมีอุปบัติ
เกิดในภุมิที่ดี หรือภุมิที่สูง เสวยสมบัติอันประเสริฐสุด กุศล
พระยามหาจักรพรรดิราชก็ดี มีทิพยสมบัติตั้งองค์อินทร์จอมถัน

สวรรค์ชั้นไตรทึงษ์ก็ดี มีความสุขเป็นบรมทั้งเช่นองค์พรหม
ทั้งหลายก็ดี แต่ที่จะเที่ยงเที่ยงยืนเป็นอยู่อย่างนั้นเรื่อยไปตลอด
กาล ย่อมเป็นไปได้อย่างเด็ดขาด ย่อมจะต้องรู้พลักรู้พราก
จากความสุขนั้น ๆ เป็นธรรมดา ในเมื่อถึงคราสิ้นอายุแล้ว ก็
ย่อมจะแฉ้วกลาเคลื่อนจากอภัพนั้น ท่องเที่ยวไปเกิดในภูมิ
อื่นอีกมากมาย ภายในวัฏสงสารที่กล่าวมานี้ หากมีบาปทำไว้ด้วย
ใจหมองเศร้า บางทีเล่าก็พลัดไปเกิดในจุรบาบย กระวนกระ
วายเสวยทุกข์เวทนาเหลือประมาณ เพราะเป็นเหตุวิมุตตสงสารภูมิ
เบื้องต่ำ ถ้าทำความดีมีกุศล ก็จะลดบันดาลให้ขึ้นมาอุบัติในมัช
ฌิมสงสาร มีความสุขสำราญขึ้นบานด้วยกามคุณอารมณ์ บางที
ไปเกิดเป็นพระพรหม เพราะได้สร้างสมบำเพ็ญภาวนา ต่อมา
เมื่อหมดบุญกรรมที่ทำไว้ ถึงอายุขัยก็ต้องจุติไปเกิดตามยถากรรม
แต่เผ้าพ้านก็อยู่แล้วก็เวียนไปเวียนมา อยู่ในมหาสมุทรทะเลหลวง
คือวัฏสงสารนี้ ไม่มีวันหยุดยั้งเที่ยงแท้แน่นอนอยู่ที่แห่งเดียวถ้ง
คาคคิก ฟังเห็นความวิจิตรพิสดารของวัฏสงสาร ซึ่งจะกล่าว
อย่างย่อ ๆ ดังต่อไปนี้

ขณินว่าผู้ตถันรณนั้น ครันเขาต้นอายุในนรกแล้ว
ลงที่ก็กลบเกิดซ้ำอยู่ในนรกขุมเก่านั้นแหละอีกถันก็มี ลงที่
ไปเกิดในนรกขุมอื่น ๆ ก็มี ลงที่ไปเกิดเป็นเปรตเป็นอสุรกาย

ก็มี ลางที่ไปเกิดเป็นสัตว์เดียรฉาน บางกาลมาเกิดเป็นคนใน
มนุษย์โลกนี้ บางทีถ้าเคยได้ทำบุญมาแต่ก่อนบ้างแล้ว ก็ไปเกิด
เป็นเทพยดาในสวรรค์เมืองฟ้า

อันว่าฝูงเปรตเล่า ครั้นเขาสิ้นอายุตายจากเปรตวิสัยแล้ว
ลางที่ไม่แคล้วกลับเกิดเป็นเปรตซ้ำอีกก็มี ลางที่ไปเกิดเป็นอสุร
กายก็มี ลางที่ไปเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรฉาน บางกาลหากเขา
ทำบุญกุศลมาก่อน ก็ย้อนกลับมาเกิดเป็นคนในมนุษย์โลกนี้
ลางที่ก็ไปเกิดเป็นเทพยดาในสวรรค์เมืองฟ้า

อันว่าฝูงอสุรกายนั้นเล่า ครั้นเขาสิ้นอายุแล้ว บางทีกลับ
เกิดเป็นอสุรกายตามเดิมก็มี ลางที่ไปตกนรกหมกไหม้ลำบาก
หนักหนาก็มี ลางที่ไปเกิดเป็นสัตว์เดียรฉาน บางกาลก็มาเกิด
เป็นมนุษย์ ถ้าเคยประกอบการบุญบริสุทธ์ไว้ ก็ได้ไปเกิดใน
สวรรค์เมืองฟ้า

อันว่าสัตว์เดียรฉานนั้นเล่า ครั้นเขาสิ้นชีวิตแล้ว ลางที่
ไม่แคล้วกลับเกิดในชาติสัตว์เดียรฉานอีกก็มี ลางที่ต้องไปลง
นรกเสวยทุกข์เวทนา บางคราไปเกิดเป็นเปรตอสุรกายก็มี บาง
ทีเคยทำบุญไว้ เขาก็ได้มาเกิดเป็นคน ถ้ามีกุศลสูง กรรมก็ชัก
จูงให้ไปเกิดในเทวภูมิสวรรค์เมืองฟ้า

อันว่าสัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาเป็นคนในโลกมนุษย์นี้ มีอยู่ ๒ จำพวก คือ จำพวกหนึ่งชื่อว่า อัมมชาล ปุตุชนคนพาลต้นกาน ทยาบ บุญบารมีไม่คำนึงถึง มีชีวิตอยู่วันหนึ่ง ๆ ประคองคนตามอก แต่เข้าใจว่าตนเป็นยอดชนในเชิงความคิด เทียบผลลงฤทธิ์เกร หวนเหไปข้างบาปมากกว่าข้างบุญดังนี้ ครั้นเขาคับชีวิตตายจาก มนุษย์ย่อมจะไปผุดเกิดในจตุรกาย คือ ไปเกิดเป็นสัตว์นรก เป็นเปรต เป็นอสุรกาย หรือเป็นสัตว์เฝ้าจัน ฉางที่อัมมชาล ปุตุชนนี้ ก็กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก แต่หลักกรรมชั่วไม่พ้น เขาจึงเป็นคนทุพพลพิการเป็นพาลอัปลักษณ์เบ็ดสี มีน้ำใจโหด หิน ผู้อื่นเห็นเขาเป็นคนต้นกานร้าย ใจเขามีรู้จักบุญเลบาปเลย มนุษย์อีกจำพวกหนึ่งนั้นชื่อว่า กัลยาณ ปุตุชน เขาเป็นคนที่มีศีล ธรรมประจำตน ครั้นแตกกายทำลายชนม์ก็ไปเกิดในสวรรค์เมือง พ้า ถ้าว่าได้ทำสมถกรรมฐานได้ ก็ไปเกิดในพรหมโลกเป็นสุข นึกหนา

อันฝูงเทวดาทั้งหลายผู้บังเกิดในเทวโลก ครั้นเขาหมด อายุถึงกาลจุติแล้ว ฉางที่ไม่แล้วเกิดเป็นเทวดาอีกก็มี ฉางที่ ไปเกิดเป็นพรหมในพรหมโลกก็มี ฉางที่กลับมาเกิดเป็นคนใน มนุษยโลกเราเห็น ฉางที่มีบาปอกุศลกรรม ก็จะวามหวาดกลัวมาจาก เทวโลก ลงไปเกิดในจตุรกายอันต่ำช้าน่าอนาถนัก

อันว่าพระพรหมผู้มเหศักดิ์ทั้งหลายแล้ว ครั้นเขาสิ้นอายุ
 จุติจากพรหมโลกแล้ว ดวงที่ก็ไม่แก่แล้วต้องไปเกิดเป็นพรหมซ้ำ
 อีกดังนี้ก็มี ดวงที่ก็ตกต่ำลงมาเกิดเป็นเทพยดาในสวรรค์ชั้นฟ้า
 ดวงกราก็กลับมาเกิดเป็นคนในมนุษยโลกนี้ แต่ที่จะไปเกิดใน
 จตุรบาวยุณินั้นมิได้มี ที่ว่านี้ไม่ใช่ว่าพระพรหมท่านมีออบาทยุณิ
 ได้ เป็นแต่เพียงว่า ท่านที่จุติจากพรหมโลกแล้ว จะไม่ไปเกิด
 ในออบาทยุณิในชาติที่สองเท่านั้น แต่ชาติต่อไปนั้นไม่แน่ อาจ
 จะไปเกิดในออบาทยุณิทั้ง ๔ โยนิโยณิหนึ่งก็ได้ เพื่อที่จะให้เนื้อ
 ความเหล่านี้กระจ่างชัด บัดนี้ ขอท่านทั้งหลายลองใคร่ครวญ
 พิจารณาเรื่องพระสุมนาเถรี ซึ่งมีความปรากฏในศาสนกัมภีร์
 ดังต่อไปนี้

พระสุมนาเถรี

วันหนึ่งก่อนอรุณรุ่งเช้า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 พระองค์ผู้ทรงเป็นพระบรมครูของชาวเราทั้งหลาย เสด็จเข้าไป
 ในพระนครราชคฤห์พร้อมกับพระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เพื่อทรง
 บิณฑบาตไปรศัตว์ตามพุทธประเพณี สมเด็จพระพุทธชินสีห์
 ได้ทรงทอดกตัญญูเห็นลูกศิษย์คนหนึ่ง ก็ทรงแย้มพระโอษฐ์

ปรากฏทัตตโนภาสมณฑล องค์พระอนันท์ผู้พุทธอนุชาจึงมีเดรวาจากทอดถามว่า ทรงแยมพระโอรสเพราะเหตุใด ? พระองค์ทรงชี้พระหัตถ์ไปยังลูกสุกรน้อยแล้วตรัสว่า

“อัครอนันท์ ! เธอจงดูลูกสุกรน้อยตัวนี้ เดิมทีแต่ครั้งศาสนาแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า กุณฺดินโชนั้น เขาเกิดเป็นแม่ไก่ อาศัยอยู่ที่ศาลาวัคแห่งหนึ่ง ถึงความเลื่อมใสในเสียงธรรมอันภิกษุปรารภความเพียรในกรรมฐาน อ่านอยู่ทุกคำคืบเป็นเนืองนิตย์ ก็มีจิตเลื่อมใสไปตามประสาเกียรณาน ครั้นถึงกาลกิริยาแล้ว ได้ไปเกิดเป็นพระราชธิดาทรงพระนามว่าอุพพรี ในระชกระกูลหนึ่งแล้ว ได้บวชเป็นปริพาชกา นอกศาสนา ออกส่าห์บำเพ็ญภาวนาจนได้ปฐมฌาน ทายไปบังเกิดเป็นพระพรหมอยู่พรหมโลก จุติจากพรหมโลกลงมาบังเกิดในตระกูลเศรษฐี ทายจากนั้นแล้ว จึงมาเกิดเป็นลูกสุกรน้อยดังที่เธอเห็นอยู่นี้”

กาลเวลาก็อย่เคลื่อนกลดน้อยนับได้เป็นร้อยปี ทั้งแต่องค์สมเด็จพระชินสีห์สัมมาสัมพุทธเจ้ากับชนัน์ปรินิพพานมา ครั้นนั้น ณ กัถลกะมหาวิหาร ทอนค่ำวันหนึ่ง มีภิกษุผู้สงฆ์มากมาย เดินเข้าออกพลุกพล่านผิควันธรรมคา ท่างองค์ท่างก็มีหน้าเงียบ

ขมิ้นมิได้ยิ้มแย้มแก่กัน กว๊วยเธอเหล่านั้นได้เชื่อว่าภิกษุณีสาวรูปหนึ่ง ซึ่งมีนามว่าพระสุมนาเดรีเป็นพระอรหันต์มหาชีนาสพจักเข้านิพพานในวันนี้ จึงพากันมาเยี่ยมเยียนแลนมัสการเป็นครั้งสุดท้าย กรันภิกษุณีสงฆ์ทั้งหลายประชุมพร้อมกันแล้ว จึงอาราธนาให้ท่านเล่าอดีตประวัติความเป็นมา เพื่อเป็นอนุสรณียกถาเครื่องระลึกถึง จักได้เป็นสิ่งพึงสังเวชแก่ปัจจุมาชนตาชนผู้เกิดมาในภายหลัง ดังนั้น องค์อรหันต์ภิกษุณีสุมนาเดรีซึ่งจะกับขันธนิพพานในวันนี้ จึงได้เริ่มเล่าประวัติของตัวท่านเอง ให้ที่ประชุมนั้นฟัง ก็มีเนื้อความต่อไปนี้

ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าเกิดเป็นมนุษย์ มีจิตไม่บริสุทธิ์มีมลทิน กรันสิ้นชีวิตถึงแก่ความตาย ก็ไปเกิดเป็นแม่ไก่ ได้ฟังธรรมที่ภิกษุสาธยายก็มีใจเลื่อมใสทั้ง ๆ ที่ไม่รู้เรื่องรู้ความ เมื่อถึงคราวระคายปากก็ให้มีเหยี่ยวตัวฉกาจมาโฉบเอาข้าพเจ้าไปกินเป็นอาหาร จึงไปเกิดในพระราชวังอัน โอฬารเป็นธิดากษัตริย์นามว่าอุพพรีราชธิดา ต่อมาได้ออกบวชเป็นปริพาชกา เจริญสมถกรรมฐาน ดำเนินงานชั้นปฐม กรันสิ้นลมหมกชีวิต กรรมก็ผลิตผลให้ไปเกิดเป็นพระพรหมสวยบรมสมบัติอันวิเศษ กรันจุติจากเพศพระพรหมผู้ยิ่งใหญ่ ตัวข้าพเจ้านี้ไซ้ไรทำกุศลไว้น้อย จึงถอยมา

เกิดเป็นธิดาเศรษฐี มีบาปมัวหมองใจไม่ผ่องใส ครั้นตายลงไป
จึงปฏิสนธิในครรภ์เคียรจัน ถือกำเนิดเป็นลูกสุกรน้อยน่า
เวทนา คราวนั้นสมเด็จพระบรมศาสดาโลกเชษฐได้ทอดพระ
เนตรเห็นเข้า และได้ทรงมีพระพุทธานุญาตเล่าเรื่องราวแห่งเข้า
กับพระอนุชาอนันต์และพระสงฆ์สาวกทั้งหลาย ครั้นตายจาก
ชาตินั้นก็ไปเกิดในแคว้นสุวรรณภูมิ เป็นฟ้าหญิงราชธิดาแห่ง
พระราชผู้ทรงยศ ครั้นหมดชีวิตตายลง ก็ตรงมาเกิดเป็น
ฟ้าหญิงราชธิดาแห่งพระเจ้าพาราณสี ครั้นกับชนธิดันชีวิต
ก็มาเกิดเป็นลูกสาวแห่งนายพานิชผู้ค้าผ้าที่หมู่บ้านท่าเรือ
สุปปรกะ ครั้นถึงแก่มรณกรรมก็มาเกิดเป็นธิดาของนายเรือ
ผู้ใหญ่ ครั้นตายจากชาตินั้นก็มาเกิดเป็นธิดาของอิสระชนผู้มี
อำนาจ ครั้นชากษีพลง ก็ตรงมาเกิดเป็นธิดาแห่งกฤณพิกขุ
ทรัพย์ในชาตินี้ มีนามว่าสุมนา พอเติบโตมา ก็ได้เป็นภรรยา
แห่งมหาอำมาตย์ผู้มีชื่อว่า อติมพระ

วาระนั้น ข้าพเจ้าอยู่บนบ้าน เห็นพระอตุลเถระเจ้าเดิน
ผ่านมาพร้อมกับพระสงฆ์หมู่ใหญ่เพื่อจะไปบิณฑบาต ข้าไม่มี
ความเลื่อมใสได้แต่มองดู เจ้าผู้ทรงญาณจึงว่า “โอ...น่า
อัศจรรย์ใช่น้อย ลูกสุกรกระจัดย่อยได้มาเป็นถึงภรรยาแห่ง
มหาอำมาตย์ !” ข้าก็เลยได้รู้เรื่องชาติกำเนิดแต่เดิมมา ให้รู้สึก

สังเวชใจนักหนา จึงไปขอบรรพชาบวชเป็นภิกษุณี ในสำนัก
 พระปัญจพลกะเถรองค์อุปัชฌาย์ ครั้นได้ฟังมหาสติปัฏฐาน
 สุกกถาก็ก็นับบรรลุโสดาบัน หลังจากนั้นไม่นาน ก็สำเร็จเป็น
 พระอรหันต์ และจะขอลาท่านทั้งหลายกับชั้นรัตนีพพานในวันนี้
 ขอท่านจงคอยอยู่ที่เถิกหนา อุปปมาเหน สมุปาเหน ของ
 อุทสาหะทั้งจิตพยายาม อย่าได้มีความประมาทในสรรพกิจทั้งปวง
 เลย พระสมณเถรเฝ้าเธอเฉลยชีวะประวัติจบลงดังนี้แล้ว ก็กับชั้น
 เข้าสู่นิพพานในบัดนี้

ท่านทั้งหลาย ชนชื่อว่าการเวียนตายเวียนเกิดในวัฏสงสาร
 ที่จะไต่เที่ยงแท้แน่นอนยังยืนนั่นมิได้มีเลย ย่อมจะต้องท่องเที่ยว
 ไปเกิดในโลกก็บ้าง ชั่วบ้าง สุขบ้าง ทุกข์บ้าง ปะปนกันไป
 อยู่เช่นนี้ ถ้าไปเกิดในโลภาก็มีความสุข เช่น เทวโลก พรหม
 โลกก็นับว่าเป็นการดี แต่ทว่าถ้าพลากพลั้งลงไปเกิดในโลกชั่ว
 เช่นอบายภูมิแล้ว ย่อมเป็นการยากนักหนาที่จะยกตนขึ้นมาจาก
 โลกชั้นต่ำได้ ต้องเสวยทุกข์เวทนาไปแสนนาน อีกประการหนึ่ง
 การท่องเที่ยวในวัฏสงสารนี้ ยังเป็นการท่องเที่ยวไปไม่มีวันสิ้น
 สุดอีกด้วย ช้อนสี่ร้อยมาก สองหลักตานึกว่าภาพฤๅเกิดว่า ตัว
 เรายังต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่อย่างนี้ตลอดไป ไม่ว่าจะเกิดครั้ง

โคเป็นต้องตายลงไปครั้งนั้น ข้าซากอยู่อย่างนี้ ไม่มีวันหยุดยั้ง
ตัวเรานี้แหละเกิดตายมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน แต่ไม่รู้ตัวมาหลง
ลืมเสียเพราะชาติภพมันบีบคั้นไว้เท่านั้นเอง และอีกไม่นานตัวเรา
ก็จะตายแล้วไซ้ใหม่เล่า ตายแล้วก็เกิดอีก แต่เผ้าตายเผ้าเกิดอยู่
อย่างนี้ตลอดไปไม่มีวันสิ้นสุดลงได้ กว๊ยเหตุนี้ ท่านจึงว่า วัฏ
สงสารนั้นเป็นภัยที่ร้ายน่ากลัวกว่าสิ่งที่น่ากลัวทั้งหลยในโลก

กราวนี้มีปัญหาว่า ทำอย่างไรจึงจะออกจากวัฏสงสาร
ซึ่งมีภัยอันใหญ่หลวงนี้เสียได้ ? สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์ผู้ทรงพระสัพพัญญุตญาณ ซึ่งทรงทราบชัดทุกสิ่งทุก
ประการได้ทรงชี้ลงไปอย่างเ้กิดชาคว่า การที่จะทำตนให้พ้น
จากวัฏสงสารได้นั้น ต้องถึงซึ่งพระนิพพาน ไ้้นิพพานสมบัติ
เมื่อใด เมื่อนั้นจึงจะพ้นภัยในวัฏสงสารนี้ได้ เพราะนิพพานสมบัติ
เป็นสมบัติเที่ยงแท้ยั่งยืนประเสริฐกว่าสมบัติอื่นใดในโลกทั้งหมด
ไม่ว่าจะเป็นสมบัติอะไร จะเป็นมนุษย์สมบัติ เทวสมบัติ และ
พรหมสมบัติ ก็สู้นิพพานไม่ได้ อันว่านิพพานสมบัตินี้ไซ้
แสนสุขเกษมหนักหนาหาที่จะเปรียบปานมิได้เลย สมบัติเจ้าธรณี
น่่าอภิรมย์ แลสมบัติอินทร์พรหมทั้งหลายก็ดี ถ้าจะเอามาเปรียบ
กั้วสมบัตินิพพานนั้น ก็ปานประคูกึ่งห้อยเปรียบกั้วดวงจันทร์

ถ้ามีทั้งนั้น กุณน้ำอันติกอยู่ปลายเส้นผม ก็อาจจะเอาเปรียบด้วย
 น้ำในมหาสมุทรแสนตอจะลึกดำได้แปดหมื่นสี่พันโยชน์ มีทั้ง
 นั้นกุญฐีฝ่นละอองอันน้อยนักหนา จะเอามาเปรียบบรรพตราชา
 ภูเขาตื้นย่อมจะเปรียบกันมิได้ ! สมบัติในนิพพานแสนประ
 เสริฐพันประมาณหาที่จะเปรียบปานมิได้ กัวย่านิพพานสมบัติ
 นั้นมิรู้เป็นอาพาธพยาธิ มิรู้เฒ่ามิรู้แก่ มิรู้ตาย มิรู้ฉิบหายวาย
 บ่วง มิรู้ร่วงมิรู้โรย มิรู้พลัดมิรู้พราก เป็นอมตสุขอันประเสริฐ
 เลิศกว่าสมบัติในมนุษย์โลก และเทวโลกพรหมโลก

ก็ทางที่จะให้ถึงพระนิพพาน อันเป็นทางออกจากวัฏสงสาร
 นั้น ในโลกนี้ก็มิอยู่ทางเกี่ยวเท่านั้น คือ ทางพระพุทธศาสนา
 ความวิเศษสุดของพระพุทธศาสนาก็อยู่ตรงนี้ ตรงที่บอกทาง
 ออกจากวัฏสงสารให้ถึงพระนิพพานนี้เอง ตอนใดโลกว่างจาก
 พระพุทธศาสนา ตอนนั้น จะไม่มีคนออกจากวัฏสงสารถึงพระ
 นิพพานเลยเป็นอันขาด นอกจากว่าผู้มีวาสนาสร้างบารมีมาเพื่อ
 ตรีสเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเท่านั้น ซึ่งก็เป็นกรณีพิเศษจริง ๆ
 ฉะนั้น การที่เราทำทั้งหลายเกิดมาในชาตินี้ พอทีปะเหมาะมา
 พบพระพุทธศาสนายังไม่หมดไปจาก โลกเช่นอย่างในบัดจุบนั้น
 พร้อมกับมีจิตใจเลื่อมใสยึดเป็นที่พึ่งของตน ก็ขอจงรู้ตัวไว้

เถิดว่า อันตัวของเรานี้โชคคินักหนาเสียเหลือเกินแล้ว ซึ่งองค์
พระประทับแล้ว มีพระพุทธรูปภาครัสอุปมาเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้
กัณฑ์ต่อไป

เต้าตาบอด

บุคคลหญิงชายที่ท่องเที่ยวไปในวัฏสงสาร ซึ่งจะได้มา
บังเกิดเป็นมนุษย์โชคคิ มีมนุษยธรรมประจำต้นกำเนิดพระ
พุทธศาสนา และมีปัญญา รู้คุณพระรัตนตรัยนั้น จะเป็นไฉน
นี้ แต่ละชาติเป็นอันยากนักหนา ยากยิ่งกว่าเต้าตาบอดทั้งสอง
ข้าง ซึ่งจมอยู่ในมหาสมุทรสุดลึกล้ำ ได้แต่ชอกช้ำมั่งมั่งงาหาว
วนเวียนอยู่ที่นั่น สิ้นกาลร้อยปี จึงผุดขึ้นได้ทีหนึ่ง แต่ซึ่งมัน
จะผุดขึ้นเอาศีรษะสอดเข้าไปในช่องแอก ซึ่งมีรูแคบนักเดียวที่
ลอยถึงกลับลอกออกไปมาด้วยละลอกคลื่นแรงลมในมหาสมุทร
นั้น ย่อมเป็นการยากลำบากแสนสาหัสอยู่กรรมกรัน ถึงกระนั้น
ก็เห็นพอจะมีทาง ที่มันจะเอากอสอดเข้าไปในช่องแอกนั้นแล้ว
ซบหัวอยู่ใต้บัง อันการที่จะเกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธ
ศาสนา รู้คุณไตรสรณาคมน์ ยิ่งยากกว่าการที่เต้าตาบอดจะสอด
กอให้เข้าไปในรูแอกนั้นเสียอีก เพราะพระไตรสรณาคมน์ กว่า

จะอุบัติขึ้นได้ในโลกยากแสนยากหากพระโพธิสัตว์เจ้าต้องสร้างพระบารมีมานานทั้งแสน ๆ กับจึงจะตรัสแต่ละพระองค์ แล้วจึงจะมีพระไตรสรณาคมน์เกิดขึ้น เมื่อสัตว์ทั้งหลายเกิดมา มิได้พบพระรัตนตรัยพระพุทธศาสนาแล้ว ชีวิตแห่งสัตว์จำพวกนั้นก็เท่ากับหาสาระแก่สารมิได้ เหตุทั้งนั้น เราท่านทั้งหลายเวลานี้เกิดมาพบพระพุทธศาสนาก็เท่ากับว่าผู้ขึ้นมาจากมหาสมุทรอันลึกกว้างใหญ่พอที่จะเอาศีรษะสอดใส่เข้าไปในรูแอ่ง ข้าพเจ้าหวังน้ำโผล่ขึ้นมาได้สำเร็จแล้ว และคงประทับใจกับพระพุทธศาสนา ซึ่งประทับประกาศด้วยอมตสมบัติ คือ มรรค ผล นิพพานก็ยังอยู่ ยังไม่สูญสิ้นเสื่อมเสีย เยียโยจะนั่งเฉยอยู่เล่า ? ต้องออกสาคะกันหาให้เห็นความวิเศษของพระพุทธศาสนา พยายามมหาทางออกจากโลกทั้งหลายที่ชื่อว่าวัฏสงสารให้ได้ เพื่อจักได้หายเหน็ดเหนื่อยเป็นการหยุดพักผ่อนตลอดกาล โดยเสวยนิพพานสมบัติอันเป็นบรมสุขกันเสียที

กัวิธีที่จะออกจากวัฏสงสาร จำต้องดำเนินการตามวิถีทางแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งจักกล่าวในอรรถวรรณนาข้างหน้าต่อไป ขอเชิญท่านผู้มีปัญญาทั้งหลาย จงตั้งใจศึกษาตามอรรถาัยเถิด

โลกุตรภูมิ

ภูมิพ้นโลก

บัดนี้ จักพรรณนาถึงภูมิอันวิเศษประเสริฐสุด ซึ่งเป็น
จุดมุ่งหมายแห่งพระพุทธศาสนา ภูมินี้มีนามว่า โลกุตรภูมิ ได้
แก่ภูมิที่พ้นจากโลกต่าง ๆ หมายความว่า ท่านผู้ได้บรรลุถึงภูมิ
นี้แล้วย่อมเป็นพระอรหันต์บุคคล หลุดพ้นจากโลกทั้งปวง ได้เกิด
ชาติ ไม่ต้องมาเวียนเกิดเวียนตายให้วุ่นวายอีกต่อไป การที่สัตว์
ทั้งหลายต้องตายแล้วเกิด แล้วเกิดและตายไม่หยุดหย่อนอย่างน่า
เบื่อหน่ายนั้น ก็เพราะยังมีกิเลสตัณหาอยู่ เมื่อพุดถึงกิเลสตัณหา
ที่อยู่ในสันดานของสัตว์แต่ละบุคคลก็มีอยู่มากมายเหลือพรรณนา
ท่านย่อมว่ากิเลสพันห้าพันหาร้อยแปดประจำอยู่ในสันดานของ
แต่ละบุคคล การที่จะจับเอากิเลสตัณหามาจระไนที่ละตัวนั้น
เป็นการยากนักหนา จึงขอรวบรัดกล่าวว่า กิเลสตัณหาอันมาก
เหล่านั้น รวมเรียกว่าเป็นสังขารสิ่งหนึ่ง ซึ่งคอยผูกมัดให้
ประชาสัตว์เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลกทั้งหลาย สิ่งจัญไรที่ฉานนี้
เรียกชื่อว่าสังขาร

ตัณโณชน

ธรรมชาติ ไก่ทำการผูกตัวไว้ให้ติดอยู่ในวัฏสงสาร
ธรรมชาตินั้น เรียกชื่อว่าตัณโณชน มีอยู่ ๑๐ ประการ คือ

๑. ทิฏฐิตัณโณชน
๒. วิจิกิจฉาตัณโณชน
๓. สีลัพพตปรามาสตัณโณชน
๔. กามราคะตัณโณชน
๕. ปฏิฆะตัณโณชน
๖. รูปราคะตัณโณชน
๗. อรูปราคะตัณโณชน
๘. มานะตัณโณชน
๙. อุทธัจจะตัณโณชน
๑๐. อวิชชาตัณโณชน

ตัณโณชนเหล่านี้ เปรียบเสมือนโซ่เหล็กจูงไว้ผูกมัดไว้
ที่คอของสัตว์ในโลกต่าง ๆ รวมทั้งเราท่านทั้งหลายที่กำลังอยู่ใน
มนุษยโลกขณะนี้ด้วย แล้วจุกกระชากลากให้ไปเกิดในโลกนั้น
โลกนี้ก็บ้างชั่วบ้าง ให้ต้องเสวยผลกรรมของตนเป็นสุขบ้างเป็น
ทุกข์บ้างไม่มีวันสิ้นสุดทุกข์หย่อน นำเบือนหน้าหนี ทราบโดยัง
กักโซ่เหล็กที่ผูกคอ คือตัณโณชนเหล่านี้ไม่ได้ ก็อย่าหวังเลยว่า

จะหลุดพ้นจากโลกนี้ได้ แต่การที่จะกัตัญญูชนเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำได้ยากนัก ถึงกระนั้น องค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ผู้ทรงพระสัพพัญญุตญาณ ก็ได้ทรงโปรดประทานบอกทางไว้ ควรที่เราท่านทั้งหลายจักกระทำใจให้เลื่อมใสเชื่อมั่นเชื่อฟังด้วยดี และควรทราบไว้ในที่นี้ด้วยว่า ผู้มีปัญญาอื่นใดจะทรงคุณวิเศษสักเพียงไหนก็ตาม ย่อมไม่มีปัญญาวิเศษญูญและวิธีกัตัญญูชนอย่างเด็ดขาด นอกจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียว ด้วยเป็นพระพุทธวิสัยโดยเฉพาะ

การ กัตัญญูชนนั้น ต้องกัตเป็นข้อ ๆ ไปตามลำดับแห่งโลกุตรภูมิซึ่งมีอยู่ ๔ ภูมิ คือ

๑. โสคามันโลกุตรภูมิ
๒. สกทาคามโลกุตรภูมิ
๓. อนาคามโลกุตรภูมิ
๔. อรหัตโลกุตรภูมิ

ขอให้ท่านทั้งหลายจงอย่าพึงเบื่อหน่ายเสีย อย่าเพเลียดใจ อ่อนใจ เพราะเห็นเป็นเรื่องสูง ความจริงเป็นเรื่องดีและวิเศษ แท้ควรศึกษามารับรู้เรื่องโลกุตรภูมิอันประเสริฐตามลำดับ กังต่อไปนี้

โศตาทันนโลกตรภูมิ

ภูมิพื้นโลกชั้นที่ ๑

โลกตรภูมิ ลำคำกับแรกนี้ มีชื่อว่าโศตาทันนโลกตรภูมิ
ได้แก่ภูมิที่พ้นจากโลกคือโศตาทัน ท่านผู้โคจรบรรลุดังภูมินี้ ท่าน
ผู้นั้นก็ได้ชื่อว่าพระอริยบุคคลโศตาทัน ผู้ถึงกระแสพระนิพพาน
เป็นพระอริยบุคคลชั้นแรกในพระพุทธศาสนา ได้เต็มอมตรสคือ
พระนิพพานทั้งแท้นั้นเป็นกันไป ฉะนั้นจึงได้นามว่าพระโศคา
บัน = ผู้ถึงกระแสพระนิพพาน

ข้อปฏิบัติ ท่านผู้ที่จะบรรลุโลกตรภูมินั้น ใช่ว่าอยู่ ๆ แล้ว
จะได้จะถึงชั้นมาเอง ไม่ใช่อย่างนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีศรัทธาแก่
กล้าเพียรปฏิบัติธรรมบำเพ็ญกรรมฐาน แลการบำเพ็ญกรรมฐาน
นั้น จะบำเพ็ญกรรมฐานอย่างอื่นก็ไม่ได้ ต้องบำเพ็ญวิปัสสนา
กรรมฐานอย่างเดียวจึงจะได้ และในการบำเพ็ญวิปัสสนากรรม
ฐานนั้น ถ้าบำเพ็ญวิปัสสนาเป็นมิจฉาปฏิบัติ คือ ปฏิบัติไม่ถูก
เป็นวิปัสสนาเทียมก็ไม่ได้ ต้องบำเพ็ญวิปัสสนาเป็นสัมมาปฏิบัติ คือ
ปฏิบัติถูกต้องเป็นวิปัสสนาแท้จริงจึงจะได้ เมื่อบำเพ็ญวิปัสสนา
อย่างถูกต้อง อินทรีย์ทั้ง ๕ คือ สัทธินทรีย์ ๑ วิริยอินทรีย์ ๑
สตินทรีย์ ๑ สมานินทรีย์ ๑ ปัญฺณินทรีย์ ๑ เป็นธรรมถึงความ

ต่อมาเสมอกันทีแล้ว พระวิษณุสวัสดาณ ก็จะเกิดขึ้นและก้าวหน้า
ไปตามลำดับ คือ

๑. นามรูปปริเฉทญาณ มีปริชากำหนดนามกำหนดรูป
ได้ พุค่งว่ ๆ ก็ว่ารู้จักตัวเองว่ามันคืออะไรกัน

๒. บัองยปริคคญาณมีปริชากำหนดเหตุผลของรูปนาม
รู้ว่ารูปและนามทั้งสองนี้ เป็นเหตุผลของกันและกัน

๓. สัมมสนญาณ มีปริชากำหนดรู้พระไตรลักษณ์เพราะ
เมื่อถึงญาณนี้แล้ว พระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
ปรากฏให้เห็นมาก

๔. อุกฤษัพพญาณ มีปริชาเห็นความเกิดดับของรูปนาม
เพราะญาณนี้รูปนามจะแสดงอาการเกิดดับให้เห็นมากมาย

๕. ภังคญาณมีปริชาเห็นรูปนามมีแต่แตกดับไปถ่ายเดียว
เพราะญาณนี้จะแสดงความแตกดับของรูปนามให้เห็นชัด

๖. ภสญาณ มีปริชาเห็นรูปนามเป็นภย คือ เป็นสิ่งที่
น่ากลัว

๗. อาทินวญาณ มีปริชาเห็นโทษของรูปนาม เพราะ
พอถึงญาณนี้ รูปนามแสดงโทษให้เห็น

๘. นิพพิทาญาณ มีปริชาเกิดความเบื่อหน่ายรูปนาม ที่
จะเกิดเบื่อโลกทั้งหล่าย ก็มาเบื่อเอาจริง ๆ เมื่อถึงญาณนี้เท่านั้น

๙. มุญจิกัมมลาภาน มีปรีชาเกิดขึ้นไคร่จะพ้นไป
 เสียจากรูปนาม โลกอะไรก็วิเศษแค่ไหน ก็ไม่อยากจะอยู่นั้น
 อยากได้พระนิพพานจริง ๆ ก็ถอนตัวเอง

๑๐. ปฏิสังขชาญาณ มีปรีชาพิจารณาพระไตรลักษณ์อีก
 ทีหนึ่ง เพราะจะถึงพระนิพพานก็ต้องไปทางพระไตรลักษณ์นี้
 เท่านั้น

๑๑. สังขารเพกชาญาณ มีปรีชาวางเฉยในสังขารอาภรณ์
 ทั้งปวง ญาณนี้เป็นยอดของโลกียญาณ ถ้าว่าสมาบัติมีเคย
 สร้างสมไว้ ก็จะก้าวขึ้นสู่ญาณเบื้องสูงต่อไป

๑๒. อนุโลมญาณ จะก้าวขึ้นสู่โลกุตระภูมิแล้ว กระทบ
 เพื่อก่อนรับการบังเกิดขึ้นแห่งมรรค

๑๓. โคตรกฺขญาณ กำลังก้าวเข้าสู่โลกุตระภูมิ ประหาร
 โคตรปฏฺชนให้ขาดในถอนตัวเอง

๑๔. มรรคญาณ ถึงโลกุตระภูมิแล้ว มรรคบังเกิดขึ้น
 แล้ว แต่เป็นมรรคขั้นที่หนึ่งเรียกว่าปฐมมรรค ทักไซ้เหตุปัจจัยไร
 ก็อสังฺกฺขณณ์ได้เป็นบางข้อแล้ว แต่จะเป็นสัจฺญณณ์อะไรบ้างนั้น
 เกี่ยวเอาไว้ผูกกันทีหลัง

๑๕. ผลญาณ เสร็จผลของการถึงโลกุตระภูมิที่ปรารถนา
 มานานนักหนาแล้ว

๑๖. บัจฉิเวกขณญาณ พิจารณาว่าละกิเลสอะไรได้บ้าง พุคอีกทีก็ว่า ทรวจทรากว่าตัดสัญญาอะไรได้บ้าง
เมื่อมนุษย์ผู้ใจกล้า อุคสาหะบำเพ็ญวิบัติสนาจนผ่าน
โสฬสญาณ ก็ญาณทั้ง ๑๖ มาตามลำดับอย่างถูกต้องบริบูรณ์
แล้ว ท่านผู้นั้นก็ชื่อว่าบรรลุดังโสคาบันโลกุตระภูมิ เป็นพระ
โสคาบันอริยบุคคลในพระบวรพุทธศาสนา

คุณพิเศษ

ท่านอริยบุคคลโสคาบันนี้ ตัดใช้เหล็กที่เป็นบ่วงร้อยรัก
ไว้คือสัญญา ๓ ข้อ ดังต่อไปนี้

๑. สักกาชทิฏฐิสัญญา = ความเข้าใจผิดในรูปนาม

๒. วิจิกิจฉาสัญญา = ความสงสัยใน พระไตรรัตน
คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

๓. สลัปปคปรามาสสัญญา = ความยึดถือใน ข้อ
ปฏิบัติที่ผิดไม่ถูกต้อง

ทั้ง ๓ ข้อนี้ ท่านกัธชาทหมกไม่มีเหลือติดอยู่ในจิตสันดาน
นอกจากนี้ ท่านยังสามารถเข้าโสคาบันตัดกิเลสมาปฏิบัติเสวยอารมณ์
พระนิพพานตามจิตปรารถนาได้อีกด้วย แม้จะตัดสัญญาได้
เพียง ๓ ข้อ ยังไม่หมดเลยที่เกี่ยวแก่ตัดการเวียนว่ายตายเกิดใน

โลกต่าง ๆ ใ้มากที่สุดก็เคย เพราะมีกฎตายตัวอยู่ว่า พระโศกานัน
อริยบุคคลจะเกิดอีกอย่างมากที่สุดไม่เกิน ๗ ชาติ ตามประเภทของ
พระโศกานัน ๓ จำพวก ดังนี้

๑. เอกพินีสโคานัน ท่านพวกนี้จะเกิดอีกชาติเดียว
แล้วก็จะได้บรรลुพระอรหัตผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์ อริยบุคคล
กัตตัญญูชนได้หมดแล้วปรินิพพาน

๒. โกลังโกลโสคานัน ท่านพวกนี้จะเกิดอีกตั้งแต่
๒-๓ ชาติเป็นอย่างมากที่สุด แล้วก็จะบรรลุพระอรหัตผลสำเร็จเป็น
พระอรหันต์อริยบุคคล แล้วปรินิพพาน

๓. สัตถัคคัตตุปรมโสคานัน ท่านเหล่านี้จะเกิดอีกอย่าง
มากที่สุดไม่เกิน ๗ ชาติ แล้วจะบรรลุพระอรหัตผลสำเร็จเป็นพระ
อรหันต์อริยบุคคล แล้วปรินิพพาน

การที่ท่านแตกต่างกันเป็น ๓ พวกนี้ ก็เพราะว่าบารมี
อินทรีย์ที่สร้างสมมาต่างกัน คือ ถ้าสร้างบารมีอินทรีย์มาอย่าง
แก่กล้า ก็เป็นพระเอกพินีสโคานัน ถ้าสร้างบารมีอินทรีย์มา
อย่างปานกลาง ก็เป็นโกลังโกลโสคานัน ถ้าสร้างบารมีอินทรีย์
มาอย่างอ่อน ก็เป็นสัตถัคคัตตุปรมโสคานัน และการที่ท่านจะ
เกิดทุก ๆ ชาติ ต่อไปนั้น ต้องเข้าใจว่า ท่านจะไม่ไปเกิดใน
อบายภูมิ เช่น โลกนรก โลกปรต เป็นต้นเลยเป็นอันขาดเพราะ

โลกุตรธรรมนี้เป็นธรรมสูงยิ่ง บิณฑบาตภูมิได้อย่างเกิดชาคนั่นนอน ทุก ๆ ชาติท่านจะต้องไปเกิดในภูมิสูง เช่น เมื่อไปเกิดในเทวโลกเป็นเทวดาก็พร้อมด้วยเทวสมบัติ เมื่อมาอุบัติในมนุษยโลกนี้อีก ก็เกิดในตระกูลสูงอุดมด้วยมนุษยสมบัติ แต่ข้อสำคัญก็คือว่า ท่านได้สมบัติแก้วอันประเสริฐเลิศล้ำยิ่งกว่าสมบัติพระเจ้าจักรพรรดิราชาหรือสมบัติใดในโลกทั้งมวล เพราะท่านพระโสคาบันอริยบุคคลนี้ เป็นผู้เที่ยงแท้ที่จักได้บรรลุอรหัตผล สำเร็จเป็นพระอรหันต์อริยบุคคล แล้วปรินิพพานในอนาคตกาลอย่างแน่นอน

พรรณนาในโสคาบันโลกุตรภูมิ ซึ่งเป็นภูมิหลุดพ้นโลก ลำดับที่ ๑ เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้แล้ว จึงขอยุติลง กว่ายประการฉะนี้.

สกทาคามิโลกุตรภูมิ

ภูมิพ้นโลกชั้นที่ ๒

โลกุตรภูมิลำดับที่ ๒ มีชื่อว่าสกทาคามิโลกุตรภูมิ ได้แก่ ภูมิที่พ้นจากโลก คือ สกทาคามิ ท่านผู้ได้บรรลุดังภูมินี้ ย่อมเป็นพระอริยบุคคลชั้นที่สองในพระพุทธศาสนา จะกลับมาปฏิสนธิอีกกำเนิดอีกเพียงชาติเดียวเท่านั้น ก็จะเป็นพระอรหันต์ ทัศนะปรีติพพานจะนั้นจึงได้นามว่า พระสกทาคามิ = ผู้จะมาเกิดอีกครั้งเดียว

ข้อปฏิบัติ ท่านผู้ที่จะบรรลุลोकุตรภูมินี้ ต้องบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานผ่านโสคาบันโลกุตรภูมิมาแล้ว ปรารถนาจะบรรลุมรรคผลชั้นนี้ จึงเจริญวิปัสสนาให้ยิ่งขึ้น เมื่ออินทรีย์ทั้ง ๕ เสมอกันดีแล้ว สภาวญาณก็จะเกิดขึ้น ตั้งแต่อุทยญาณเป็นต้นไป จนถึงสังขารเปกขาญาณ แต่ว่าญาณเหล่านี้จะชักแจ้งละเอียดกว่าญาณในชั้นที่หนึ่ง ต่อจากนั้น อนุลोมนญาณก็จะเกิดขึ้นติดตามมาด้วยโวทานะ (โวทานะนั้นแทนโคตรภูญาณ เพราะผู้เป็นอริยบุคคลแล้ว ญาณที่กักโคตรปุลฺลชนจึงไม่เกิดขึ้นอีก) ครั้นแล้วทุกยมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สกทาคามิมรรค

ญาณ ก็อุปถัมภ์ ติดตามด้วยสภาทาคามีผลญาณ เป็นการถึง
พระนิพพานอีกครั้งหนึ่ง สภาทาคามีมรรคนี้ ไม่มีอำนาจตัด
สัญญาอันหนึ่งอันใดได้เด็ดขาดถึงกระนั้น ก็มีอำนาจทำกิเลส
ทั้งหลายให้เป็น อนุภร คือทำให้เบาบางลงไป ยิ่งกว่าอำนาจ
ของโสคาปัตติมรรค ซึ่งเป็นมรรคขั้นแรกเป็นธรรมภา

คุณวิเศษ

ท่านพระอริยบุคคลสภาทาคามีนี้ นอกจากจะมีกิเลสเบา
บางกว่าพระโสคาบันอริยบุคคลแล้ว ยังมีคุณพิเศษสามารถเข้า
สภาทาคามีผลสมบัติ เสวยอารมณ์พระนิพพานตามจิตปรารถนา
ได้อีกด้วย แต่ที่วิเศษสุดก็คือ ท่านพระสภาทาคามีจะเกิดอีกชาติ
เกี่ยวเท่านั้นก็จะข้ามขั้นปรีนิพพาน แต่การจะเกิดที่ไหนนั้น ก็
ย่อมเป็นไปตามประเภทของพระสภาทาคามี ๕ จำพวก คือ

๑. บางท่านสำเร็จเป็นพระสภาทาคามีในมนุษย์โลกนี้แล้ว
จุติไปเกิดในเทวโลก แล้วจุติจากเทวโลกมาเกิดในมนุษย์โลกนี้
แล้วบรรลुพระอรหัตผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์อริยบุคคล แล้ว
ข้ามขั้นปรีนิพพานในมนุษย์โลกนี้เอง

๒. บางท่านสำเร็จเป็นพระสภาทาคามีบุคคลแล้ว ก็กระทำ
ความเพียรเจริญวิปัสสนา จนบรรลुถึงพระอรหัตผลสำเร็จเป็น

พระอรหันต์อริยบุคคล แล้วกับขันธปรินิพพานในชาติเดียวกัน
ในมนุษยโลกนี้เอง

๓. บางท่านสำเร็จเป็นพระสกทาคามี แล้วจุติไปเกิดใน
เทวโลก แล้วได้บรรลुพระอรหัตผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์อริย
บุคคล แล้วกับขันธปรินิพพานในเทวโลกนั้นเอง

๔. บางท่านเป็นเทวกา สำเร็จเป็นพระสกทาคามีบุคคล
ในเทวโลก แล้วบรรลุพระอรหัตสำเร็จเป็นพระอรหันต์อริย
บุคคลในเทวโลกนั้นเอง

๕. บางท่านเป็นเทวกา สำเร็จเป็นพระสกทาคามีบุคคล
ในเทวโลก แล้วจุติมาปฏิสนธิในมนุษยโลกได้บรรลุพระอรหัต
ผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์อริยบุคคล และกับขันธปรินิพพานใน
มนุษยโลกนั้นเอง

ท่านทั้งหลาย ความอัศจรรย์แห่งพระโอวาทานุสาสนี ของ
สมเด็จพระชินสีห์สัมมาสัมพุทธเจ้า สามารถอำนวยผลให้แก่บุคคล
ผู้ปฏิบัติตาม ให้ทักขาคภพได้อย่างเกื้อหนุนเป็นชั้น ๆ ไปดังกล่า
วมา

พรรณนาในสกทาคามีโลกุตรภูมิ ซึ่งเป็นภูมิหลุดพ้นโลก
ลำดับที่ ๒ เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้ จึงขอยุติลง ด้วยประการ
ฉะนี้.

อนาคามีโลกุตระภูมิ

ภูมิพ้นโลกชั้นที่ ๓

โลกุตระภูมิ ลำดับที่ ๓ มีนามว่าอนาคามีโลกุตระภูมิ ซึ่ง
ได้แก่ภูมิที่พ้นจากโลกคืออนาคามี ท่านผู้บรรลุมิชั้นนี้ ย่อมเป็น
พระอริยบุคคลชั้นที่สามในพระบวรพุทธศาสนา ท่านย่อมจะไม่
กลับมาถือปฏิสนธิในมนุษย์โลกนี้อีกเลย ฉะนั้น จึงได้นามว่า
พระอนาคามี = พระผู้จะไม่กลับมา

ข้อปฏิบัติ ท่านผู้ที่จะบรรลุลोकุตระภูมิชั้นนี้ ต้องบำเพ็ญ
วิปัสสนากรรมฐานผ่านโลกุตระภูมิชั้นที่สองมาแล้ว และอุทิศ
พยายามเจริญวิปัสสนาให้ยิ่งขึ้นไป เมื่ออินทรีย์ทั้ง ๕ คือ สัทธา
วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ได้ส่วนสมคูลเสมอกันดี และ
วาสนาบารมีถึงที่แล้ว สภาวญาณก็จะเกิดขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่อก
ยัพพญาณเป็นต้นไป จนถึงสังขารุเปกขญาณ ต่อจากนั้น
ก็ถึงอนุโลมญาณ ตามคติกมาคัยโวทานะ แล้วคตियมรรคหรือ
อนาคามิมรรคญาณก็อุบัติเกิดขึ้น พออนาคามิมรรคบังเกิด
ก็จะคตัญญูญาณได้เกิดขาคอีกบางประการ แต่จะคตอะไรบ้าง

นั้น ประเทียรจะกล่าวที่หลัง พอพ้นอนาคามีมรรคแล้วอนาคามี
ผลก็จะปรากฏตามติดกันมา เป็นอันว่า บัณฑิตท่านผู้นั้นเป็น
พระอนาคามีบุคคลแล้ว ! ที่พูดนี้ดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่สำเร็จได้
ง่าย ๆ แต่ความจริงมิใช่ของง่ายเลย สำหรับโยคีบุคคลผู้ปฏิบัติ
เพราะท่านผู้จะปฏิบัติเพื่อให้อนาคามีมรรคบังเกิดขึ้นนี้ ต้องเป็น
ผู้มีสมาธิอย่างเต็มเปี่ยมเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ฟังทราบไว้ในที่นี้ว่า

๑. ผู้ที่สามารถจะปฏิบัติให้โศกาทัตติมรรค และ สกทา
คามิมรรคบังเกิดในตนนั้น ต้องเป็นผู้บริบูรณ์ด้วย สีส คือ
มีศีลบริสุทธิ์เป็นอย่างยิ่ง

๒. ผู้ที่สามารถจะปฏิบัติให้อนาคามีมรรคนี้ บังเกิดขึ้น
ในตนนั้น ต้องเป็นผู้บริบูรณ์ด้วย สมาธิ คือมีสมาธิที่เป็นยอก
เยียม

ฉะนั้น การปฏิบัติบำเพ็ญเพื่อความเป็นพระอนาคามีบุคคล
นี้ จึงจำเป็นต้องมี สมาธิ ที่เป็นอย่างยิ่ง ต้องมีสมาธิเต็มเปี่ยม
สมบูรณ์เป็นที่สุด อนาคามีมรรคจึงจะอุบัติบังเกิดได้ แม้จะเป็น
การยาก แต่ก็ไม่ใช่สิ่งที่เหลือวิสัยสำหรับผู้ใคร่จะออกจากสังสาร
ทุกข์

คุณวิเศษ

ท่านพระอนาคามีอริยบุคคลนี้ ท่านทักขัญญุชนได้เบิก
ขาดไปอีก ๒ ประการ คือ

๑. กามราคะสัณญุชน ประหารกามราคะความติดอยู่
ในกามคุณอารมณ์ทุกชนิดได้อย่างเด็ดขาด ด้วยอำนาจอนาคา
มิมรรค

๒. ปฏิฆะสัณญุชน ประหารปฏิฆะ คือ ความไม่พอ
ใจในอารมณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเด็ดขาด พึงง่าย ๆ ก็ว่า ไม่มีโทโส
โกรธา ทักความโกรธได้ ด้วยอำนาจของอนาคามิมรรค

เห็นไหมเล่า การปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนา
สามารถตัดโซ่เหล็กร้อยรัดตัวในวัฏสงสารคือสัณญุชนได้เป็น
ลำดับมา บัดนี้ ตัดได้ ๕ ประการแล้ว คือ ๑. สักกายทิฏฐิ
๒. วิจิกิจฉา ๓. สีลัพพตปรามาส ทั้งสามนี้ ตัดได้ด้วยโสดา
ปัตติมรรค และ ๔. กามราคะ ๕. ปฏิฆะ ทั้งสองนี้ตัดได้ด้วย
อนาลามิมรรคที่กำลังพูดถึงอยู่นี้ ส่วนที่เหลือจะตัดได้หรือไม่ ?
ถ้าตัดได้ จะตัดด้วยอะไร ? ขอท่านทั้งหลายติดตามต่อไปตอนนี้
ขอกล่าวถึงคุณพิเศษของพระอนาคามีบุคคลก่อน คือ นอกจาก
ท่านจะทักขัญญุชนได้อีกสองประการดังกล่าวแล้ว ท่านยัง

สามารถเข้าอนาคามีผลสมาบัติเสวยอารมณ์พระนิพพานตามจิตปรารถนาได้อีกด้วย แต่ที่วิเศษสุดก็คือ เมื่อท่านจุติไปแล้วจะไม่กลับมาปฏิสนธิในกามภูมิ เช่น มนุษย์โลกและเทวโลกอีกเลย ท่านย่อมไปอุบัติเกิดใน สุธาวาสพรหมโลก แล้วก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และปรินิพพานบนโน้นเลย

จึงมีปัญหว่า การที่จะไปบังเกิดในพรหมโลกนั้น จะต้องปฏิสนธิด้วยฌานวิบาก อันเป็นผลของฌานกุตล สำหรับพระอนาคามีบุคคลที่เป็นฌานลาภี เกือบ่าเพ็ดฐสมถกรรมฐานได้ฌานมาก่อน ก็ไม่มีปัญหาอันใด ต้องไปเกิดได้แน่ แต่ที่นี้ พระอนาคามีที่เป็นสุขวิบัติสกะบำเพ็ญวิบัติสมาธิอย่างเกี่ยวล้วน ๆ ไม่เคยบำเพ็ญสมถกรรมฐานได้ฌานเลย จะไปเกิดในพรหมโลกได้อย่างไร ? ข้อนี้ไม่ต้องสงสัย เพราะพระอนาคามีประเภทนี้ เมื่อท่านใกล้จะจุติ มัคคสิทธิฌาน ย่อมบังเกิดขึ้น แล้วเป็นปัจจัยนำไปเกิดในพรหมโลก ถึงแม้ว่า พระอนาคามีผู้สุขวิบัติสกะจะต้องมรณภาพลงโดยไม่ทันรู้ตัว เช่น ขณะที่กำลังหลับอยู่ หรือกำลังทำกิจการใดอยู่ก็ตาม มีผู้กระทำร้ายถึงแก่มรณภาพลงในที่ที่ทันใจ โดยไม่รู้ตัว ! อย่างนี้ มัคคสิทธิฌานก็ย่อมจะบังเกิดขึ้นก่อน แล้วจึงจุติ ตราบใดที่มัคคสิทธิฌานยังไม่เกิดขึ้น พระอนาคามีบุคคลจะไม่มีทางจุติเลยเป็นอันขาด เมื่อมัคคสิทธิ-

ฉานบังเกิดขึ้นแล้วจึงจุติไปปฏิสนธิใน พรหมโลกดังกล่าวนั้น
เมื่อท่านไปบังเกิดในพรหมโลกแล้ว ย่อมสำเร็จเป็นพระอรหันต์
และกับขันธปรินิพพาน ความประภทของ พระอนาคามี ๕
จำพวก คือ

๑. อัคราปรินิพพาธิ ได้แก่พระอนาคามีบุคคลที่ไป
อุปบัติเกิดในพรหมโลกภูมิใดภูมิหนึ่ง แล้วจึงได้สำเร็จเป็นพระอร
หันต์และปรินิพพาน ภายในอายุครั้งแรกของสุทธาวาสพรหม
โลกที่ท่านไปเกิดนั้น

๒. อุพทัจจปรินิพพาธิ ได้แก่พระอนาคามีบุคคลที่ไป
อุปบัติเกิดในพรหมโลกภูมิใดภูมิหนึ่ง แล้วสำเร็จเป็นพระอรหันต์
และปรินิพพาน ภายในอายุครั้งหลังของสุทธาวาสพรหมโลกที่
ท่านเกิดอยู่นั้น

๓. อสังขารปรินิพพาธิ ได้แก่พระอนาคามีบุคคลที่ไป
อุปบัติเกิดในพรหมโลกภูมิใดภูมิหนึ่ง แล้วสำเร็จเป็นพระอรหันต์
ในภุมินั้นโดยสะดวก ไม่ต้องพยายามมาก แล้วปรินิพพาน

๔. สสังขารปรินิพพาธิ ได้แก่พระอนาคามีบุคคลที่
ไปอุปบัติเกิดในพรหมโลกภูมิใดภูมิหนึ่ง แล้วได้สำเร็จเป็นพระอร

หันธ์ในภุมินั้น โดยต้องใช้ความพยายามอย่างแรงกล้า แล้ว
ปรีนิพพาน

๕. อุทธังโศตอกนิฏฐคามิ ไก่แก่พระอนาคามีบุคคลที่
ไปอุบัติเกิดในสุทธาวาสพรหมโลกชั้นต่ำ คือชั้นอวิหาพรหมโลก
แล้วจุติไปเกิดในชั้นสูง ๆ ขึ้นไป คือ ชั้นอภิปา-สุทตฺตา-สุทตฺติ
พรหมโลก แล้วจุติไปเกิดในอกนิฏฐพรหมโลก แล้วจึงได้สำเร็จ
เป็นพระอรหันต์ แล้วก็ดับขันธปรีนิพพาน ในชั้นอกนิฏฐ
พรหมโลกนี้เอง

ความอัศจรรย์ทั้งหมดนี้ เป็นคุณวิเศษของพระอนาคามี
บุคคลผู้ทรงพระคุณประเสริฐในพระบวรพุทธศาสนา ซึ่งจะไม่
กลับมาในมนุษยโลกนี้อีกเลยในอนาคตกาล สำหรับในปวัตติกาล
ถ้าสมัยใดมีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นในโลก
พระอนาคามีบุคคลซึ่งอยู่ในพรหมโลก ก็ย่อมมาสู่มนุษยโลกนี้
เพื่อจะได้ทอศทักณา แลต่กับธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้น ทั้งนี้ก็อยู่บ้างเป็นธรรมดา

พรรณนาในอนาคามีโลกตรภุมิ ซึ่งเป็นภุมิหลุภันโลก
ลำดับที่ ๓ เห็นว่าสมควรที่จะยุติลงได้แล้ว จึงขอยุติลง ด้วย
ประการฉะนี้.

อหัตโลกุตรภูมิ

ภูมิพ้นโลกชั้นสูงสุด

โลกุตรภูมิลำดับสูงสุดนี้ มีนามว่าอหัตโลกุตรภูมิ ได้แก่ ภูมิที่พ้นจากโลก คือ อหัตกคุณ ท่านผู้ที่บรรลุดังภูมินี้ ย่อมเป็นผู้สมควรแก่การบูชาของเหล่าเทพยดาแลมนุษย์ทั้งหลาย เพราะเป็นมหาชีนาสพพระอริยบุคคลชั้นสูงสุด ในพระบวรพุทธศาสนา ฉะนั้น จึงได้นามว่า พระอรหันต์ = ท่านผู้สมควรแก่การบูชา

ข้อปฏิบัติ ท่านผู้จะบรรลุลोकุตรภูมิชั้นสูงสุดนี้ ต้องบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานผ่านโลกุตรภูมิขั้นต่ำมาตามลำดับแล้ว มีวิริยะอุตสาหะเจริญวิปัสสนาให้ปัญญาผ่องขึ้น เมื่ออินทรีย์ถึงความเสมอกันก็แล้ว และบุญวาสนาบริบูรณ์เต็มเปี่ยมแล้ว สภาวญาณก็จะเกิดขึ้นทั้งแก่อุทยัพพญาณเป็นขั้นไป จนถึงสังขารupeกขญาณเห็นว่าญาณเหล่านี้จะมีสภาวะละเอียดประณีตเป็นที่สุด ต่อจากนั้น อนุลอมญาณก็จะเกิดขึ้น ถึกตามมาค้วยไวทานะ แล้วอหัตมรรคญาณ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า จตุตถมรรค ก็จักอุบัติเกิดขึ้น เมื่ออหัตมรรคญาณเกิดขึ้นแล้ว ก็จะเป็นเสมือนคาบอันคมกล้า ฟาตพื้นประหัตประหารบรรคา

สรรพกิเลสที่หมักก่องในขันธสันดานมานานักหนา ให้หมดไป โดยสิ้นเชิง โช้เหล็กคือสัญญาฐานที่เหลือนอีก ๕ ประการ ก็เป็น อันขาดสะบั้นหมดลง กวี่ยอำนาจของอรรถัมมรอกที่บังเกิดขึ้นใน ขณะนี้ ต่อจากนั้น อรรถัมมผลญาณก็จะบังเกิดติดตามมาให้ท่าน ได้เสวยอารมณ์พระนิพพานเป็นชั้นวิมุตติหลุดพ้นจากขันธห้าคือ รูปนาม เป็นพระมหาชีณาตถึงความบริสุทธิ์เป็นอย่างยิ่ง กิเลส รุติแม้แต่เท่ายองโยก็ไม่มีเหลือติดอยู่ในขันธสันดาน

อนึ่ง พึงทราบไว้ในที่นี้ด้วยว่า ท่านที่สามารถจะปฏิบัติ ให้อรรถัมมรอกบังเกิดขึ้นในขันธสันดานนั้น ต้องเป็นผู้สมบุรณ์ กวี่ย ปัญญา คือ มีปัญญาบารมีเต็มเปี่ยมสมบุรณ์ที่สุด อรรถัมมรอกญาณนี้ จึงจักอุบัติเกิดขึ้นได้ ฉะนั้น ในพระบวร พุทธศาสนานี้ จึงเป็นพระศาสนาที่เต็มไปด้วยหลัก ๓ ประการ คือ ศีล-สมาธิ-ปัญญา อันยอดเยี่ยมสมบุรณ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะ การบรรลุมรรคผลอันสูงสุดเป็นโลกุตระนั้น จะต้องบรรลุกวี่ย หลัก ๓ ประการอย่างยอดเยี่ยม คือ

๑. จะบรรลุตถาปัตติมรรค และสกทาคามีมรรคได้ กวี่ย อธิศีล คือ ศีลชั้นยอดเยี่ยมสมบุรณ์ที่สุด

๒. จะบรรลุนาคามีมรรคได้กวี่ย อธิจิต คือ มีจิตเป็น สมาธิชั้นยอดเยี่ยมสมบุรณ์ที่สุด

๓. จะบรรลอรหัตตมรรคได้ด้วย อธิปัตติญาณ คือ ปัตติญาณ
ชั้นนอกเยี่ยมสมบัติที่สุด

คุณวิเศษ

ท่านพระอรหัตต์อริยบุคคลนี้ ท่านกัตติญาณุชนที่เหลือ
อีก ๔ ประการได้หมดแต่ึกซาค คือ

๑. รูปราคสัณญุชน ความยินดีในรูปภพ คือ ความ
อยากเกิดเป็นพระพรหมในรูปพรหมโลก

๒. อรูปราคสัณญุชน ความยินดีในอรูปภพ คือ
ความอยากเกิดเป็นพระพรหมผู้วิเศษในอรูปพรหมโลก

๓. มานสัณญุชน ความถือตัว คือ อหังการมมังการ

๔. ลุทธสัณญุชน สภาพที่จิตฟุ้งไปโดยไม่สามารถ
จะตั้งอยู่ในอารมณ์เกี่ยวไถ่ยาวนาน

๕. อวิชชาสัณญุชน สภาพที่ไม่รู้ พุทอีกทีก็ว่าโมหะ
ความมืดหลงของจิต

ในข้อนี้ หากจะมีผู้สงสัยว่า ความไม่รู้ในสภาพธรรม
คืออวิชชา ทำไมจึงยังเหลือค้อยให้อรหัตตมรรคประหาร
อยู่อีก เพราะเมื่อมรรคผลเบื่องตำทั้ง ๓ เกิดขึ้นแต่ละครั้ง ก็

ได้เห็นอริยสัจจกัจจกัวิชาทุกครึ่งไป เหตุไฉนยังมีวิชาเหลือ
อยู่อีกเล่า ในเรื่องนี้ท่านอุปมาไว้ว่า มรรคเบื้องต่ำทั้งสามนั้น
เป็น วิชชูปมา สมมา คือเหมือนกับฟ้าแลบ ! ธรรมด่าว่าฟ้าแลบ
ย่อมมีแสงสว่างเกิดขึ้นแวบหนึ่ง แล้วความมืดก็ปกคลุมต่อไป
ส่วนอรรถมรรคนั้นเป็น วิชชูปมา สมมา คือ เป็นเหมือนกับ
ฟ้าผ่า ! ธรรมด่าว่าฟ้าผ่านั้น สิ่งที่ถูกขว้างอยู่จะไม่ถูกทำลายเป็น
อันไม่มี ในกรณีนี้ก็เหมือนกันเมื่ออรรถมรรคเกิดขึ้นแล้ววิชา
หรือโมหะย่อมถูกทำลาย ไม่อาจปกคลุมได้อีกต่อไป

รวมความว่า บัดนี้ บรรดาสรรพกิเลสน้อยใหญ่ทั้งหลาย
ซึ่งเอามารวมเรียกไว้ในที่นี้ว่า **ตัณโณชณ ๑๐ ประการ** ได้ถูก
ตัดถูกประหารด้วยพระอริยมรรคญาณหมดสิ้นแล้วใช้ไหม
เล่า เพื่อให้เข้าใจดี จะขอกล่าวย้อนทบทวนดูอีกที ดังนี้

๑. โสตาบัตติมรรคญาณ ประหารได้ ๓ ตัณโณชณ คือ

๑. สักกายทิฏฐิ ๒. วิจิกิจฉา ๓. สีลัพพตปรามาส

๒. สกทาคามิมรรคญาณ ประหารไม่ได้สักตัณโณชณ
แต่เป็น คนุกร คือทำราคะ โทสะ โมหะให้เบาบาง

๓. อนาคามิมรรคญาณ ประหารได้ ๒ ตัณโณชณ คือ

๑. ราคะ ๒. ปฏิฆะ

๔. อรหัตตมรรตณาวณ ประหารได้ ๕ สัณฺฑิญาณัน ก็
๑. รูปราคะ ๒. อรูปราคะ ๓. มานะ ๔. อุทธัจจะ ๕. อวิชชา

พระอรหันตอริยมุคคณ นอกจากจะประหารกิเลสโดยสิ้น
เชิงเพราะตัดสัณฺฑิญาณันทั้งกล่าวได้หมดสิ้นแล้ว ท่านยังสามารถ
เข้าอรหัตตผลสมาบัติเสวยอารมณ์ พระนิพพานได้ตามจิตปรารถนา
อีกด้วย ! ที่วิเศษสุดก็คือ ท่านหมดกิจอยู่จบพรหมจรรย์แล้วไม่
ต้องเวียนว่ายตายเกิดในห้วงมหรรรณภพสงสารอีกต่อไป เมื่อถึง
อายุขัยก็ดับขันธปรินิพพาน

กิจการปรินิพพานของพระอรหันต์นั้น บางท่านก็มีวิธีวิจิตร
ประเสริฐนักหนา เบื้องหน้าแต่ัน จักยกเอาการเสด็จดับขันธ
ปรินิพพาน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากล่าวไว้เป็น
กถาส่งท้าย เพื่อเราท่านทั้งหลายจะได้มีใจเลื่อมใสอันมั่นคง
ถึงพระองค์ผู้ทรงเป็นพระบรมโลกอุทมาจารย์

พระพุทธปรินิพพาน

กาลเมื่อสมเด็จพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าประทับ
ณ พระแท่นที่ปรินิพพาน องค์พระบรมศาสดาจารย์ได้ประทาน
พระปัจฉิมพุทธพจน์ไว้ว่า

“อภิกขุทั้งหลาย ! บัดนี้ เราขอเตือนเธอทั้งหลายว่า
สังฆารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังกิจ
ทั้งปวงให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

ภิกษุทั้งหลาย ครั้นตรัสอย่างนี้ ก็ไม่ตรัสอีกต่อไป แต่ทรงกระทำ
ปริณิพพานบริกรรมดังนี้ คือ

- เสด็จเข้าปฐมฌาน
- เสด็จเข้าทุติยฌาน
- เสด็จเข้าตติยฌาน
- เสด็จเข้าจตุตถฌาน
- เสด็จเข้าอากาสานัญจายตนฌาน
- เสด็จเข้าวิญญานัญจายตนฌาน
- เสด็จเข้าอาภิกขัญญายตนฌาน
- เสด็จเข้าเนวสัณญานาสัณญายตนฌาน
- เสด็จเข้าสัณญาเวทียคินโรธ

ลำดับนั้น พระอนนทเถระเจ้าผู้เป็นพุทธอนุชา จึงมีวาจา
ก่อยถามพระอนรุทธเถระเจ้าขึ้นว่า “ข้าแต่ท่านอนรุทธ ! พระผู้มี
พระภาคเจ้าเสด็จเข้าปริณิพพานแล้วหรือ ?” ที่ถามขึ้นเช่นนั้นก็
เพราะว่า พระคุณท่านเห็นพระอัสสสะบัสสสะของสมเด็จพระ
บรมศาสดาขาดหายไป จึงเข้าใจว่าทรงปริณิพพานแล้ว พระ

อนรุทธเถรเจ้าผู้ซึ่งได้เข้าฌานสมาบัตินั้น ๆ ตามไปพร้อมกับ
สมเด็จพระบรมศาสดา จนกระทั่งออกจากเนวสัญญานาสัญญา
ยตนฌาน ทราบว่าเวลานี้สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังเสด็จ
เข้านิโรธสมาบัติอยู่ และการปรินิพพาน ย่อมไม่มีภายในนิโรธ
อย่างแน่นอน ครั้นได้ยินพระอานนท์เถรเจ้าถามเช่นนั้น จึง
ก้อยตอบว่า “สมเด็จพระบรมครูของ เรายังไม่เสด็จเข้าปรินิพ
พาน ยังเสด็จอยู่ในสัญญาเวทยตินิโรธ”

ลำดับนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงเสด็จออกจาก
สัญญาเวทยตินิโรธแล้ว—

- เสด็จเข้าเนวสัญญานาสัญญา ยตนฌาน
- เสด็จเข้าอากิญจัญญายตนฌาน
- เสด็จเข้าวิญญูณัญญายตนฌาน
- เสด็จเข้าอากาสานัญญายตนฌาน
- เสด็จเข้าจตุคตฌาน
- เสด็จเข้าคตยฌาน
- เสด็จเข้าหฤคยฌาน
- เสด็จเข้าปฐมฌาน
- เสด็จเข้าทุติยฌาน
- เสด็จเข้าคตยฌาน

เสด็จเข้าจุตฺตณาน กรันเสด็จออกจากจุตฺตณานแล้ว
ก็เสด็จกับชั้นปรีนิพพานในกาลนั้น

ความวิเศษมหัศจรรย์ตามที่พรรณนามานี้ เป็นปรีนิพพาน
วิธีขององค์สมเด็จพระชินสีห์สัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นพระ
บรมนาถของพวกเราชาวพุทธบริษัททั้งหลาย พึงพิจารณาอุเบก
ว่า เป็นการปรีนิพพานที่น่าอัศจรรย์และวิจิตรพิสดาร ควรแก่
การที่จะทำใจให้ศรัทธาเลื่อมใสในพระองค์เพียงใด

พรรณนาในอรรถโลกุตระภูมิ ซึ่งเป็นภูมิหลุดพ้นจากโลก
ต่ำกับสูงต่ำหรือต่ำกับสูงสูง เห็นว่าสมควรที่จะยุดึงได้แล้ว
จึงขอยุดึง กวี่ยประการฉะนี้.

ปัจฉิมพจน์

ข้าพเจ้าผู้มีนามปรากฏในพระพุทธานุญาตว่า พระมหา
 วิลาศ ฌานวโร^๑ ได้อุปสมบทเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๓ โดย
 มีพระเดชพระคุณพระธรรมปัญญาคี^๒ ชุกติธรรเถร เปริยญ
 ธรรม ๔ ประโยก วัดสามพระยา จังหวัดพระนคร เป็นพระ
 อุปัชฌาย์ พระครูสุทธธรรมาวุธ วัดสุทธธรรมาวุธ จังหวัดพระนคร
 เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และ พระครูกลั่นสมาธิวิสุทธ วัดคอน
 จังหวัดพระนคร เป็นพระอนุสาวนาจารย์

นับแต่ได้อุปสมบทมา ก็ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม
 ตามกำลังสติปัญญา สำเร็จการศึกษาเปรียญธรรม ๔ ประโยก
 เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๐๓ ครั้นเสร็จธุระในค้ำนปริยัติศึกษาแล้ว
 ก็ใส่ใจในการปฏิบัติธรรมตามกำลังศรัทธา ได้เข้าปฏิบัติวิปัส
 สนากรรมฐาน ๒ ครั้ง โดยมี พระอาจารย์แพ่ง อคฺคกรโก และ
 พระอาจารย์กัททันตะ ลาสิกฺคเระ ธรรมาจริยะ เป็นวิปัสส-
 นาจารย์ผู้บอกกรรมฐาน

ครั้นออกจากการปฏิบัติวิปัสสนาแล้ว พอมิเวลาว่างก็คิด
 รจนาหนังสือโลกที่ป็น^๓ขึ้น กันกว่าเอามาจากกถาของท่านบูร-

๒. บัณฑิต เป็นสมเด็จพระราชาคณะ ที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

๓. บัณฑิต เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่ พระเทพมุนี

อาจารย์แต่ปางก่อน ซึ่งท่านกล่าวไว้ในที่ต่าง ๆ ประมวลมาไว้ตามสมควรแก่รูปเรื่องในที่นี้ หวังเพื่อจะชี้ทางปฏิบัติแก่ท่านสาธุชนทั้งหลายผู้มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ฉะนั้น ขอท่านทั้งหลายจงอย่าได้เข้าใจว่า กุฎาเหล่านี้เป็นวิชาความรู้ของข้าพเจ้า กล่าวเอาเองด้วยจินตามยปัญญา ความจริงไม่ใช่ เพราะเป็นความรู้ความเข้าใจของท่านบูรพาจารย์ ผู้มีญาณแก่หลักคำและมีปัญญาลึกดำ แฉะนำพร่ำสอนไว้ทางหาก ข้าพเจ้าผู้มีสติปัญญาน้อย เป็นแต่เพียงรวบรวมเรียบเรียงด้วยสำนวนของคนเสียใหม่ เพื่อให้เข้าใจง่ายเท่านั้น โดยรจนาเมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๐๖ และมาจบลงในวันนี้ คือ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๐๖ รวมเวลา ๕๔ วัน โดยปราศจากอุปัทวอันตรายใดๆ ต่อจากนี้ไป ก็ได้แต่หวังใจอยู่ว่า หนังสือโลกที่ป็นนี้ คงจะมีสารัตถะประโยชน์แก่ท่านผู้มีปัญญาที่อุทิศสัจจิตตามศึกษามาทั้งแก่ท่าน จนกระทั่งจบลงในบัดนี้ตามสมควร

อัม มหา กุศล ปัตติ

สคฺคฺ โลกนาถสฺส

คคฺสฺ เตเชน สพฺเพ

กตฺวาหิ โลกที่ป็น

สทฺธมฺมฏฐิติกามตา

สุขเมเตนคฺ ปาณิน

หุทุเช ปสนฺนา จ ปสนฺนธมฺมา

สงฺฆเ ปสนฺนา อต โมกฺขกามา

สพฺเพปี มฺหอนฺตุ อปายหุทุชา

นิพฺพาน ปปฺโปนฺตุ อนาคเต เต

ธมฺมเวปุลฺลภาวาย อคฺคา กลฺยาณนิสฺสิดา

สพฺเพปี เม สมฺมยฺชนฺตุ นินฺตรํ มโนรธาติ

โลกีปนํ ปริฏฺฐินิจฺจา

ข้าพเจ้า ผู้มีน้ำใจใคร่จักให้พระสัทธรรมคำสั่งสอน ของ
องค์สมเด็จพระชินวรโลกนาถบรมศาสดากาวรทั้งนั้นอยู่ตลอดกาล
นาน จึ่งได้อุทิศสาธุรณาเรียบเรียงโลกทีปนี้ขึ้น แล้วได้กุศล
ความดีอันใดบ้าง ถวายเคหะแห่งกุศลความดีนั้น ขอสรรพสัตว์
ทั้งหลาย จงประสบแต่ความสุขสำราญจงทั่วกัน

อนึ่งบรรดาพุทธมามกะผู้เลื่อมใสในพระไตรรัตน์ คือ
พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีเจตจำนงใคร่จักพ้นจาก
กองทุกข์ จงพ้นจากทุกข์ในอบายภูมิ และจงบรรลุถึงพระ
นิพพานในอนาคตกาลด้วยเถิด

ขอให้หมโนรตความปรารถนาอันประเสริฐ ซึ่งเกิดจาก
 น้ำใจนงามของข้าพเจ้า จงสำเร็จผลตามที่ตั้งไว้วันทั้งหมด เพื่อ
 ความหมกจกไพบูลย์แห่งพระสัทธรรมคำสั่งสอน ขององค์
 สมเด็จพระชินวรบรมโลกุตมาจารย์ ตลอดกาลนิรันดรเทอญ.

โลกที่ป็น
 จขบวิบุณย์

“การทำนุบำรุงหน่วยงานนั้น แม้จะมีอาสาสมัคร
ให้หน่วยงานเกิดความเจริญรุ่งเรืองได้ ก็ขอให้เพียง
รักษาสิ่งที่มีอยู่เดิมมิให้เสื่อมลงไปกว่าที่เป็นอยู่ และ
พยายามปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น ตามสภาพ
การณ์ โดยยึดความพาลุ่ของประชาชนเป็นที่ตั้ง”

พล.ต.อ. ๑. ปรีชา